8/599

Medicin. 937. 961.

Δ

Medicin. 152.

HIERON.

MERCVRIALIS VARIARVM LECTIONVM LIBRI

Quatuor priores multo quàm antè & auctiores & emendatiores, Quintus planè nouus.

In quibus complurium, maximeque Medicinæ Scriptorum infinita paenè loca vel corrupta restituuntur, vel obscura declarantur.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO CAESAREO.

Bibliotheque.

BASILEÆ
Ex officina Petri Pernæ.
M D LXXVI.

14085

Zbiornica
Księgozbiorów Zabezpieczonych
w Stalinogrodzie

2006 6.1953

ILLVSTRISS. ET
REVEREND. SANCT.
ROMANÆ ECCLESIÆ
CARDINALI

ANTONIO PERE-
NOTTO ARCHIE-
PISCOPOPO ME-
CLINIENSISI &c.

ANDREAS SILVIVS
BRVGENSIS
S. P. D.

CVM multa, Cardinalis Ampliſsime, prodita de principe philoſophorum Socrate egregia ac penè diuina accepimus; tum verò vel illud in primis, quòd eos accuſare grauiſsimè ſapientiſſimus vir ſolebat, qui rerum atque verborum ſcientiam, cohærentes naturâ res atque copulatas, opinione diſtraxiſſent.

Huius enim opinionis peruersitas quantum semper detrimenti artium optimarum studijs importarit, etsi obscurum esse nemini potest; ea tamen ijs plaga superioribus seculis aliquot est iniecta, vt nunquam id clarius, quàm nunc, potuerit perspici. Fuit enim, fuit quoddam tempus, auorum nostrorum memoria, cùm homines, qui ad veritatis inuestigationem atq; inquisitionem operam omnem diligentiamque suam contulerant, rudes, inexercitati, communium literarum atque humanitatis omnis expertes, ad capessenda Sapientiæ studia accedebant. Quæ cùm eorum virorum scriptis memoriæ prodita continerentur, ad quos illi propter inscitiam aspirare non possent; amissa rectissima sapientiæ via, quam veteres illi Philosophi tritam atque munitam reliquissent, dum deuijs itineribus frustra Philosophiam consectantur, in captiones quasdam, vn-

de

de se extricare non possent, inducti, in sophismatibus quasi in dumetis ætatem omnem consumebant. A quo errore dum auertere hominum animos studeo, ecce tibi alij, in cõtrariam partem omnia non minus graui opinionis prauitate rapuerunt. Dum enim in verborum intelligentia atque linguarum cognitione positum esse ad doctrinam momentum omne arbitrantur, sophistices odio veram quoque Philosophiam exterminarunt. Itaque differendi disceptandiq; totius artis ignari, nihil in Mathematum studijs, nihil in naturæ indagatione versati (quæ quasi exercitatione quadam prædiscere ac meditari ad grauiorem rerum contemplationem, antiqui illi Sapientes nos volebant) alij Iureconsulti, alij Medici repentè facti sunt; alij in rerum diuinarum inquisitionis penetralia irruperunt. Ex quo illa opinionum portenta atque flagitia orta sunt, quibus nunc perturbatas

omnes disciplinas videmus. Quid enim aliud facerent homines, qui nulla differendi via atq; arte, nullo disputandi vsu, de rebus grauissimis vaticinantes, sortirentur quid dicerent, non dijudicarent? Quorum audacia atq; impudentia quantam in hominum animos confusionem, quantamq; perturbationem immiserit, vtinam esset maturius animaduersum. plures enim diuinum illud Socratis consilium secuti, iter id ingressi essent, quod nunc vix pauci quasi desertum atq; obseptum tenere potuerunt: qui cum excellentibus ingenijs præditi ad hæc artium optimarum studia accessissent; neq; ita in linguarum cognitione versarentur, vt in ijs quasi scopulis quibusdam adhæresceren; neq; dum earum discendarum laborem fugiunt, speciosum rerum nomen, ignauiæ desidiæque suæ prætenderent. Nam & linguarum intelligentia grauiorum rerum contemplationi quasi in-

strumentum comparanda est; & illa, de qua se iactant, rerum cognitio, neq; percipi nisi vocibus intellectis potest; neque tradi sordidis atque inquinatis verbis debet. Itaq; illud in omni studiorum ratione tenendum est, vt & vocum cognitio cum rerum intelligentia, & rerum scientia cum notitia verborum, ita vti natura coniuncta sunt atque colligata, itidem à nobis conseruentur. Quod qui assecuti sunt, eos cùm ego admirari atque suspicere vementer soleo, tum verò is esse mihi HIERON. Mercurialis videtur, in quem verissimè conueniat illud Hippocratis elogium, ἐπὶρὸς φιλόσοφος ἰσόθεος. De cuius omni virtute atq; eruditione parcius mihi timidiusq; agendum existimarem, si verendum mihi esset, ne de tali viro plus dicerem, quàm aut tu pro singulari tua erga eum humanitate de eo sentias, aut commemorari apud te libẽter sis auditurus. Quapropter

hoc dicam, quod vel iniquissimis eius confiteri est necesse; ad eum dignitatis gradum, in quo ipse in Academia Patauina à Senatu Veneto, summa sua cum laude ac gloria, est collocatus, neminem vnquam omnibus vel naturæ vel doctri næ præsidijs paratiorem accessisse. Cuius primum curriculum omne in his studijs excolendis ita est elaboratum, vt cùm Græcæ atque Latinæ linguæ singularem intelligentiam cum summa Philosophorum cognitione coniunxisset, vtraque ea ad ornandam atque amplificandam scientiam Medicinæ traduceret. In qua cùm ita excelleret, vt comparari cũ eo vix pauci possent, ad ALEX. Far. Card. ampliss. Romã profectus, ita se se in illo ampliſsimo orbis terrarũ theatro tractauit, vt non solùm propter singularem eruditionem cum omnibus summa in laude, verùm etiam propter morum incredibilem suauitatem maxima

in

in gratia esset. Patauium verò vt venit, ecquis in ea Academia aut Venetijs fuit, qui modò existimare aliquid de literis his elegantioribus posset, qui non appetendam sibi omni studio eius amicitiam arbitraretur? Nam & veterum medicorum scripta in Scholis ita explicantem, & priuatim ita de Medicina respondentem audiebant, nihil vt eruditius, nihil prudentius cogitari posset; & in arte ipsa facienda tanta non solùm scientia atque consilio, sed etiam felicitate versari videbant, vt ij ægri beatissimi viderentur, ad quos ille curandos quamprimùm accederet. Scriptorum verò eius, quibus maximæ atque grauissimæ in vniuersa medicina disputationes continentur, ea cùm eruditio atque subtilitas, tum elegantia est, vt non tantùm cùm ea perpolierit, rem medicã summopere illustratura, sed & gloriam eius cum omni posteritate coniunctura

videantur. Verùm vt honorati ac principis viri domũ non ijs tantùm abundare oportet, quorum est vsus ad victum cultumq; necessarius: sed & auro atq; argento magnificè ac preciosè cælato, veste stragula, reliquaque supellectile, quæ cum quadã splendoris specie moueat oculos atq; delectet: Ita Mercurialis eximmensis illis ingenij sui diuitijs, quasi delicias quasdam literarũ in quatuor libros Variarum lectionum ante aliquot annos coniecerat: (quibus nunc etiam quintus planè nouus, cum insigni priorum auctario accessit) non illas quidẽ, quòd edendas hoc tempore, quo grauioribus occupationibus est adstrictus, existimaret: sed cùm ita, vti fit, amicis quibusdã eas legeret, quibus & illæ vehementer probarentur, & perspectum planè esset ac cognitum, quantũ non solùm delectationis, sed etiam vtilitatis præclari illi eius de Gymnastica libri lectoribus attulissent:

sent; grauatè quidem ille, sed tamen impetrari à se passus est, vt eas ego emitterem. Eum verò librum, amplissime Cardinalis, cur in tuo potissimum nomine apparere voluerim, caussa est, quòd is est gloriæ tuæ, ex administrato tot annos terrarum orbis imperio splendor, ea amplitudo, quæ ad se colendam atq; venerandam omnes non socordes debeat excitare. Habet enim iustam veneratione præstans atq; excellens virtus, præsertim in altissimo dignitatis gradu ob multa atq; præclara in Rempub. beneficia posita. Ita q; vt ea, quorũ diuturnitati atq; incolumitati cõsulere volumus, consecrare dijs immortalibus solemus, quorum religione tuta atq; integra conseruentur; ita ego cùm in varias hominum partim iniquorum, partim inuidorũ reprehensiones laborẽ hunc eius incursurũ suspicarer; tantũ in amplissimo tuo nomine præsidij positũ esse existimaui, vt ad reprimẽdos at-

que retardandos omnes omnium impetus satis esse futurum existimarem, si te illi patronum adoptassem. Quo etiam accedit, quòd cùm multa sint, quæ Vrbis Romæ recordationem Mercuriali iucundissimam faciant; tum verò præcipua sit benignitas illa incredibilis, atque amor singularis, quibus tu illum semper es complexus; quibus ille se tibi ita deuinctum atque obligatum intelligit, vt agnoscendi ea, ac voluntatis suæ declarandæ facultatem, optare nunquam desinat; consequi se vnquam posse non speret. Vt dubitandum mihi non esset, quin hoc meum dedicationis huius officium gratissimum illi esset futurum; quod si minus plenam atque cumulatam, at certè aliquam haberet significationem præclaræ illius erga te voluntatis, optimiq; de omni tua virtute iudicij. Meum enim studium omne ad amplitudinem ac gloriam tuam omni laude atq; honore ampli-

plificandam conferre vt debeam; et communi patriæ meæ nomine impellor, quã tu omnibus beneficijs complexus, ampliſsimam ſemper atque honeſtiſsimam eſſe voluiſti; & verò propria ac mea adducor obſeruantia, atque aduerſus familiam vniuerſam veſtram reuerentia, clariſsimi atque ampliſsimi viri fratris tui Thomæ Perenotti ſingulari humanitate & beneuolentia in me propè incredibili excitata. Vale, Venetijs, decimo Kal. Decembr. M. D. LXX.

CATALOGVS AVCTORVM, QVORVM LOCA VEL EXPLICANTVR VEL EMENDANTVR.

Aetius.
Æschylus.
Ælianus.
Ælius Promotus.
Æmilius Probus.
Æschines.
Agatharchides.
Albertus Magnus.
Alexander Trallianus.
Antigonus.
Apicius.
Apollonius.
Apsyrtus.
Apuleius.
Aristoteles.
Arrianus.
Aristophanes.
Archigenes.
Archetratus.
Arcesilaus.
Arnobius.
Asclepiades.
Athenodorus.
Athenaeus.
Aurelius Prudentius.
Auerroes.
Ausonius.
Auicenna.
Auenzoar.
Basilius.
Cato.
Caelius Aurelianus.
Callimachus.
Cassius Medicus.
Catullus.
Cassiodorus.
Chalcidius.
Cicero.
Clemens Alexandrin.
Cornelius Celsus.
Columella.
Cratinus.
Cyprianus.
Democritus.
Demosthenes.
Dion Cassius.
Dion Nicaeus.
Dionysius Afer.

Dio-

Dioscorides.
Diphilus.
Diodes.
Diogenes Laertius.
Didymus.
Diodorus Siculus.
Empedocles.
Ennius.
Erasistratus.
Erotianus.
Eradius.
Fauorinus.
Galenus.
Gellius.
Gregorius Nazanzen.
Gregorius Nyssenus.
Haliabbas.
Heraclitus.
Herodotus.
Heraclides Tarẽtinus.
Hesiodus.
Herophilus.
Hesychius.
Hieronymus.
Hipparchus.
Hippocrates.
Homerus.
Horatius.
Hyginus.
Isidorus.
Iulius Pollux.
Iuuenalis.
Lampridius.
Lucianus.
Lucilius.
Lucretius.
Martialis.
Marcellus Burdegalensis.
Macrobius.
Mesues.
Michael Ephesius.
Mnesitheus.
Nemesius.
Nicephorus Callistus.
Nicander.
Nonius Marcellus.
Oribasius.
Ouidius.
Palladius.
Pandectarum auctor.
Paterculus.
Paulus Aegineta.
Philostratus.
Philemon.
Plato.
Pindarus.
Plinius.
Plutarchus.
Plautus.
Porphyrius.
Polybus.

Praxagoras.
Q. Curtius.
Rabi Moyſes.
Ruffus Epheſius.
Scribonius Largus.
Serenus.
Seruius.
Seneca.
Serapion.
Soranus.
Spartianus.
Stephanus.
Stobaeus.
Strabo.
Strabonicus.
Suidas.
Terentius.
Themiſon.
Theodorus Priſcianus.
Theopompus.
Tibullus.
Thucydides.
Varro.
Vegetius.
Virgilius.
Vitruuius.
Vlpianus.
Xenophon.
Zonaras.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

DE Oesophago & Stomacho locus Galeni emendatus, & Aristoteli conciliatus. Lucretius defensus. Pollucis locus correctus, & alter Hippocratis indicatus de Concoctione Cap. 1.

De Rabie, siue Hydrophobia & Elephantiasi, loci Aristotelis & Medicorum explicati. Cap. 2.

Restitutus Galeni & Plutarchi locus de Palmulis, & alter declaratus. Nonnulla de Oliuis. Cap. 3.

Galeni locus emendatus in 12. Meth. & alter in 13. melius quàm à Linacro interpretatus. Cap. 4.

Archigenis locus emendatus apud Galenum: ac de Bulbis nonnulla non respuenda contexuntur. Cap. 5.

Locus Galeni de Facundis correctus: & nonnulla ad id ex Lucretio & Paullo. Cap. 6.

Quid sit Recentatum apud Alexandrum

Trallianum, & quæ antiquorum Propomata. Cap.7.

De varijs antiquorum refrigerandi vina & aquam modis. De Decocta, & quæ fuerit Calda. Cap.8.

Loci Aristotelis emendati ex Theophrasto, & locus Platonis examinatus. Cap.9.

Loca Galeni & Caelij Aureliani exposita de Angina, & Somno sorbili. Cap.10.

De Isicijs, Itrijs & Libis varia observationes & explicationes. Cap.11.

De Pane furnaceo error in Galeni interpretatione explicatus, & alter de Myrtidano Plinij detectus. Quid sit Tracta Plinio & Athenaeo. Cap.12.

De aquis Vesicarijs & Caeretanis. Galeni locus de templo Pacis malè à Giraldo intellectus. Cap.13.

Error in Aetio correctus de Ficubus, & alia de ipsis. Columellæ de Embammate locus emendatus. Cap.14.

Locus Plutarchi de Pithœgijs emendatus, & de festo primæ Augusti diei. Cap.15.

De Oleo, & Butyro, & Aphrogala varia

Ga-

Galeni & aliorum explicata. Plinij locus correctus. Cap. 16.
De Vino dulci, & de Coitu, Aristotelis & medicorum explicati loci. Cap. 17.
De varijs Vini antiquorum temperaturis pulchra quædam. Locus Hippocratis illustratus, & alius Athenæi correctus, Hesiodique sententia interpretata. Cap. 18.
De Infibulatione, & quid sit apud Galenum Dicere pedem. Cap. 19.
Ramex quid sit apud Plautum. Historia Domnini. Nonnulla de Varicibus, & de Hirudinibus. Cap. 20.
Locus Athenæi correctus ex Aristotele, & nonnulla de Canitie, & de Capitibus Ægyptiorum, ex Herodoto. Cap. 21.
De Mensuris potus antiquorum, & ordine earundem. Cap. 22.
Loca Hippocratis de Aqua & Bile explicata. De bile Anaxagoræ & Aristotelis sententia examinata. Galeni locus explicatus. Cap. 23.
De aere Romano & morbis eius: de Atheniensi, Lucretij locus. De Moris, Serico, aliqua notatu digna. Cap. 24.
Cur Pisces medici antiqui facilè concede-

rent agris. Pisces tintinnabulo vendi solitum fuisse. Quis fuerit Hoedus ex Ambracia apud Gellium: & nonnulla alia de Hoedo. Cap. 25.

LIBRI SECVNDI.

Loca Galeni et Plinij emendata. Nonnulla de Mangonibus. Cap. 1.
Morem Thuscorum vrendi pueros fuisse antiquum. Herodoti locus notatus, & quædam de Scythis, ex Hippocrate. Cap. 2.
Sententia Galeni ex Herodoto comprobata. De Syrmæa. De Partitione anni secundùm Hippocratem. Error sacerdotum Ammonis. Cap. 3.
Theophrasti loca ex Athenæo & Plutarcho correcta. De Sida, de Leguminibus, de Pediculis. Theophrasti & Galeni contradictio de Scorpionibus. Cap. 4.
De varijs antiquorum edulijs. Aristotelis locus examinatus. De carne Camelina, de Sumine, de Turtæ nomine. Cap. 5.
Quæ sint apud Platonem Ficus & Vuæ generosæ ex Galeno. De Pane fabaceo, &

& Faba Aegyptia. Locus Mneſithei de Ficubus. Cap. 6.

De Pulmonis carne, Galeni contradictio ex Aetio ſublata. De Carne leporina, caprina, & de vulpina. De tenera carne locus Galeni reſtitutus. Cap. 7.

Locus Hippocratis emendatus. Galeni locus defenſus de Opio. Plinij loci emendati, alter Herodoti de medicis Aegyptiorum examinatus & correctus. Cap. 8.

De Aquarum per plumbum ductarum prauitate, & quòd Romæ ex fontibus potarent. Locus Paterculi emendatus. Cap. 9.

De Cicuta locus Lucretij explicatus. Ariſtotelis & Varronis de Capris loca examinata. Nonnulla de Anatome. Cap. 10.

Hippocratis locus emendatus. Locus Diogen. Laertij ex Galeno mutatus. Galeni de Vrinæ ſedimentorum nigredine, & de Lapide veſicæ error. Cap. 11.

Celſi locus ex Hippocrate notatus & emendatus. Contradictio Galeni examinatur. Nonnulla de Pulſu, item de Herophilo & Aſclepiade. Cap. 12.

De condituris Vinorum. De Vino piccante. De vino Maßilienſi. Locus Galeni emendatus. Cap. 13.

Defenditur Plinius in tractatione Argenti viui & Hydrargyri. Locus Theophraſti reſtitutus. Cap. 14.

De tempore coitus. Plutarchi locus reſtitutus, Hippocrates & Ariſtoteles collatus. Error Gazae detectus. De Situ corporis in ſomno. Error Alexandri contra Hipp. Cap. 15.

De Vua taminia et Labruſca, Plinij et Scribonij locus examinatus et emendatus. Cap. 16.

De Vua theriacae. De mulſo quadam, & Plutarchi error de vino Maßilico, & cur vinum percolaretur. Plinij locus reſtitutus. Theodori error. Cap. 17.

Medicinam eiusq; regulas ab Aegypto manaſſe. Locus Hippocratis, Herodoti, Ariſtotelis, Plutarchi & Celſi in id de purgatione. Aeliani improbatio de lingua Hippocratis. Et de Acrone medico. Cap. 18.

De Vnguentis, & quid Hippocrati ſignificet Vnguentum Aegyptium. De Metopio locus Hippoc. emendatus. Quaedam ex

ex Plutarcho de Vnguentis & Myrrha. Cap.19.

Morborum rara quædam genera ex Hippocrate, Agatharchide, Plutarcho & Galeno. Locus Hippocratis restitutus, & alter Platonis indicatus. Cap.20.

De iis qui semel in die cibos capiũt. Cap.21.

De Caryce & Carycia. De Apro & Lumbo. Cap.22.

Quid sit ὠμήλυσις. De Farre factitio Aetij locus emaculatus: & quod Far hordei. De Hordeo quædam ex Aristot. & Apollonio. Cap.23.

Locus Aristotelis de Melle correctus & expositus. Quòd mel cõseruet mortua corpora. & alia quædam. Cap.24.

Locus Theophrasti Apollonio collatus. De Helleboro quædam. Alter Theophrasti locus non integrè à Plinio expressus. Cap.25.

Locus Hippocratis de Hippace, Herodoto collatus. De Lactis coagulatione. Ctesiae locus de Radice vinum coagulante. Muria dura, & Marinae vsus. Cap.26.

Sententia Plinij defenditur de Lino viuo, & ex alijs comprobatur. Quid sit Scribonio Foenicium. Cap.27.

INDEX.

LIBRI TERTII.

Loca Oribasij ex Stobaeo restituta. Cap. 1.

De Cyphoide, & Cyphi, Galeni, Plutarchi, Herodoti loca collata, emendata & explicata. De verbo ταριχεύειν, in condiendis corporibus mortuis usurpato. Cap. 2.

De Turdis Horatij & Martialis defenditur iudicium, & Galeni sententia improbatur. Modus coquendi phasianos. Cap. 3.

De Aconiti nomine ex Antigono. De eodem Athenaei locus emendatus. item alter Theophrasti melius quàm à Gaza interpretatus. De Cicuta quaedam. Error Macrobij. Cap. 4.

Macrobij error ob imperitiam medicinæ. Quòd potus ad pulmonem pertingat, non unum Platonem dixisse. Plutarchi locus ex Macrobio emendatus, alter Theophrasti ab errore Gazae vindicatus. Cap. 5.

Lucretij locus de Peste Hippocrati collatus, & eius defensio. Cap. 6.

Hippocratis & Herodoti loca de morbo Scytharum

tharum foemineo collata. De Amazonibus. Cap. 7.

Iecur anserinum in precio fuisse antiquitùs. De Carne suilla locus Plutarchi. Caupones Italos solùm immeritò damnari à Plutarcho. Cap. 8.

De Meliloto. Cratinus expositus. De Coronis. De Lemniscis. Cap. 9.

Plinÿ & Galeni loca de Doloribus. Pro oculis vstio Venarum temporalium. Lotio pedum. Origanus. Sordes aurium in morientibus quales. Cap. 10.

De Carbonibus, loca Galeni, Cassÿ, Lucretÿ & Theophrasti. De Lumbricis & grano Cnidio locus Plinÿ ex Theophrasto correctus. Error Gazae. Cap. 11.

Thucydidis locus à Lucretio expressus ac illustratus. Cap. 12.

Locus Virgilÿ, secus quàm à Grammaticis ex Aristotele declaratus: & cur ab ipso medicina Ars muta vocata sit. Cap. 13.

Loca Aristotelis & Strabonis de generatione Animalium in niue & igne collata atque examinata. Locus Aristotelis emendatus. Cap. 14.

Insania genus ab Aretaeo medico descri-

ptum & monstratum. Cap. 15.
Defenditur Galeni inscriptio περὶ πεπονθότων τὸ πων. *Loca Aretaei & Galeni collata de ijs, qui corde patiuntur.* Cap. 16.
Quid sit apud Galenum Ellychnium Tarsicum: & de Gossypio. Cap. 17.
Morbus Dèliorum ab Aeschine descriptus. Locus Celsi notatus, & alter Nonij emendatus. Contradictio Herodoti & Plinij. Cap. 18.
Heraclìti morbus. Eius & Asclepiadis sententia de Vrina, Galeni ad idem locus notatus. De Iberis dentes vrina lauantibus. Cap. 19.
Aetius redarguitur, cur castrati non fiant leprosi. Locus Aristotelis de Satyriasi. De manu, Gregorij Nysseni sententia noua. Cap. 20.
De Cretae generibus. Locus Plinij explicatus. Fascia. Toga, Mappa cretatae. Error Cornarij. De Gypso Tymphaico. Theophrasti loci correcti, & alter Plinij notatus. Cap. 21.
Menecrates Medicus quis fuerit. Medici Clinici. Locus Plinij mutatus. De Posca locus Suetonij. Cap. 22.

LIBRI QVARTI.

Qvi fuerint apud veteres Archiatri, & Archiatrorum Comites, quód ve eorum munus. Cap. 1.

De Cydni fluuij aqua. Loci Plutarchi, Galeni, & aliorum collati. Locus Plutarchi ex Galeno restitutus. Locus Hippocratis emendatus. Cap. 2.

Loci Aristotelis & Herodoti collati. Darij luxatio à medico Græco curata. Cap. 3.

Hippocratis & Aristotelis loci collati. Galeni de Demonstrationibus libri qui fuerint: & quæ Symphonia à Nemesio citata. Cap. 4.

De putaminibus Fabarum. & quid sit ὄστρεον Athenaeo. Cap. 5.

In Acrothoracis significatione, Clementis Alexandrini locus emaculatus. Cur Laurifolia post coenam adhiberentur. Ebrietatis præcautiones. Plinij locus emendatus. Cap. 6.

Tuberes apud Antiquos qui essent. Locus Plinij notatus. Cap. 7.

De Menta, locus Aristotelis ex Hippocrate illustratus & correctus. Plinij alter ad

idem notatus, & ex Lucretio explicatus. Cap. 8.

Aristotelis error de Epilepsia. Hippocratis locus ad id notatus. Seruij error. Aristotelis alter error de Sale, & Nitro. Breuis adnotatio, de caussis res duratas dissoluentibus. Cap. 9.

Locus Hippocratis ex Gellio restitutus, & alter defensus. Cap. 10.

Quae sint Paleales vuae & Fabriles, apud Caelium Aurelianum. Quæ Mensae frigidae Plutarcho: & eius locus emendatus. Cap. 11.

Qui sint apud medicos Ichores. Locus Iulij Pollucis de Morbis emendatus. Fauorini erratũ. Sudor sanguineus. Cap. 12.

Galeni explicatus locus: alter Plutarchi mutatus, & ex Celso atque Galeno explicatus. Historia Sabini vxoris, notatu digna. Cap. 13.

Plutarchi locus restitutus de signis Pestis, ex Hesiodo & Hippocrate. Strabonis ad idem locus. Empedoclis historia diuerso modo à Plutarcho & Laertio relata. Quid fuerit ἄπνευς Empedoclis, & Laertio, & Galeno. Cap. 14.

Plinij locus emendatus. Hippocratis locus à Pli-

à Plinio citatus & explicatus. Cap. 15.
Loci Hippocratis restituti, & collati Lucretio. Aristotelis locus restitutus, & alter defensus. Cap. 16.
Quoties veteres in die manducarent. Cap. 17.
De Ptissana & Aqua hordei Arabum. Cap. 18.

LIBRI QVINTI.

Quid sit Camum, Acinaticium, Murrhina. Cap. 1.
Quæ sint febres Statæ, Quotidianæ, Querquerä. Horatij locus de Hydrope explicatus. Cap. 2.
Locus Plinij de Mammis explicatus & defensus. Quis morbus Solstitialis. Cap. 3.
Quædã in Aristotele notata de Menstruis, & de Morbo pilari. Cap. 4.
De Duplicificu. Locus Varronis emendatus. Plutarchi sententia emendata & explicata de Salsis. Cap. 5.
Quo morbo Pherecydes Syrus obierit. An cor vratur eorum, qui morbo cardiaco, aut veneno interierunt. Cap. 6.
Antipherontis casus ex Arist. examina-

tus. Plinij locus de Veste correctus & expensus. Locus Celsi emendatus. Cap 7.

In Vitulo marino quædam notata. De pisce Empyro & Thynno. Locus Lucilij emendatus. Cap.8.

Locus Aristotelis & Plinij de Pilis palpebrarum expensus. Locus Clementis Alex. ex Athenæo restitutus. Locus Hippoc. de Veste dorica. Cap.9.

Qui morbi sint Oscedo, Corcus. Cap.10.

Quis sit morbus, qui insputatur. An Colicus morbus Hippocrati notus fuerit. Quis Canis morbus apud Galenum. Cap.11.

Locus Plinij emendatus. Locus Plutarchi explicatus. Quid sit Colostrum. Cap.12.

Quid sit Ruminatio, & quomodo fiat. Cap.13.

De Fine ruminationis. Locus Galeni examinatus & correctus. Cur ruminantia careant dentibus superioribus, & plures ventres habeant. Cap.14.

Quæ ruminent. Aristotelis locus expensus. Cap.15.

Quando ruminent animalia. Error Alberti

berti Magni. Locus Hippocratis explicatus. Cur coagulum habeant ruminantia, & cur in tertio ventre. Cap. 16.

Loca Hippocratis & Aristotelis de Risu & Insomnijs pueroum examinata. Cap. 17.

FINIS.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER PRIMVS.

De Oesophago & Stomacho locus Galeni emendatus, & Aristoteli cōciliatus: Lucretius defensus: Pollucis locus correctus, & alter Hippocratis indicatus de Concoctione.

CAP. I.

GALENVS quinto de Locis affectis cap. 5. scriptū reliquit, veteres interstitiū illud, quod inter fauces & ventriculum collocatur, οἰσοφάγον nominasse: posteriores verò Aristotele idē στόμαχον dixisse: quamquam & Homerum in 17. Iliados sic locutum inuenio, vbi scribit:

Ἂψ δ' αὐαχαζομένοιο κατ' στομάχοιο θέμεθλα
Νύξ', ἐπὶ δ' αὐτὸς ἔρεισε ϐαρείῃ χειρὶ πιθήσας,
Ἀντικρὺ ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή.

Subiungit Galenus, Aristotelem ipsum eam partem semper antiquo nomine vocasse. Quæ verba occasionem multis dederunt, vt Galenum calumniarentur: siquidem Arist. infrequentius in ea parte nominanda οἰσοφάγου voce vsus reperitur, quàm στομάχου. Is enim primo de Histor. animal. cap. 12. 15. 16. & vltimo: 2. de Histor. cap. 17. item 4. de Hist. cap. 23. & sępius, totum

οἰσοφάγος
στόμαχος

illud ſpatium faucium & oris ventriculi, quod nos Gulam diximus, στόμαχον appellauit. At 1. de Hiſt. animal. cap. 6. tertio de Partibus animalium, cap. 11. in eadem parte nominanda οἰσοφάγου nomen interſeruit: quod etiam ἀπὸ τῆς μήκους τῆς φενότητος, neſcio qua ratione, ita vocatum dixit. Vnde cuique perſpectum eſſe poteſt, aut Galenum erraſſe, aut illius philoſophi ſcripta oſcitanter admodum perlegiſſe. Quorum vtrunque cùm ego à medicorum principe, & in peripatetica doctrina maxime verſato, longe alienum putem: ad credendum potius inducor, textus omnes vulgatos vnius voculę ἀχ defectu fuiſſe deprauatos; & propterea ita legendos: αὐτὸ τὸ Ἀριστοτέλης σὺν ἀεὶ τῷ παλαιῷ καλεῖ ὀνόματι τὸ μόριον τῆς γαστρός, hoc eſt, Ariſtotele ipſo nó ſemper antiquo vocabulo hanc animalis partem nominante. Ad hoc autem iudicandum primò ea ratione moueor, quòd veriſimile non videtur, Galenum, ſcriptorem omnium fere poſt homines natos diligentiſſimũ, in re adeo clara ita dormitaſſe. Deinde quòd ſi eius mentem attentius contemplari velimus; id innuere voluiſſe videtur, quòd veteres eam partem οἰσοφάγον, poſteriores Ariſtotele στόμαχον nominarint: Ariſtoteles verò tanquam inter hos tempore medius vtroque nomine vſus ſit. Illud interim non tacebo, Latinos ferè omnes, qui ornatè & pure dicendi ſtudium amplexi ſunt, ſtomachi vocabulum pro ventriculo, quem Seneca epiſt. 91. & Vegetius lib. 1. Veter. cap. 40. Aqualiculum appellarunt, vt plurimum accepiſſe. Lucretius in 6.

Flagrabat ſtomacho flamma vt fornacibus intus.

Hor. *Ieiunus ſtomachus raro vulgaria temnit.*

& *—ſtomachoque tumultum*
Lenta fer et pituita.

Idem Columella. Clarus eſt Celſus lib. 1. cap. 2. & 8. & lib. 4. cap. 5. qui tamen lib. 4. cap. 1. gulã, ſtomachum, ſed quaſi populus ita loqueretur, nominauit: qui etiã aliquando, pro ore ventriculi, ea voce vſus videtur. Quod ipſum etiam alios feciſſe, ſed καταχρηστικῶς, ſcribit Galenus 7. Aphoriſ. 56. Plinius quoque in ſexcentis

tis locis, vbi varia pro ſtomacho remedia proponit, ſemper ventriculum intelligit: etſi aliter ſenſiſſe ab aliquibus male credatur lib. 11. cap. 37. quando dixit, Summum gulæ Fauces, extremum Stomachus. Cælius Aurelianus frequentiſſimè pro ventriculo, & præſertim vbi de ſtomachicis tractat, in 3. Chronicarum paſſionum, pro gula interdum ſtomachum accepit. Serenus pro ventriculo toto,

Qui ſtomachum regem totius corporis eſſe
Contendunt, vera niti ratione videntur:
Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contra eiuſdem firmantur cuncta vigore.

Cur igitur Lucretius in transferendis Thucydidis verbis, ἀντὶ καρδίας, quæ os ventriculi ipſi ſignificabat, cor & non ſtomachum, dicere maluerit, hæc ratio ſufficere docto cuidam viro ipſum criminanti debebat, quòd ſtomachus rarò os ventriculi, plerunq; vel totum ventriculũ, vel gulam ipſam proprie ſignificaret Latinis. Quo modo etiam Nicander in Alexipharmacis, στομαχοιο δοχείην vocari id à nonnullis dixit: quaſi ſit per quod ſtomachus recipit. Sic etiam poſt nos Lambinus ſcripſit, Lucretium pro corde intellexiſſe ſtomachum ad Græcorum imitationem: quemadmodum & Horatium lib. 2. Sat. 3. Ac ne quis Pollucem in 2. lib. mihi adducat, vbi ſtomachum aſperam arteriam quoque vocatam dicere videtur: ſciri velim, apud ipſum ſtomachum eo in loco pro gulæ principio, quod ductibus ambobus quaſi commune eſt, capi. Vbi etiam litteram Pollucis mendoſam eſſe reor, quando ſcribit: ὁ δὲ στόμαχος καὶ ἔγκειται μὲν ἔνδοθεν τῇ ῥάχει, καθατείνει δὲ ἐς πνεύμονα, hoc eſt, Stomachus intus quidem incumbit ſpinæ, ad pulmonem pertinetq;. Quo in loco legendũ credo, ἐς κοιλίαν; Nam ex his ſubſequentibus verbis, ſic eſſe legendum apparet: τῷ δὲ στομάχου καταλήγοντι ἐς κοιλίαν, id eſt, Stomachus vero cùm in vẽtrem deſinat. Similia his ſunt, quæ apud Hippocratem in libello de Anatome ſcripta habentur, hoc modo; ὀισοφάγος δὲ ἀπὸ γλώσσης τείνει ἀρχὴν ποιεύμενος, ἐς κοιλίην ἱκνέεται. ὃν δὲ κοίλην σπλάγχνης κοιλίης στόμαχον καλέουσιν. id eſt, Oeſophagus

Stomachus γὰρ ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς δοχῆς τῆς στόμαχος. στόμαχος

κοιλίην στόμαχον ἢ σύριγξ μᾶλλον ἐστὶ ἐλίδι ἐοικὼς.

phagus autem sumpto à lingua initio in ventrem desinit, quem in ventre putrefactorio stomachum nominant. Nam σήψιν more antiquo ab Hipp. cõcoctionem vocari, in nostris Hippocraticis adnotationibus monstramus: vt nemo mirari debeat, quòd ventriculum, vbi concoctio perficitur, σηπεδικὸν vetustissimus auctor dixerit: qui etiam ἀκροσαπὲς pro leuiter concocto in lib. περὶ τροφῆς dixit. Sicut Empedocles vocauit vinum ὕδωρ σὺν ξύλῳ σαπὲν, id est, concoctum, vt refert Aristoteles 4. Topic. cap. 5. & Plutarchus cap. 2. lib. de Causis nat. vbi scribit, coctionem esse putrefactionem. Cetera Marcellus Empiricus cùm à Stomacho Aqualiculum diuersum faciat, pro stomacho fortè os ventriculi, pro aqualiculo eiusdem fundum intellexit. Nam & alijs aqualiculum idem fuisse, non est rationi neque sententiæ nostræ dissentaneum.

De Rabie, siue Hydrophobia, & Elephantiasi, loci Aristotelis & Medicorum explicati.

CAP. II.

APud Aristotelem 8. Hist. anim. cap. 22. scriptum inuenitur, hominem inter cetera animalia à rabido cane commorsum, neque rabie corripi, neque interire. Eius verba sunt: οἱ δὲ κύνες κάμνουσι νοσήμασι τοιούτοις. ὀνομάζεται δὲ ταῦτα, λύσσα, κυνάγχη, ποδάγρα. τούτων ἡ λύσσα ἐμποιεῖ μανίαν, ὅταν δάκῃ, λυσσῶσιν ἅπαντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. ἀπαιρεῖ δὲ νόσημα τοῦτο τάς τε κύνας, καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυσσώσης, πλὴν ἀνθρώπου. Quum autem euentus quotidiani hominem non solùm à cane, verum etiam ab alijs rabidis animalibus commorsum, male affici, atque iugulari (vt Cælius Aurelianus 3. Acutorum scripsit) manifesto declarêt; multi, vt Aristotelem ab erroris suspicione vindicarent, in eo interpretando laborarunt. Iulius Pollux in 5. sententiam philosophi ita accipiendam voluit, ὅτι τῶν τὸ ὑπὸ λύττης κυνὸς ἐχομένου δηχθέντα, ἀνθρώπου δὲ μόνου οὐκ ἄδου κινδύνου περιγίνεται. Nicolaus Leonicenus

vir doctissimus contextum potius depravatum esse voluit,& loco πλὴν esse legendum περὶν,quasi homo cum morsus in rabiem & mortem deveniret vtique, sed posterius ceteris animalibus; quando Galenus aliquos post sextum & octauum à morsu accepto mensem, vel etiam post annum, Auicena post septimum,Albertus post duodecimũ eo morbo laborasse, & necatos fuisse tradunt.Non defuerunt,qui πλὴν χυνὸς legendum maluerint,rudi quadam experientia ducti, quòd anseres sæpenumero mordeantur, & nullum ex ijs interire cõspiciatur. Augustinus Suessanus in commentarijs super libros de Animalibus sententiam Aristotelis iccirco veram putauit, quia vnus homo ratione præditus medicamentorum ope seruatur, quo minus vel non rabie capiatur,vel captus euadat:quamuis non omnes illud obtineant. Hieronymus Fracastorius diuersa à cunctis uia incedens, cetera animalia rabire ob feritatis consortium quod illis cum cane est, hominem verò ob temperaturæ ab illis multum discrepantis excellentiam minime ei ægritudini subijci, ex Aristotelis mente credidit.Sed ego, cùm in vetustissimum codicem manuscriptum inciderim, cui hæc verba desunt, ᾧ ὁλκὰν δηχθῇ ὑπὸ λυσσῶσης,πλὴν ἀὐθρώπου, & hanc lectionem vetus quoq.Latinus interpres, quem manuscriptum vidi in bibliotheca, quam Io. Vincentius Pinellus vir doctissimus, & omnium bonorum patronus, in vsum eruditorum magnis sumptibus instruit, secutus sit, putaui facile contingere potuisse, vt etiam antiquis temporibus ea verba, quæ litigandi occasionem dedere,ab aliquibus librarijs ex marginibus inter serta sint: eò præsertim, quòd antiquus auctor Antigonus in synagoge Paradoxarum historiarum, vbi multa ex Arist. fidelissime recitat,id solum inquit voluisse Aristotelem, ὑπὸ κυνὸς λυσσῶσης λυσσᾷν ταύτα τὰ δη χθέντα,πλὴν ἀὐθρώπου. Veruntamen vt concedam Aristotelicum contextum nihil omnino immutanduna, neminem adhuc eorum veritatem vsquam assecutum existimo; propterea quòd tempestate Aristotelis morbum hunc in homine nondum cuiquam innotuisse

inuenio: vnde iure ipse scriptis mandauit, solum hominem commorsum à rabido cane illæsum permanere. Vtrum verò eo tempore morbus ille nunquam fuerit, sed pòst ortum habuerit: an fuerit quidem, sed cognitus non sit, forsan dubitari possit. Attamen vtrunque fieri potuisse existimo. Plutarchus enim 8. Symposiacorum problem. 9. hydrophobiam & elephantiasim morbos fuisse nouos Asclepiadis tempore, qui sub Pompeio Magno Romæ in arte medica claruit, ex sententia Athenodori medici testatum fecit; vbi similes morbos, atque etiam alios causis diuersis posse nouiter oriri disputat. Nihilominus haud rationi quoque dissonum mihi videtur, morbum antiquitus eriam extitisse, neque tunc innotuisse; propterea quòd homines eo morbo multis post acceptum morsum diebus occuparentur; & iccirco à medicis eius causa non aduerteretur. Vt cumque sit, Aristotelis certe tempore minimè cognitum fuit hominem commorsum à rabido cane vllo morbi aut symptomatum prauorum genere, & præsertim aquæ timore capi. Quod & aliæ, præter Plutarchi modo citatum testimonium, rationes mihi persuadent. Nam ex vetustioribus Asclepiade scriptoribus neminem adhuc inveni, qui huiusce mali mentionem vllam expressam fecerit. Quod si manifestum fuisset, æquum erat ab aliquibus, & saltem ab vno Hippocrate nominari, nempe qui in commentariis epidemicis, & alibi, varia ac prope incredibilia morborum genera recensuit. Nicander item Colophonius, qui ante Pompeij tempora sub Attalo eius generis postremo Pergami rege floruit, cùm omnia venena ac lethalia homini, siue ex potu ac cibo, siue ex morsu atque impressione, carminibus persecutus hydrophobiam tacuerit, par est arbitrari, non aliunde eam silentio præterijsse, nisi quia ætate ipsius nondum apparuerat. Neque Cælij Aureliani auctoritas (siue ipse sit, siue Soranus ab eo latinus redditus, qui in 3. Acut. de hac passione latissime disserit) me quicquã mouet, quãdoquidem inepte satis ac indocte ex vno vel altero Homeri, Menandri, Democriti item & Hippocratis loco falsò,

& ex-

& extra rem inducto, Hydrophobiam veteres auctores nouisse, se probare credit. Accedit quòd Ouidius, qui paullo post Asclepiadem vixit, Hydrophobiæ nullum esse remedium scribens hoc versu,

Soluere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis vlla medetur aquis.

indicare videtur, eum morbum nuperrime apparuisse, quippe cuius medicina nondum inventa esset. Quin & hac in re Plinij alioquin auctoris grauissimi sententiam probare nequeo, qui vsque ad tempora sua aquæ & aliarum rerum formidinem ex morsu canis ortam incurabilem extitisse, & casu quodam à milite Cynorhodi potionem à matre sibi per litteras ex insomnio indicatam huic malo inuentam esse medicinam scribit; quum constet, Cornelium Celsum, & Scribonium Largum, Plinio antiquiores, eius remedia plurima scriptis mandasse, vt silentio præteream Dioscoridem, atque Cælium Aurelianum, siue Arrianum, qui Themisonem medicum Asclepiadis sectatorem à cane morsum huiusce modi timorem incurrisse, & medicamentorum ope incolumem euasisse scribunt. Nisi, Plinij auctoritatem tuentes, dicamus vulneratos à canis dente ante ipsius tempora curatos esse, si in principio medicus accersebatur; at si neglectus longius processerat morbus, & timorem aquæ pepererat, minimè curari potuisse. Cui sententiæ nō parum Celsus fauet, inquiens, Aquę timore oppressis in angusto spem esse. Simili pacto Galenū à calumnia vindicare soleo, qui in 6. de Loc. affectis, solos canes rabie tētari scripsit: cui etiam Alexander ille Probl. auctor assensus est. Nam Aristoteles, Cęlius Aurelianus, Theodorus Priscianus, Vegetius, Porphyrius, Apsyrtus, Hierocles, Palladius, Auicenna, qui huiusmodi morbū in equis & alijs animalib. obseruarunt, Galeno posteriores extiterūt: inde facile contigit, vt illius tēpestate nondum in quopiā alio, quàm in cane rabies innotuerit, vel saltē id nomen tunc non obtinuerit, quod posteriores in alijs animalibus vsurparunt. Nisi dicamus, Galenum haudquaquā Hippiatricem exercuisse, & propterea, si quicquam in

ipsa errauit, excusationem mereri vel potius locutum esse de vera rabie, quæ à cane immediate aut mediate proficiscitur. Etenim cetera animalia, nisi sint à solo cane rabido commorsa, haudquaquam vere rabiunt: quamquam simili quopiam morbo affici possunt, qui per similitudinē à scriptoribus sit rabies vocatus. Sed de tota huius morbi natura copiose egimus, dum publice morbos capitis explicuimus. Quod vero Plutarchus scribit, Elephantiasim ab Arabum medicis Leprā vocatam, ac morbum vni homini proprium Asclepiadis solùm ætate sese manifestasse; id ita accipiendum puto, vt, quemadmodum scribit Plinius 26. lib. in Italia tunc apparere cœperit, quoniam eum morbum sub nomine Satyriasis Aristoteles in 4. de Gen. anim. cap. 3. intellexit, vt Michael Ephesius in commentario prudenter notauit. Adhuc in Aegypto antea vulgatum extitisse declarat etiam Lucretius in 6.

Est elephas morbus, qui Nili flumina propter
Gignitur Aegypto in media, neq; præterea vsquam:
Aithide tentantur gressus, oculiq; in Achæis
——Finibus.

Elephantiasim autem licet in Italia statim restinctam narret Plinius; in Aegypto tamen frequens durauit vsque ad Galeni tempora, qui eum morbum Alexandriæ familiarem in Germania, Scythia, Mysia frigidis regionibus non grassatum, 2. libro ad Glauconem tradidit. Quod porro scriptum est, Aegyptiorum reges ea lue captos sanguine humano in balinearū solijs fuso magna populi cęde curari solitos, vt nō multū vero simile, sic ferini remedij habuisse speciem opinor.

Restitutus Galeni & Plutarchi locus de Palmulis, & alter declaratus. Non nulla de Oliuis.

CAP. III.

PAlmulas & vi quadam peculiari, & quòd magno labore coquantur, ac vaporibus supernora tentent, capitis dolorem generare, scriptum est à Galeno 2. de Comp. medic.

s.l. vbi Apollonij ad dolores ex ebrietate ſcripta recitat; nec non 2.de Alim.fac. & in lib. de Facile parabilibus ad Solonem: quod antea Xenophon apud Athenęum in 14. Dipnos. & Dioſcorides affirmant, nec non Plutarchus in Præceptis connubialibus, vbi cerebrum palmæ (Xylander malè Phoenicis tranſtulit, ſed puto hæc ignoraſſe) dulce quidem eſſe, ſed capiti dolorem inducere ſcribit. Quam quam cerebrum palmæ vocatum & fructum differre nemo ignorat, vt pręter cæteros ex Xenophõte 2.de Cyri expedit. intelligere licet. Ceterùm in 2. de Comp.med. s.l. recenſens medicamenta pro curandis capitis doloribus ex ſtomacho ortis, hęc ait: ὅσοι δὲ οὐ δύναν τὸν ἄρτον ἐσθίειν χωρὶς ὄψου, τούτοις ἢ ἐλαίων, ἢ φοινίκων, ἢ σταφυλῆς, ἢ τινὸς τοιούτου διδόναι. Ex quibus perſpicuum fit, Galenum contraria ſibi ſentire: niſi dicamus, hunc ipſum contextum deprauatũ eſſe, & loco φοινίκων legẽdum λευκῶν: vt iuncta dictioni ἐλαίων habeatur oratio in hunc modum, τούτοις ἢ ἐλαίων λευκῶν, ἤ. Quem locũ ita reſtituendum ideo exiſtimo, quoniam Aetius, qui vt infinita propè alia, ita eum contextum ad verbum in 6. lib. cap. 45. induxit, ſic & ipſe habet: ἄρτου προσφέρεσθαι βραχὺ, ἢ ἐλαίων λευκῶν, ἢ σταφυλῆς, ἢ τινὸς τοιούτου διδόναι. Nam de oliuis albis mentionem inuenio apud Celſum lib. 4. cap. 20. apud eundem Galenum 5. de Comp.med. s.l. nec non apud Oribaſium lib. 7. qui omnes ijs in ſtomacho atque in alijs partibus adſtringendis vtuntur. ne quis miretur, cur potius oliuas albas, quàm alias, ibi legendum voluerim. Porrò Oliuæ albæ illæ dicuntur, quæ mediæ ſunt inter virides & maturas. Virides enim, acerbæ nimis ſunt, & cruditate ſua minimè cõueniunt; maturę, quæ & nigræ ſunt, ſua pinguitudine ſtomachum relaxant. Albæ autem vtroque exceſſu carent, cùm neque incoctæ prorſus ſint, & adſtrictoria facultate non priuentur. Quò etiam Plinij accedit auctoritas, qui libri 23. cap. 3. oliuas albas ſtomacho vtiliores, ventri minus, ſcriptum reliquit. Quomodo albæ oliuæ condirentur, non eſt mihi admodum compertum: inuenio tamen apud veteres, plures eas condien-

di modos extitisse. Nam muria primò condiebantur, ipsisque fœniculum admiscebatur, κολυμβάδες à Græcis vocatæ, à Romanis drupæ. Cælius Aurelianus 4. Chron. pass. cap. 3. natantes vocauit. Has aliquando albas vocatas putaui, quòd Diphilus apud Athenæum 2. Dipnos. eas à nigris, quas στεμφύλιδας vocabant, distinguat, & ad firmandum ventriculum commendet his verbis: τὰς δὲ μέλαινας, καὶ κακοστομαχοτέρας, καὶ βαρύνειν τὴν κεφαλὴν. τὰς δὲ κολυμβάδας καλουμένας εὐστομαχοτέρας εἶναι, καὶ κοιλίας σαλτικὰς, id est, nigras quidem & stomacho minus aptas, & caput grauare: Colymbadas verò & gratiores stomacho, & ventrem retinere. Condiri etiam oleo consueuisse inquit Aristoteles 2. Rhetor. vbi στέμφυλα ἐλαίου δεῖσθαι refert. Erant verò στέμφυλα apud Athenienses oliuæ illæ, quas aliter τετριμμένας nominabant, Aristophanes θλασὰς vocauit, Cælius Aurelianus ibidem fractas nuncupauit. Quæ verò sint oliuæ Premadiæ apud Nicandrum in Alexipharmacis aduersus Cerussæ venenum commendatæ, nondum mihi quicquam certi compertum est, nisi sit oliua Pausia, quam vt Virgilius simul cum Orchade iungit hoc carmine:

Orchades, & radij, & amara Pausia bacca:

sic & Nicander:

τῷ καὶ πρημαδίης, ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης.

Est enim Pausiæ apud Columellam bacca iucundissima, ex qua oleum fit saporis egregij dum viride est: vetustum autē corrumpitur. Vnde Seruium laudare non possum, qui apud Virgilium pro amara bacca viridē exponit: cùm amaror Pausiæ sit iucunditati cuidam iunctus: vt Plinius ait, cerasa laurea non ingratæ amaritudinis esse. Cogitent quæso eruditi, num aliquid lucis ei loco afferre valeant. Auctor est Celsus lib. 2. cap. 19. oliuas etiam ex defruto & passo condiri solitas. Quoniam autem de palmulis sermonē habui, locum alium Galeni in medium proferre placet; in quo interpretando omnes penè interpretes vel hallucinatos, vel obscuriores quàm par erat extitisse video. Is est libro de Locis affectis 6. vbi disputans, num vterus animal

nimal sit (quemadmodum Plato scripsit) ait, quòd si esset, quando rebus desideratis frustratur, vtique tristitia afficeretur, & forsan emaciaretur. Exemplum deinde proponens, subiungit: καθάπερ ἔνιοι φασὶν τοὺς ἐρῶντας φοίνικας πάσχειν. quæ verba ad Phœnices populos referre omnes videntur interpretes; cùm minus distet cœlum à terra, quàm vt id Galenus doctissimus significare voluerit. Nam de vtero secundùm ipsum sensibus orbato loquens, ineptus planè fuisset, si animali & non plantæ eum æquiparasset. Ad hæc palmæ plantæ historia adeò quadrat Galeni menti & instituto, vt nemo vel mediocri iudicio præditus de alia re locutum Galenũ credere possit. Auctor enim est Philostratus in Iconibus, palmam marem atq; fœminam ita se amare, vt nisi propè serantur, ac se contingant, emacientur, exsiccenturq;. Quod Plinius quoq; lib. 13. cap. 4. non solùm affirmauit, sed etiam addidit, ipsas sterilescere. Cui sententiæ non parum conueniunt, quæ ante hos à Theophrasto scriptis mandata sunt 3. de Causis plantarum cap. 20. palmam fœmellam fructus non retinere, nisi supra eam flores maris palmæ cum pulnere iaciantur; quod nonnulli voluere idem operari, ac semen masculorum piscium ouis fœmellarum insperſum. Id vt fiat, luculentissimè à D. Basilio in Hexameri Homilia V. expositum est his verbis: Frugiferarum verò stirpium tanta est in edendis fructibus differentia, vt eam oratione possit consequi nemo. Non solùm enim differentia fructuum in diuersis genere stirpibus, sed in eadem etiam arboris specie non mediocre discrimen esse videtur: vbi forma fructus à peritis in stirpium cultu distincta est etiam sexu, vt alia marium sit, alia fœminarum, qui palmas & in marem fœminamque diffindunt: & viderint etiam interdum quæ ab ipsis fœmina dicitur in marem pronam blandioribus ramis nutare, quasi gestientem, atque amplexum maris percupientem: stirpium verò cultores inter ramos tunc, quasi semina quædam, maris florem seu fructum immittere, atque ita illam quasi voluptatem inde per-

» cipere, seseque demum rursus erigere, ad formám-
» que propriam suas restituere comas. Hæc eadem
» de ficis esse asserunt. Quamobrem alij iuxta fi-
» ceta caprificos serunt: alij caprifici grossos inter se
» colligatos inijciunt ficis, atque hoc pacto ficorum
» imbecillitati medentur, defluentem delabentém-
» que fructum ipsarum grossis istis fulcientes. Ha-
ctenus Basilius. qui cùm in suo illo Hexamero multa ex Plutarcho posuerit, fit vt existimem, posse hinc lucem afferri eiusdem Plutarchi obscuro & corrupto loco. Nam in lib. qui ἐρωτικὸς est inscriptus, eos damnans, qui iuniores viros foeminis senioribus connubio iungunt, quasi contra Hesiodi præcepta agant, hæc subnectit Protogenes, apud Plutarchum quidem corrupta, sed nostra sententia sic restituenda: σχεδὸν ἡμεῖς οὗτοι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα θεραπεύοντες, νέον καὶ ἄωρον περιάψωμεν; i. nos ipsi totidem maiori natu mulieri, instar eorum, qui palmarum vel ficuum culturæ operam nauant, iuuenem & immaturum virum copulabimus? Etenim qui palmas & ficus vt fructificent curant, id student, vt semper fœmellæ palmæ vetustiori adiungatur mas iunior, atque ficui vrbanæ caprifici grossus, vt idem scribit Plutarchus vij. Symp. ij. appendatur, nempe quia iunior seniori iunctus minimè fructus illius defluere patiatur, sed cohibeat, & perficiat.

Galeni locus emendatus in 12. Meth. & alter in 13. melius quàm à Linacro interpretatus.

CAP. IIII.

Galenus in medicos nonnullos inuectus, qui generosa remedia importunè adhibentes ęgrotos iugulabant, quendam narrat dysentericos valido quodam præsidio interdum curasse, interdum necasse: modum

dum verò illius curationis ita fuisse tradit: κρόμμυα τὰ καρτὰ καλούμενα μετ' ἄρτου ἐδίδου ἐσθίειν, ἐπίνειν ὀλίγον, ἡμέρᾳ μιᾷ. Quo in loco interpretes, Grecos codices vulgatos secuti, Cepas cartas vocatas transferunt. Harũ cùm apud nullos auctores genus vllum ita vocatum inuenerim, textum deprauatum esse, & pro καρτὰ vel κνίδια, vel κρητικὰ legi debere putaui. Quòd cepas huiuscemodi vocatas veteres habuerint, testatus est abundè Theophrastus, & post ipsum Plinius; qui etiam cepas coctas dysentericis vescendas dare medicos consueuisse, cap. 5. 20. libri tradit. Creticas in honore habitas dulciusculas fuisse, ex Theophrasti & Plinij verbis conijcitur: vt ea ratione fieri potuerit, quòd medici illas tanquam palato gratiores elegerint. Vel certè κρόμμυα τὰ κοκτὰ καλούμενα legendum omnino reor, vt Galenus vulgatũ Romæ nomen literis exarare voluerit, quod alibi identidem fecisse nemini ignotũ arbitror. Quę loci huius facilè emẽdandi coniectura in memoriam mihi adducta est à iuuene cum primis & erudito & docto, Semuele Darderio Byzantio, philosophiæ ac medicinæ doctore, & nostri studiosissimo auditore. Sed quoniam Methodi locum explicui; alterum lubet subnectere in fine decimi tertij libri, quem interpretes forsan ob Romanæ vrbis ignorantiam malè transtulerunt. Vbi enim Gal. arteriarum incisionem instituit, quæ vincula in id opus eligẽda sint, edocens, Gaitana ex Gallia Romam aduecta ceteris præfert: ac diligentia sibi solita vsus, vbi quoque in vrbe illa venderentur indicans, ait: πεπρασκομένων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἱεραὶ ὁδὸν, ἥτις ἐκ τοῦ τῆς ῥώμης ἱεροῦ κατάγει πρὸς τὰς ἀγορὰς. quem locum transferens Linacer, dixit, Vendita « verò maximè in Sacra via, quæ à templo descendit ad « fora. cùm trãsferre debuerit: Quæ à templo Romę ad « fora descendit. ita enim mira Galeni diligentia in de- « scribendo appositissimè loco non occultatur. Erat enimvia Sacra non longè à templo Pacis, nec non à foro templum Romæ, & Augusto (vt in quibusdam antiquis numismatibus conspicitur) dicatum, quod & pulchritudine & sacrificiorum magnificentia Vene-

ris templo inferius nequaquã fuisse his versibus mo strat Aurelius Prudentius:

Iámque domo egrediens, vt publica festa, diésque
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit,
Ac Sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romæ (colitur nam sanguine & ipsa
More Deæ, nomenque loci ceu numen habetur.
Atque vrbis Veneris que pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura Deabus.)

Eius Templi facies ferè tota seruatur adhuc, Cosmęq; ac Damiano hodie dicatum est; ibi erant variæ officinæ, inter quas erant, qui vincula huiusce modi venderent. Illud quoque ex eodem loco colligendum est, Galeni tempore sericum rarissimũ fuisse, quando id ipse refert, sub ditione Romana, & in magnis ciuitatibus penes solas mulieres opulẽtas inueniri potuisse.

Archigenis locus emendatus apud Galenum: ac de Bulbis nonnulla non respuenda contexuntur.

CAPVT V.

ARchigenes medicus clarissimus, qui Hadriano imperatori inseruiuit, & eius morti loco sub mamma lethali demonstrato occasionem dedit, (vt Dion Cassius scribit: apud quem pro Hermogene Archigenem legendum esse reor, etsi etiam Hermogenis cuiusdam medici apud Galenum mentio habeatur 1. de Simpl. med. cap. 27.) multa in re medica præclarissima commentaria edidit, quæ à Galeno passim ceteris aliorum sui temporis medicorum scriptis non sine honore præferuntur. Is cùm illorum curationem instituret, qui præ fame in animi deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit quamprimũ viribus reficiendis incumbendum esse; & ideo iam soluto deliquio ea illicò exhibenda, quæ bellè nutrirent, & statim ac confertim corroborarent: qualia sunt oua sorbilia,

bilia,panis cum vino,cochleæ, & bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere:quoniã illa,quæ ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt,omnia multũ & citò in parua mole nutriunt. Cochleę verò & bulbi tametsi nutrimenti multũ corporibus præstare valeãt,nihilominus tardissimè & sensim alimentũ suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus 2. Aphor.18.apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his,quòd Aëtius hæc omnia ad verbum transferens,cochleas & bulbos non habet:sed loco eorũ halicam cum vino posuit. Quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendũ puto. Nec obstat,quòd paullò suprà Archigenes pro stomachicis cochleas & bulbos(sicut & Diphilus apud Athenæum)probarit:quoniam vt illi ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur,valent: sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Neq; dicat quis,Galenum in loco suprà citato halicam inter tardè nutrientia recensere: propterea quòd ibi de halica sola ab ipso sermo habetur: cui si vinum misceatur, aufertur sanè ipsi visciditas,atque crassities;& ideo efficitur,vt multum nutrimentum,quod secum habet,paruo tempore distribuatur. Qua ratione Galenus in primo ad Glauconem huiusce modi mixtionem probauit in illis, in quibus syncope timetur in accessionibus : quemadmodum & Aëtius in cardiacis, alijsque plurimis. Quod porrò de bulbis scripsit Arist.20. probl. eos repositos germinare,quoniam interna ac nutritiua humiditate abundant: id ita accipiendum est, quemadmodum 5. de Causis plantarum Theophrastus prodidit : videlicet omnia bulbacea lento quodam humore prædita esse, cuius ope tam diu natiuus calor conseruatur,quousque is ab externo adiutus humiditatem illam explicat,præparat,& noua forma induit.Eos venerem excitare ostendit versiculus apud Athenæum citatus:

Οὐδὲν σ' ὀνήσει βολβὸς, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς.

Quod etiam Martialis venustissimè sic expressit:

Cùm sit anus coniux, cùm sint tibi mortua membra,
Quid bulbis aliud quàm satur esse potes?

Locus Galeni de Fœcundis correctus: & nonnulla ad id ex Lucretio & Paullo.

CAP. VII.

HAnc iuxta omnes impressos codices sententiam habet Galenus 5. Apho. 63. quòd tam mulieres, quàm viri, si temperie quattuor qualitatũ potiantur, generãt, quamuis temperie illa priuatis commisceantur; intemperati verò numquã generant, nisi contraria intemperie præditis iungãtur, vtpote calidi frigidis, humidi siccis, & ita de singulis. Sic enim sua lingua scribit: περὶ μὲν τῶν ἐυκράτως ἐχόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὡς ἀεὶ γεννῶσι, κἂν καὶ δυσκράτοις μίγνυνται. περὶ δὲ τῶν δυσκράτων, ὡς μετὰ τῶν ἐναντίων μόνον. Sed hæc minimè cohærere posse rem intimius cõsiderantibus videbuntur. Quoniam si intemperati solis intemperiei eorum contrarijs naturis copulati gignunt, quì poterunt temperatis iuncti generare? Neque dicendum est, temperatas naturas intemperatis quibusuis contrarias existere, aut eas vt non planè contrarias posse generationi sufficere: quoniam Galenus infrà satis manifestũ facit, se de ea loqui contrarietate, quæ inter vtraque extrema, non inter alterum extremorum & medium posita est. Ad hæc si intemperies solùm gignendo aptæ sunt, quando contrarijs copulantur: igitur temperatis quomodocumque iunctæ, erunt infœcundæ. Itaque textum corruptum esse potius, atque hoc pacto legi debere puto: ὡς ἀεὶ γεννῶσι, ἢν καὶ ἐυκράτοις μίγνυνται. namque sententia vt vera sibi constabit, quòd temperatis si temperati misceantur semper gignunt: intemperati verò tunc solùm, quando contrarijs suę intemperiei copulantur. Hæc omnia videtur Lucretius in 4. de Natura libro quasi somniasse, vbi fœcunditatis varias causas exponens, inter alias vnam sic ponit:

Vsque adeò id magni refert, vt semina possint

Semi-

Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſaque conueniant liquidis, & liquida craſſis.

Quod verò paullò pòſt ſcribit, ad concipiendum quoque magnopere conferre, ſi à tergo, beluarum more, vir cum muliere vtatur venere:

Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert. Nam more ferarum
Quadrupedumque magis ritu plerunque putantur
Concipere vxores, quoniam loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis ſublatis femina lumbis.

non eſt ita explodendũ, vt rationem magnam ſecum non habeat, potiusq; dictu turpe quàm factu videatur. Nam & Paullus Aegineta non contemnendus auctor, quicquid Lucretius ad hanc rem pluribus carminibus ſcriptum reliquit, hiſce verbis lib. 3. cap. 74. complexus eſt: μίξις ἢ ἐξόπισθεν δοκεῖ πρὸς κύησιν συμφέρειν, id eſt, A tergo coitus iuuare conceptũ videtur. Loca verò Lucretij citata Q. Serenus Gordiani Imperatoris præceptor indicare voluit, quando ſcripſit:

Irrita coniugij ſterilis ſi munera languent,
Nec ſobolis ſpes eſt, multos iam vana per annos
Fœmineo fiat vitio res, nec ne, ſilebo.
Hoc poterit magni quartus monſtrare Lucreti.

Quid ſit Recentatum apud Alexandrum Trallianum, & quæ antiquorum Propomata.

CAP. VII.

IAcitur apud Trallianum 11. lib. fuiſſe penes Romanos propomatis genus, quod Romani Recentatũ nuncupabant, quódque, vt in eo bibendo magis delectarẽtur, peculiari quadam arte refrigerabant. Id nomen quid ſignificaret, quódve potionis genus eſſet, multos diu ambiguos tenuit: nec defuerunt, qui Alexandri codicem corruptũ eſſe crediderint. Ego verò, ſi coniectari mihi liceat, textum nullo errore ibi eſſe

Zbiornica
Księgozbiorów Zabezpieczonych
w Stalinogrodzie

infectum, recentatumque Romanos vocasse puto vinum antiquum, musto vel lixiuio vel tortiuo commixtum, quasique renouatum, quomodo plerosq; hodie factitare conspicimus. Recentare enim apud veteres in vsu fuisse pro renouare, auctor est Nonius. Quod etiam ex Gn. Matio testatus est Gellius lib. 15. cap. 25. Vnde etiam quod à Varrone in libris de Lingua latina vinum Vetusnouum nuncupatum inuenitur, hoc ipsum recentatum fuisse arbitror, quod caupones pro vetere interdū vendere solitos memorat Galenus lib. de Cibis boni & mali succi. Quo pacto hoc Romani refrigerarent, cùm nihil compertum habeam, id tamen diuinare audebo, eos hanc potionem, vtpote valetudinarijs optatam, aliquo diuerso modo, ita vt egelida potius, aut saltem modicè frigida, quàm vere gelida fieret, non autem vel lamina, vel glarea, vel glacie, vel niue, vel alio ex ijs, quos alibi exponam, modis refrigerare consueuisse: tot namq; modos vina & aquam insigniter refrigerādi veteres habuisse comperio. Nisi potius velimus, recentatum fuisse, quod Græci ἀψίνθιον, Latini semper mustum & semper dulce vocarunt, ac refrigerandi consuetudinem non ad bibendi tempus, sed ad recentati conficiendi modum esse referendam. Sic enim de hoc loquitur Columella lib. 12. cap. 29. Mustum vt semper dulce tamquā recens permaneat, sic facito. Antequam prælo vinacea subijciantur, de lacu quàm recentissimum addito mustum in amphoram nouam, eamq; oblinito & impicato diligenter, ne quicquam aquæ introire possit. Tunc in piscinam frigidæ & dulcis aquæ totam amphoram mergito, ita ne qua pars extet. Deinde post dies xl. eximito. Sic vsque in annum dulce permanebit. Columellæ adstipulatur Plinius lib. 14. cap. 9. nec non Florentinus inter Geoponicos lib. 6. cap. 16. Et quoniam Propomatum mentio incidit, quænam illa forent non erit absurdum significare. Scribit Paullus Aegineta cap. 15. lib. 7. propomata mixtiones quasdam extitisse factas ex mellis despumati sextario vno & vini quaternis; vt verò Alexander Trallianus lib. 1. cap. 10. & 11. &

alibi

alibi sæpe meminit, propomata nulla alia erant, quàm vina factitia diuersorum generum: de quibus plura leges apud Columellam & Plinium magnos Latinę linguæ auctores, & quæ Aëtius interdum προποτισμοὺς vocauit. Hæc autem sic appellata ea ratione credendũ est, quòd ante reliquos potus atq; cibos sumerentur. Quam huiuscemodi vina bibendi consuetudinem sub Tiberio Claudio principe inuectam, medicorum placitis, nouitate aliqua sese commendantium, scribit Plinius 14. libro cap. 20. Post quem Plutarchus 8. Symposiacorum, problemate 9. dum queritur, tempore suo propomatum vsum, qui nouis morbis occasionem præstaret, inductum, nil aliud intellexit, quàm quod Plinius antea detestatus erat, hæc scilicet factitia vina bibendi morem. Quamuis προπόματος, vti antiquæ consuetudinis, apud Athenæum est mentio. Cur verò ita à medicis commendatũ sit, opinor, quòd vt principibus ac nobilibus viris largiorem bibendi copiam facerent, ea vina excogitarint, quæ variè affectos stomachos curarent, confirmarent, & ad bibendum impunè magis excitarẽt: quando etiam non deerant, qui vt copiosius potare atque edere possent, vina praua, quæ ipsis incitarent vomitum, præpotabant. De qua re sic Iuuenalis Satyra 7.

— tandem illa venit rubicundula totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexin,
Dum redit, & terram luteo ferit intestino.

De varijs antiquorum refrigerandi vina & aquam modis. De Decocta, & quæ fuerit Calda.

CAPVT VIII.

VAriis modis aquã refrigeratam veteres potare censuisse inuenio. Eos enim niuibus antiquissimis vsque temporibus illud egisse, quam Niua-

tam vocat Theodorus Priſcianus lib.2.cap.13. ſatis Athenæus ex Alexi, Dexicrate, Euthycle, & Xenophonte in 3. Dipnos. probauit: vbi etiam niues potaſſe, easq; in foſſis magnis, quibus quernos ramos ſuperinijciebãt, conſeruare conſueuiſſe, memorię mandauit. Etſi Martialis dixerit:

Non potare niuem, ſed aquam potare rigentem
Deniue commenta eſt ingenioſa ſitis.

Quod Plutarhus in 6. Sympoſ. fieri quoq; ſolitũ ſcribit cum paleis & rudibus pannis niuibus circunductis, easq; ab aere tuentibus, & frigiditate acquiſita conſeruantibus. Ptotagorides libro Comicarum hiſtoriarum ſecundo, quoddam militum Antiochi regis refrigerandæ aquæ artificium memorat, quòd ſcilicet aquam die in aprico loco ponebant, & quod craſſum erat, nocte incipiente excolantes, reliquam noctis partem in hydrijs fictilibus ſub dio in editioribus domus partibus exponebant: per totam deinde noctem duo pueri ipſa vaſa exterius irrigabãt, & diluculo incipiente purgantes rurſus, fæcemq; ſubtrahentes, & tenuem ipſam aquam maximeq; ſanitati idoneam facientes, inter paleas hydrias ipſas collocabant: ſicq; demum illa vtebantur, nullam niuis inopiam cognoſcẽtes. Non admodum ab hoc diuerſus erat ille refrigerandi aquã modus, quem Galenus in Alexandria atq; vniuerſa Aegypto ſeruatum ſe vidiſſe teſtatur 4. commen. 6. Epid. vbi occidente Sole prius calefactam aquam teſtaceis vaſis inijciebant, eaq; vaſa feneſtris ad vẽtos expoſitis, vt tota nocte refrigerarentur, ſuſpenſa, deinde ante Solis exortũ humi depoſita, frigida aqua conſpergebant, ac interdum ipſis folia frigida vitium, lactucæ, & ſimilium circumponebãt, vt frigus aquę noctu acquiſitũ interdiu conſeruaretur. Semus Delius libro Neſiadis ſecundo, in inſula Cimolia loca refrigeratoria excauata ſcribit, in quibus æſtatis tempore vaſa fictilia tepida aqua plena deponebant; poſtea aquam nulla re niuibus differentem exportabant. Alium refrigerandi aquam modum fuiſſe diſputat Plutarchus ex Ariſtot. 6. Symp. vbi cotibus & ſilicibus, necnon plumbeis lami-

laminis aquæ iniectis, eam refrigerari demonstrat. In puteis quoq; vinum refrigerandi morem habuisse veteres, testantur Strattis in Refrigeratorijs, & Lysippus in Bacchis. Ceterùm Neronis postremum aquæ refrigerandæ inuentum nullo prædictorum ignobilius extitit, qui vt frigoris voluptate absq; niuis vitijs fruerētur, aquam decoqui sibi, vitroque demissam in niues refrigerari curabat. Quem morem ita insecuta ætas Romæ obseruauit, vt Neronis decocta ferè in omniū ore versaretur. De qua sermonem habens Iuuenalis Satyra 5. sic ait:

Cùm stomachus domini feruet potuque ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

& Martialis:

Spoletina bibis, vel Marsis condita cellis.
Quo tibi decocte nobile frigus aquæ?

De hac Galenus intellexit, quando 7. Methodi memorat, se interdum stomachi ac membrorum intemperiem aqua niuibus refrigerata curasse: ὡς ἐν Ῥώμῃ (ait ille) σπουδάζων ἐθεώρησα, παθήματα μόνα τὰ κατὰ τὴν, ἂν αὐτοῖς παραγένουσι δεκόλλα. Ne in medium adducam Athenæum, qui libro Dipnos. 3. clarissimè demonstrat, quàm frequens apud Romanos esset decoctæ vsus. Vbi notare licet, eos conuiuas erraſſe, qui penes eū auctorem probare nitebantur, antiquiores Nerone decocta fuisse vsos. An verò Calda vnquam in conuiuijs sanorum vterentur antiqui in potu, dubitatū fuit à multis. Certè ex Philemone & ex Polluce lib. 9. cap. vj. constare potest, aliquādo eiusmodi potum vsurpatum esse: quando scribit, caldam chalco, quæ ferè est quadrantis nostri vel paulo plus mensura, vendi solitam: quæ pusillitas non lotioni, sed potui inseruire poterat. Posterioribus sæculis frequentior calidæ potus fuisse inuenitur, ita vt in conuiuijs æquè caldæ atque frigidæ minister haberetur: quemadmodum scribit Iuuenalis Satyra 7.

Quando vocatus adest caldæ gelidæque minister.

Num autem calda, quam medici frequenter sub vocabulo θερμὸν nominant, quamq; antiqui potabant, a-

qua esset igne solére calefacta, an aliter, disputata quæstio est. Ego sanè ita semper existimaui, nunquam inter conuiuia veteres aquam calefactã bibisse, quòd ea potius concitet vomitum, quàm aut voluptatem, aut commodum afferat. cùm item Plinius potum calidum esse contra naturam probet, argumento brutorum, quæ frigidum prosequuntur; & neque ipsè, neque Galenus vllam huiusce potionis, nisi in ægrotis, mentionem fecerint. Caldam autem fuisse aquam illam, quam nulla arte refrigerabant, sed quæ, qualis suapte natura erat, potaturis porrigebatur, ideo opinor, quoniam Martialis, vbi dicit,

Iam defeciſſet portantes calda miniſtros,
Si non potares Cæciliane merum.
Frigida non deſit, non deerit calda petenti.
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

manifestè indicat, se de ea aqua sermonem facere, quę passim in conuiuijs admiscebatur vino, & eius magna copia habebatur: cuiusmodi profectò extitit aqua nulla arte calefacta, aut refrigerata. Nec aliter sensit Philemon, qui vtilitatem & copiam caldæ demonstrauit, scribens eam quadrante vendi: cùm verisimile sit, aquam frigefactam aut calefactam non ita vili precio venditam fuisse. Nec obstat Platonis sententia nimirum, qui eo loco sitim in exemplum adducat cupiditatis, & non de ea seriò agat, quæ frigidi atq; humidi appetitus ab omnibus definitur. Cur postea sic appellarint communem potando aquam, eam caussam fuisse puto, vt eam à frigefacta nisuibus, vel alio ingenio, conuiuis inter potendum, & ministris inter seruiendũ distinguere liceret. Quòd si hæc opinio aliquibus minus placeat, cùm Martialis contrarium manifestè videatur indicare hisce versibus:

» *Caldam poſcis aquam, ſed nondum frigida venit,*
» *Algetadhuc nudo clauſa culina foco.*

id saltem necessario obtinebo, vel tantùm aliqua valetudine affectos toto conuiuio, vel illos, qui vomere cupiebant, vt copiosius & maiori fame ingurgitarẽt, ante cenam calefactæ aquæ potu vsos esse. Quod & Antiphanes

phanes in Omphale indicauit his versibus:

ἐν χύτρᾳ ᾖ μοι

Ὅ πως ὕδωρ ἕψοντα μηδὲν ὄψομαι;
Οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ'. ἐὰν δ' ἄρα
Στρέφει με περὶ τὴν γαστέρ' ἢ τὸν ὄμφαλον
Παρὰ φέρτατος δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

& Strabonicus apud Athenæum viij Dipnos. is enim Rhodios appellauit albos Cyreneos, quòd vt his colore dissimiles, sic lasciuia similimi forent: colligens autem illud, ex consueto ipsis calidæ potu perspicuum fecit, Rhodios non ob aliud calidam potasse, quàm vt eius ope acceptos cibos reuomerẽt, sicq; iterum impleri possent. Nisi pro sanis, ad remittendã cùm vinorum tum aquarum vehementiorem frigiditatem, vsurpatam calidam quoq; fateamur: quando rationi consentanum est, inter multos conuiuas fuisse, qui frigidissimo potu, alios qui subfrigido, egelidóve delectarẽtur, rursum aliquos qui ab omnibus frigidis læsi calidum amarent: & iccirco adhiberi in conuiuijs solitum fuisse calefactam atque refrigeratam aquam, vt cuicumque quam magis optasset potus temperaturam efficere liceret. Ad hoc pertinere quoq; videtur ea disputatio alibi discutienda, quę in eodem Athenęi libro tractatur, An post ficus calida, an frigida bibenda sit: & medicorum Græcorum præceptum, qui ad reprimendum renum feruorem caldæ potum ante alios cibos summopere commendant.

Loci Aristotelis emendati ex Theophrasto, & locus Platonis examinatus.

CAP. IX.

ARistoteles in 5. Probl. primo, caussam inquirens, qua ambulationes longę per inæquales vias factæ maiorem lassitudinem, quàm per inæquales, inducant, id

contingere ſcribit, quia multus ac vehemens motus laſſitudinem parit. Subiungit deinde, διαὼτη ἡ πτερμαλώδης: quæ vox antiquo interpreti, atque etiam Gazæ occaſio fuit, vt non modò ipſi errarent, ſed & illi, qui in lexico componendo eos ſecuti, ſcripſerunt, πτερμαλώδης vocem, motum per viam inæqualem ſignificare: cùm nec huiuſcemodi ſignificatio Ariſtotelis loco quadret, nec vox alibi vſurpata reperiatur. Itaque reſtituendum locum eſſe puto, quemadmodum penes Theophraſtum in libro περὶ κόπων inuenitur, quem librum ferè totum ex Ariſtotelis problematibus conflatum eſſe quiuis iudicare poteſt: ibi enim ſic legitur: ἢ ὅτι ἥτε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, ἢ ἰσχυρὰ; διαὼτη ἡ πτασμαλώδης. Quam vocem perbelle intentioni auctoris, & alijs verbis conuenire, vnicuique perſpectum eſſe poteſt: eò magis, quòd ſimili voce vſus eſt Ariſtot. in eadem Probl. particula, probl. 8. ſicuti quoque Hippocrates in 2. de Diæta, vbi concuſſionũ, quæ inter magnos motus collocantur, mentionem fecit, non diſſimiliter locutus reperitur, vbi dixit: τὰ παραστάσιμα τε ἐμποιέῃ ἀπάσμους τε. Quod porrò partic. 4. probl. 22. habetur, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σταλοῦ, multos torſit, quid nam ſibi vellet. Si quidem Ariſtot. æquiparans ibi ſanguini id quod paucum ex multo nutrimento efficitur, ſicuti ſemen, exemplum afferens, ea verba ſubnectit: quæ certè parum cõuenire nemo non videt. Vnde opinor ego ſic reſtitui oportere, οἷον ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ σταλοῦ. Nam ijs animalibus, quibus ſanguis fit ſeuoſus, etiam medullam σταλώδη effici, tradit Ariſtot. 2. de Partibus animalium, cap. 6. vt ſenſus eſſe poſſit, Id valde præcipuum haberi, quod paucum ex multo fit nutrimento, veluti medulla ex ſeuo, nempe quæ ſemper exigua ex plurimo ſeuo ſuccreſcit. Quamquã etiamſi loco σταλοῦ legamus σαλὸς, apprimè quadrabit, eò quòd vt amylũ tritici ſuccus eſt ex magna mole exiguus confectus, ita ſemen hominis ex multo nutrimento exigua, ſed præſtantiſſima pars relicta eſt. Vt non abſque ratione dixerit Auicen. 3. de Natur. animal. cap. 3. ſeminis exeuntis quantitatem eſſe, ac ſi

qua-

quadragies tantundem sanguinis exiret. Illud obiter hoc in loco adnotare volo, Platonem, dum in Timæo scriptum reliquit, medullæ morbum omnium periculosissimum esse: sub medullæ nomine cerebrum intellexisse, nempe quod ex genere medullarum existere scripserit Galenus secundo de Temper. & 2. de Vsu partium. Si enim medullæ nomine vel spinalem (vt dicunt aliqui) vel alias medullas comprehendere voluisset, parum vera sane fuisset illius sententia, quando non medullæ spinali, aut alteri, sed vni cerebro hęc Platonis verba adaptari possunt: τὸ δ' ἔχιστον πάντων, ὅταν ἡ ἱερὰ μυελὸς φύσις ἀπ' ἐνδείας ἢ τινὸς ὑπερβολῆς νοσήσῃ, τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ.

Loca Galeni & Cælij Aureliani exposita, de Angina, & Somno sorbili.

CAP. X.

GAlenus in 2. eius, quam ad Glauconem scripsit, epistolæ parte, inflammationis curandæ rationem ex situs partium indicatione captam demonstrans, multorum affectuum exempla proponit; inter cetera de angina secundùm Latinorum interpretationem scribit, tunc in ipsa venas sub lingua esse pertundendas, quãdo & vniuersum corpus iam exinanitum, & passio diuturna sit. Ex quibus verbis nonnulli traxerunt, anginam morbum alioquin acutissimum à Galeno inter diuturnos aliquando reponi. Quod tamen falsum esse quisque intelligat, modò Græca verba male ab omnibus fere interpretata videre velit. οὕτως οὖν καὶ τῶν συναγχικῶν τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας τέμνομεν, ὅταν ἤδη τὸ μὲν ὅλον ἤδη σῶμα κενὸν ᾖ, καὶ χρονίζῃ τὸ πάθος. quæ sic vertenda sunt; Ita igitur & in synanchicis venas sub lingua pertundimus, quando iam vniuersum corpus sit exinanitum, passioq. perseueret. Esse enim χρονίζειν hoc in loco, sicut alibi sæpius, perseuera

re, facile est æquo lectori concedere. Ceterùm id præsidij genus ab Hippocrate primò omnium propositũ Cælius Aurelianus, siue potius Soranus à Cælio latinus redditus, in 3. Acut. quattuor rationib. improbat. Primò, quòd ex incisione earum venarum materia copiosior in affectum locum tracta, grauius malum reddat. Secundò, quòd ad hoc, vt huiuscemodi administratio belle fiat, laqueum collo, qui venas subleuet, circũdare oporteat, vnde suffocationem augeri periculum est. Tertiò, quòd sanguis fluens eo in loco reprimi, diuisa colligari, sine manifesto periculo nequeãt. Quartò, quòd etiam si sanguinis fluxus inhibeatur, solent tamen loca tumida semel aperta leui qualibet de caussa reserari. Sed hæc argumenta parũ valent, quando corpus iam sit ita inanitum, vt aliunde materia confluere nequeat, ministrosq; optimos habeamus, qui incidere, colligare, & fluoris periculum omne vitare sciant. Et quoniam Cælij mentionem feci, locum eius alterũ signare libet, qui cùm libro Acut 2. cap. 4. altercum bibites opprimi grauatione sorbili sopori simili scribat: aliqui non sorbili, sed terribili legendum, aut eam vocem abradendam voluerunt Ego verò neq; tollendam eam, neq; mutandam puto: siquidem soporem eum elegantissimè sorbilem nuncupauit, in quo maximus stertor efficitur: qui quòd sorbitionis clarissimam imaginem præbeat, præter sensus fidem, etiam Plautinus ille Lucrio in Militis fabula manifestum fecit, qui interrogatus à Palæstrione, quid Sceledrus ageret, sic cũ eo sermonem habet: *Luc.* Sorbet dormiens. *Pal.* Quid sorbet. *Luc.* Illud stertit volui dicere: sed quia consimile est, quod stertas, quasi sorbeas.

De Isicijs, Itrijs, & Libis, variæ obseruationes & explicationes.

CAP. II.

AVctoris, qui Problemata sub Aphrodisiensis Alexandri nomine vulgata edidit, libro eorum primo, quærens, διὰ τὶ ὁ ἰσικὸς δύσπεπτος; iccirco euenire tradit, quo-

quoniam in terendis carnibus multus spiritus immiscetur, qui eũ cibum ita leuem facit, vt nõ in ventriculi fundo subsistere valeat, sed in altum efferatur semper, sicque minus coquatur. Hoc in loco dubitatum est, an ἰσικὸς, an ἰσικιον legendum sit: quemadmodum penes Athenæum in 9. Dipnos. scriptum inuenitur. Ego certe textum Alexandri mendosum, & ἰσικιον legendum esse crederẽ, cùm Latini quoq; nostri Insicia dixerint. Sed dum cogito, Alexandrum Trallianum lib. 7. cap. primo, & lib. vndecimo, cap. 1. pluribusq; alijs in locis eadem voce vsum: fit vt facile putẽ vocem, ἰσικὸς, in Problematis mutari non debere. Quæ ratio vna, cũ multis alijs, poterit quoq; persuadere, problemata illa auctorem habuisse Alexandrum Trallianum, & non Aphrodisiensem, à quo omnia ea mutuauit Macrobius, quæ 7. Satur. c. 8. de Isicijs disputauit. Insitia porro siue Isicia, de quib. copiose egit Apicius lib. 12. duplici modo fiebant: vel ex varijs carnib. tritis & pipere commixtis, vt Athenæus quoq; scribit: vel ex piscibus diuersis, sicuti Alexander docet. Ex illorum genorib. sunt Salciciæ nostræ non multum nomine differentes. Erat quoq; ijs simile Tetrapharmacũ, adeò imperatori Hadriano carum: quod ex fasiano, sumine, perna, & crustulo compositum fuisse narrat Spartianus. Horũ verò similitudinem quandam referunt Botargę, quorum inuentorem extitisse Heliogabalum meminit Lampridius. Habuerunt quoq; veteres aliud edulij genus, ἰτριον vocatum, cuius sæpenumero mentionem fecit Galenus, & alij. Id quomodo fieret, docuit Athenæus: apud quẽ in 14. Dipn. hæc leguntur: ἰτριον πεμμάδιον λεπτὸν ἁλὶ σησάμῳ μεμιγμένον. quod genus hodie etiã passim in Sicilia, & in Calabria, præsertim apud Thurios populos conficitur, vbi olim Herodotus historiam suam cõdidit, & vbi magna Sesami, quam incolæ Giorgiolenã vocant, copia nascitur, ita vt eo multis in condimentis, amygdalarum, quibus carent, loco vtantur: quo pacto Romæ loco sesami amygdalæ in vsu habentur ad conficienda itria, quæ & ibi, & in Calabria, Siciliaq; Coppettæ nuncupantur. Quæ verò à Galeno Itria sæ-

pius nominantur, hoc prorsus modo facta non credo, cùm ab ipso duplex genus tradatur, vnum ῥήυμα, alterum λάγανον vocatum: quibus iam compactis papauer inspergi solitum scribit in lib. de Simpl. med. puto tamen haud multum dissimilia extitisse, illa præcipue, quæ ῥυήματα vocata memorat. Ex quibus & ex lacte cùm placentas alias fieri consuesse scribat, ea omnino intelligit, quæ Liba à Romanis nominata tradit Athenæus. Vnde qui in primo de Semine Galeni lib. ἱστρία transtulit Liba Felicianus, hanc rem ignorauit. Quanquam & Liba diuersimodè ab antiquis composita fuisse conijcere licet ex Catonis de Re rustica lib. quorũ venditores libarios Senecam (apud quem pro Libarijs perperam Librarij legebantur) vocasse cum Cælio puto.

Liba.

Libarij.

De Pane furnaceo error in Galeni interpretatione explicatus: & alter de Myrtidano Plinij detectus. Quid sit Tracta Plinio, & Athenæo.

CAP. XII.

QVicunque Latinis auctorum interpretationibus contenti, Græcos eorum contextus intelligere non curant, quàm grauiter sæpenumero errent, ex multis cognoscere licet. Sed hoc quod nunc de Pane furnaceo propositurus sum, nequaquam minimum est: tum quia panis, (vt Alexander in primo Probl. ex Homeri, ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν sæpius vocantis, sententia scribit) inter ea, quæ nos nutriunt, primum locum tenet: tum quia non parum ad valetudinis & vitæ conseruationẽ eius coctura refert. Galenus itaq. in primo de Alimentis varias panis cocturas referens, hæc ait; κάλλιστοι μὲν αὐτῶν εἰσὶν οἱ κλιβανῖται, καθ' ὃν εἴρηται τρόπον ὠπτημένοι τε, καὶ προπαρασκευασμένοι πρὸς τὴν ὤπτησιν. ἐφεξῆς δὲ αὐτῶν οἱ ἰπνῖται, τὴν αὐτὴν ἐσχηκότες δη-

λονότι

λονότι παρασκευὴν· ἐπεὶ δὲ οὐχ ὁμοίως ὀπτῶνται τὰ διὰ βάθος τοῖς κλιβανίταις, διὰ τοῦτ' αὐτῶν ἀπολείπονται. Quæ verba ita omnes, quos mihi videre contigit, interpretes, conuertunt, vt censuisse videantur panes Clibanitas Galeni esse Furnaceos nostros; ἰπνίτας verò eos, qui in paruis coquuntur furnis. Quam etiam sententiam multi deinceps nec infimi ordinis auctores disertè tenuerunt. Verumenimverò rem contrario modo sese habere, videlicet ἰπνίτας in furnis magnis, κλιβανίτας sub testis aut furnis portatilibus coctos panes fuisse, Galeni verba demonstrant: quando is panes ipnitas (sic mihi liceat loqui) iccirco inferiores clibanitis iudicat, quia illi non ęquè extrinsecus atque intrinsecus coquuntur, vt pani nostris furnis assato euenire ob immoderatum laterum feruorem quotidie obseruatur: hi verò non minus intimas quàm extimas partes assatas habent, cùm parui furni blandiorem quendam calorem ob eorum tenuitatem acquirant, cuius merito exactior coctura panis perficitur. Quam item sententiam expressit Hippocrates, quando secundo de Diæta scripsit, panes clibanitas siccissimos esse ob testæ, humiditatem vniuersam exugentis, calorem: ipnitas autem, quos recte furnaceos transtulit Cornarius, magis nutrire, quàm verubus aut craticulis coctos, quòd minus ab igne, quàm illi, vrantur. Quòd porro κλιβανίτης sine κριβανίτης panis à furnaceo differens fuerit, Plinius lib. 18. & Athenæus lib. 3. adeò clare indicarunt, vt amplius quicquam de hoc dicere minime opus habeam. Illud addam, non esse medicis ignorandum, panes nostros, quos vere ἰπνίτας Hippocratis & Galeni facimus, non esse prorsus innoxios: esse autem innocentiores illos, qui sub paruis testis coquuntur eo pacto, quo apud nonnullos homines Biscocti parantur: quos si clibanitas panes appellemus, neque à veritate, neque à veterum appellationibus fortasse recedemus. Inter panum genera fuerunt, qui Tractam ab Athenæo & Plinio, voce (vt credo) Romana appellatam, adnumerarint. Sed ego ijs assentire nequeo: licet putem fuisse quandam pastæ farinaceæ speciem, quæ pani adsimi-

labatur. Quòd si etiam nostra antiquis cōferre par est, Tracta erat quædā mixtura ex fermento & farina conflata, quam manibus sæpius in formam longam & planam trahebant, vnde nomē tractæ emanauit. quod etiā hodie apud aliquos Italiæ populos durat, qui huiuscemodi placentas ex fermento & farina compactas, ac deinde furnis coctas, Tiratas à trahendo populari vocabulo nominant. Plinij verba loco suprà citato hæc sunt: Durat sua Piceno in panis inuentione gratia ex alicæ materia. eum nouem diebus macerant, decimo ad speciem tractæ subigunt vuæ passæ succo. Athenæus autem sic in 3. εἰς δὲ τὰ καπύρια, (καπυρίδια) καλούμενα τράκτα μιξεις, ὥσπερ καὶ εἰς ἄρτον. Tracta in genere neutro pluralis numeri, vt Athenæus profert, etiam apud Catonem sępius nominata inueniuntur, & (vt reor) ea sunt, quæ hodie tortis subtus & supra coci ponunt, foliaque siue spolia vocant. Et quoniam Plinij facta est mentio, eius (ni fallor) errorem subijciam: is enim libro 15. cap. 31. scribit, Veteres, antequam piperis vsum haberēt, loco eius baccas myrti vsurpasse. Quod cùm neque apud alios auctores hactenus mihi eam rē diligentissimè perscrutanti legere contigerit, neq; admodum rationi consentaneum videatur: inde potuit faciliter Plinius errandi occasionem cepisse, quòd (vt auctor est Galenus in Expos. voc. ant.) myrtidanum plurimi πέπερι nominarent: quemadmodum Hippocrates fructum myrti myrtidanum & ipse vocauit, sicq; piper ab alijs vocatum scripsit.

De aquis Vesicarijs & Cæretanis. Galeni locus de templo Pacis malè à Giraldo intellectus.

CAP. XIII.

MVltas habuerunt maiores nostri balnearum aquas mirificas pro varijs morborum generibus curandis: quarum nomina etsi hodie quoque apud auctores conser-

seruentur, ipsæ tamen à paucis cognitæ sunt: sicuti aquæ Nepesinæ à Cælio Aureliano inter Italiæ nobiliores adnumeratæ: atq; etiam Augustæ: & præter has Vesicariæ ac Ferratæ à Scribonio Largo & Marcello Burdegalensi nominatæ: quæ postremæ cùm vbi fuerint à nemine adhuc notatum viderim, me operæ precium facturum spero, si, quid sentiam, manifestum fecero. Scriptum itaq; apud prædictos inuenitur auctores, in Thuscia aquas extitisse Ferratas, quæ mirifice vesicæ vitia emendabant, vnde Vesicariæ vocabantur. Locus verò Milonis Brochi, siue Gracchi, prætoris, hominis optimi, ad quinquagesimum ab vrbe lapidem erat. Has balneas olim Viterbienses esse putaui, quòd illæ sint in Thuscia, vesicæ morbis adhibeantur, & paulo minus plúsue quinquagesimo lapide ab vrbe distent. Sed cùm anno superiore Centum cellas, siue Ciuitatem veterem, Alexandrum Farnesium Cardinalem maximum secutus, petijssem; locum conspicatus ab eo oppido duobus miliaribus distantem, vbi vestigia antiquarum balnearum, & amplissimi ædificij apparebant, volui diligentius omnia intueri: tandemque reperi, ibi egregias aliquas balneas fuisse extructas, ad quas ex propinquis montibus per subterraneos cuniculos aqua ducebatur: vnde in eam coniecturam veni, posse fieri, vt illæ essent aquæ Ferratæ à Scribonio & Marcello nominatæ. Ad quod credendum plurib. rationib. inductus fui. Primò quòd locus ille sit in Thuscia. Secundò, quòd ab vrbe quinquagesimo lapide, si via Cassia eò perueniamus, distet. Tertiò, quòd mõtes illi, à quibus deriuabatur, Ferrati etiam hisce temporibus vocẽtur, nempe quia ferrum ibi nascatur: vt aquas similiter vi ferrea præditas esse conueniat. Quartò, quòd incolæ morbos vesicæ interdum earum aquarũ beneficio curent: quãquã vsq; adeo deturpatę & immutatæ sunt, vt pauci illis vti velint. Postremò quòd nullus alius locus vrbi hodie propinquus cognoscatur, cui magis balnearum illarũ conditiones adaptari queant. Iam verò quales fuerint huiusmodi balneę, ex icono-

graphia cognoscetur, quam Pyrrhus Ligorius, totius antiquitatis omnium nostri temporis hominum vir peritissimus, ex situ acceptam apud se habet. Porrò Senanæ & Pantherinæ aquæ apud Cælium Aurelianũ, vt ego sentio, nullæ sunt aliæ, nisi quæ in Patauino & Senensi agris hodie celebrantur: quasi non Pantherinæ, sed Patauinę legendum sit. De Cęretanis balneis, Strabonis tempestate ad curandas ægritudines varias maxime æstimatis, iam dubitaui. Nunc certior factus, Cære nobilissimã olim vrbem prope eas aquas fuisse sitam, quæ Sitilianæ hodie vocantur, ad credendum permotus sum, huiuscemodi aquas antiquas quidem, immò ipsa Cæretana balnea à Strabone nominata esse: & quanquam multis temporibus latuerint, ac ferè nihil de illis ab auctoribus scriptum inueniatur; hisce tamen temporibus non parum celebrantur, ob mirificam opem, quam in curandis omnigenis fere cutaneis affectibus quotidie præstant. His de templo Pacis Romæ errorem Gregorij Giraldi subnectam, qui auctoritate quadam Galeni falsò intellecta permotus, id ab ægrotis frequentari consuesse primo de Dijs gentium libro scriptum reliquit: cùm nullibi legatur, in illo, aut in alio templo eos vnquã versatos, præter quàm in insula Tiberina, vbi Aesculapij ædes sitæ erant, & quodam alio loco in id exstructo, vt qui ad ludos Circenses venirent, si forte fortuna ægrotassent, haberent vbi commodè curari possent. Sed ne videar sine caussa Giraldum improbare, Galeni sententiam in medium ponam, qui in principio libri primi de Differẽtijs pulsuum, medicos sui temporis coarguens, quòd de nominibus pulsuum futiliter contenderent, ait, sæpenumero inter eos excitatas esse contentiones similes illis, quæ inter medicos in templo Pacis, vel super ægrotos disputantes oriri solebant. Etenim in templo Pacis conuenire consueuisse omnium rationalium artium professores ad disputandum, ipsemet Galenus in sermone de Libris proprijs manifestum fecit: medicos etiam Romæ non raro super ægrotos digladiatos esse, videre est in pluribus eiusdem commentarijs. Verba

ba Galeni citata à Giraldo clara sunt. De medicis enim eum, quē dixi, sermonem habens, sic ait: πηλικὴν οἴει μάχην ἔσεσθαι, ἢ δηλονότι τοιαύτην, οἵαν πολλάκις ὁρῶμεν ἐν τε τῷ τῆς εἰρήνης τεμένει, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀῤῥώστων; id est, Qualem censes pugnam fore? an talem, qualem sæpe videmus inter ipsos ortam in templo Pacis, atque etiam coram ipsis ægrotis? Attamen id ignorari nolo, alibi, quàm Romæ, languentes in templis quandoq; detineri solitos fuisse, vt curarentur. Quod locupletissimè testatus est Strabo in 8. Geograph. lib. vbi memorat, in Epidauro, Coa insula, & Trica, Aesculapij fuisse ædes, in quibus magna ægrotorum copia nutriebatur, tabellæque cum curationum inscriptionibus pendebant. An verò idem, vel quid simile fuerit Valetudinarium, cuius loci habetur mentio apud Senecam lib. 1. de Ira, & apud Columellam lib. 11. cap. 1. 16. & lib. 12. cap. 3. 7. certè affirmare non audeo. Puto autem fuisse peculiarem locum in vnaquaque priuata domo, vbi serui tantùm infirmi curabantur, & detinebantur, eo pacto, quo hodie in monachorum cœnobijs simili muneri peculiaris locus dicatus conspicitur. Hisce adijciam & illud, tempore Hippocratis consueuisse medicos in domibus proprijs languentes alere, vt maiori sedulitate eos curarent: de chirurgis loquor: quales fuisse omnes priscos medicos, satis compertum habent, qui in auctoribus antiquioribus & præsertim Hippocratis monumentis legendis sunt diligenter versati: immò vsque ad tempora Galeni etiam sibiipsis medicamenta parare solitos fuisse, multis ex eius commentarijs colligitur, præcipue verò ex vj. de Localib. med. cap. 1.

Error in Aetio correctus de Ficubus, & alia de ipsis. Columellæ de Embammate locus emendatus. CAP. XIV.

VBi remedia extinguendæ siti demonstrat Aetius lib. 9. inter cetera, pro tollēda eorum, qui ab imbecillitate vires recuperant, siti, ficus siccas secūdùm Cornarij trāslationē in cibo acceptas cōmendat. Quæ sententia cùm semper mihi suspecta fuisset, quòd Hipp. in 2. de Diæta scribat, τὰ ξηρὰ σῦκα χαυσώδεα: tandē antiquissimo vltra sexcentesimū annū codice mihi Messanæ, dū ibi cū Alexandro Farnesio patrono meo essem, cōparato, inueni loco Siccarum, legi debere, Viridiū. Sic enim cōtextus meus habet: δίψαν πάνει σῦκα χλωρὰ ἐσθιόμενα. Ex quo loco, quemadmodū etiam ex multis alijs, perspectū esse potest, Cornariū habuisse codices valde deprauatos. id quod, si valetudo mihi concedet, intra paucos annos, magna eruditorū vtilitate, in Hippocrate, & Aetio, ostēsurū me polliceor. Fic⁹ igitur virides sitim auferre nō solū medici dixerūt, & præsertim Hipp. loco citato, vbi σῦκα χλωρὰ ὑγροῖσιν tradit: necnō Plinius l. 23. c. 7. vbi siccas ficus sitim excitare, virides sedare, scribit: verum etiam Martialis cognouit scribens:

Chia seni similis Baccho, quam Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Post ficus, vt meminit Aristoteles 22. probl. 8. alij vinū alij aquam potandam esse arbitrati sunt: & laudantiū aquam, vt Heraclides Tarentinus apud Athenæū dixerit, alij calidam aquam, alij frigidā esse potandā voluerunt. Qui calidā prætulerūt, his rationib. inducti sunt, quòd calida manus magis abstergit, quā frigida. Vnde rationi consentaneū est, in ventriculo statim caloris beneficio ficus dissolui. Addebāt, calidā aquā ficus extra corp⁹ magis dissoluere, frigidā magis cōpingere: quasi è ficubus intrò acceptis idē eueniat. Qui verò frigidā superbibendā putabant, frigido dicebāt poculo stomacho insidentes ficus grauitate deorsum ferri, & iccirco cùm illæ ob calorē stomachū male afficiāt, ac imbecillū reddāt, eiusmodi noxas vitari. Qua ratione alij superbibāt merū, persuasi nēpe, quòd, pmptè, quæ essent

in

in ventre, deorsum ppelleret. Oportere .q. aiebant post ficus multo densoq; vti poculo, ne illæ in ventre commorarētur, sed in inferiores intestinorum partes celeriter deferētur. Arist. quoq; in Probl. ficubus suppotam dū vinū credidit, quòd vt ignis paruus à magno extinguitur, sic exiguus ficuū calor à vini maiore vincatur. Idem commendatum fuit ab Hipp. 3. de Diæta lib. in ijs, quib. ob frigiditatē infirmus est stomachus. Nō fuit absq; vtilitate rusticorū institutū, quos tradit Galenus cōsueuisse ficus macerare aceto, quod earū viscidītate magnopere corrigeret. Nō incōuenit, vt hoc loco detegā errorē, qui hactenus in Columella à nemine, quē sciā, animaduersus & emendatus fuit, præterquā à Latino Latinio Viterbiēsi, acris iudicij & singularis doctrinæ ac probitatis viro. In lib. enim 12. cap. 34. sic legitur; Qui scilliticū acetum facere volūt, decem bābatæ in tres amphoras musti mitis &c. Vbi qd significēt eæ duæ dictiones, Decem bambatæ, nec Apollo sane intelligeret. Quare illa verba, Qui scilliticū acetum facere volunt, extremis antecedētis capitis iungenda sunt; deinde titulus subsequētis capitis apponēdus separatim, De Embammate: postremò incipiendū sequēs caput, In tres amphoras musti. Hunc in modū clarissima erit Columellæ oratio. Qui eodem lib. cap. 55. Sinapim faciēdi rationes plurimas docēs, cuiusdā Sinapis ad Embammata idonei mentionē fecit. Quod porro scripsit Vlpianus, Embamma fuisse loco aceti, valde descriptioni embammatis Columellæ quadrat, cui magna aceti portio admiscetur. Sic etiam latino intinctus nomine vsum Plinii reperio. Itaq; Turnebū aliosquin doctissimū probare nequeo, dū in 17. Aduers. l. c. 13. Bambatæ vocē non mutandā, leuib. quibusdā rationib. cōtendit.

Locus Plutarchi de Pithoegijs emendatus, et de Festo primæ Augusti diei. CAP. XV.

ROmanos vina, quæ annū saltem præterijssent, vt plurimum bibere consueuisse, ita clare scriptum habetur apud Galenum, aliosq; auctores, vt superuacaneum iudicem, illud amplius demonstrare. Nā Vinalia festa degustandis vinis instituta xiij. Kal. Septemb.

fiebant, vt Plinius ſcribit. Quæ autem idem ix. Kal. Maij fieri ſolita tradit, ab Aenea fuiſſe inſtituta, meminit Ouidius 6. Faſtorum. Græci verò quòd eadem noua, necdum ſextum menſem adepta, frequenter potarent, Galenus quoq; teſtatus eſt, qui in com. ſupra primum de Nat. hum. rationes varias exponens, quib. hieme pituita adeo copioſa in hominum ſtomachis gignitur: inter multas, quas recenſet, eam ponit, quòd plurimi tunc noua vina bibant, quæ aptiſſima ſunt in pituitam conuerti. Quare Plutarchi codicem in 8. Sympoſ. 10. deprauatum eſſe puto, vbi hæc in vulgatis legũtur: καὶ μὴν οἴνοντε τὸν νέον οἱ προϊαίτατα πίνοντες, ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μηνὶ, μετὰ χειμῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν Αγαθοῦ δαίμονος, ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι. Loco enim, μετὰ χειμῶνα, πρὸ χειμῶνος, reſtituẽdum ob id iudico, quoniam Gaza, cui in hac re fidem maximam adhibeo, contra nonnullorũ opiniones ἀνθεστηριῶνα Nouembrem menſem fuiſſe contendit: πιθοίγια verò quòd menſe Nouembri celebrarentur, ſicuti noſtris temporibus in omni fere Europa vndecima Nouembris, quæ D. Martino dicata eſt, die, multi auctores teſtati ſunt: etſi Io. Grammaticus Ianuarij menſe illud factitatũ ſcribit. Quæ ſuprà dixi Vinalia xiij. Kal. Septembris Romæ fieri ſolita, ea puto, quę paſſim hodie in Italia Kal. Auguſti celebrantur. Vt enim feſta illa in die, qua Fidicula ſydus oriri incipit, Autumnúsque incohat, ad tempeſtates leniendas (quemadmodũ ſcribit Plinius libro 18. cap. 29.) inſtituta erant: ſic noſtris temporibus prima Auguſti ad excantandam & auerruncandam menſis prauitatem fieri videntur.

De Oleo, & Butyro, Aphrogala, varia Galeni & aliorum explicata. Plinij locus correctus.

CAP. XVI.

COquos, antequam vel piſces vel carnes aſſarẽt, oleo inungere ſolitos, refert Galenus 2. de Simpli. medic. Quod ideo ab ipſis factitatum credidit,

dit, ne exteriores partes vi ignis exustæ consumerentur, interiorumque coctionem impedirent. Ego verò potius ob id factum existimo, ne carnium & piscium intestinus atque proprius humor extra flueret; sed intus cohibitus & coctus, iucundiorem cibum palato redderet. Oleum enim occludere extimos corporum meatus, quo minus quicquam effluere queat, & Galenus fassus est, & Alexander, qui in Probl. ea ratione animalia insecta ab oleo enecari disputat, prohibita ex olei obstipatione natiua eorum spiratione. Hoc autem pacto assata intellexisse Aristotelem verisimile est, quando in 4. de Mixtorum affectibus libro, ea elixatis humidiora facit. Quamquam assata etiam fiunt intus humidiora, quando multo igne statim extimis crusta quasi quæ lorica inducitur: vt idem Aristoteles 2. Probl. corporibus humanis sub sole & ad ignem vsu venire pluribus differit. Quòd deinceps oleo cocta non ita vrantur, vt Archidamus censebat, in hoc iure à Diocle damnatus, Auerroes Arabum omnium doctissimus in 5. Collectaneorum lib. monstrauit; vbi conterraneos suos oleo carnes omnes coquendi morem habuisse, quia sic delicatiores & meliores euaderent, pluribus docet. Olei mentionem non incongruè Butyri tractatio sequitur, nimirum, quòd apud gentes, quibus oleum deerat, butyrum etiam in vngendis post balnea corporibus pro ipso suppleret, vt notauit Galenus, nosq; in libris nostris Gymnasticæ monstrauimus. Habuerunt quidem veteres varia butyri genera: sed pharmaci potius loco, præsertim apud nobiles, quàm cibi, illis in vsu erat: vt non immerito Plinius butyrum gentiũ barbararum laudatissimum cibum, quiq; diuites à plebe discerneret, appellarit. Hac namq; ratione factum puto, vt Athenæus, qui in suo conuiuio nullum cibi genus prætermiserit, butyri nunquã mentionem fecerit. Non possum certe mirari satis, cur Galenus Dioscoridi vitio verterit, quòd butyrum ex ouillo tantùm & caprino lacte trahi scribat; cùm, si eius litteram consideremus, nunquam ipsum negasse, quin & ex bubulo fieret: sed bonum ex ouium atque etiam caprarum

lacte fieri censuisse reperiemus. Quæ sententia vera putari debet, quemadmodum verum est, caseum ouium & caprarum bonum esse. Dioscoridis mentem de butyro fortasse explicans Plinius, dixit, Plurimum è bubulo, & inde nomen: pinguissimum ex ouibus fit, & ex caprino. Quo in loco Plinij verba quædam mihi suspecta redduntur, quoniam de butyri effectibus sermonem habens, hæc scribit: Natura eius astringere, mollire, replere, purgare. Nam præterquam quòd duo ista sibi aduersantur, mollire & astringere, à nullo quoque auctore butyro astringendi facultatem attributam legi: neque id rationi & eius temperaturæ consonum videtur. Quocirca pro Astringere, Digerere, restituendum duco: cùm præcipua, quam butyro Galenus ascribit, facultas sit digerendi vis. Butyrum item ex equino lacte Scythas factitasse memoriæ mandauit Hippocrates, siue Polybus quarto de Morbis. Quod verò scribit Plinius libro vndecimo, cap. 41. barbaras gentes consuesse lac in iucundum acorem condensare, & butyrum pingue, quod spuma lactis esset: nil aliud intelligit, quàm oxygala, & aphrogala apud Romanos plurimi æstimatum, & niue refrigerari solitum, vt Galenus septimo Methodi narrat: quorum postremum, Aphrogala scilicet, hodie apud multos inter suauissima edulia sub nomine Capitis lactis reputatur.

De Vino dulci, & de Coitu, Aristotelis, Plinij, et medicorum aliquot explicati loci.

CAP. XVII.

VInum dulce neque inebriare, neq; à frigore densari, scriptum reliquit Arist. 4. Meteorolog. quod etiam confirmauit 3. Probl. sect. Hæc tamen sententia ab omnibus fere improbatur, quòd certa experientia constet, innumera propè vinorum dulcium genera reperiri, quæ insignem potoribus ebrietatem infun-

inducant. Vnde melius censuisse iudicant Hippocratem, hæc in 2. ad Sententias Gnidias libro scribentem: ὁ μὲν γλυκὺς ἧσσον ἐστὶ τοῦ καρυκάτου τοῦ οἰνώδους, τοῦ ἧσσον φρενῶν ἀπτομένου. Sed neq; Aristotelem male dixisse intelligemus, si, de quo dulci vino ab eo sermo habeatur, sciemus. Inuenio apud Plinium & Galenum, Protropum vinum, siue prodromum, quod ex Gnido & Lesbo Romã deuehebatur, maximo in precio habitum esse: non modò pro varijs medicamentorum compositionibus, verum etiam pro diuitum & nobilium mensis. Cuius etiam meminit Vitruuius lib. 8. cap. 3. vbi loco Protyri, Protropi legendum, prudenter monstrauit Philander. Hoc autem erat mustum sponte defluens, antequam vuæ calcarentur: quod protinus diffusum lagænis suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrebant æstatis secutæ, ipso Canis ortu. Similiter factum inuenio olei genus quoddam gleucinum, & Lixiuium à Latinis vocatum. Erat id vinum maxime dulce, vt videatur quandoq; inter dulcia primum locum tenuisse; quemadmodum Athenæus libro primo hisce testatur: Μιτυληναῖοι τὸν παρ' αὐτοῖς γλυκὺν οἶνον πρόδρομον καλοῦσι, ἄλλοι δὲ πρότροπον. An verò mustum lixiuium Columellæ, siue vinum lixiuium, fuerit hoc protropum, considerent alij. Itaq; cùm in Græcia protropum vinum dulce nũcuparetur, ibiq; præstantius, quàm alibi, nasceretur, atq; tale minime inebriare perspectum sit: ad credendũ adducor, Aristotelẽ sub nomine vini dulcis, non quodlibet vinũ dulcedine præditum, sed hoc vnum genus, Græcis quasi proprium, duntaxat cõprehendisse. Quid enim ea verba sibi volunt, ἐστὶ γὰρ ὀνόματι οἶνος, ἔργῳ δ' οὐκ ἔστι, nisi quòd vinum dulce, cuius mentionem facit ibi Arist. erat naturæ cuiusdam inter vinum verum & mustũ mediæ, cuiusmodi protropum fuisse innuit Plinius? vt quẽadmodũ mustum haudquaquã ebrietatem parere in Probl. monstrauit Arist. & post ipsum luculenter comprobauit Plut. in Symp. quẽ Macrobius Sat. 7. latine loquentẽ fecit: pariter in 4. Meteorol. de vino dulci siue protropo idem enumerarit, nempe quòd vt temperatura à musto

Plinius lib. 14. c. 13. C 4

Cato, ideo propinquos feminis osculum dari, vt sciret, an temetum olerent. Hoc tum nomen vino erat, unde & temulentia appellata.

parum recedebat, sic etiam viribus ei simile existeret. Nisi potius libeat, pro Dulci ab Aristotele Passum acceptum esse, non tantùm quia Plinius illud inter dulcia collocat, sed quoniam Polybius in 6. auctor est, nec non Varro, & Gellius, Romanas mulieres vino interdictas huiusce modi passum bibisse, quasi ab eo nullum ipsis periculum ebrietatis immineret. Ex Prob. Aristotelis aliud item mihi in mentem venit adnotare, apud quem 1. & 4. sect. coitum morbos quosdam ex pituita ortos curare legitur in hunc modum: Διὰ τὴ λαγνέα πῶς νοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει. quæ verba transferens Gaza, semper λαγνέαν (nescio quo spiritu) immoderatum coitum est interpretatus. Et si nam q; ea vox, λαγνέα, interdum Hippocrati semẽ significet, vt Galenus in Expo. voc. ant. scriptũ reliquit: nunquam tamen ab ea coitus immoderantiã designari certum est: tantominus 6. Epid. com. 5. dum ait, λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νέσων ὠφέλιμον. & 1. de Diæta, scribens, λαγνεύειν ὃ ὕδατος ἐφόδων γινομένων πλείονα. Vnde Aristoteles problematis sui occasionẽ accepisse videri potest, & vnde quoq; Dioclem, ab Athenien sib. (vt scribit Theodorus Priscianus) iuniorem Hippocratem vocatum, sua mutuasse puto, cùm in epist. ad Antigonum Regem scripsit, solstitio hiemali, quando plurimum exuberat pituita, concumbendum esse. Hæc etenim sententia non solùm pro vera accipitur à Galeno & Auicẽna, modò vires sint firmæ: sed etiam ab eodem Hippocrate duobus exemplis valde confirmatur. Quorum alterum est Timocharis, quem in 5. Epid. refert, hieme à catarrho in nares maxime defluente solicitatum, coitu omnem humorem exiccasse. Alterum est Hicippi, quem refert in 4. Epid. nocturnam pollutionem, dum febricitaret, sæpenumero passum, nullũ nocumentũ subijsse, imo leuatum esse. Vt malè censuisse videatur Petrus Apponensis, quando problema Aristotelis exponens, coitum quemcunq; in febribus semper obesse scribit. Sicuti quoq; dãnari meretur Clinias ille Pythagoricus, quẽ refert Plutarchus 3. Sympos. interrogatum, Quãdo mulieribus commisceri expedi

ret,

ret? Tunc præsertim, respondisse, quando quis damnum aliquod pati velit. Quamquam idem Plutar. lib. de Tuenda val. apud Stobeum ser. 99. sic ait, ὅθεν ἄριστα λέγεται, τὸ τροφῆς ἀκόριτον, καὶ πόνων ἀοκνίτον, καὶ σπέρματος οὐσίης τήρησιν, ὑγιεινότατα εἶναι.

De varijs Vini antiquorum temperaturis pulchra quædam. Locus Hippocratis illustratus, & alius Athenæi correctus, Hesiodique sententia interpretata.

CAP. XVIII.

VInum aquæ primùm miscere cœpit Staphylus Sitheni filius, vt scribit Plinius: vt verò Athenæus ex Staphylo, Melampus. Sed huiuscemodi mixtio longis temporum interuallis non paruam varietatem accepit, tum à natura vini, tum à natura bibentium, tum etiam à tempore quo potabatur. A natura vini primùm variata est mixtio, quando Maroneum vicies tanto aquæ addito ob eius vim miscendum esse voluit Homerus; cuius generis vini facultas vigorque indomitus etiam Mutiani ter Consulis tempore durabat, qui eius sextarios singulos octonis aquæ misceri comperit. Sic enim Falernum Indomitum vocauit Iuuenalis, quod vix & ipsum multa aqua domaretur; vt Galenus aliud ὀλιγοφόρον, quod pauca aqua vincebatur. Atqui communes vini temperaturas tres extitisse, ex prouerbio antiquo, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, monstrat tertio Sympos. Plutarchus, vbi ait; Qui Dionysij harmonias callebant, eos tres vini cum aqua consonantias aspexisse, sesquialteram, diapason, & diatessaron. πέντε namque hemioliam denotasse, quæ efficiebatur tribus aquæ partibus duas vini addendo. τρία indicasse diapason, quæ fiebat, vni vini parti duas aquæ immiscendo. τέτταρα diatessaron significasse, quæ nascebatur ex tribus aquæ partibus, &

vna vini ſimul temperatis. Addit idem Plutarchus, poſtremam & ſeſquitertiam portionem tanquam remiſſam & ſobriam ijs in vſu fuiſſe, qui in Prytaneo dominabantur, & qui Philoſophię aut contemplationibus incumbebant: nempe quos mente præditos atq; ſobrios eſſe conueniebat. De qua etiam temperatura Ion poeta apud Athenæum ſermonem faciens, dicebat.

Εὐρὼν ὁ μάντις Παλαμήδης ἐμαντεύσατο
Πλοῦν ἔσεσθαι τοῖς Ἕλλησι πίνουσι τρεῖς
Πρὸς ἕνα κυάθους.

Alios verò à prædictis eam mixtionem effugiſſe: vnde Menander apud Athenæum,

— οὐ γὰρ ἄν ποτε
Ἔπινον τρεῖς ὕδατος, οἴνου δ' ἓν μόνον.

Temperaturam porrò, quæ ex duabus aquæ partibus & vna vini mixtis conficiebatur, mentem turbare, & leuem quandam ebrietatem inducere creditum; eam autem, quę ex duabus vini partibus aquæ tribus mixtis ſub πέντε complexa contemperabatur, ſomnum inducere, curarum obliuionem parere, paſſiones ſedare, dictum. Sed illud, πέντε πίνειν, ſecus intelligi debere, Athenæus cenſuit, qui hanc mixtionem ex duabus vini partibus & quinq; aquæ factam fuiſſe ſcripſit, atque id comprobandum nonnullorum poetarum teſtimonio vſus eſt, ſub his verbis: οἱ δ' ἐπιτεταμένως χρώμενοι τῷ ποτῷ, δύο οἴνου ἔπινον πρὸς πέντε ὕδατος. Νεκοχάρης γοῦν ἐν ἀμυμώνῃ πρὸς τοῦνομα παίζων ἔφη· Οἰνόμαος οὗτος χαῖρε, πέντε καὶ δύο Κἀγώ τε καὶ συμπόται γενοίμεθα. τὰ παραπλήσια εἴρηκε καὶ ἐν λημνίαις. Ἀμειψίας δὲ ἐν ἀποκοπταβίζουσι· ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ἡμῖν εἰμι, πέντε καὶ δύο. Εὔπολις ἐν αἰξί· Διόνυσε χαῖρε μήτι πέντε καὶ δύο. Ἕρμιππος θεοῖς, Ἔπειθ' ὅταν πεινώμεθ' ἢ διψώμεθα Εὐχόμεθα. πρὸς τοῦθ' ὁ οἶνος ὤκερας γένου, Οὐκ ἀσοῦ καὶ πολοῦ γὰρ φέρω παίζων ἅμα Κ' αὖθις γεγενῆ τοῦτο πέντε καὶ δύο. Qui meracius bibere volebant, præter dictas mixtiones ex aduerſo quinque vini partes duabus aquæ miſcebant. Id quod Athenæus idem Anacreonti

creontis auctoritate sic comprobat: παρὰ δὲ Ἀνακρέοντι, (ita enim scribendum, & non ἀς, vt in vulgatis legitur, neq;, vt legunt, qui Anacreontem restituere sunt professi) οἶνου πρὸς δὺ ὕδατος. ἄγε δὴ φρήμην, ἀναπίμπλημι ὀκτὼ ἀμφορέων, τὰ μὲν δὺ ἐξ ὕδατος, τὰ τέσσερα δ' οἴνου κυάθους, ἃς ἂν ὑβρισιῶσαν ἀναδέξασθαι δύναιτο. Eustathius in κ. com. Odysseæ paullò diuersius prouerbium illud est interpretatus, vbi ait, τρία significasse vnius vini cyathi cum duobus aquæ confusionem; πέντε duorũ vini cum tribus aquæ; τρίπλασια totidem vini quot aquæ: quod dicitur & ab Hippocrate, & apud Athenæũ, ἴσον ἴσῳ. Ab his verò extitisse & quartam bibendi rationem, vt si quis merum bibere maluisset; quam παρακέλευσιν afferre, sicuti superiorum trium mixtionum duas priores hominum sanorum esse, & tamen hilarorum, postremam insanorũ, scripsit. Potest alia fortasse non inepta prouerbij, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, explicatio afferri; quòd illo vetaretur quartum cyathum, siue vltra quintum potari, sed vel tertium duntaxat, vel vsq; ad quintum. Scribit Plinius à Democrito cõditum esse volumen, quare cyathi quaterni & sextarij non essent potandi. Eubulus quoque apud Athenæum quartum cyathum ὕβρεως, sextũ κώμων, & post hunc alios aliorum vitiorum esse maiorũ fecit; vt intelligere possimus, quartum cyathum nunquam laudatum. A natura bibentium quoq; variata fuit vini temperatura: quoniam sani & natura calidi ac desides maiorẽ aquæ mensuram admiscebant: ex aduerso frigidi, debiles, & exercitati minorem. Et propterea senes (vt disputat Plutarchus) qui magis mero gaudent, meraciorem mixtionem semper secuti inueniuntur: idque Achilles apud Homerum animaduertens, cùm Phœnicem & Vlyssem senes esse, ac in armis tota die occupatos, ob idq; non aquoso, sed meraciore vino, quemadmodum ceteros senes, gaudere sciret, vino paucum aquæ miscere iubet, sub hisce verbis, ζωρότερον δὲ κέρασσε. qua voce vsus est quoq; Hippoc. lib. de Exectione, item de Nat. mulieb. & alibi. Etsi nõ defuerint, quibus apud Plutarchum hanc homericã sen-

tentiam in diuersos trahere sensus placuerit. In anxietudine, oscitatione, & horrore, dicebat Hippocrates, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος λύει τὴν νοῦσον; videlicet vinum pari aquæ portione epotum soluit morbum. quã mixtionem appellans meraciorem Galenus sub his verbis, ἕκαστον οὖν τῶν εἰρημένων οἴνου πόσις θεραπεύει ἀκρατεστέρου, demonstrat similem vini temperiem magis mero ceteris accessisse. Quòd ferè semper in ceteris mixtionibus aquæ mensuram vinum superaret [ἀκρατέστερον] merum, vel mixtionem mero magis accedentem designaret, etiam ex his apud Athenæũ verbis liquet: καὶ προελθὼν, τὴν ἀκρατοποσίαν σκυθικὴν καλεῖ πόσιν. ἄγε δότε μηκέθ' οὕτω πατάγῳ τε κἀλαλητῷ σκυθικὴν πόσιν. παρ' οἴνῳ μελετῷ μὲν, ἀλλὰ καλοῖς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. καὶ λακεδαιμόνιοι δ' ὡς φησὶν Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἕκτῃ, Κλεομένη, τὸν βασιλέα Σκύθαις ὁμιλίσαντα, καὶ ἀκρατοπότην γενόμενον, ἐκ τῆς μέθης φησὶ μανῆναι. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ λάκωνες ὅταν βούλωνται ἀκρατέστερον πίνειν, ἐπισκοτίσαι λέγουσι. Denique secundùm tempus vini mixtiones diuersas fuisse constat, cùm præter medicorum præcepta, qui dilutius æstate, meracius hieme bibendum voluerunt, etiam veterum mores attestentur. De liberis & ingenuis loquor: quoniam me non latet, Catonem præcepisse, vt mancipia, & vniuersa ruris familia hieme aquosius & parcius, vere & æstate, quando magis laborarent, largius ac meracius potarent; quo modo Hesiodi sententiam interpretandam puto, qui meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque postea vti suadet.

De Infibulatione: & quid sit apud Galenum, Dicere pedem.

CAPVT XIX.

QVòd veteres fabulas tam tragicas, quàm comicas, non sermone, vt hodie fit, sed altis vocibus cantibusq; recitarent, præter Aristot. in Prob. atque aliorum au-

ctorum

ctorum testimonia, Galenus quoque noster affirmauit; vbi comœdos ac tragœdos ad conseruandam vocem frequentibus balneis & laxantibus edulijs vsos narrat. Quo in loco mirari soleo, cur illud artificij genus præterierit, quod antiqui ad tuendas histrionum voces in vsu habebant, Infibulationemque nuncupabant; quæ tametsi valetudini quoque inseruiret (vt Celsus scribit) virginesque apud lenones à seruis defenderet (quemadmodum hoc tempore eunuchorum euiratio penes aliquas nationes, & equarum infibulatio apud veterinarios) præcipuus tamen eius finis extitit, ne coitum exercere possent, quem in mutandis atq; corrumpendis vocibus quantum momenti habeat, nemo ignorar. Neque verò adolescentes tantùm (vt ait Celsus) infibulatos, verùm etiam adultos, & quod maiori admiratione dignum, verpos ac recutitos credo; cùm à Iuuenale sic scriptum legatur Satyra sexta:

Soluitur his magno comœdi fibula. &,
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus.

Nec non à Martiale libro 7. Epigrammatum:

Menophili penem tam grandis fibula vestit,
Vt sit comœdis omnibus vna satis. & iterum,
Dum ludit media populo spectante palæstra,
Heu cecidit misero fibula, verpus erat.

His omnibus admoneor, vt locum Galeni à paucis intellectum in medium proponam, qui in fine secundi libri de Motu musculorum, de exsufflatione sermonem habens, hæc ait: δέον δ' αὐτῆς μάλιστα μὲν αὐληταὶ, καὶ σαλπισταὶ, καὶ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα μέλλουσιν ἐρεῖν. Quod etiam confirmauit vj. Epid. com. 4. tex. 24. his verbis: ἐὰν δὲ καὶ ὁ θώραξ ὅλος ᾖ μέγας, οὐ μόνον μεγαλοφώνου σεργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον φωνεῖν δυναμένους. ὥσπερ οἱ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα λέγωσιν. Huic enim haud multum dissimilem esse vocis aut sonitus eleuationem, quam interdum ijdem tibicines agunt, ex hoc Gal. viij. Anatom. admin. cap. v. apertè satis colligitur: ὡς οὖν οἱ κήρυκες, ὅταν μέλλωσιν

Infibulatio.

coitus, vo., cum nuptas.

αἴρειν τὸ φθέγμα, πλεῖστον ἐσπνέουσι. Vt verò οἱ καλούμενοι πόδες instituti essent, & ad quid inseruirent, explicuit Iulius Pollux lib.4.cap.12. quamquam paullò diuersa à nobis sentire videtur: aut potius is locus ita est corruptus, vt intelligi rectè nequeat, qui sic habet: εἰς δὲ φιλοτιμίαν τῶν ἐπ' αὐτὸ προελθόντων οἱ καλούμενοι πόδες ἐνομοτέθησαν, ἔλεγχον ἔχοντες εἰς μῆκος πνεύματος, καὶ πολλῶν τῶν περὶ τοὺς νέους οἰκοδομημένων ἔκδοσιν σαφηνείας τινὸς δεομένην. Iam verò quid esset, Vocatum pedem dicere, quem decantabant tibicines, tubicines, ac præcones, nondum rectè à quoquam explicatum obseruaui. Conijcio tamen fuisse quoddam concitatissimi sonitus cantusque genus, haud absimile illi, quo nostri ad excitandas pugnas vtuntur: perinde ac Dicere pedem, aliud nil foret, quàm sono vel cantu vehementissimo ad pedes vel in pugna vel in cursu agendo mouendos inflammare. Qua in re non ex gua exsufflatione opus esse animaduerterunt illi, qui horum buccas distentas, inflatas, ac rubentes quotidie inspiciunt.

Ramex quid sit apud Plautum. Historia Domnini. Nonnulla de Varicibus & Hirudinibus. Locus Plinij emendatus.

CAPVT XX.

RAmices apud medicos propriè venas tumidiores atq; crassiores, alio vocabulo Varices nuncupatas, quæ vel tunicis testiculos vestientibus, vel ipsi scroto innascuntur, significare, neminē latere puto. Quid autem Ramex apud Plautum significet, paucis adhuc cognitum vidi. In Mercatore namq; Acanthio seruus post cursum ab se factum, sic Charinum alloquitur,
» Placidè volo acquiescere, Tua caussa rupi ramices,
» iam dudum sputo sanguinem. In Pœnulo quoque

Ago-

Agoraſtocli tarditatem exprobranti reſpondent aduocati, Tua cauſſa nemo noſtrûm eſt ſuos rupturus ramices. Vbi ſi cui placeat pro ramicibus varices genitalium intelligere, quo modo ſententiam ſuam tueri queat, non facilè video. Quis quæſo neſcit, ſputum ſanguinis minimè ramices ſcroti conſequi? quis item, reſinam ex melle Aegyptiam deuorare, quod Charinus ludens conſuluit Acanthioni, earundem remedium eſſe fateatur? nempe quas ſola chirurgica operatione curari magni medicinæ auctores docent. Nonius Marcellus credidit, ramices Plauto eſſe pulmonum venas. Ego verò aliter ſentio: eſſe ſcilicet ramices apud Plautum venas pectoris latas: quas fortaſſe ſic nominat, quòd populari ac ruſtico vocabulo quæque venæ amplæ, vt varices nuncupatæ, etiam ramices vocarentur? Quòd verò in pectore, ac etiam in pulmone varices fiant, atque interdum magno hominum periculo rumpantur, ita clarè explicatum habetur ab Hippocrate ſiue Polybo in lib. 1. de Morbis, vbi de empyemate tractatur, & lib. de Internis paſſionibus, vt nemini ea de re dubitare liceat. Hoc in loco Domnini philoſophi Platonici Syri hiſtoriam à Suda relatam ſubnectere placet, cui ſæpe ſanguinem expuenti, cùm Aeſculapij Athenienſe oraculum reſpondiſſet, vt ob valetudinem recuperandam carnibus ſuillis veſceretur frequenter: ille, etſi patria lege prohiberetur, ſemper tamen vſus eſt, & nunquam amplius expuit, niſi quâdo vel vno die ab earum carnium eſu abſtinuit. Varices ab Hippocrate ἰξιὰς appellari auctor eſt Galenus in Antiq. voc. exp. quam vocē non ſemel deinceps ab Ariſtotele vſurpatam eſſe inuenitur, vt 4. par. Probl. 22. & 10. partic. prob. 30. nec non 3. de Hiſt. animal. cap. 19. & 11. vbi dum à varicibus occupatos minus caluitio tentari, caluosq; à varicibus captos interdum capillos reſumere ſcribit, eam Hippocratis ſententiam interpretari, aut potius moderari videtur, quã Galenus 6. Aphor. 34. vt falſam iure merito damnat. An porrò βδίλλα Hippocrati aliquando venam varicoſam ſignificarit, quemadmodum Dioſcoridem cen-

censuisse, Galenus affirmat, nondum animaduerti. Certè locus ille Prorrheticorum, in quo Hippocrates τὴν βδέλλαν memorat, multum abest, vt vel Dioscoridi, vel alicui alteri ipsum sequenti faueat, cùm hirudinem ibi significari nullo modo dedeceat. Herodotus, cuius dialectos Hippocraticis omnino adsimilari omnes eruditi sciunt, de Crocodilo in Euterpe sermonem habens, eiusdem vocis in simili propè casu mentionem facit his verbis: ἅτε δὴ οἷον ἐν ὕδατι δίαιταν ποιεύμενος, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖον οἱ ἐστι, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ (εἴωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον) ἐνταῦθα ὁ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας. ὁ δὲ ὠφελεόμενος ἥδεται, καὶ οὐδεὲν σίνεται τὸν τροχίλον. Quam historiam paullò diuersius referri ab Aristotele 9. de Histor. animal. cap. 6. haudquaquam me latet. Veruntamen βδέλλαν Herodoto non venam varicosam faucibus inexistentem, sed hirudinem ipsis infixam designare, nemo non dixerit.

Locus Athenæi correctus ex Aristotele: & nonnulla de Canitie, & de capitibus Ægyptiorum, ex Herodoto.

CAP. XXI.

Athenæus lib. 15. Dipnos. vbi de vnguentis tractationem instituit, Aristotelem citat, in Quæst. naturæ scribentem, perfusos vnguentis citius canescere, quoniam aromata exiccant, siccitate autem canities gignitur; vnde etiam efficiatur, vt polia celerem canitiem inducant. sic enim in fragmento legitur, quod à Gulielmo Cantero ex Farnesiana bibliotheca acceptum typis excussum est: διὸ καὶ τὰ πόλια θᾶττον πολιὰς

ποιεῖ.

ποιεῖ. Idem etiam à Clemente Alex. lib. 2. Pædag. cap. 8. relatum inuenitur. Quo in loco duo mihi non parua animaduersione digna censentur. Vnum est, ea quæ ex Quæst. natur. Aristotelis apud Athenæum citantur, nec in Probl. eiusdem, nec alibi, neque in libro Theophrasti περὶ ὀσμῶν inueniri; ex quo coniecio, perperam locum illum citari. eo magis, quòd Diogenes Laërtius, in catalogo operum Aristotelis, Quæstionum naturalium mentionem nullam facit; & quod ibi ex eius sententia asserit Athenæus, canitiem à siccitate gigni, tantum abest, vt illius placitis consentiat, vt 5. de Gener. animal. cap. 5: ex professo aduersus eos disputet, qui à siccitate canitiem ortum ducere putabant, quam non ab ea, sed à putredine sola produci, pluribus argumentis monstrat; vt facilè sit iudicatu, quæ in Athenæo Aristoteli adscribuntur, minimè ipsi conuenire. Alterum, quod animaduerti volo, est, an Polia canitiem inducant. Nam aliquando credidi posse eam sententiam defendi, tum quia polio canities, quæ in summo huiusce modi plantæ cacumine pendet, nomen fecit; tum quia polium non pauca siccandi vi pollet, quam canitiei caussam existere ibi disputatur. Verum enim verò Fuluius Vrsinus, vir doctissimus, ostenso mihi antiquissimo manuscripto Athenæi codice, in quo pro τὰ πόλια, τὰ πίλια restitutum erat, persuasit vt crederem, fortè sic legendum esse: quando præsertim Aristoteles 3. de Histor. animal. cap. 11. nec non 5. de Gen. animal. cap. 5. pileos citius canitiem producere asseuerat, hac oratione: ὅτι δὲ γίνεται ἡ πολιὰ ζήψει λευκὴ, καὶ ὅτι σύνεστιν, ὥσπερ οἰονεὶ ἰὸς, αὐτὸ μὲν σημεῖον ἐστὶ τῶν προτέρων ῥηθέντων, τὸ τὰς σκεπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι, πολιοδοτεῖν θᾶττον. τὰ γὰρ πνεύματα κωλύει τὴν ζήψιν, ἡ δὲ σκέπη κατὰ τοῦτο ποιεῖ. Quanquam nec huiusce modi correctio mihi plenè satisfacit: si quidem Athenæi mens est monstrare, à siccitate canitiem gigni: quomodo verò id argumento pileorum probare queat, non cognosco: nimirum quos non siccando, sed prohibita transpiratione corrumpendo canitiem facere constat. Nisi hac

quoque in re dicamus, vt multa, sic & ea in Athenæo probabiliter disputari. Pileorum effectus ad memoriam reuocant, quæ ab Herodoto de Aegyptiorum capitibus in Thalia referuntur hoc modo: θῶυμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων. τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων, χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἔκετο τὰ ὀστέα, ὡς ἐχωρίσθη καταρχὰς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων· αἱ μὲν τῶν περσέων κεφαλαὶ εἶσαν ἀδενέες οὕτω, ὥστε εἰ θέλεις ψήφῳ μόνῃ βαλέειν, διατετρανέεις· αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δὴ τι ἰσχυραὶ, ὡς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαῤῥήξειας. αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμέ γε εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλὰς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον· τουτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἴτιον ἐστι. Αἰγυπτίων γὰρ ἂν τὶς ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτο ἐστὶ αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλὰς. τοῖσι δὲ Πέρσησι, ὅτι ἀδενέας φορέουσι, αἴ των τόδε· σκιητροφέουσι, ἐξαρχῆς πίλους τιάρας τε φορέοντες. Vt autem etiã qui litteras Græcas non callent, Herodoti sententiam de pileis caluitiem parientibus, & de Aegyptiorum capitibus cognoscere queant, Latina verba subiungam. Ibi ego rem mirandam vidi ab indigenis edoctus, Ossa eorum, qui in acie ceciderunt, quum iacerent fusa, vt ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, aliorsum Aegyptiorum: sed Persarum capita adeò fragilia sunt, vt si velis ferire, vel solo calculo perforare possis: Aegyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis elidas. Cuius rei caussam hanc illi reddebant (facilè mihi persuadentes) quòd Aegyptij statim à pueris capita radere incipiunt; & os capitis ad solem redditur compactum: quæ eadem caussa est non caluescendi; nam ex omnibus hominibus paucissimos quis Aegyptios caluos videat. His igitur hoc causæ est, cur robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capita, id in caussa est, quòd à principio in vmbra nutriti assuefiunt operire capita, gestantes pilea, & tiaras.

De

De Mensuris potus antiquorum: & ordine earundem.

CAP. XXII.

VArijs mensuris antiquos potasse, non nie latet, sed ex eis tres potissimum obseruare soleo, Sextantem, Deuncem, & Trientem; quarum duas rarius, tertiam frequentius, & à pluribus, in quotidiano victu vsurpatam puto. Sextante temperatos ac valetudinarios, Deunce intemperatos & bibaces potasse, valde vero simile est. Nam Suetonius auctor est, Augustum Cæsarem sextante bibisse, eumque sexies tantùm in conuiuiis publicis ori admouisse. Martialis item de seipso & Cinna:

Sextantem poto, tu potas Cinna deuncem,
Et quereris quòd non Cinna bibamus idem.

Item de Lusco bibone, ad Aulum:

Potor nobilis, Aule, lumine vno
Luscus Phryx erat, alteroque lippus.
Huic dicit medicus, Bibas caueto:
Vinum si biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx oculo, Valebis, inquit,
Miseri sibi protinus deunces,
Sed crebros iubet. Exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Ex quibus in eam facilè venire coniecturam possumus, Deuncem siue vnciarum vndecim calicem ebriosorum potius & intemperatorum hominũ, Sextantem verò temperatorum mensuram extitisse. Ceterum quòd in communi omnium ferè vsu esset crater, quinque paullò plus minúsve vnciarum, appellatus Triens, ideo mihi pro comperto habendum videtur; quoniam Poëtæ, qui omnibus alijs auctoribus melius, veterum, in edendo presertim & bibendo, mores expresserunt, cùm de huiuscemodi potus mensuris vasisq; loquuntur, ferè semper trientes nominant.

Prop.li.3. *Cùm fuerit multis exacta trientibus hora.*
Pers.sat.3. *Sed tremor inter vina subit, calidumq. trientē.*
Martialis verò, quem ceteris copiosius de hisce rebus lusisse apparet, lib.1.

Crebros ergo bibas licet trientes.
&lib.4. *Sed nec post primū legat hæc, summūve trientē,*
Sed sua cùm medius prælia Bacchus amat.
&lib.9. *Septem post calices Opimiani,*
Denso cùm iaceam triente blaesus.
&lib.10. *Candida Setini rumpant crystalla trientes,*
Dormiat in pluma nec meliore Venus.
&, *Cùm potes amethystinos trientes.*
item lib.11. *Misce dimidios puer trientes.*
&, *Et numerat nostros adstricta fronte trientes,*
Tamquam de cella sit cadus ille sua.
&lib.14. *Setinos moneo nostra niue frange trientes,*
Pauperiore mero tingere lina potes.
&, *Setinum, dominæq. niues, densiq. trientes,*
Quādo ego vos medico non prohibēte bibam?

Vnde conijcere quiuis potest, calices quotidianos, & à cunctis ferè pro potu vsitatos, trientes fuisse, quæ erat quarta sextarij pars. Ex quo etiam ad credendum inducor, sextarium forsan eam fuisse potus mensuram, quam in cena quotidie sumebant, quamque in quatuor partes, siue in trientes quatuor diuidebāt. Quanquam non ignoro, interdum nullam esse in bibendo seruatam mensuræ rationem: quemadmodum inuitat Martialis Caium Proculum lib.11.

Quinçunces, & sex cyathos, beßémque bibamus,
Cdius vt fiat Iulius & Proculus.

& quemadmodum in conuiuijs publicis factitatum, rationi consentaneum est: in quibus refert Alexander Trallianus libro Probl. 1. institutum esse, vt contrarijs poculis vterentur; in principio scilicet minutis, in fine verò amplioribus. Vt enim epularum gratia, in quibus frequentius bibere decebat, veteres crebrius potarent, à paruis calicibus inchoabant, & in capaciores desinebant, quippe cùm parua implere satis, vbi potare liberalissimè liberet, nequirent. Quòd

contrarīa pocula.

si ab

si ab amplioribus incepissent, ocyus repleri necesse erat, & subinde minus potare. Si quidem natura à largo protinus haustu accepto veluti expleta, copiam omnem subsequentem contemnit: ex aduerso, si paruis poculis assueta paullatim ampliora exhibeantur, facilè copiam quamcunque sustinet. Quod porrò Nicandri scholiastes memoriæ mandauit, vetustiores κέρασιν, siue cornibus potare solitos (vt copiosius in lib. 1. Gymnasticæ declarauimus) atque inde natum κεράσαι hoc est merum temperare: verisimile quidem videtur, tum ob rudes eorum mores, tum fortasse quòd putarent inde potandi maiorem securitatem accedere. Sic enim tradit Aelianus, Indorum reges asini indici cornu bibere voluisse, sperantes à morbo epileptico & venenis se inde tutos euasuros.

Loca Hippocratis de Aqua & Bile explicata. Alexandri locus restitutus. De Bile Anaxagoræ & Aristotelis sententia examinata. Galeni locus explicatus.

CAPVT XXIII.

BIlios natura aquam in bilem verti, scriptum reliquit Hippocrates 3. de Acutis, hoc pacto: χολῶδες γὰρ φύσει χολώδη κινεῖ χονδρίων κακόν. id quod etiam confirmauit 3. de Fracturis prope finem, quando bilios aquam dari prohibet. Vbi cùm Galenus nil ferè dicat, quod ad sciendam dicti Hippocratis rationem pertineat: ego arbitror, hæc omnia intelligenda de pauca aquæ exhibitione: nam si multa detur, potius extinguitur bilis. Quomodo verò pauca aqua in bilem conuertatur, cùm sit frigida & humida, bilis autem calida & sicca, inter quas nulla est conuenientia, si quæratur: existimo ego ita fieri, quoniam pauca aqua in hypochondrijs permanès, cùm nullam habeat contrabilis feruorem reactionem, facilè ab illa superatur; vnde bilis feruorem veluti pabuli copiam ade-

pta augetur. Quin & oleum rosaceum corpori feruenti applicatum, licet aliquantisper refrigerare videatur, tamen postmodum magis calefacit. Et hinc est quòd in erysipelatibus & inflammationibus maximis iubet Galenus, vt sæpissimè refrigerantia permutentur; alioquin magis ignirentur. Cur igitur Alexander Tralllianus, vbi pleuriticorum victum instituit, ridiculum esse dicat, si aqua bilem augeri credatur: quomodóve ipse Hippocratis sententiam interpretandam voluerit, dum Hippocratem ab aliquibus hac in re falsò accusari scribit, ignoro sanè: illud tamen affero, in ipsius Alexandri codice vulgato post ea verba, μὴ εἰδότες πῶς ἔχηται, hæc fermè restituenda: χολᾶδες γὰρ φύσει χολώδη ἢ ὑπερχονδρίῳ κακόν. Quod porrò in lib. de Nat. hum. notatum habetur, οἱ πλάσσοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς, idem esse puto, atque illud, quod Anaxagoræ adscripsit Aristoteles de Partib. animal. cap. 2. nimirũ bilem, siue bilis receptaculum, acutorum morborum causſam existere. Quam sententiam etsi damnasse videatur, attamen si quis morbos acutos ab humoribus feruidissimis, subtilissimis, ac mobilibus gigni consideret, quales bilioſi omnes sunt, animaduertatque hanc vel extra proprium folliculum per venas illabentem, vel aliquo pacto exuberantem, corpora magnopere vexare: inueniet profectò, rationi minimè repugnare, falsaque & simplicis ingenij argumenta esse illa, quibus Anaxagoræ placitum destruere conatur. Quomodo enim id neget Aristoteles, qui eodem in loco veteres, fellis absentiæ diuturnitatis vitæ in animalibus causſam tribuentes, commendarit: similiq; ratione iecoris bonam vel malam præbile constitutionem, longitudinis aut breuitatis vitæ animalium atq; etiam hominis causſam esse, confirmarit? Ad bilis autem prouentum compescendũ mirificè conferre absinthium ponticum traditur, quo quæ pecora in Ponto frequenter pascuntur, ipsa carere, auctor est Theophrastus in 9. de Histor. plant. & Apollonius in Admir. hist. Fella alioquin amarissima à Græcis γλυκέα siue dulcia contrariæ interpretationis vocabulo nominata

nata annotauit Cælius Aurelianus Diuturnorũ morbor. lib. 3. cap. 1. Quod item Plinius obseruauit cap. 10. lib. 27. vbi herbam quandam duritiei penitùs expertem Holosteon à Græcis vocatam, sicut fel dulce, memorat. Huic autem dissimile non est, quod Galenus scribit 3. de Fract. com. aphoris. 5. vbi ἐυήθης, γλυκεῖα, & καλλεῖα voces interdum de rebus propè contrarijs proferri monstrat, ea seruata figura, quam Græci ἐυφημίαν appellant, quaq; vtuntur, dum rem turpem, non proprio nomine, sed pulchro designant: id quod ignorans Latinus interpres, ea verba, ἐυφημίας ἕνεκεν, secus transtulit, quàm debebat.

De aere Romano, & morbis eius. De Athenien-si, Lucretij locus. De Moris, Serico, aliqua notatu digna.

CAPVT XXIIII.

ROmanum aërem crassum atque humidum admodum antiquitùs etiam fuisse, morbi, qui olim in ea vrbe frequenter vagabantur, satis testari possunt. Asclepiades apud Cælium Aurelianum lib. 2. Acut. cap. 10. refert, febres vnà cum mentis & corporis oppressione, nec non lethargicas, Romæ frequenter contingere solitas. Memorat Silimachus apud eundem lib. 1. Chron. cap. 3. Hippocratis sectator, contagione quadam plurimos ex incubone veluti lue apud vrbem Romam confectos. Auctor est Galenus 1. de Morbis vulgar. com. 2. semitertianas febres, prauas Romæ familiarissimas atque frequentissimas extitisse. Hemitritæum, vt lib. 1. cap. 24. Sereni, apud Latinos non habuisse nomen videtur, cùm scribat:

Mortiferum magis est, quod Græcis Hemitritæon
Vulgatur verbis: hoc nostra dicere lingua
Non potuere vlli puto, nec voluere parentes.

Medici posteriores Semitertianam vocarunt. De quo

Hemitritæo crebra fit mentio à Martiale: sicuti lib. 2.

Vti Tongillus malè dicitur Hemitritæo. item,

Declamas æger, declamas Hemitritæos. Et lib. 11.

Cui grauis & feruens Hemitritæos erat.

Idem Galen. lib. de Tem. mor. scripsit, Romæ & in alijs similiter humidis locis phlegma à capite in stomachum decumbere: παμπόλλοις ὃ κατέρχεται ἐκ τῆς κεφαλῆς φλέγμα, καὶ μάλιστα ἐν ῥώμῃτε, καὶ τοῖς ὑγροῖς οὕτω χωρίοις. In 5. Methodi non rarò thoracis apostemata ibidem gigni tradidit. Asclep. apud Cælium 2. Acut. cap. 22. Pleuriticos Athenis & Romæ plebotomatos peius habuisse, in Hellesponto & Pario releuatos esse scribit. Vt his omnibus iure merito scripserit Plutar. in probl. Rom. Templum Aesculapij iccirco extra vrbem ædificatum fuisse, quòd ibi maior salubritas, quàm in vrbe haberetur. Quòd verò inter cetera Rom. vrbis loca Vaticanus situs pestilentior & insalubrior esset, Symmachus consul in epistola quadam, & ante ipsum Cor. Tacit. memoriæ prodiderunt. Propterea Vaticana vina veluti omnium pessima à Martiale & alijs infamata fuisse, nulli sit mirum. Addam huic, quæ de peculiari Athenarum podagrico morbo scripsit Lucretius in 7.

Atthide tentantur gressus, oculique in Achæis
Finibus.—

Vti Nicephorus Callistus lib. 15. cap. 14. vrbem Constantinopolitanam continuè incolentes sæpe vexari podagra scribit. Hegesander certè ex Pythermo tradit apud Athenæum, illius temporibus per viginti annos fructũ nullum moros protulisse, atq; tantam podagræ contagionẽ omnes inuasisse, vt non homines solũ, sed pueri, puellæ, eunuchiq; & mulieres eo morbo tentarentur; quæ item caprarum greges ita grauis solicitauit, vt vix tertia earum pars libera extaret. An verò id euenerit, quia mororũ fructus podagrã arcere queant, in controuersiam venire potest. Ego sanè apud Hippocratem ac Galenum legi, mora, quæ satis maturuerint, ventrem subducere, stomachumque squalidum ac æstuosum consolari, præsertim si frigida, nec

cum

cum ceteris cibis, sed paullo ante sumantur, moxque per pauimentum deambuletur. Vnde Horatius poeta non immerito ceciniit:

——— *ille salubres*
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, antè grauem quæ legerit arbore solem.

Ea verò priuata vlla facultate podagricis auxiliari, quominus infestentur illi, apud neminem adhuc obseruaui. fieri tamen potuisse crederem, vt mora frequenter Pythermi ætate ab omnibus ferè esitata, stomachis recreatis, aluisq; liquatis, eorum humorum prouentum interciperet, qui in articulos decumbentes podagram gignere cõsueuerunt: eo magis quòd Gal. scribit, aluos adstrictas habentes podagris esse obnoxios. Sed considerãti mihi capras, quæ mororum fructus non attingunt, ab ea lue non fuisse immunes; potius aeris incle mentiam, quæ moris inimica extitit, etiam pedum morbos produxisse existimo; quando variis aeris constitutionibus varias ægritudines peruagasse, non rarò à maioribus nostris obseruatum fuit. Cùm enim morus, vt docet Theophrastus, iccirco sit prudentissima vocata, quòd nouissima omnium germinet: ea si quando pruina lædatur, quemadmodum ledi proditum est Psalmo lxxvij. & apud Plinium lib. 16. cap. 26. iam cœli intemperiem maximam esse constat, quam etiam ad pedes deducere defluxiones non est à ratione alienum. Dixi mora stomachos æstuantes reficere, cùm Diphilus medicus apud Athenæum, & Galenus post ipsum, eadem stomacho conferre scripserint: quanquã Dioscorides, & ipsum secutus Auicenna, mora non ὀξύμαχα (vt illi) sed παχυστόμαχα fecerint. Quare autem de moris albis à nullo ferè antiquorum mentio facta habeatur (excepto Ouidio in fabula Pyrami & Tisbes, vbi eorum sanguine mora alba rubrum colorem contraxisse canens, videtur potius vlla candida in ueniri negasse) facile est illis intelligere, qui sciunt, id arboris genus ex insitione super albam populum facta emanasse: quæ cùm in Europa, ac sub Romani imperij ditione serò apparuerit, sicuti complures aliæ in-

sitiones; non est mirum, si pauca de ipsis ab auctoribus memoriæ tradita leguntur. Quam etiam caussam extitisse puto, quòd sericum vsq; ad Galeni tempora rarum esset, qui in 13. Methodi scribit, id in vrbibus Romanorum magnis tantùm, atque ibi penes opulentas mulieres extitisse. Ea enim animalcula, quæ sericea fila nobis diuina quadam arte fabricant, quòd potissimum foliis mori nutriantur, eisque pinguefacta fœcundiora euadant, omnes sciunt: vt hac vna ratione conijcere valeamus, quo tempore huiusce modi arbores copiosæ non erant, eodem nullum, aut saltem paucissimum illorum animalculorum, & proinde quoque serici fuisse prouentum. Auctor enim est in vita Iustiniani Zonaras, eius Imperatoris tempestate sericam telam à Romanis texi cœptam, quæ prius à Persicis mercatoribus aduehebatur, & quomodo ex vermium filis fieret ignorabatur. Nam duo monachi ex India Byzãtium profecti originem illius declararunt, & vt ex perexiguis ouis per fotum vermes illi educerentur, educti foliis mori alerentur, deinde ipsis natura magistra filum reddentibus sericum texeretur, non sine multis muneribus edocuerunt.

Cur Pisces medici antiqui facile concederent ægris. Pisces tintinnabulo vendi solitum fuisse. Quis fuerit Hœdus ex Ambracia, apud Gellium: & nonnulla alia de Hœdo.

CAP. XXV.

QVi medici antiqui adeò in ægris fere quibusuis curandis pisces concederent, minime rationem puto, quòd ipsi suapte natura admodum conuenirent: sed quia pauci erant, qui in sanitate non potius piscibus, quàm carnibus vterentur: quemadmodum in Sympo siacis docet Plutarchus. Vnde consuetudine, quam maxime respiciendam iubet Hippocrates, impulsi id potius,

tius, quàm valida aliqua ratione factitarunt. Iccirco neq; hodie in ægritudinibus facile debent pisces medici concedere, alioquin corruptioni obnoxios, nisi quis huiusmodi cibo frequenter vesci sit solitus: quem admodum de Venetis scripsit Martialis:

In Venetis sint lauta licet conuiuia terris,
Principium cœnæ gobius esse solet.

Pisces tintinnabuli sonitu vendi solitum, non tantùm apud Aristophanem & Demosthenem, sed etiam apud Plutarchum auctorem grauissimum obseruaui: qui in quarto Symposiac. problem. quarto, hunc sermonem à nobis Latinæ linguæ donatum habet: Ad hæc opsophagos, siue obsoniorum amatores minime eos, qui bubulis carnibus delectantur, esse dicimus, qualis fuit Hercules: neque ficuum amatorem, vt Plato, quem virides ficus vnà cum carnibus edisse (sic enim restituo Plutarchi locum) notatum est: neque vuarum cupidum, sicuti fuit Arcesilaus: sed eos, qui quotidie tabernas, vbi væneunt pisces, circumambulant, exquisiteúe tintinnabulum audiunt. Quo ex loco tintinnabulum à piscium venditoribus vsurpatum, vt emptores à longe inuitarentur, etiam colligo: quin & illos, qui magnis vocibus valerent, ijs sæpe pro tintinnabulis vsos credo. Vnde Iuuenalis in 3. Satyra:

Iam princeps equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fractia de merce siluros.

Apud eundem Plutarchum obseruatum est, caupones consueuisse carnes atq; pisces non ab ipsis emptos, sed ab alijs sibi traditos, instar coquorum, apparare. Scribit enim quendam, cùm pisces cauponi, vt coqueret, tradidisset, isque piper & alia quædam pro condiendis illis poposcisset, respondisse, Si hæc mihi essent, profecto pisces non emissem. Multa ad hæc apud Clementem Alex. secundo Pædag. cap. 1. & Gellium ex Varrone, cibo rum genera referuntur; quæ ex longinquis regionib. Romam aduecta, maximo in precio erant. Inter cetera Hœdus ex Ambracia nominatur, quem nonnulli doctissimi viri piscem κάπρον Athenæo vocatum putarunt, hisce Archestrati versibus persuasi:

Αὐτὰρ ἐς Ἀμβρακίαν ἐλθὼν εὐδαίμονα χώραν,
Τὸν κάπρον γ' ἂν ἐσιδῆς ὤνου, καὶ μὴ κατάλειπε,
Κἂν ἰσόχρυσος ἔῃ, μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ' ἀθανάτων. τὸ γὰρ ἐστι νέκταρος ἄνθος,
Τοῦτο δὲ θέμις ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν.

Ego verò non piscem, sed quadrupes animal extitisse potius existimo, ea persuasione potissimũ adductus, quòd si pro hœdo piscem intelligamus, sequetur, veteres nulla Romam aliũde aduecta quadrupedia in pretio habuisse: quando à Gellio nullius alterius, sed auium, piscium, & pomorum tantummodo mentio fit. Quod tamen ex eo falsum probatur, quoniam Varro 2. de Re rust. scribit, multos Romæ capras ex media insula habuisse, quòd ibi maximos ac pulcherrimos hœdos fieri existimaretur: à Clemente quoque Alexandrino. 2. Pædag. cap. 1. & à Polluce, hœdi melici omnibus alijs præferuntur. Vnde & in Varrone non ex media, sed ex Melica insula legendum censuissem: nisi Columella cap. 2. lib. 8. auctor esset, vulgares mutata littera, Medicos Melicos dixisse. Iam verò hœdi Melici, tanquam celebris, meminit & Clemẽs Alex. 2. Pædag. Hœdos etiam ex Tybure valde æstimatos videtur Iuuenalis monstrasse satyra 11.

De Tyburtino veniet pinguissimus agro
Hœdulus, & toto grege mollior, inscius herbæ.

Sed quem gulosi omnium maxime quærebant, erat hœdus lupi faucibus ereptus, dilaniatusque: de quo Horatius in Epodis, & Martialis lib. 10. vitæ parsimoniam simulque suauitatem significantes, ista loquuntur: ille quidem,

Vel agna festis cæsa terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo. hic verò,
Paruus onyx vna ponetur cœnula mensa
Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.

Cur autem huiuscemodi hœdorum caro ceteris iucũditate præcellere crederetur, assignat Plutarchus rationem 2. Symposiacorum scribens: belluam illam nimirum suo morsu carnem teneram, & proinde delicatiorem efficere. Nam lupi spiritus vsque adeo feruidus,

ac

ac pene igneus est, vt etiam durissima ossa in eius stomacho emolliantur, atque conficiantur. Quam item ob caussam à lupis commorsa, celerius alijs, putredinem contrahunt. Ceterum de lanis, pellibusque lupinos dentes expertis, an pediculos gignant, dubitatum fuit antiquitus: an potius caliditatis impressæ vi asperitatem quandam ac pruritum gignant. Certè lupi morsus in totum pecudis corpus, vsque ad pilos ac vngues vim quandam igneam mittere cõstat. Neque tantùm hoc verum est: immo quamplurimum referre, an ea animalia, quorum pellibus vti volumus, ferro iugulata, an sponte mortua sint, Homerus quoq; intellexit, dicens, ἰμὰς βοὸς ἰφι κεκμηότος, id est, lorum bouis vi occisi. Pelles namq; eorum tenacior & fortior est animaliũ, quæ non morbo, aut senectute, sed ferro iugulata obierint. Ex aduerso, quæ animalium morsu intereunt, illis vngues nigrescunt, pili defluunt, & coria flaccida effecta corrugantur, rumpunturúe. Et quoniam suprà Ambraciæ meminimus: hic adnotare placet, apud Athenæum cephalos & lupos omnium optimos ex Ambracia aduehi solitos. Apuleius in oratione pro se prima etiam pectunculos in Ambracia optimos nasci solitos scribit, etsi mendose legatur, Vmbracię finis, pro Ambraciæ; eos namq; Ennij versus (si tamẽ eius sunt) ex Archestrato apud Athenęum tertio Dipnos. aliquo modo acceptos, vel ab Archestrato ex Ennio mutuatos, vnicuiq; cognoscere licet: quos versus, quoniam Turnebus restituere conatus est, nil de ijs amplius dicam. Sunt verò Archestrati carmina:

Τὰς μῦς Αἴνου ἔχει μεγάλας, ὄσφρεια δ' Ἄβυδου,
Τὰς ἀρκτους Πάριον, τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη,
Πλάσους δ' Ἀμβρακία παρέχει.

Sed & hæc vitiata sunt.

FINIS LIBRI PRIMI.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER SECVNDVS.

Loca Galeni & Plinij emendata. Nonnulla de Mangonibus.

CAP. I.

GALENVS in primo de Articulis commẽtario, aphor. xxx. duo extenuatorum corporum genera in medium ponit; alterũ, quod ſeu fame, ſeu obſidione, ſeu luctu, ſeu mœrore, ſeu vehementi atq; continenti ira, ſeu aliquo alio cibi faſtidio, alimenti parum ſumens, ſponte conſumitur; alterum quod arte tale efficitur. De ſecundo hæc verba, vt ſunt in Baſilienſi codice, habet: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τι, σῶμα μὲν εὐρημένοις τὲ τοῦτο πράττῃ, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτε χρή. quæ cùm aſteriſco, quaſi deprauata, notata eſſent, interpreti tamen ſic conuertere placuit: Sed vbi medicus de induſtria corpꝰ aliquod extenuat, per ea quæ excogitauit, moliri id contendit; deinceps frictione vtitur. Sed præterquã quòd verbis interpretatio minime reſpõdet, etiã opus medici in extenuãdis corporib. nequaq̃ appoſite exprimit. Itaq; locũ hũc mẽdoſum eſſe, ſicq; reſtitui debere puto: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τι σῶμα, εὐρυσμένον μὲν τοῦτο πράττει, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτε χρή. id eſt, Quã-

do medicus ſpõte aliquod corpus extenuare vult,hoc quidem dilatat,aperitú e, deinceps tempore opportuno frictiones adhibet.Vocem enim,εὐρυσμένον, vſitatã eſſe Hippocrati & Galeno,vbi corpora caloris ope rare facienda ac aperienda ſunt, in multis eorum commentarijs,& præſertim in 2.6. lib. Epid. animaduertere licet.Mangones deinde & Gymnaſtas,dum corpora nimis craſſa extenuare intendebant,prius neceſſe habuiſſe denſata corpora calefactionibus,vel alijs adiutoris rarefacere ac dilatare, vt poſtmodum ita præparata, facilius frictionibus exiccarentur, nemini in medicina verſato obſcurum eſt. Non omnes tamen intelligunt,qui præcipue eſſent Mangones à Galeno pluribus in locis nominati. Nam vetuſtiſſimis vſque temporibus,cùm nulla religio homines perinde ac belluas ſeruitijs teneri atque permutari vetaret, inueniebantur,qui in nulla alia arte ſe exercebant, quàm in vendendis permutandisque infantibus, pueris,viris,virginibus,mulieribus,eunuchis, omnisque tandem generis hominibus. Sed inter hos aliquod diſcrimen obſeruaui.Quoniam qui pueros,puellas, & mulieres in libidinis ſeruitium venditabant, antiquo Romanorũ vocabulo Lenones vocabantur;qui verò infantes in caniſtris, ſeruos, eunuchos, aliosque homines alterius operis gratia venales habebant, ἀνδραποδοκάπηλοι, & interdum ἀνδροκάπηλοι à Galeno,à Latinis Mangones vocati inueniuntur. Hi autem, quò vendibilior merx foret,corporum pulchritudini totis viribus ſtudebant. Vnde legitur apud Galenum, eos conſueuiſſe facies puerorum ſucco ptiſſanæ, farina fabacea, nonnunquam nitro,quæ detergerent, & lucidiores redderent, abluere;nonnunquam emaciatorum nates virgis percutere,atque picare, quò habitiora & craſſiora corpora euaderent:aliquando puellarum coſtas arctiſſimis faſcijs conſtringere,vt pectoris ampſitudo, ſimulque coxarum altitudo, latitudóve (qui ſolet eſſe mulierum decor)augerentur:quandoque varijs modis pilos è genis,alijsque partibus vellere, quò iuniores & venuſtiores,qui erant vendendi,apparerent.Scriptum eſt à Vitruuio

truuio secundo libro cap. 8. corpora muliebria, dum grauida essent, à venditoribus nunquam præstari sanam more positum fuisse; quòd à conceptu vsque ad partum integra valetudine non vterentur. Quam sententiam non modò Hippocrates vt veram sæpius protulit, verum etiam Aristoteles, qui quarto de Generatione animalium cap. sexto scribit, bruta plurimam temporis partem corpore valere, dum vterum gerunt: mulieres magna ex parte ægras degere, nempe quæ vitam ociosam & sellulariam agentes, plus recrementi sibi contraherent. Inuenio quoque apud Plinium, ob alopeciæ turpitudinem seruorum precia fuisse diminuta; & iccirco ad eam corrigendam innumera propè remedia excogitata esse. Et quoniam mentio eius mẽtiti Plinij incidit, cuius libri de Re medica circumferuntur; ex eo monstrabo, quomodo Plinij maioris, ex cuius De natura opere toti ferè minoris Plinij libri conflati sunt, locum meliorem reddere possimus. Libro tertiodecimo, capite vigesimo secundo legitur, Neronem Cæsarem, dum nocturnis grassationibus conuerberatam faciem gereret, thapsia, thure, & cera eam sibi illeuisse, & secuto die contra famam cutem sinceram ostentasse. Sed in alterius citati Plinij libro de Re med. 3. cap. 47. loco ceræ cerussa habetur: eam cùm ad sugillationes verberationesque miram operam quotidie præstare, ceram verò nihil planè adiumenti afferre experiamur, fit vt à principio librarios aliquos loco cerussæ in Pliniano codice, ceram exscripsisse, sicque errorem paullatim in ceteris subinde irrepsisse arbitremur. quanquam non negamus, posse quoque ceram in eiusmodi medicamentis locum habere ad ceratum formandum, & alia duo continenda.

Morem Thuscorum, vrendi pueros, fuisse antiquum. Herodoti locus notatus, & quædam de Scythis ex Hippocrate.

CAP. II.

IN Thuscia, ac nonnullis alijs Italiæ regionibus, vetus consuetudo est, vt pueros adhuc lactentes, vel paullo maiores, in occipite ferris ignitis vrant, sperantes eo auxilio ipsos à pituitate malis, & præsertim à puerili morbo, tutos futuros. Hũc morem antiquissimis vsque temporibus apud Lybiæ populos fuisse testatur Herodotus in quarto, vbi hæc leguntur: τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπὴν τετραέτεα γένηται, οἰσύπῃ πρηθάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτέων τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοισι, τοῦ δὲ εἵνεκα. ὡς μὴ σφέας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταῤῥέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλῆται. καὶ διὰ τοῦτο σφέας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθέως οἱ λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι, τῶν ἡμεῖς ἴδομεν, εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, ὑγιηρότατοι δ' ὧν εἰσιν. ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγένηται, ἐξεύρηται σφῖν ἄκος. τράγου γὰρ οὖρον σπείσαντες ῥύονται σφέας. id est, Puerorum suorum, cùm annum quartum attigerint, oesypo ouillo venas verticis adurunt; alij verò ipsorum temporales venas. Quod ideo agunt, ne vllo tempore à capite descendens pituita offendat: & propter hoc seipsos sanissimos prædicant. Et certe Lybici omnium hominũ, quos viderimus, sanissimi existunt, an propter hanc caussam, affirmare non audeo, sunt tamen sanissimi. Sed si inter vrendum superueniat conuulsio, inuentum est ipsis remedium: hirci nempe vrina aspergentes eos liberant. Quo in loco (vt Erotianus auctor est accepisse Hippocratem) pro oesypo stercus interpretandum puto, quod sanè vrendi aliqua vi pollet. Sed an sufficere simili operationi illud potuerit, anceps sum. At scio, Theophrastũ in libro de Igne, οισον, siue viticẽ, apud medicos in vsu fuisse ad vrendũ, hisce verbis, à Turnebo restitutis, testatum: διὸ καὶ οἱ ἰα-

τροὶ

τροὶ τοὺς ἡλοὺς καίουσι τῷ οἴσῳ. Nisi potius oesypo feruente id factitasse existimemus: nam oleum etiam feruẽs urere nemo ignorat. Hipp. quoque sæpe lino crudo vrendum mandat: quod nisi quis interpretetur de ignito, difficile comprehenditur, vt id agere queat. Non ab simile multum illud erat, quod factitasse Scythas memoriæ prodidit Hippocrates, in libro de Aere, aquis, & locis: qui cùm ob frequentes equitationes coxis atq; cruribus valde offenderentur, incisione venarum post aures sibi ipsis auxiliabantur, tanquam eo remedio capiti adhibito pituitæ fluxum ad inferiora cohiberent; quo sani quidem, sed infœcundi semper manebant. Hæc omnia præsidia interdum magnopere ex vsu esse, antiqui medici cognouerunt, quando & ipsi ad compescendos humores à capite in partes inferiores delabentes modò synciput, modò verticem, modò occiput, interdum omnia hæc, vel igne vel causticis medicamẽtis vrenda consuluerunt: quanquam in hoc vulgares sæpenumero errare conspiciuntur, qui contra Galeni præceptum non rarò ceruici & alijs partibus cucurbitulas ignitas admouent, priusquam vniuersum corpus exinanierint.

Sententia Galeni ex Herodoto comprobata. De Syrmea. De partitione anni, secundùm Hippocratem. Error sacerdotum Ammonis.

CAP. III.

ΙΑς μεταβολὰς τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτειν νόσους, Mutationes temporum morbos potissimum parere, dum scripsit Hippocrates, fuerunt, qui putarent, eum successiones temporum, nempe Autumni, Hiemis, Veris, & Aestatis, intellexisse. Quos Galenus etsi grauissimis rationib. refellat, deq; peculiarib. temporis constitutionibus ipsum locutum esse monstret, placet tamen eius sententiã Herodoti testimonio confirmare; qui cùm eadem ætate vixerit, similique diale-

cto, qua Hippocrates vsus sit, haud ab re fuerit illius testimonio, ad augendam Galeni fidem, in eadem prorsus re vti. Itaq; in Euterpe de Aegyptiorum moribus sermonem habens, hæc scribit: τρόπῳ δὲ ζωῆς τοιῷδε διαχρέονται. συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην, καὶ κλύσμασι· νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νόσους τοῖσι ἀνθρώποισι γινεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ λίβυας ὑγιέστατοι πάντων ἀνδρῶν, τῶν ὡρέων (ἐμοὶ δοκεῖν) εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσιν αἱ ὧραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται τῶν τε ἄλλων εἵνεκα πάντων, καὶ δὴ καὶ τῶν ὡρέων μάλιστα. Quæ verba quoniam non exactè in Latino codice vulgato exprimuntur, hic à nobis, vt debent, conuersa subnectam. Hoc autem vitæ genere vtuntur. Singulis mensibus per tres dies continuos potione corpus purgant, clysteribusque ac vomitibus sanitatem conseruant, putantes nimirũ quoscunque morbos à nutrientibus cibis hominibus euenire. Nam Aegyptij alioquin sunt omnium, post Lybias, virorum sanissimi, ob temporum (vt ego puto) constitutiones, quæ ibi non variantur. Nam in mutationibus quarumcunque rerum, & præsertim temporis constitutionum, homines à morbis maxime tentari constat. Quid autem antiquis scriptoribus συρμαίζειν significaret, videre est apud Erotianum, & Galenum in Antiq. ver. exposit. quorum ille purgationem factam ex raphanide cum muria, συρμαϊσμὸν, hic verò moderatè factam ventris purgationem, συρμαΐαν vocatam tradũt: præter quos Diocles in epist. ad Antigonum regem, vomitus ieiuno stomacho factos à nonnullis συρμαϊσμοὺς vocatos memorat. συρμαΐαν tamen significare scimus quoque potum ex aqua & hordeo, necnon opsonium, vt apud Diodorum Siculum: & apud nautas, Facere syrmaiam, est cõparare opsonia. μελανοσυρμαῖος λεὼς apud Aristophanem in Thesmoph. teste Suida, Aegyptij sunt: nam auctor est Plinius, Aegyptios hoc genere potus vsos. His adijcere placet, quæ à Galeno de anni secundùm Hippocratem partitione scriptis tradita sunt in principio Epidem. commentariorum.

Quod

Quod ideo lubens ago, quoniam futurum ſpero, vt quampluribus Heſiodi ac Homeri locis ex Galeni verbis quandoque maior lux afferatur: quos cùm Hippocratem quadrigẽtis annis præceſſiſſe ex Herodoto ſciamus, ab illis veluti auctoribus maximis multa ipſum mutuaſſe, quamuis eos nunquam citet, vero ſimile videtur. Galeni oratio hæc eſt: θαυμάζειν δ' οἶμαι δεῖ, καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν, τοῦ παραλελεῖφθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀστέρος τοῦ ἐπισημοτάτου γινομένην ἐν θέρει τοῦ καλουμένου σειριοῦ, ὀνομάζουσι δ' αὐτὸν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς ἄστρου προσηγορίᾳ. κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον, ὁ δ' ἐπὶ τῆς γένυος αὐτοῦ σειρίας, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι τὸν πρόκυνα, οὐ τὸν κύνα. καὶ ἀρχή γε τῆς καλουμένης ὀπώρας ἡ ἐπιτολὴ τούτου τοῦ ἀστέρος ἐστι. καὶ ὅσοι τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ζ. τέμνουσιν ὥρας, ἄχρι μὲν ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς ἐκτείνουσι τὸ θέρος, ἐντεῦθεν δὲ μέχρις ἀρκτούρου τὴν ὀπώραν. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνουσι, μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον, τοὺς δὲ ἑκατέρωθεν, σπορητὸν μὲν τὸν πρόσθεν, φυταλέαν δὲ τὸν ἕτερον, αὐτοὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ περὶ ἑβδομάδων Ἱπποκράτους ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ διῃρημένον ἐστὶν εὑρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἑπτά· τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ ἦρος ἀτμήτων πεφυλαγμένων, τετμημένων δὲ τοῦ μὲν χειμῶνος εἰς τρία μέρη, τοῦ δὲ θέρους εἰς δύο. Ex quo colligere licet, Hippocratem atque alios quoſdam totum annum in ſeptem partes diuiſiſſe, Ver, Aeſtatem, Oporam, Autumnum, Sementarium, Hiemem, & Plantarium. Ver inchoabat ab Aequinoctio, vſq; ad Pleiadum exortum: ab hoc Aeſtas erat ad Canis ortum: à Cane Opora vſque ad Arcturi exortum durabat: Autumnus verò ab Arcturo vſque ad Pleiadum occaſum extendebatur: reliquum temporis tractum in tres partes partiebantur, quarum primam Autumno continuam Semẽtarium, quaſi ſeminibus iaciẽdis aptam; mediam Hiemem; poſtremam & Veri adiacẽtem Plantarium, quaſi tunc plantæ colerentur, vocarunt. Oporam, de qua Plutarchus etiam meminit 8. Sympoſ. probl. 10. maximè omnium calidam atque ſiccam, & proinde hominum virium conſumptricem fecerunt medici; & iccirco Galenus, qui in 4. de Acutorũ victu com. ſcripſerat

hisce temporibus non esse è vena sanguinem mittendũ, licet æger in vigenti ætate & morbus magnus sit: in primo ad Glauconem libro narrauit, quotquot inter Canis ortum & Arcturum phlebotomati fuerunt, plane interijsse. Non defuerunt tamen, qui probare conati sint, hoc tempore (& inter eos fuit Theophrastus primo de Caussis plantarum) corpora plantarũ & hominum humescere, adducti his rationibus, quòd fructus plantarum tunc perficiantur, & homines febribus putridis, ventrisq; solutionibus tententur. Quæ certè nihilo magis id monstrant, quàm sudores, qui copiosissimi in æstate è corporibus feruntur. Sed aliàs refelli opportunius poterit tam grauis auctor; quem defendere æquius possumus, quando Autumnum calidum & humidum fecit. Quoniam si principium Autumni æstimemus, & forsan etiam medium, argumenta maiora caliditatis & humiditatis, quàm frigiditatis & siccitatis sese offerent. Quòd sacerdotes Ammonis (vt est apud Plutarchum in lib. de Defectu oraculorum) annorum inęqualitatem probarent ex eo, quòd Lucerna eius tẽpli inextinguibilis vnoquoq; anno olei minus consumeret, infirmum sanè argumentum erat: quoniam poterat multis rationibus tum ex parte olei, tũ ex parte aeris id euenire: quanquam etiam erat potius cõsentaneum, ab eiusmodi euẽtu annorum imminutionem, & mundi corruptionem, quàm inæqualitatem colligere.

Theophrasti loca ex Athenæo & Plutarcho correcta de Sida, de Leguminibus, de Pediculis. Theophrasti & Galeni contradictio de Scorpionibus.

CAP. IIII.

QVarto lib. de Hist. plant. cap. 11. Theophrastus narrans in Orchomenio lacu multas arbores nasci, veluti oleagnũ, sidam, & similia, de sida in hunc modum loquitur: ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφὴν ἐστὶν ὁμοία τῇ μήκωνι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω

κυτι-

κυτινῶδες τοιοῦτον ἔχει. quæ verba transferens Gaza, vt similitudinem papaueris seruaret, vocē illam κυτινῶδες omisit, sicq; errorem errori addidit. Quis autem non videat, sidam arborem cum papauere nullam similitudinem habere posse? Itaq; textum Theophrasti corruptum esse faciliter qui vis intelliget: eo magis quòd Atheneus 14. lib. Dipnos. citans hunc Theophrasti locū, sidam ex ipsius sententia non papaueri, sed punicę malo similem facit: vt rationi magnopere consentiat, ita fuisse appellatam ob similitudinem punicæ, quam veteres sidam nominasse, præter Athenæum Plutarchus quoq; 5. Sympos. probl. 8. testatus est: vbi Empedoclis versum exponens,

οὕνεκεν ὀψιγόνοιτε σίδαι καὶ ὑπέρφλοια μῆλα,

epitheton illud punicorum iccirco à philosopho excogitatum scribit, quoniam illæ, autumno deficiente, æstuq; iam extincto, fructum perficiunt; siquidem æstiuo tempore debilem ipsarum, ac minime viscidam humiditatem haud quaquam concrescere sinit, nisi aer frigidior euaserit. Propter quod Theophrastus 2. lib. de Causis plant. cap. 9. scribit, hanc solam arborem in vmbra melius atq; citius fructū concoquere. Subiungam his, à Ruellio male Dioscoridis ea verba de arido punico, ἄστομος, καὶ δηκτική, interpretari, Ora gingivasq; lædunt: nempe quæ à Marcello Serapionē imitante melius sic vertātur, Eademq; ori ingrata, adstringūt. Quis ignorat, quæso, acida punica multum abesse, vt lædant, cùm gingiuas laxas, & ora inflammata mirifice confirment, & iuuent, quæ tamen ori austeritate sua & aciditate displicēt? Est & alter Theophrasti locus quarto de Causis plantarū, c. 14. qui in græco codice corruptus, necà Gaza cognitus est. De fabis namq; Philipporum sermonem habens, ita inquit: ἐὰν δ' ἐν ἀχύροις ἀπηθαλομένοις ἐν τῇ ἅλῳ καὶ καθαροῖς οὖσιν, οὐ μεταβάλλουσιν. Sed Plutarchus 7. Sympo. problem. 2. vbi multa ad verbum ex Theophrasto adducit, pro ἀπηθαλομένοις, ἀποκοιμένοις legit, quemadmodum verè legendum puto; non tantùm enim fabas in area cum paleis suis sepositas, verū etiam triticum omniaque fere legumina conseruari

inoffensa, in ijsdē libris palam monstrauit Theophrastus. Vnde quid torrefactæ paleæ (vt conuertit Gaza) ibi aptè designare valeant, non satis intelligo. Addam his Theophrastum 2. de Caussis plantarum cap. 22. voluisse ex sanguine corrupto pediculos gigni, quos ipsius præceptor Aristoteles ex carne corrupta nasci, quinto de Histor. animal. cap. 32. maluit. Sed neutrum fefelliſſe, omnibus illis putare licet, qui vtroque modo animalcula illa produci, & carnem ipsissimum sanguinem esse cogitarint. Illud non prætereundum, scriptū esse ab Apollonio in Histor. mirab. Aristotelem voluisse pediculos in morituris capita deserere, atque in puluinaribus inueniri. Cuius euentus eam Alexāder in 2. probl. lib. 30. assignauit causſam, quòd pediculi nutrimento atque tepore ex sanguine opus habeant: quorum vtroque in morientibus deficiente, eos deserunt, meliorem locum sibijpsis quærentes.

De varijs antiquorum edulijs. Aristotelis locus examinatus de Carne Camelina. De Sumine. De Turtæ nomine,

CAP. V.

CAtulorum lactentium carnes pro cibo veteribus aliquando fuisse, præter Plinij testimonium (hæc lib. 29. cap. 4. scribētis, Catulos lactentes adeò puros existimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hostiarum vice vterentur) Hippocrates quoq; grauissimus auctor pluribus in locis monstrauit, vbi eas in varijs ægritudinibus ab ipso non parum cōmendari clarum est: quemadmodū etiam Oribasius in primo Collect. ex sententia Mnesithei Athenienſis laudauit. At Camelinæ quomodo vsq; in vsu esse potuerint, vehementer dubito, Galeno præsertim in lib. 1. de Alimētis ita dicente: ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ τῶν ὄνων κρέα ἐσθίουσι, εἰσὶ δὲ οἱ τὰ τῶν καμήλων. quasi innuat, rem extra hominum mores fuisse, vt quis camelorum carnib. vesceretur, nempe quas in 3. lib. vt malas valdè damnat. Vnde

quæ

quæ Aristoteles 6. de Hist. animalium scripta reliquit, carnes scilicet & lac camelarum, vsquequo conceperint, omnium suauissima esse, mihi semper suspecta fuerunt, credidique παρέμβολα ab aliquo ex marginibus interserta; quando Plinius lib. 28. solum lac, & non carnes camelarum, ab hominum lacte dulcissimum facit. Quòd si vulgatis philosophi codicibus fidem placeat adhibere, necesse est fateamur, illa ex aliorum relationibus ipsum dixisse; ex quibus maiorem librorum de Animalibus partem conflatam putant eruditi omnes. Id quoque à me sæpius notatum est, Ranarum carnes in mensas recepisse maiores, à nemine fuisse proditum: eas tamen hac tempestate veluti delicatissimas deguſtant multæ nationes, & præsertim Itali, quos hac ratione à Græcis aliquando βατραχοφάγους vocari animaduerti. Quòd enim ranæ ventrem Archestratus apud Athenæum laudet, illud de rana pisce intelligendum est. Tempore Plutarchi Cerebra animalium manducari cœperunt, quæ antiquos vti abominatos proiecisse affirmat 8. Symp. probl. 9. quo in loco Vuluas quoque, quas Horatius & Plinius mirum in modum prædicarunt, pro iucundissimo edulio tunc habitas scribit: at eas qui nostra tempestate in suas mensas recipiant, nulli, aut sanè pauci inueniuntur. Sicuti nullus ferè est, cuius palato Grues hodie admodum arrideant, cùm & Galenus fibrosam ac duram carnem habere dicat, quas tamen tanti fecerunt interdum maiores, vt ex Melo insula eas (quod refert Gellius ex Varrone) maximis impensis Romam vehendas curarent; quin immò eis pinguibus reddendis in tenebroso loco, sicut & vitulis, magnũ studium adhibuisse ostendit idem Plutarchus in Erotico, atq; in 11. de Carnium esu declamatione. vbi quem describit ventrem porcæ nuper fœtæ vnà cum mammis baculo percutiendi morem, vt sanguis, lac, & caro simul mixta iucundiora gulæ euaderent, is est, quo nostra tempestate Sumatas populari vocabulo appellatas faciunt, haud multum ab antiquo suminis nomine deflectentes. Quod etenim vetustiores Abdomen voca-

bant, vt scribit Plinius lib. xj. cap. 37. miror cur idem lib. 8. cap. 51. dixerit, Publium mimorum poetam omnium primũ appellasse Sumen, cùm sæpius Suminis vox apud Plautum legatur, Plautoq; multo posterior fuerit Publius mimographus: nisi forte Plinium italo quentem faciamus, quasi Publius cænam suam appellaret Sumen, ob eius frequentissimũ vsum, non autem quòd ipse primus huiusce nominis inuentor fuerit. quemadmodũ vbi lib. xj. perhibet, antiquos non consueuisse scientes occidere, priusquã abdomen calleret, id innuit, quod damnatũ est à Plutarcho, videlicet suo tempore homines iam partui vicinas sues occidere solitos, atq; vêtres percutere, quò mortuo fœtu lac simul & sanguis in carne commixta edi possent: vt Turnebi correctionem non contemnendam omnino putem, qui lib. 23. Aduer. cap. 20. loco, Id scientes, Incientes restituendum voluit: quamquam Hermolaum Barbarum & Gesnerum aliter sentire non me lateat. Iam verò Sumen inter delicatiores cibos non infimum locum tenuisse, omnes Latini poetæ attestantur: sicut etiam hodie pleriſq; in locis, & præsertim Romæ, pauci sunt, qui magnopere huiusmodi salsamento non delectentur. Auctor est in Onomastico Erotianus, ἄρτον ἐσχαρίτην, ab Atticis appellatum esse panem, ex pinguibus palmulis, farina, & aqua confectum, nec non in calido cinere coctum, quem etiam τήγανον vocatum dicit. Quo in loco facilè assentirem doctissimo & de medicinæ studiis optimè merito Bartholomeo Eustachio, nostrum Tortę populare nomen veteres Romanos habuisse, si quemquam alium eorum temporũ scriptorem monstrasset, qui id nomen vsurpasset: vt verisimile videtur, alios etiã, & præsertim Plinium, Athenęum, Pollucem, debuisse illius mentionem facere, si nomen simile habuissent. Quocirca fortasse vox ea apud Erotianum deprauata est, aut ab aliquo recentiore in margine hæc clausula notata, ὃν τήγανον καλοῦσιν, deinceps à librario ignaro alijs verbis antecedentibus adnexa fuit. Neq; me latet, sacræ Bibliæ interpretes, ἄρτον ἐγκρυφίου, Tortam panis transtuliſſe. At horum posteriorum

steriorum auctoritas multum abest, vt Eustachio faueat quicquam.

Qui sint apud Platonem Ficus & Vuæ generosæ, ex Galeno. De Pane fabaceo, & Faba Ægyptia. Locus Mnesithei de Ficubus.

CAPVT VI.

PLato 8. de Legib. fructuum τῆς ὀπώρας leges condens, vuarum & ficuum γενναίων mentionem facit: vbi mitius eos puniri iubet, qui huiusmodi fructus prædantur, quàm qui alios. Propterea quæsitum est apud Athenæum in 14. quænam à Platone generosæ vuæ & ficus appellatæ sint. Masurius respondet, γενναῖα λέγει τὰ εὐγενῆ ὁ φιλόσοφος, ὡς καὶ Ἀρχίλοχος. πάρελθε, γενναῖος γὰρ εἶς. ἢ ἐπιγεγενημένα, id est, Generosos ficus dicit philosophus vel nobiles, quemadmodum & Archilochus, Accede, es enim nobilis: vel pòst genitos. Sed qui sint nobiliores ficus, ac vuæ, quas multis alijs postponere videtur Plato, nondũ ex his Masurij verbis certè constat; attamen rationi consentaneũ videtur, sic esse appellatos ficus, qui post primos & præcoces, siue in ijsdem, siue in diuersis arboribus nascuntur, ceterosq; plerumq; suauitate antecedunt. Quę verò dicerentur vuæ generosæ, siue nobiles, omnium clarissimè explicuit Gal. 2. de Alim. fac. vbi sic ait: ὀνομάζουσι δὲ εὐγενεῖς τὰς τοιαύτας σταφυλάς. ἐν αἷς αἱ ῥάγες ὀλίγην μὲν ἔχουσι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, σὰρκ ὀλίγην δὲ τὴν στερεωτέραν, ἣν ὥσπερ (ἄρκα τῆς ῥαγὸς ἔφην εἶναι. καὶ χρῶνται γε κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν, ἀποτιθέμενοι πολυειδῶς. id est, Vocant autem vuas eiusmodi generosas, in quibus acini humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorem autem non paucam, quámve carnem acini esse diximus. Atque ijs vtuntur, eas varijs modis in fine æstatis reponentes. Quo in loco interpres, qui

pro, καὶ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν, Autumnum vertit, ignorasse videtur, quæ proprie fuerit apud veteres Opora, cuius Plato meminit, & quam nos aliàs ex Hippocrate monstrauimus esse dies illos, qui inter Canis ortum & Arcturum numerantur. Itaque ficus vocauit Plato generosos, qui nobiles, & post alios orti sunt: at vuas generosas appellauit nobiles quidem, sed quæ parum humidæ substantiæ, durioris plusculum habent, quæve edendo sunt, neque vinis faciendis idoneæ habentur, sed vt ceteri fructus autumnales longo tempore conseruari possunt; vt non iniquè egerit, si mitius in eos animaduertendum statuerit, qui vuas, faciendis vinis minus idoneas, licet conseruationi aptas, furarentur. De vuis generosis loquitur Ouid. 2 de Remedio amoris:

Est tibi rure bono generosæ fertilis vuæ
Vinea, ne nascens vua sit vsta time.

Iurassem in Pandectis in cap. Qui fundum, vbi Paulus de ficubus & vuis, ex quibus non fit vinum, sermonem habet, loco vocis Græcæ, quæ desiderabatur ibi, & pro quo Politian. ac Budeus substituerũt τρυξίμους, potius ἐννάμους esse substituendum: quasi Paulus diceret, vuas quas non vini causſa habemus, quas Græci ἐννάμους appellant. nisi mox antiquus Pandectarum codex excussus eam vocem substituendam comprobasset: vt Cornarius in com. Medicis temerè conatus sit voces alias sibi ipsi fingere. Quod porrò de ficubus scribitur à Plutarcho, est sanè cognitu dignum, qui in Caussis naturalibus tradit Mnesitheum medicum à Galeno in proœmio lib. ad Glauconem commendatum narrasse, eos qui in principio pulmoniariæ morbi cepas appetunt seruari, qui verò ficus, interire; eò quia appetitus temperaturas, temperaturæ autem morbos consequuntur. Galenus inter legumina & frumenta illud discrimen ponit, quòd ex his panes conficiantur, ex illis non. Fabam deinde cùm inter legumina recenseat, manifestò videtur indicasse, antiquos eo pane fabaceo minus victitasse, quo hodie apud varios populos magnam rusticorũ partem vesci cõspicimus.

Sed

Sed forsan id de Græcis dumtaxat eum intelligere dixerit aliquis; quandoquidem Plinius lib. 18. cap. 12. scribit etiam ex fabis panem esse tentatum; vbi monstrat quoque sua tempestate pleraſque gentes frumento fabam miscuisse in panis vsum, quemadmodum hodie fit. Quod porrò esset fabæ Aegyptiæ pondus, cuius frequentissima mentio à Galeno atq; alijs Græcorum medicis habetur, docuit Soranus Ephesius 24. cap. suæ Isagoges; vbi eam continuisse scrupulos duos tradit. Quod ideo verisimile puto, quoniam ex Plinij loco nuper citato granum Aegyptiæ fabę ceteris valde maius fuisse manifestò colligitur: vt his rationibus nullam fidem habeam lib. de Pond. & mens. Galeno falsò adscripto, in quo legitur, fabam Aegyptiam pependisse obulum & semis.

De Pulmonis carne Galeni contradictio ex Aetio sublata. De carne Leporina, Caprina & Vulpina, Item de Tenera carne locus Galeni restitutus.

CAPVT VII.

PVlmonem iecore faciliorē esse coctu, minus nutrire, magisq; pituitosum succum facere, ait Galenus 3. de Alim. fac. cap. 12. At idem lib. 6. de Vsu partium cap. 10. tradit, pulmonem tenui, leui, ac vaporoso sanguine nutriri, iecur autem limoso, & crasso. Vnde si tale est nutrimentum, qualis est substantia nutrientis, videtur substantia pulmonis vt est tenuior iecore, sic succum tenuiorem, & non pituitosiorem parere. Atqui Aëtius lib. 2. cap. 127. hanc dubitationem tollit, dicens, pulmonis nutrimentum esse magis pituitosum, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ χονδρώδες σῶμα τῆς τραχείας ἀρτηρίας, hoc est, ob cartilagineum asperæ arteriæ pulmoni inexistenti corpus. Quæ verba fortasse codici Galeni essent addenda, cùm Aëtius omnia illa ad ver-

bum ex Galeno sumat, potiusq; minuat, quàm addat. Mirantur porrò multi, cur Martialis inter quadrupedes lepori primas dederit: qui sanè mirari desinent, modò considerare velint, quæ à Galeno de sanguine leporino in 3. de Alim. facultatibus, scriptis tradita sunt: eum nimirum tanquam omnium suauissimũ in magno pretio habitum: carnem enim talem esse, qualis sanguis, ex quo tota constat, non modò omnes medicinæ auctores, verùm etiam ipsa ratio declarat. vnde sanguine leporis suauissimo existente, quomodo eius caro magnã suauitatem non cõtineat, viro erudito creditu difficile erit. sicuti rationi minimè cõsentaneum est, captarum carnem (quod Homerum dixisse idem Gal. meminit) esu iucundam esse, quando earum sanguinem bibitum conciliare pallorem exemplo Drusi tribuni indicat Plinius lib. 28. cap. 9. Maiori fortasse admiratione dignum videatur, quod Galenus in 4. de Victu acut. commentario, & 3. de Alim. fac. scribit, autumno carnes vulpium, quando vuis nutriuntur, palato gratissimas haberi; & iccirco venatores apud Græcos tunc ipsas esitare consueuisse. Heic admoneor, vt errorem quorundam detegam, qui carnes quomodolibet teneras recentibus semper præferunt: haud quaquam cogitantes, teneritudinem eam veluti putredinem quandam, aut saltem ad putredinem præparationem esse, quæ cibũ dentibus quidem faciliorem & gratiorem reddat, sed qui postea in venis deteriores succos, & longo tempore prauas affectiones progignere queat. Vnde Hippocratem aut Polybum laudare soleo, quòd dixerit in 2. de Diæta, τὰ φθορὰ πάντα ἰσχὺν πλείονα παρέχει τῶν ἄλλων, διὸ τὸ δεῖ, ὅτι ἔμψυχον ζῶντι ἐστι τὰ χλωρὰ, σαπρὰ δὲ χωρὶς μᾶλλον τῶν προσφάτων, διότι ἔμψυχον τῆς ζωῆς ἐστι. id est, Recentia omnia plus viriũ aliis præbent, eò quòd viuenti sint proximiora. vieta verò & marcida recentibus excernuntur magis, quòd ad putredinem propius accedant. Nam recentes carnes plus roboris afferre corporibus, præter Hippocratis rationem bruta quoq; omnia carniuora demonstrant, quæ carnes recentissimas, immò calentes,

tes, & quasi viuentes comedentia, omnium aliorum robustissima sunt. Haud inficior tamen aliquam hac in re esse rationẽ habendam tum hominũ edentium, tum carnium edendarum. De hominibus dixit Hipp. in lib. περὶ τροφῆς, Σιτίον νέοισιν ἀκροσαπὲς, γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένον, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον. quę verba cùm à Galeno diuerso modo citéntur in lib. de Optima secta ad Thrasybulũ, sic videlicet: σιτος νέοισι μὲν ἄκρως, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητος, γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένος: fit vt credam, in altero eorum contextuũ errorem aliquẽ latere; potiusq́. Hippocratis codici quàm Galeni fidem adhibendam, immò eo modo Galeni textum restituendũ, sicut in Hippocrate legitur; vt hęc sit sententia, Cibos iuuenũ debere esse parum mutatos. (in Expos. enim vocum antiquar. lego, ἀκροσαπὲς τὸ ἐπὶ βραχὺ, & non, ἐπιπολῆς, μεταβεβληκὸς) senum perfectè mutatos, ætate vigentium prorsus immutatos; quod idem est quoq; ac si dicamus (vt Antonius Fracantianus præceptor meus, & nemini suorum temporum in medicina facienda ac docenda secundus, luculentissimè explicuit) carnes quas senes sunt esitaturi, debere teneras esse: quas ætate vigentes, recentissimas: quas verò adolescentes, medias quodãmodo inter has & illas. Provt namq; calor, qui concoquere debet, maior vel minor est, sic etiam edulia paratiora, vel minus parata concoctioni esse decet. Alioquin vt dicebat Gal. primo de Alim. si facilia cõcoctu calidissimis ventriculis offerantur, statim corrumpuntur; quemadmodum difficilia tepidioribus oblata, debitam concoctionem nunquã assequuntur. Non est tamen ignorandũ, Rabi Moysem 19. aphor. Galenum ex 4. com. in lib. de Alim. citare, vbi cùm hæc verba barbaro suo more ex Galeno describat (Singula animalia, ex quibus cibandi sunt senes & domini corporum defectorum, per diem « & noctem ea dimitte, & post modum coquina carnes « ipsorum, & fac ex eis cibaria bene cocta, & ministra eis. « Et iuuenibus & dominis corporum fortium, & operantibus fortia opera, coquina carnes recentes, coquens eas bene, vel assatas, vel elixatas.) videtur Ga- «

lenus Hippocratem de duabus solũ & non de tribus ætatibus interpretatus, vt est in lib. de Opt. secta. De carnibus animalium edendis præcepit Oribasius 4. Collect. ex sentẽtia Ruffi, carnes omnium agrestium statim esse coquendas, & proinde recentes manducandas: cicurum verò ouillas & caprinas recentes, bubulas autem vetustas: similiter ex auibus magnas atque palustres, item gallinas, palumbos, perdices, pauones, atque attagenes non esse recentes coquendas: sed turtures, columbas, & turdos: pisces verò omnes quamprimùm coquendos. Ex quo Oribasij delectu potest subinde quilibet iudicare, non esse semper nec à quibusuis recentes, neque semper teneros quoslibet edendos cibos.

Locus Hippocratis emendatus, Galeni alter defensus de Opio. Plinij loci emendati: vnus Herodoti de medicis Aegyptiorum examinatus & correctus.

CAPVT VIII.

IN libro Hippocratis de Locis in homine, vbi de oculis sermo habetur, hęc leguntur: ἦν δ' ἐυθέως φλεγμήνωσιν, μὴ ἔγχριε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καῦσαι κατωτάτω ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀπισχνῦναι ὑποχωρητικῷ φαρμάκῳ, φυλασσόμενος μὴ ἔμετον ποιήσῃς. id est, Si statim inflammationem contrahant, nihil illinias, sed quàm infime fortissimo vras, aut alio quopiam aluum subducente medicamento attenues, cauens ne vomitum facias. Quoniam verò vstio in inflammationibus, præsertim in initio, periculosa est: ea propter locum corruptum sic restituendum (vt est in manuscripto) puto: μὴ ἔγχριε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καθαίρειν κάτω τῷ ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ. Quòd enim inflammationibus oculorum purgationes per inferiora magnopere prosint, testatum fecerunt Hippocrates & Galenus eo in Aph. τὸν ὀφθαλμιῶντα τῆς διαῤῥοίας ληφθῆναι ἀγαθόν. Galenus in lib. de Optima secta ad

cta ad Thrasybulum, contra Methodicos disputans, eisq; indicationes conferentium non semper ab effectibus accipi demonstrans, hæc scripta reliquit: ὀφθαλμῷ δὲ φλεγμαίνοντι ἐστι κατάλληλα, στομάχῳ δὲ καὶ ἥπατι ἀλλότι. Quo in loco fuerunt, qui non ὄπιον, sed μαράθρου ὀπὸν legendum maluerunt, ea ratione ducti, quòd Galenus 3. Methodi aduersus Empiricos dicat, medicamenta opiata magnam oculorum perniciem existere: vt etiam ante ipsum Plinius lib. 20. cap. 18. ex Erasistrati & Diagoræ sententia statuerat. Sed ipsos falli, nec mutari debere contextum, ex eo faciliter probatur, quoniam nullũ ferè ex tot relatis à Galeno in 3. de Comp. med. s. l. præclarissimorum medicorũ ad oculos compositis medicamentis inuenies, in quod opium iusto modo non ingrediatur. Id tamen verissimum puto, opium vehementer obesse, nisi rectè castigetur, & debita mensura adhibeatur; quemadmodum quosdam ophthalmicos medicos egisse videtur, quos ibi damnat Galenus, quasi nullo adhibito delectu, in omnibus passim, opiatis quibusuis vterentur. Hanc sententiam eo libentius amplector, quòd Rasarius, acerrimi iudicij ac summæ doctrinæ vir, in sua translatione ita legendum censuerit. Legitur apud Plinium lib. 24. cap. 5. glandis fagineæ cinerem calculis illiniri Quod quo modo fieri queat, & vt prodesse possit, nõ video: quando pręsertim Galenus fagum vehementius robore adstringere scribit 6. de Simpl. med. & fructus eiusdem semper acerbos esse dicit 4. eiusdem tractationis volumine, vt his facultatibus nullo modo calculis illitu mederi valeat. Ideo legendum puto, non Calculis, sed Oculis. Guillandino eruditissimo videtur posse legi Callis: cuius iudicium non improbo. Quod autem apud eundem Plinium lib. 27. cap. 7. scriptũ est, in regio morbo crudũ absinthium bibi cum opio, aut Adianto: restituendum est, cum Apio. Opium enim multum abest, vt in hoc morbo vllam opem ferat. Habebant Romani & Græci medicos, qui nudis quibusdam experimentis peculiares corporum humanorum partes curare profitebantur, veluti aures, testes, dentes: sed ma-

ior illorum copia atq; auctoritas erat, qui oculis medendis operam nauabant, quiq; cœca experientia tantùm confisi, non rarò magnum detrimentum afferebant: vt de quodam medico notauit Martialis, qui oculos eruebat ita frequenter hominibus, vt eam professionem relinquere coactus, ad hoplomachiam exercendam se contulerit, in qua etiam paria damna inferebat:

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè;
Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

Quomodo verò ea à varijs medicis varias corporum partes curandi consuetudo inuecta fuerit, si quæratur: ego sanè existimo Aegytios, vt multa alia, sic & hos mores in Græcos inuexisse: ab his deinde emanasse ad Romanos, quos vniuersam medicinam ex Græcia recepisse Cato & Plinius testati sunt. Quòd autem Aegyptij medicos eiusmodi haberent, affirmat Herodotus sub hisce verbis in 2. lib. ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται· μιῆς νούσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων· πάντα δὲ ἰητρῶν ἐστι πλέα. οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἰητροὶ καταστέαται, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ περὶ νηδύν, οἱ δὲ ἀφανέων νούσων. id est, Medicina apud ipsos sic distributa est: vnius morbi, & non plurium, vnusquisq; medicus est: omnia verò plena medicis sunt. alij enim medendis oculis, alij capiti, alij dentibus, alij ventri, alij occultis morbis curandis sunt destinati. Vbi vltima illa verba mihi suspecta semper fuerunt: quandoquidem Hippocrates, qui ea voce, νηδὺς, læpius pro ventre & cauitate vtitur, (quemadmodum scribit Erotianus) & quemadmodum non rarò vsus inuenitur Herodotus, eosdem pœnè facit in lib. de arte morbos occultos, & morbos ventris aut cauitatis; cùm de occultis loquens dicat, ἐστὶ δὲ ταῦτα, ἃ σφέας τε τὰ ὀστέα τέτρωται, καὶ τὴν νηδύν. Vnde si in Herodoto legeremus, οἱ δὲ περὶ νηδὺν ἢ ἀφανέων νούσων, vt particula ἢ expositiua sit, poterit is videri fortasse Hippocratem coætaneum suum, eademq; lingua vsum imitatus, dicens nimirum alios fuisse medicos ventris morborum, qui occulti sunt: neque amplius dubitandi occasio dabitur, qui essent occultorũ morborum

borum medici, & quarum ægritudinum: neque item vlla apparebit in verbis Herodoti contradictio; quæ ægrè profectò vitari potest, si cùm paullò suprà dixerit, vnius partis morbi & non plurium medicū vnum fuisse; statim dicat vniuersim, medicum vnum quosque occultos morbos, & non ventris, quæ occultæ sunt ægritudines, curare solitum. Hæc dico: etsi non me lateat, etiam ita, vt legitur, Herodoti orationem sanam esse.

De Aquarum per plumbum ductarum prauitate, & quòd Romæ ex fontibus potarent. Locus Paterculi emendatus.

CAPVT VIIII.

QVantū ad salubritatem conferat, per quos ductus aqua potui esuiue deseruiens feratur, Vitruuius auctor non contemnendus in 8. lib. cap. 7. luculentissimè monstrauit. cuius verba tamquam medicis omnibus magno vsui futura hoc subscribere placet: Habent autem tubulorū ductiones ea commoda. Primū in opere, quòd si quod vitium factū fuerit, quilibet id potest reficere; etiamq; multo salubrior est ex tubulis aqua, quàm per fistulas: quòd per plumbū videtur esse ideo vitiosa, quòd ex eo cerussa nascitur, hæc autem dicitur esse nocens corporibus humanis. ita si, quod ex eo procreatur, id est vitiosum, non est dubium, quin ipsum quoq; non sit salubre. Exemplar autem ab artificibus plumbarijs possumus accipere, quòd palloribus occupatos habent corporis colores. Namq; cùm fundendo plumbum flatur, vapor ex eo insidens corporis artus, & indies exurens, eripit ex membris eorū sanguinis virtutes. Itaq; minimè fistulis plumbeis aqua duci videtur, si volumus eam habere salubrem. Saporem quoq; meliorem ex tubulis esse, quotidianus potest

indicare victus, quòd omnes extructas cùm habeant vasorum argenteorum mensas, tamen propter saporis integritatem fictilibus vtuntur. Columella quoq; rei medicæ non inexpers, dum pro gallinarum potu & cibo vasorum fabricandorum rationem tradit, lignea aut fictilia plumbeis præfert, quòd vtiliora esse compertum sit. Post hos verò Galenus in 7. de Med. comp. s. l. cùm in componendo ex papauerum capitibus medicamento aquam pluuiam puram, & omni mixtione carentem commendasset, hæc subiunxit: ὡς τε διὰ τοῦ τοῦ καὶ τὸ διὰ τῶν μολυβδίνων (ὠλήνων ὀχετευόμενον φευκτέον. ἰλύματα γάρ τινα τοῦ μολυβδου κατὰ τοῦτο περιέχει). διὸ καὶ οἱ πινοντες ὑποστάθμην τοῦ τοιούτου ὕδατος, δυσεντερικοι γίνονται). id est, Propter hoc igitur aqua per plumbeos canales ducta fugienda est, quoniam recrementa quædam plumbi huic immittuntur. vnde postmodum huiusce aquæ sedimentum potantes dysenterijs tentantur. Ex quibus omnibus perspectum fieri potest, aquas, per plumbum ductas non immeritò semper tamquã perniciosas esse damnatas: & ideo medicos quoque illos perperam facere, qui aquas, succos & olea vi ignis per plumbum extracta, medicamentis per os assumendis immiscere non verentur. Si enim Galenus in primo de Antidotis libro pro medicamentorũ conseruatione vasa stannea fugiebat, quòd sciret stannũ plumbo adulterari, ab eoq; vim aliquam perniciosam immitti formidaret: cur etiã medici non valde timeant plumbum in vllum eorum vsum vocare, quæ ab ipsis pro sanitatis conseruatione aut reparatione ęgrotis exhibenda sunt? Ex ijs etenim quæ supersunt Romæ vetustorum aquæductuum vestigijs apparet, maiores, quantũ fieri poterat, fistulas plumbeas effugisse, in illis preser tim ducendis aquis, quæ non tantũ lotionibus, sed potibus, cibisq; inseruire debebant. Quamquã haud facilè credo eas, quæ ex Tyburtinis montibus Romam ducebantur, multũ pro cibo potúve in vsu fuisse; propterea quòd Galenus omnium Romæ conditionum diligentissimus obseruator, in 4. 6. Epid commentario illas omnes crudas, & coquendis edulijs ineptas extitisse

tisse asseuerat: addens, eam vrbem, vt alias excellentissimas dotes, sic & plurimos & pulcherrimos habuisse fontes, ex quibus ægri nedum sani potarent. Vt enim alios plurimos omittam, auctor est in historia Romana Velleius Paterculus, Syllam aquas salubritate medendisq; corporibus nobiles ad agros omnes duxisse. Sed quoniam Paterculi verba in vulgatis codicibus vitiata sunt, non absurdum erit ea à Claudio Puteano Parisiensi iuuene doctissimo restituta proponere: sunt verò hæc: Grates Dianæ, cuius numini regio illa sacrata est, soluit: aquas salubritate medendisq; corporibus nobiles agros omnes ad duxit: deq; huius gratæ religionis memoria & inscriptio templi adfixa posti, hodieq; & tabula testatur ærea intra ædem. Verùm nec spernenda est Latini Latinij optimi & doctissimi viri ad hunc locum coniectura, qui Syllam aquas & agros circa Capuam vrbem, vbi adhuc Sinuessanæ aquæ supersunt, Deæ addixisse, cùm legisset, sic putauit restituendum: Agrosque omnes addixit Deæ. Huius gratæ &c.

De Cicuta locus Lucretij explicatus. Aristotelis & Varronis de Capris loca examinata. Nonnulla de Anatome.

CAP. X.

CIcuta sturnos nutriri, apud auctores, & præsertim apud Galen. sæpius notatum obseruaui; cuius euentus caussam illã, is 3. de Simp. med. attulit, quòd aues huiuscemodi angustos corporis meatus habentes, haud sinunt cicutæ succum ad cor penetrare, sed eum in ventriculo tamdiu retinent, quoad natiuo calore superatus, in nutrimentum conuertatur: cùm hominibus secus eueniat, quibus nimirum ob venarum amplitudinem cicuta in cor celerrimè perducta, natiuum calorem extinguat. Itaq; illud admiror, quomodo Lucretius hunc effectum non in sturnis, sed in ca-

pris apparere atteſtetur in 5. libro:

Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicutæ
Barbigeras pecudes, homini quæ eſt acre venenum.

Quod quando verum eſſe experientia conſtaret, cauſſam hanc aſſignarem, quòd capræ, quas mirum in modum ſiccas eſſe, & perpetuò febrire Varro atq; Plinius tradiderunt, cicutis feruorem ac ſqualloré temperent: quo poſtmodum temperato nutrimentũ melius conficitur, & in pinguedinem concreſcit. Hoc enim pacto lactucã quoq; ſanguinẽ augere putant medici, quando ſc. bilioſo corpori exhibita, ſua frigiditate efficit, vt iecinoris calor remiſſus ſanguinem & non bilem faciat. De capris ſcripſit Ariſtoteles primo de Hiſt. animalium cap. 11. Alcmæonem falsò prodidiſſe eas non naribus, vt cetera animalia, ſed auribus ſpiritum ducere. Quam ſententiam deinceps Varro in 2. de re Ruſt. & Plin. lib. 8. retulerunt: ſed ambo hi Archelao, & non Alcmæoni attribuerunt. Vnde fit, vt vel Ariſtotelis, vel Varronis, à quo Plinius ſua accepit, mendoſum eſſe contextum exiſtimem. Fuerunt quidem Alcmæon & Archelaus auctores vetuſtiſſimi, alter philoſophus, alter medicus & philoſophus, vt eorum vterque ſententiam huiuſcemodi ſcripſiſſe potuerit, & maximè Archelaus, qui etiam homines & animalia exlimo nata prodidit. Alcmæum primum anatomen monſtraſſe, Chalcidius in com. ſuper Platonis Timæum affirmat: quam deinceps eius poſteri per manus accipientes, pueros non ſolũ qui medici, ſed & qui philoſophi erant futuri, edocebant. ita enim Democritum, alioſq; plurimos in anatomica diſciplina eruditos fuiſſe legitur: quam etſi à nullo veterum vſq; ad Diocles ætatem ſcriptis mandatã referat Galen. in 2. de Anat. admin. melius tamen ſic conſeruatam & amplificatam inde intelligere poſſumus, quòd tunc homines à primis annis anatomẽ (vt ceteras artes) nõ ex ſcriptis, ſed ex parentum ſermonibus ipſaq; exercitatione addiſcebant; ſicq; melius eam comparantes, non modò tenacius in animis ſeruabant, verũ etiam aſſiduis ſtudijs augebant. At Ariſtotelem neq; ſic anatomen di-

dici-

dicisse, sed solùm quæ scripsit ad eam pertinentia ex aliorum relationibus tradidisse, semper putaui: quando quidem non semel id libris de Animalibus annuat, & præsertim in primo de Hist. animalium, dum sic loquitur: περὶ γὰρ λυγνίων τῶν καλουμένων ἑπταπλεύρων οὐθενός πω ἀξιοπίστου ἀκηκόαμεν.

Hippocratis locus emendatus. Locus Diogen. Laertij ex Galeno mutatus. Galeni, de Vrinæ sedimentorum nigredine, & de Lapide vesicæ, error.

CAPVT XI.

MAgnus Hippocrates in lib. de Fœtatione & superfœtatione (sic enim, & non de Superfœtatione solũ, inscribendum puto, cùm ibi de vtraq; copiosè tractetur) docens quid ad generandum marem obseruandum sit, hæc scribit: ὅταν βούλῃ φυτεύειν ἄρσεν, τῶν ἐπιμηνίων ὑποληγόντων ἢ ἐκλελοιπότων μίγνυσθαι, καὶ ὠθέειν ὡς μάλιστα, ἕως ἂν ἐκμαίνῃ. Quo in loco, ἐκμαίνῃ omnino legendum arbitror, quòd Galenus in Linguarum exposit. hanc vocem seminis emissionem significare scribit. (etsi Marius Nizolius eius libri interpres malè ea verba Galeni, ἀποκρίνῃ τὸ σπέρμα, transtulerit, Emundat semen: nisi librarius fefellerit, loco Amandat, Emundat scribens.) Quantũ autem rationi congruentius sit dicere, impellẽdum quàm maximè, Quousq; semen emittatur, quàm, Quousq; sæuiat, vt interpretes transferunt, cuiuis perspectum esse potest. Diogenes Laërtius in vita Xenocratis auctor est, eum philosophum ad quendam, qui neq; musica, neq; geometria, neq; astronomia instructus, ludum suum frequentare cupiebat, respondisse, παρ' ἐμοὶ οὐ πόκος κνάπτεται; quæ verba alioquin ab interprete latino malè translata, etsi rectè accommodari possent, mihi tamen placeret magis, si non κνάπτεται, sed γναφεύεται

legeretur; atque ad id opinandum ea ratio me impellit, quòd Xenocrates eo responso innuere voluisse videtur, disciplinas ordine quodam esse apprehendendas, neque adeundam philosophiam, nisi mathematicæ disciplinæ teneantur: sicut nemo lanam nondum vellicatam ac politam ad fullonis officinam, vt tingatur, ferat. Sic etenim Arcesilai dictum illud, οὐδὲς πόκον ἐς γναφεῖον φέρει, quod forsan à Xenocrate in prouerbium emanauit, intelligendum esse, longa hac atque eleganti oratione significat Galenus in 2. de Differentijs pulsuum. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλὸν, ὡς οὐδὲς πόκον ἐς γναφεῖον φέρει. τάξις γὰρ ἐστι, ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας· καὶ οὐδὲς οὔτ' ἀναγνόσκειν διδάσκει, πρὶν πάσας ἐκμαθεῖν τὰς συλλαβὰς· οὔτ' αὐτὰς, πρὶν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς. οὔτε τὰ σύλλογα παλαίσματα πρὸ τῶν ἀπλῶν ἐ ῥαδίων· οὐ γὰρ τοῦτο, πρὶν τρίψασθαι καλῶς· οὐ γὰρ τοῦτο, πρὶν ἀλείψασθαι γυμνασικῶς. ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δ' δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἐστὶ τῶν ἀπάντων τῆς τέχνης. οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς τῶν μαθημάτων ἐν διαλεκτικὴν ἔνι οὐδεμίαν ἵνα, πρὶν ἐν τοῖς πρώτοις καὶ οἷον στοιχείοις γυμνάσασθαι, τῆς τῶν ἐξῆς ἀποδείξεων ἅψασθαι. id est, Etenim Arcesilai illud pulchrè dictũ celebratur, quòd nemo lanam nondum carminatam ad fullonis officinam portat. Nam vt lanificij, sic & disciplinarum addiscendarum ordo habetur. Atque nullus legere discit, nisi prius syllabas teneat, neq; has, nisi prius omnia vocis elementa. Neque validas palæstræ exercitationes, ante simplices & faciles obeunt: neque hæc, priusquam rectè fricentur: neque hoc, priusquam vngantur gymnastico modo. Sed singulorum hoc quidem primum, hoc secundum, illud tertium in cunctis artibus reperitur. Pariter quoq; in dialectica minimè contingit, vt quis demonstrationes consequentes comparet, nisi in primis & veluti elemẽtis exerceatur. In omnibus quidem Galeni vndequaq; admirabilis auctoritatẽ magnificare soleo: at in ipsius quoq; commentarijs interdum inuenio, quod iure reprehendi queat. Sicuti est, quando in primo περὶ κρίσεων libro, nigras vrinarum subsidentias ex mortificatione à

vehe-

vehementi frigore inducta proficiſci ſcribit. Quòd enim in corpore viuo tanta poſſit conſiſtere frigiditas, quanta ſedimentis vrinæ nigris reddendis ſufficiat, ea ptu difficile admodum eſt. Si quidem habitus hydropicorum frigidiſſimus, multum abeſt vt huiuſcemodi quicquam producat. Accedit, quòd quęcunque ob externum frigus nigreſcunt partes extimæ, licet non ſint multum calidæ, nihilominus vehementiſſimo ſolo frigore nigrorem contrahunt. Itaque ſi in internis partibus talis nigredo progignenda eſſet, cùm illæ extimis ſuapte natura calidiores ſint, valde maiori frigore opus haberent. Quod an in corpore vllo viuo adhuc calente inueniri queat, iudicent qui rerum naturæ non leuiter perſcrutari delectantur. Immo verò Gal. ipſe v. in vj Epid. exponens oraculum illud Hippocratis, ψύξις τὰ κοιλίην σκληρύνει, eosq; improbans, qui in corpore perinde atque extra corpus res à frigore durari dicebant: inter cetera eos hoc argumento conuincit, quòd res in ventre exiſtentes nequaquam ad eum frigiditatis gradum peruenire poſſunt, vt congelatæ durentur, quemadmodum in hyeme externa corpora. Huic ſimile eſt, quod quidam ſcriptum reliquit, in ſenibus veſicæ calculos ob frigiditatem gigni, quodque etiam in pueris confirmare videtur Galenus 6. Epid. com. 3. aphor. 15. Quæ ſententia non minus à veritate remota eſt, quàm lateres ſub ſole denſatos non tepore humiditatem exſugente, ſed gelu durari. Tepore nanque à lutulentis ſuccis, inſtar ſolis, humiditatem extrahente, tam in ſenibus quàm in pueris lapides veſicæ concreſcere, apud me certò conſtat. Eò magis, quòd Hippocratem in lib. de Aere, aqua & loc. & 2. de Nat. hum. lapidem veſicæ ab eius calore ſiue potius feruore gigni, aſſerentem inueniam: cuius ſententiam Ariſtoteles ſecutus videtur Probl. ſect. 10. vbi nullum animal ab ipſo homine calculoſum euadere, ob meatuum amplitudinem probat: & Alex. primo Probl. 108. Iam verò pueros non ita frequenter huiuſcemodi malo, quemadmodum ex ſententia Hippocratis ſcribit Galenus, tentari conſpicitur; quod fortaſſe vel in eorum re-

gionibus, vel eo tempore verum fuisse probari posset, nisi voracitas, ac luxus, vnde potissimum lapides ortũ ducunt, Hippocratis ætate minime viguisse, sæpius dixisset ipsemet Galenus.

Celsi locus ex Hipp. notatus, & emendatus. Locus Galeni contrarius examinatur. Nonnulla de Pulsu: item de Herophilo, & Asclepiade.

CAP. XII.

CORnelius Celsus in procœmio lib. 3. hæc scribit: In nullo quidem morbo minus fortuna sibi vendicare quàm ars potest, vtpote cùm repugnante natura nihil medicina proficiat. Vbi in aliquibus manuscriptis non Natura, sed Fortuna legitur. Ego verò puto vtrobique, Natura, legendum esse: tum quia videtur Celsus Hippocratem in hoc, vt sępe in alijs, emulatus, qui in Lege scribit: πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος. φύσιος γὰρ ἀντιπραττούσης, κενεὰ πάντα. tum quia in morbis curandis verè natura nihil minus arte potest. Fortunã verò apud vulgares tantùm valere creditur, non apud eos qui prudentia exercent artem, qualis fuit Hippocrates, qui naturas ipsissimos medicos vocauit, fortunæ autem parum semper tribuisse visus est. Scribit Galenus primo de Differentijs pulsuũ, veteres ante Hippocratis ætatem pulsus nomen ignorasse, ipsum autem omnium primum illud exscripsisse: quamquam non is quemlibet arteriarum motum pulsus appellatione nominauerit, sed post ipsum Praxagoras & Herophilus sic sensibilem quamcunq; arteriarum motionẽ vocarint. Ceterum in lib. quòd Ani. mot. seq. cor. tem. prorsus contraria his tradere videtur, vbi antiquos nõ omnem arteriarum motũ, sed sensibilem homini dũtaxat, pulsum nuncupasse: Hippocratem verò primum illud nomen in omni arteriarũ, qualiscunq; fuerit, motione

tione vsurpasse affirmat. Quæ dicta cùm simul minime cohærere queant, difficileque sit auctorem Hippocrate antiquiorem inuenire, apud quem σφυγμὸς in venis arterijsúe legatur: fit vt soli dictioni, quæ in libris de Pulsibus habetur, tamquam Galeni legitimæ, fidem habendam putem. In altero namq; citato libro multa inueniuntur, quæ mihi illum valde suspectum reddant; inter alia ibi plurima ex Aristotele referũtur, quæ in ipsius philosophi codicibus plane diuersa legũtur. Quamquam etiam scio, Galenum impium sane & irreligiosum in ea hæresi fuisse, vt crederet animam nostram mortalem esse, ac temperaturam corporis sequi; quemadmodum alij vetustissimi philosophi censuerunt, ex quorum numero Parmenides & Empedocles extiterunt: quorum alterum hæc,

Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἐναύξεται κ' ἀνθρώποισι,
Ὅσσον ἀλλοίοις μετέφην, τόσον ἄρ σφισιν αἰεὶ
Καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοία παρίσταται. alterũ verò ista,
ὡς γὰρ ἑκάστῳ ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυκάμπτων,
τὼς νόος ἀνθρώποισι παρίσταται.

scripsisse narrat Aristoteles in 3. Metaphys. Quæ tamẽ omnia grauissimis & plurimis argumentis à Nemesio seu Gregorio Theologo lib. de Nat. hu. refutata sunt. Ad arteriarum pulsus redeo, quos Hippocratẽ nouisse, nemo sanus inficiaretur; etsi neq; vllam eorum curã gessisse, neq; ad artem, vt alia multa, redegisse constet. Nam & Aristoteles, qui annis sexaginta tãtùm post ipsum floruit, quòd de pulsib. nihil pœne reliquerit, indicium clarè est, eius tempore vix notũ tale nomẽ fuisse. Neq; quis libellũ de Spiritu Aristoteli falso adscriptum inducat, vbi cùm pulsuũ multa fiat mentio, id solum præter alia, Aristotelis genuinum nõ esse librum apud eruditos probaret. Qui primus omnium, quos viderimus, pulsuum exactam tractationem posteris reliquit, fuit Herophilus, Archigeni in hac re à Galeno prælatus. Hunc scribit Plinius lib. 10. cap. 37. medicinæ artem miranda arte pulsus descripsisse, sed ob nimiam subtilitatem fuisse desertum: quod fortasse in Galenũ ardentius exclamasset, si libros ipsius ad eam tractatio-

nem ſpectantes nõ minus profuſa oratione, quàm incomprehenſibili fere arte compoſitos intueri potuiſſet. Haud tamen de Herophilo credenda eſſe omnia Plinio arbitror; quoniam Strabo, qui ſub Auguſto vixit, in fine lib. 12 ſcribit, ætate ſua inter Laodiceam & Caruram fuiſſe ſcholam percelebrem medicorum, qui Herophilum ſectabantur, qualis erat tempore patrum ſuorum Smyrnæ medicorum Eraſiſtrati ſectatorum ſequacium. Sed eius verba nec græco in codice recte notata, nec ab interprete fideliter conuerſa, ſub ſcribere melius erit: μεταξὺ δὲ τῆς λαοδικείας καὶ τῶν καρούρων ἱερὸν ἐστι μηνὸς κάρου καλούμενον, τιμώμενον ἀξιολόγως. συνέστηκε δὲ καθ' ἡμᾶς διδασκαλεῖον ἡροφιλείων ἰατρῶν μέγα ὑπὸ ζευξιδος, καὶ μετὰ ταῦτα Ἀλεξάνδρου τοῦ φιλαλήθους, καθάπερ ἐπὶ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων ἐν σμύρνῃ τὸ τῶν ἐρασιστρατείων ὑπὸ ἱκεσίου. id eſt, Inter Laodiceam atque Caruram templum eſt Caro menſi magna veneratione dicatum, vbi etiam ætate noſtra ſchola Herophiliorum medicorum magna à Xeuxide, & pòſt ab Alexandro Philalethe cõſtructa perdurat: quẽadmodum tempore patrum noſtrorum Eraſiſtratiorũ medicorum ſchola Smyrnę ab Iceſio. Pulſuum artem, vt ſuperuacaneam & difficilem, damnauit Aſclepiades Pruſienſis, ętate Pompeij, ex oratore medicus effectus, quem Plinius cùm ceteros medicos improbaſſe dicat, non ſine ratione Galenus in 3. de Criſibus ipſum ἕξιν αὐτιολογικὴν exercuiſſe confirmauit. Sed in diſputationibus illud forſan ipſi condonari potuiſſet; niſi Cælius Aurelianus, vel potius Soranus à Cælio latinitate donatus, in lib. de Acut. paſſionibus ſcriberet, ipſum ſemper in curandis ægris ambitione quadam aliorum medicorum præſidia, quæcunque fuiſſent, ſiue bona, ſiue mala, reijcere conſueuiſſe. Quę deterrima conſuetudò vtinam tempeſtate quoque noſtra inter faſtuoſos quoſdam & humano generi in fenſiſſimos medicos non vigeret.

De

De Condituris vinorum. De vino Picante: De vino Maßilienſi. Locus Galeni emendatus.

CAP. XIII.

Ntiquos vina varijs modis condiſſe (factitia ab hoc genere ſeparo) ita clarum eſt ex auctorum ſcriptis, vt id demonſtrandi vanus ſit futurus omnis labor. Cauſſas verò, quibus illud agerent, tres præcipuas inuenio. Vnam ad leniendam ipſorum aſperitatem; alteram ad augendam paruitatem, vetuſtatemque accelerandam; poſtremã, vt ipſa ab omni corruptionis genere conſeruarent. Africam, ſcribit Plinius, ſuis vinis gypſo, & in aliquibus regionibus calce, aſperitatem dempſiſſe; Græciam autem ſuis argilla, aut marmore, aut ſale, aut marina aqua lenitatem excitaſſe: quo pacto etiam hodie à Cretenſibus vinum malua ticum nuncupatum parari audio. Refert Plutarchus 5. Sympoſ. prob. 3. ex Græcis Euboios, & ex Italis eos qui circa Padum incolebant, conſueuiſſe vaſa pice oblinire, reſinamque ipſam vino commiſcere, quòd talia vaſa non modò gratum quendam odorem impertirent, verum etiam vinum generoſum redderent, celeritérque ab eo æquolitatem nouitatémue caloris ope remouerent; de quibus loquebatur Plinius, cùm ſcripſit, in Italiæ prouincijs nonnullis vulgare fuiſſe, muſta pice rabulana atq; reſina condiri. Et ne quis miretur, quomodo à pice ac reſina graueolentibus potuerit vinis odor gratus donari: ſciri velim, eas lotionibus alijsque modis (vt docet Columella) à graui odore ſpoliari conſueuiſſe: & propterea reſinata vina ac picata apud aliquos in precio extitiſſe. An verò quod hodie Picãs & Racens vinum populari vocabulo dicitur, veteribus notum fuerit, qui de huiuſmodi ſapore nihil meminiſſe videntur, multi dubitarunt. Ego autem puto primùm à Plauto ipſum fuiſſe ſignificatum, quando

in Penulo dixit, Vetustate vino edentulo ætatem irriges. quasi edentulum vocarit vinum, ad illius differentiam, quod dentatum atque mordax erat. Plinius similiter lib. 14. cap. 20. scribens, picis aspersu odorem vino contingere, & saporis quædam acumina; duo me commonefacit: vnum, quòd vinum picans cognouerit; alterum, quòd facile potuerit picans Italorum à picato veterum esse deductū. Quamquam scio non deesse, qui velint, picans vocem ex media Gallia fuisse productā, atque idem quod mordens significare. Auerroes quoque. 7. Collect. cap. 16. eum saporem mihi videtur his verbis indicasse: Et vinum, quod melius reperitur, est aromaticum: cuius caliditas penetrare potest per totum corpus, quod sit sine amaritudine, & stipticitate: & est illud vinum, quod est vinosum, pungitiuum in principio, & pòst delectabile, sine aliqua amaritudine, & ponticitate. Cur autem maiores nihil de hoc sapore explicatius nobis reliquerint, puto eā fuisse caussam, qua etiam plurimas alias res tunc temporis vulgatissimas nobis relinquere destiterunt: aut potius quia simplicium duntaxat saporum meminerunt, mixtos autem, cuiusmodi est picans, ex dulci & acri compositus, tamquam infinitos prætermerunt. Ad inducendam vinis vetustatem erant qui vasa in locis calidis aut fumo exponerent, vt is continuo quodam & blando calore penetrans, aqueas partes absumeret: quod parétem suum factitasse affirmat Galenus primo de Antid. & de quo locutus est Horatius 3. lib. Carm. ode 8.

Hic dies anno redeunte festus
Corticem astrictum pice dimouebit
Amphoræ, fumum bibere institutæ
Consule Tullo.

Narbonenses ac Massilienses passim vina fumo maturasse, præter Plinij testimonium, Martialis abunde demonstrat libro 3.

Vel cocta fumis musta Maßilianis. & lib. 10.
Improbi Maßiliæ quicquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quisquis ab igne cadus. & lib. 13.

Cùm

Cùm tua centenos expugnet sportula cyathos.
Fumea Massiliæ ponere vina potes. & lib.14.
Massiliæ fumos miscere nitidioribus vndis
Parce puer, pluris ne tibi constet aqua.

Ex quibus non solùm vina Massiliensium parum æstimata, verum etiam insaluberrima (quod Plinius libro 23. capit. 1. tribuit omnibus vinis fumo inueteratis, quæ Galenus capitis dolorem inducere primo de Antidotis inquit) extitisse, facile colligi potest. Et iccirco Galeni locum in 2. ad Glauconem mendosum esse suspicor, vbi pro eliquandis ad herpetas medicamentis accommodata vina recensens, inter tenuia, alba, & subadstringentia Massiliense adnumerat: quod tamen Athenæus ex ipsius sententia crassum & carnosum fuisse, quemadmodum est verisimile, asserit. Cũ igitur Athenæus atque etiam Galenus ipse vinum μάρσιον, siue μαρσικὸν, & nõ μασσαλιώτικον, inter adstringentia collocent, loco dictionis, ὁ μασσαλιώτης, dictionem ὁ μαρσικὸς, restituere præstat. Cui sententiæ eò libentius adhæreo, quoniam Galenus nunquam alibi, aut rarissimè saltem, vini Massiliensis mentionem facit: in 4. autem de Comp. med. per genera Marsico tanquam albo & adstringenti, *in componendis vlcera* exicantibus *sine* mordicatione medicamentis, vnà cum Falerno, *sicut in* 2. ad *Glauc. vtitur*. Ad tuenda verò ab omni corruptione vina, in primis ea nonnullas nationes igne coxisse inuenio; quemadmodũ de Spartanis Athenæus, & de alijs Plinius atq; Columella referũt. Alij defrutum immiscebant; quod hodie aliqui populi Romæ vicini faciũt. Nõ deerat, præsertim apud Græcos (vt scribit Columella) qui salsa aqua, aut sale ipso componerẽt, tum gratia cuiusdam suauitatis maioris, tum quia mare, vt cetera multa, sic vinum incorruptũ seruare compertum erat. Atque huiuscemodi vina ab Asclepiade Tethalassomena vocata esse prodidit Cælius Aurelianus Acut lib 2. Quanquã puto sic etiã nuncupata interdum fuisse omnia ea, quæ ex alijs in alias regiones per mare transferebãtur; quæũe simili transuectione non parum in bonitate ac suauitate proficere

experimur omnes. Quibus verò marina aqua non miscebatur, οἴνους ἀπαραχύτους à Lesbijs vocatos, scribit Galenus 12. Meth.

Defenditur Plinius in tractatione Argenti viui, & Hydrargyri. Locus Theophrasti restitutus.

CAP. XIIII.

SI, qui Plinium auctorem inter latinos grauissimum passim reprehendere delectantur, ij æquiori animo ipsius scripta lectitarent, forsan intelligerent ea, quæ damnãt, sæpe laudari potius debere: vt euenit de Hydrargyro, quod quia ab Argento viuo separat, statim in ipsum tanquam linguæ Græcæ ignarum debacchantur: cùm potius hac in re non exigua commendatione dignus sit, quoniam Græci Dioscoride posteriores, vt vno nomine tam natiuum quam factitium hydrargyrum appellant, sic Plinius latinæ linguæ locupletandæ gratia (quemadmodum non rarò facit) natiuum Argentum viuum, factitium vero Hydrargyrum vocare maluit. Neque puto vllum vsque adeo cœcum inueniri atque hebetem, qui non videat, Plinium hydrargyri siue factitij argenti viui naturam describentem, eadem prorsus Dioscoridis verba transtulisse, in quibus & is de factitio sermonem habet: siue is ab hoc sua acceperit, siue (quod malunt nonnulli grauissimi viri) vterque ab vno atque eodem. Ex quo capite cùm etiam Plinius illa, quæ auctor tribuit hydrargyro natiuo, desumpserit, atque argento viuo suo clarissime adscripserit, quis nisi Plinianæ gloriæ nimium infensus non cognoscit, eam mentem habuisse, vt genera vtraque duobus nominibus describeret, non autem quòd linguæ Græcæ imperitus esset? quando sermonem Dioscoridis, vel saltem eius auctoris, à quo etiam Dioscorides desumpsit, non minus accurate quàm eloquẽter

ter in latinum conuertit. Immò rationi valde consentaneum mihi videtur, priscos Græcos, qui factitium argentum viuum non cognouerunt (nempe quod minio, ex quo fiebat, ccxlix. Vrbis conditæ anno reperto, posterius factitari cœptum sit) natiuum alio nomine vocasse, quàm ὑδράργυρον; si quidem Aristoteles 4. Meteorol. illud ἄργυρον ζυτὸν, quemadmodum etiam Philippus comicus apud eundem libro de Anima 1. & non ὑδράργυρον nuncupauit: neq; fortasse apud quemquam Græcum Aristotele seniorem, aut Latinum Plinio vetustiorem, ὑδράργυρον argentum viuum natiuum vocatum, obserues: sed apud Dioscoridem; quem linguæ græcæ politioris rudem admodum, atque imperitum, posteriores tam Græcos quàm Latinos secutos esse, & in eundem errorem impegisse, exceptis Plinio & Galeno, forsan aliquis non absque ratione tuea tur. Atque hoc tunc magis pro certo habere cogor, quando Nicandrum poetam vetustissimum in suis Alexipharmacis lithargyri, & non hydrargyri (de quo potius, si cognouisset, aliquid edocere debebat) mentionem fecisse considero. Nam Galenus, qui tantum modo factitium nouit in 9. de Simpl. med. non est mirũ, si hydrargyrũ, sicut Plinius, vocauit. Quinimmo cùm dixerit, hydrargyrum non esse ex sponte nascentibus, videtur Plinij studium imitatus, qui soli factitio id nomen tribuendum voluit. Nec ex eo loco cogimur putare, Galenum natiuum argentum viuum siue ἄργυρον ζυτὸν ignorasse: quando illud apud Philippum comicum, & Aristotelem, in quo maxime versatus erat, legisse potuerat; sed fortasse non viderat oculis, & proinde nihil de ipso scriptum reliquit. Vitruuius quoq; Dioscoride & Plinio antiquior, in 7. lib. vbi argenti vivi mentionem facit, hydrargyrum nũquam nominat, solius natiui tractationem habet: quasi Augusti etiam ætate argentum viuum natiuum solummodo diceretur. In qua re Gab. Fallopium virum doctissimũ & alios hallucinatos esse, cuicunq; Vitruuium non oscitanter legenti perspectum esse potest. Quomodo autem verba Theophrasti, ex quibus multa accepit Plinius, &

ex quibus factitium etiã ἄργυρον χυτὸν ab ipso vocatũ videtur, sint interpretanda, dicam, vbi prius ipsissima verba restituta in medium adduxero, quæ in lib. περὶ λίθων sic habentur: γίνεται δὲ τὸ μὲν ὑφισαμενον κατω κινναβάρι, τὸ δ' ἐπανω κῆ πλέιον, πλῦσμα. καπαδ' ἄξαι δέ φασι κῆ εὑρεῖν τὴν ἐργασιαν καλλιαν τινὰ ἀβλωβῆον ἐκ τῶν ἀργυρείων, ὃς οἰόμενος ἔχειν τὴν ἄμμον χρυσίον ἀφ' ὃ τὸ λαμπυρίζειν, ἐπραγματεύετο, κῆ συνέλεγεν. ἐπεὶ δ' ἤδεδε, ὅτι οὐκ ἔχει, τὸ δὲ τὴ ἄμμου καλὸν ἐθαύμαζε ἀφ' τὴν χρόαν, ἔτως ἐπὶ τὴν ἐργασιαν ἦλθε ταύτην. οὐ παλαιὸν δ' ἐστὶν, ἀλλὰ περὶ ἔτη μαλις' ἐννενηκοντα ἐς ἄρχοντα πραξίδουλον ἀθηνησι. φαιεξον δ' ὁ κτίτων, ὅτι τὰ μὲν μιμεῖται τὴν φύσιν ἡ τεχνη, τὰ δ' ἀφ' οιεῖ· ἐ τούτων τὰ μὲν χρήσεως χάριν, τὰ δ' μόνον φαντασιας, ὥσπερ τὰς ἅλπεις, ἐνια δ' ἴσως ἀμφοῖν, ὥσπερ χυτὸν ἄργυρον. ἐστι γὰρ τις χρεία κῆ τούτε. ποιεῖται δ', ὅταν τὸ κινναβάρι τρυφθῆ μετ' ὄξους ἐν ἀγγείω χαλκῶ, κῆ δοιδυκι χαλκέω. id est, Fit verò quod infrà subsidet cinnabari, quod autem supra natat lotura est. Huius opificium aiunt Calliam quendam Athenien sem ex argẽti fodinis inuenisse, atq; monstrasse: qui cùm putasset harenam auream ob splendorem se tenere, multa solli citudine collegit: sed postquam se eam non habere intellexit, harenæq; pulchritudinem ob colorem admiratus fuit, ad huiusce modi operã conuersus est. Neque hoc admodum antiquum est, sed circa nonaginta annos tantùm, imperante Athenis Praxibulo. Atq; ex his perspicuum fit, quòd ars in aliquibus naturam imitatur, in aliquibus verò propria facit: & horum alia vsus, alia apparentiæ gratia, quemadmodum alpes; alia forsan ob vtraq;, sicut Fusile argentum, est enim & huius aliquis vsus. Efficitur autem, quãdo cinnabari in æneo vase, æneo pistillo cum aceto tritum sit. Itaq; ex his facile constare arbitror, à Theophrasto ἀργύρου χυτοῦ nomẽ vsurpatum plane inueniri etiam in factitio. Quod ita euenisse coniicio, quoniam nonagesimo anno ante ipsum minio demonstrato, factitium argẽtum viuum ætate ipsius componi cœperat, & propterea nondum aliud nomen illi indiderant, sed eodemmet, quo natiuum, tunc appellabant. Posterius verò, dum factitium

magis

magis innoteſceret, hydrargyrum nominarunt: vſque quo Dioſcorides, parum ſermonis puri obſeruator, vocem eam ἀργυρον χυτὸν dimittens, ὑδραργύρου vocabulo in ambobus generibus vſus eſt. Hoc loco admoneor, vt quod apud medicos hactenus non obſeruaui, apud Auſonium poetam (ſed Auſonij filium medici) obſeruatum, in medium proponam: nimirum argentum viuum toxici venenum debellare, ſi poſt ipſum bibatur: quam rem exemplo vxoris, maritum veneno tollere cupientis, hoc epigrammate mõſtrat poeta ille:

Toxica zeloſypo dedit vxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum,
Miſcuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc ſi quis, facium diſcreta venenum,
Antidotum ſumet qui ſociata bibet.
Ergo inter ſeſe dum noxia pocula certant,
Ceſſit lethalis noxa ſaluifera:
Protinus & vacuos alui petiere receſſus,
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deum? prodeſt crudelior vxor,
Et cùm fata volunt, bina venena iuuant.

De tempore coitus. Plutarchi locus reſtitutus. Hippocrates & Ariſtoteles collatus. Error Gazæ detectus. De ſitu corporis in ſomno. Error Alexandri contra Hippoc.

CAP. XV.

COitum exerceri debere poſt ſomnum, ſecundùm Galeni interpretationem mandauit Hipp. 6. Epid. ſub hiſce verbis: Labor, cibus, ſomnus, venus, omnia moderata. Quã tamẽ ſententiã haud oẽs poſteriores medici prorſus ſecuti ſunt. Aetius quidem lib. 1. ſerm. 3. c. 8. voluit à prandio coeundum eſſe, vbi cibus deſcenderit: à cœna autem, vbi paululum dormieris.

At Paulus lib.1.cap.35. maluit concumbendum esse secundùm cibum, antequam somnus irrepat. Qua in re cõceptioni potius, quàm valetudini studuisse videtur; & si neq; hoc à veteribus admodum probatum inuenitur, cùm in lib. de Fœtatione & Superfœtatione (sic enim inscribi debet) Hippocrati adscripto, legatur, mulierem concepturam, coitu ieiunam, & virum sobrium modicè pastum vti debere. Ex quo loco sententiam illã in Probl. mutuasse Aristoteles videtur, quãdo scripsit, antiquorum nonnullos præcepisse, vt concubituri parcè cœnarent: quòd sic, meatibus magis patentibus, facilius & longius semẽ propelleretur. Hæc quæstio apud Plutarchum in 3. Sympos. 6. prob. latissimè disputata est, vbi post multas rationes hinc inde deductas, tandẽ decernitur, venere in nocte post cœnam modicè acceptam vtendum esse, quòd somnus deinde succedens, lassitudines omnes tollat, ac purgatiora corpora efficiat. Vbi etiam duo hac in re veluti præcepta traduntur: vnum, post coitum balneum calidum ne quis ingrediatur; (ita namq; corruptum græcum codicem restituendum censeo: ἡμῖν δὲ τῷ νόμῳ πόλεως εὖ ἐπομένοις ἐξευλαβητέον ἐστὶν εἰς θέρμην ἐμβαλεῖν, καὶ κατάρχεσθαι θυσιῶν, ὀλίγον ἔμπροσθεν διαπεπραγμένοις τί τοιοῦτον.) alterum, ne sacrificium hostia úe offeratur: quod etiã Tibullus hoc carmine docuit in 2.

Vos quoq; abesse procul iubeo: discedat ab aris,
Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus.

Hipp. 2 de Acut. tex. 16. 6. Epid. com. 5. aphor. 15. scribit coitum in ijs morbis prodesse, qui à pituita oriũtur. & 5. Epid. Timocharem à destillatione per coitum esse liberatum narrat. Quam Hipp. sententiam Aristoteles eius æmulator 1. sect. prob. 51. & 4. sect. prob. 17. explicans, docuit id fieri, quia pituitae multum vnà cum semine eijcitur. Sed cauendum est à Gaza, qui λαγνείαν Hipp. vocem pro immodica libidine nõ absq; summo periculo interpretatus fuit: cùm ea ipsi vel coitum, vel semen significet, vt in Linguis mõstrat Galenus. Hanc eandem sententiam habuit Hipp. in 1. de Diæta, sed ænigmatico hoc modo: λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδων γιγνομένων

μένων πλείονα, ἐν ᾗ τοῖσι τοῦ πυρὸς ἐπιφορήσεσι μείονα. id est, Vtendum esse pluri coitu in aquæ accessibus, pauciore in ignis impressionibus. Iam verò me somnus admonet, vt communem omnium ferè errorem detegã, qui si altiore capite dormiant, à destillationibus minus tẽtatum iri sperant; cùm contrarium potius euenire, præter rusticorum omnium experientiam (qui vt plurimũ capite toti corpori æquo situ posito dormientes, vrbanis minus catarrhis vexari clarè cõspiciuntur) ratio etiam atq; auctoritas Aristotel. in 10. prob. euidentissimè demonstrant. Ibi enim quærens Philosophus, cur vnus homo ceterorum animaliũ maximè & sternuat, & consequenter destillationibus laboret: inde euenire determinat, quoniam in alijs brutis neq; calor, neq; ipsum consequentes humores rectà (vt est eius naturalis promptitudo) ferri ad caput queunt, sed in armos, ceruicem, atq; alia membra per refractionem disiecti dissipantur, quo minus caput pertentent. Sed in homine, erectæ figuræ ratione, calor & subinde humores faciliter in caput efferuntur, vbi is rarefaciens meatus, calefaciensq́;, hi verò subeuntes, & postmodũ crassefacti, varias destillationes gignunt. Quod item contingere ijs, qui altiore capite dormiunt, nemo sanus nõ videt. quemadmodum perspicuũ est, si humilior & toti corpori æquali capitis situ dormiatur, idem euenire, quod in brutis, calorem. s. & humores non posse rectà secundùm naturalem inclinationem in caput attolli, sed in cetera membra partitos necessario difflari, interrumpíque. Atq; hanc dormiendi consuetudinem fortasse approbari ab Aetio quis putet, quando sublimiorem capitis situm in ijs solùm commendauit, qui ventriculi imbecillitate laborant: quòd ijs opus sit huiuscemodi erectiore figura cibum in ventriculi fundo continere. Addam his magnum medicinæ auctorem Hipp. nõ absq; summa ratione 1. Aphor. 15. scripsisse, Somnos fieri longissimos hyeme, tum ob noctium longitudinem, tum ob pituitæ copiam: & iccirco Alexandrum Aphrodisiensem errasse, qui 2. Quæst. nat. cap. 20. nos æstate quã hyeme fieri somnolentiores, tribus de caussis putauit.

an altiore capite dormiendum catarrhosis. Neg.

probl. 1.

2.

3

4

vna, quòd à destillationibus hyeme natiuus calor minus vincatur, citiusq; ob magnitudinem suam vapores dissoluat: altera, quòd æstate plus dormire videamur ob noctium breuitatem, nempe cùm aliquam diei partem somno transigamus: postrema, quòd tũ ob calorem extrinsecum sensoria sint debiliora, & iccirco operari nequeuntia, somnum faciliorem & maiorem efficiant.

De vua Taminia, & Labrusca. Plinij & Scribonij locus examinatus & emendatus.

CAP. XVI.

VAm taminiam apud Cornelium Celsum Staphisagriam vocatã esse, puto dubitare neminem: sicuti apud Apuleium Vua taminia Italiæ, est Bryonia Græcorum. Quæ verò illa sit penes Plinium, nonnulli in controuersiam vertunt. Nam qui sub nomine taminiæ vuę Plinium lib. 23. vitem siluestrem, & non labruscam, explicasse existimant, id necessariò sentire videntur, quòd Plinius duplicis agrestis vitis sermonem habeat, eo ferme pacto, quo à Dioscoride duobus diuersis capitibus περὶ ἀμπέλου ἀγρίας mentio facta fuit, ita vt vbi dicit, Labrusca quoq; œnanthen fert satis dictam, de vite lib. 5. cap. 2. à Dioscoride explicata loquatur. vbi verò subiũgit, Quæ à græcis ampelos agria &c. eam vitem planè ad verbum explanet, quam in 4. lib. fusius Dioscorides declarauit. Hanc sententiam tribus potissimis rationibus confirmare nituntur; quarum prima est, quòd quando Plinius inquit, Labrusca quoq; œnanthẽ fert satis dictam, de œnanthe fructu siue flore labruscæ nil se amplius dicturum insinuat, nempe cùm in prœmio eiusdem libri, & in 16. capit. lib. 15. ac vltimo 12. de illa abunde tractauerit, & ob id sequentia verba, in quibus taminiam memorat, de labrusca nullo modo esse intelligenda. Secunda ratio est, œnanthen florem

florem esse,& non vuam: quemadmodũ testatur ipsemet Plinius c.vltim.12.libri:vnde verba hæc post labruscã prodita,Fert vuas rubentes cocci modo,ei conuenire minime posse. Tertia ratio est,quòd ea verba, Quæ à Græcis ampelos.vsq; ad eum locum,Est huius similis,omnia ex Dioscoridis capite, vel saltem ab auctore eodem,vnde sua illa sumpsit, deprompta sunt; in quo is auctor de vite siluestri, & non de labrusca Latinorũ, sermonẽ fecit.Ego verò, qui Plinium sub taminia vua labruscam edocuisse potius credo,primæ illi rationi respondere soleo,verba illa,Satis dictam,alio fine ab ipso prolata fuisse: nimirum qui alios auctorum sermones in suum volumen transferre assuetus, in hac quoq; re Dioscoridis seu alterius scriptoris verba aucta,diminuta,& transformata.pro more suo transtulerit.Dioscorides etenim de labrusca Latinorum loquens,ait: ἄμπελος ἀγρία διττή. ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς οὐ περκάζει τὴν σταφύλην, ἄχρι δὲ ἀνθήσεως ἄγει τὴν λεγομένην οἰνάνθην: quem locũ Plinius cùm absq; dubio æmulatus sit, facile eruditus lector cognoscere potest, Plinianum nostri temporis codicem mẽdosum,& particulam illam, Satis, vel abũdare,vel eius vice particulam,Sic,legi debere:vt hęc sit genuina lectio,Oenanthen sic dictam, quæ græcas voces,τὴν λεγομένην οἰνάνθην,fœlicius sine dubio exprimere videatur.quando & Scribonius Largus c.249.ita loquitur: Ad impetigines vua aminea, quæ sic dicitur, bene facit. Quo in loco & c.64. nemo est qui non videat legendum esse nõ Amineæ,sed Taminiæ:siquidẽ vua aminea faciendo vino præstantissima, alias vires habebat, quàm vt posset in ijs medicamentis vsuuenire. Secundam rationem propterea nihil valere assero, quoniam nisi Plinij verba extorqueamus, tantum abest ipsum œnanthen vuam esse negare, vt potius ore pleno affirmet hisce verbis; Eodem & œnanthe pertinet.Est autem vitis labruscæ vua, colligitur cum flore, cùm optime olet.Idem asseuerat Columella,qui lib.8. c.5. labruscam ipsam vuam nuncupauit. Quod porrò tertio loco subiũgitur, vltima illa verba, Quæ à græcis ampelos,vsq; ad illud,Est huius similis, labruscæ non

esse attribuenda; propterea quòd tota illa series ex Dioscoridis cap. de Siluestri vite translata fuerit (sicut & ego fateor) opinioni eorum nequaquam fauere opinor. Quandoquidem si Plinius & illis & antecedentib. verbis nõ de labrusca sola, sed primò de labrusca, deinceps de siluestre vite sermonem faceret, dũ ait, Quæ à Græcis ampelos agria: demonstraret vtiq; labruscam etiam à Græcis ampelon agriam non fuisse vocitatam. quod tamen falsissimum est, cùm labrusca nõ minus, quàm vitis siluestris, illud nomen obtinuerit. Relinquitur ergo, Plinium loco citato de labrusca, quam vulgo taminiam dictam arbitratur, mẽtionem facere, atq; pœnes ipsum, quando nullo alio loco (quod recorder) de siluestri alia vite locutus est, vtramq; Dioscoridis ἄμπελον ἀγρίαν labruscæ nomine appellatã esse: immò fortasse pro vna atque eadem habitam. quemadmodum censuisse quoq; ab aliquib. creditur Galenum, Paullũ, & Auicennam, diligentissimos Dioscoridis obseruatores, & interpretes, qui vnum dumtaxat de Siluestri vite caput condiderunt; sicut pariter euenisse potest, vt ex vno Dioscoridis capite vel ineruditi librarij, vel scioli aliqui, duo fecerint; eo magis, quòd in labruscæ capp. pauciſſima habentur, quæ ferè viti siluestri non conueniant. Taminiam hanc vuam Verrio appellatam esse tradit Festus, quæ tam mira sit, quàm minium.

De Vua theriacæ: de Mulso quædam. Plutarchi error de Vino maſsico, & cur Vinum percolaretur. Plinij locus restitutus. Theodori error.

CAP. XVII.

LIb. 23. cap. 1. nominatur à Plinio Vua theriacæ; qua & vino eius contra serpentiũ ictus Thasios pro remedio vsos memoriæ mandauit in 18. c. lib. 14. Vini huius potionẽ Theriacã appellatã non insulse aliquis

aliquis existimarit; atque eam fortasse M. Varronem intellexisse apud Nonium, quando ait, Vel maximè illic didici, & sitienti theriacam mulsum, esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato suaue somnum. Quòd autem vinum vitis theriacæ biberetur, atque in varios hominum vsus veniret, locupletissima testimonia habentur apud Palladium in Februario cap. 28. & apud Geoponicos scriptores lib. 2. ca. 46. & lib. 4. cap. 8. vbi, & quomodo fieret, & in quem vsum, tam ipsum vinum, quàm acetum, vua, cinisque adhiberentur, satis vnicuique clarum efficitur. Ceterùm quòd Petrus Victorius doctissimus in primo Variarum, arrepta inde occasione dubitat, an Theriaca olim biberetur, nempe quæ tempestate nostra crassior ac durior, quàm vt potui idonea sit, temperetur: haud quaquam sanè quęstione dignum mihi videtur. quoniam nullus est in antiquorũ medicorũ, & præsertim Galeni lectione versatus, qui nesciat, Theriacã, quamuis crassam, modò vino, modò nõ alijs liquorib. dissolutam propinari solitum; quã siue mulso hac ratione Varro comparârit, siue theriacæ vuæ (vt dixi) vinum, nõ multum laboro. Quod magis miror est, M. Antonium Muretum, multæ lectionis atque egregij iudicij virum, aduersus Victorium ita egisse, quasi theriacam potari inauditum fuerit: quando apud medicos antiquos, quorum doctrinam scio ipsi non esse ignotam, id intelligere poterat. At necillud facilè Mureto concedo, theriacam nostram eandem esse, quam tempore Varronis & anteà habuerunt veteres. Vt enim non inficior, ea tempestate fuisse in vsu medicamenta, θηριακὰ, quòd aduersus ferarum venena valerent, appellata, de quibus copiosè scripsit Nicander: certè theriaca nostra minimè excogitata fuerat, sed Andromachus primus Neronis principatu eam composuit, vt monet Galen. in principio lib. de Antidotis. Quas verò antiquiores habuerunt theriacas, etiam ipsos potasse docet Plinius, qui lib. 20. cap. vltimo scribit, theriacam illam incisam lapide versibus in limine ædis Aesculapij, qua magnus Antiochus rex vtebatur, vino

mixto dissolutam bibi solitam: ne quamplures alias à Galeno nominatas adducam. M. Varro apud Noniũ sic ait: Quid medico mihi est opus? nempe tuo, absinthium vti bibam, grauem & castoreum, leuemq; robur. Iam verò Castoreum quale sit, solidiusculũ quàm vt sit potando, omnes norunt: & tamen Varro bibi solitum monstrat. Quod idem de theriacâ cogitandum. Id præterire nolo, Mulsum hodie ab omnibus fere neglectum, antiquitùs in maximo honore fuisse; quod Varro præter citatum locum etiam in 2. de Re rust. Virgilius in Georgicis, Celsus, qui quendam toto anno à vino, mulso, venere, sibi temperantem, à podagra tota vita incolumem vixisse scribit, & alij multi scriptum reliquerunt. Vnde mirari soleo, cur Plutarchus auctor grauissimus, 8. Sympos. prob. in 9. scripserit: πολλὰ γὰρ τῶν ἀγεύστων καὶ ἀβρώτων πρότερον, ἥδιστα νῦν γέγονεν. ὥσπερ οἰνομέλι, καὶ μήτρα. nisi fortè ipsum tempora ante Varronem intellexisse credamus. Sed Plautus, qui sæpius mulsi mentionem facit, nos hac in re facilè conuincet; ne Hippocratem vetustissimum scriptorem in medium proferam: quem si quis in libris ad Gnidias sententias, & alibi lectitare voluerit, certus fiet, Plutarchum vel errasse, vel eius codicem deprauatum haberi, vbi legitur, veteres mulsum non gustasse: ne præteream Plinium, qui Aristæum Thracium huiusmodi potionem primùm inuenisse tradit. Idem quoq; de Vulua suspicandum est in Plutarcho: quam veteres in delicijs habuisse, hoc versu,

Quid melius turdo, quid vulua pulchrius ampla,

constare potest, & Plinius fusè monstrat lib. 11 cap. 37. Sed Plutarchi mentio admonet me, vt nonnulla de mulso ex ipsomet proferam, quæ in 4. Prob. Sympos. prob. 5. sic latinè sonant; Præterea in sacrificijs Iudæi mel non adhibent, eò quòd vino contemperatũ illud corrumpere videatur: quamuis antequam vites essent inuectæ, melle libarent, ac inebriarentur: sicuti etiam hac tempestate Barbarorum quàm plures, qui vino carent, mulsum bibunt, dulcedinẽ mellis vinosis quibusdam & austeris radicibus temperantes. Ex aduerso

Græci

Græci abstemij ob hæc mulsum in libationibus sacrificiorum offerunt, quasi mel natura vino opposita donatum sit. Quòd autem vinum Hebræi magna in existimatione teneant, illud non paruum argumentũ est, apud ipsos cùm multæ pœnę sint, vnam omnium maximè ignominiosam haberi, quando illi, qui puniuntur, tanto tempore, quantum ille, cui est puniendi potestas, statuerit, à vini potu inhibentur. Fiebat optimum mulsum, vt docet Dioscorides, ex vino austero, & melle: propterea q; ex massico vino & melle attico factum commendabatur. sicuti Martialis attestatur hisce versibus:

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
Massica Thesæis tam bene vina fauis.

Ob quod iure damnatur ab Horatio Aufidius, qui mulsum ex falerno & melle factitabat:

Aufidius forti miscebat vina falerno,
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius, si dura morabitur alvus.

Massicum autem vinum, siue marsicum (vt Galenus & Athenæus dicunt) nascebatur in monte Gaurano, in Puteolorum Baiarumq; prospectu. Quod licet apud ferè omnes Latinos poetas maximè celebratum extet, crassum tamen ac turbidum aliquanto fuisse, ex his Horatij verbis colligitur:

Massica si cœlo supponas vina sereno,
Nocturna si quid crassi est tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Nam vina crassiuscula sacco lineo percolare consueuisse maiores, præter Lucretij, Horatij, Martialis, & aliorũ testimonia, Plutarchus problemate in id instituto abundè monstrauit. Cur verò id agerent, explanasse videtur Plinius cap. vltimo, libri 14. vbi dixit, vinorum vires sacco frangi solitas, vt potores plus bibere possent. Vina etenim diffusa, perfrigerata, & excolata, tenuiora fieri, atque debiliora, etiam in libello

περὶ παθῶν, sub Hippocratis nomine vulgato, notatum inuenitur: vt iure Plinius, vina inueterari, saccisq; castrari dixerit lib. 19. cap. 4. Apud quem etiam saccis anisum & amaras nuces ad commendanda vina addi solitum, legitur. Sic enim lib. 20. cap. 17. vulgatos contextus restituendos puto: Saccis quoque additum cum amaris nucibus, vina commendat. Cùm autem Scribonius cap. 122. Falerni non saccati mentionem faciat: id intelligendum est valentius extitisse, & cuius vires saccis non erant castigatæ. Huius vini percolati mentio quoque est apud Theophrastum 6. de Caussis plant. cap. 24. vbi Theodorus mirè hallucinatus est; τοὺς ἠθικοὺς τῶν οἴνων, nõ Percolatum, vt debebat, sed Morale vinum, ineptè transferens.

Medicinam eiúsque regulas ab Ægypto manaße: & locus Hippocratis, Herodoti, Aristotelis, Plutarchi, & Celsi in id de purgatione. Æliani improbatio de lingua Hippocratis. De Acrone medico.

CAPVT XVIII.

MEdicinam, sicut & omnes ferè artes, apud Aegyptios ortum habuisse, probatissimi auctores scribunt: propterea regulas medendi præcipuas ab ijs quoque manasse, rationi consentit. qualis est illa à maximo Hippocrate omnium primo monstrata: Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μὴ δὲ ἐν ἀρχῆσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. Et: Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῆσι, τῆσι φαρμακείησι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. Etenim Aegyptiorum medicos purgantia medicamenta in principiis morborum vitasse, abundè testatur Aristoteles: qui, vbi hæc in 3. Polit. cap. 11. scribit, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετρήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς, ἐὰν δὲ πρότερον. ἐπὶ τῷ αὐτῶν κινδύνῳ,

δύνῳ, de tribus nos commonefacit. Vnum est, quòd apud Aegyptios vetabantur in principio purgationes: alterum, vocem illam, κινεῖν, antiquitùs pro purgare (vt Hippocrates) vsurpari consueuisse: postremum, quòd in moibis quarta dies tanquam iudicialis ferè semper & vbique obseruata inuenitur. Hoc idem elegantissimum Celsum intellexisse puto, quando lib. 3. cap. 4. ait, antiquos medicamentis quibusdam datis concoctionem moliri solitos, eò quòd cruditatem maximè horrerent; deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo, sæpius aluum subtrahere; Asclepiadem verò medicamenta sustulisse, aluum non toties, sed ferè tamen in omni morbo subducendo. Aduersari tamen hisce videntur, quæ de Aegyptijs ab Herodoto in 2. lib. memoriæ mandata sunt, eos sanitati tuendæ studuisse, tum quibusdam purgationibus, quas singulo mense per triduum faciebant, tum vomitibus atque clysterijs; quasi nullam quattridui antè dicti rationem habendam vellent. sed illud in morbis curandis, hoc verò in valetudine conseruanda lenioribus medicinis ab ipsis commendatum, non inconuenit. Vt pariter non absurdè factum appareat, dum Aegyptios omnes medicos esse prouerbio dicebatur: nam ciborum abstinentiam, succorum herbarumque non incuriosam cognitionem, clysterij frequentem vsum ab ibide aue commonstratum, cùm passim omnes in Aegypto affectarent, quid aliud nisi medicinam profitebantur? Veluti significatum ab Isocrate puto in Busiride, dum hunc in modum scripsit: μεθ' ὧν ἐκεῖνοι βιοτεύοντες, τοῖς μὲν σώμασιν ἰατρικὴν ἐξεῦρον ἐπικουρίαν, οὐ διάκεκιν δυνευμένοις φαρμάκοις χρωμένην, ἀλλὰ τοιούτοις, ἃ τὴν μὲν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ' ἡμέραν, τὰς δ' ὠφελείας τηλικαύτας, ὥς τε ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους τε μακροβιωτάτους εἶναι. Ne sileam, quæ ad hanc rem pertinentia sic à Plutarcho de Aegyptijs in lib. περὶ ἰσιδος καὶ ὀσίριδος referuntur, nostra lingua: Hoc primùm consideres, quòd maxima cura prosequantur isti homines ea instituta, quæ ad sanitatem pertinent. Et est sanè in sacrificijs, lustratio-

nibus,& victu non inferior sanctitate sanitas. Neq; enim rectũ putabant, vt corporibus subputidis & morbosis colerent id, quod purum, sincerum,& immaculatũ est. Quoniam itaq; aër, quo plurimum vtimur,& in quo maximè versamur, non eandem semper temperiem habet, sed noctu condensatur, & offendit caput,& animum contrahit in anxietates & curas, dum quasi nubilosus redditur, ac grauis: surgunt statim,& resina suffitum faciunt,& sanant,purgantq;dissipationibus aërem,& innatum corpori spiritum iam marcidum refocillant, cùm hic odor vehemens quiddam,& incitatiuum habeat. Iterum cùm circa meridiem sentiunt à sole copiosas ac graues exhalationes vi exterra subtrahi, myrrham incendunt, quam aëri immiscent: resoluit enim calor, & dissipat id, quod concretum in aëre,& turbulentum,& limosum est. Siquidem & medici aduersus pestilentes morbos ita succurrere videntur, & flammam ingentem accendunt, quæ aërem attenuet: attenuant autem rectius, si odorata ligna vrãt, qualia sunt cypariſſi, iuniperi,& piceæ. Acronem itaq; medicum Athenis ex eo fuisse celebrem memorant, quòd magnæ pestis tempore ignem accendere iuxta ægrotos iusserit, vnde non paucos iuuit. An Hippocrates,qui discendæ medicinæ gratia Delum, Lybiam atq; Scythiam(vt is in Prognosticis, & in lib. de Aëre aqua & locis innuit)peragrauit, Aegyptum quoq; inuiserit,non liquido mihi constat. Attamen ab Aegyptijs eum multa mutuasse facilè credo. Quemadmodum ex altera parte nullam Aeliano fidem habeo dicenti 4.de Varia hist. Hippocratem Dorica lingua natum Democriti persuasionibus inductum Ionicè scripsisse. Neq; verò inficias eo, Doricam linguam Hippocrati(quod Pætus etiam in epist. ad Artaxerxem fatetur)natiuam extitisse, quam Siculos, Calabros, Anconitanos,aliosque innumeros populos ob lasciuam quandam eius dulcedinem amplexos fuisse scimus;at Ionica potius monumenta sua posteris relinquere voluit,quòd ipsa post Atticam alias elegantia & facilitate superaret, ipsaq; Attica hoc maius commodũ haberet,

ret, vt cum facilitate iunctam quandam gratiam in explicandis rebus maiorem seruare posset. At quoniam in citatis Plutarchi verbis Acronis medici fit mentio, sciri volo eum Acronem fuisse Agrigentinum, Empiricę sectæ, vt ait Plinius, auctorem, ab Empedocle commendatum, atq; Hippocrate antiquiorem: cuius facti Aëtius quoque Tetrab. 2. lib. 1. cap. 94. & Paulus lib. 2. cap. 35. meminerunt. Quod igitur fecisse Hippocratem constat, cùm Græciam propè vniuersam peste vexatam crebris ignibus accensis liberauit, ab Acrone dicisse facilè credi potest.

De Vnguentis: et quid Hippocrati significet Vnguentum Ægyptium. De Metopio locus Hippocratis emendatus. Quædam ex Plutarcho de Vnguentis, & Myrrha.

CAPVT XIX.

VEteres tam potibus quàm cibis vnguenta admiscuisse, Plinius, Plutarchus, & Athenæus memoriæ mandarunt. Ratio autem erat, quòd vt musicis sonis cantibusq; aures, spectaculis visum, edulijs palatum, sic & varijs vnguentorum atq; florum odoribus nares in conuiuijs delectare studebant. Quem tamen vsum non primis illis sæculis, quando nondum increuerat luxus, inuectum credimus, sed multò post Hippocratis tempora; apud quem de vnguentis varijs sæpius quidem facta mentio inuenitur, at medicinæ potius, quàm vllius libidinis loco. Aegyptij quippe omnium primi ob myrrhæ copiam inter alia medicamentorum genera vnguentorum mixtiones excogitarunt, & tamdiu ceteræ nationes ab illis per vniuersum orbem transportare durarunt, quamdiu in diuersis regionibus illa parare viri & mulieres edocti sunt. Quocirca mirari debet nemo, si penes cele-

briores veterum auctores maior vnguentorum atque oleorum pars Aegyptiorum cognomina sibi vendicauit. Hippocrates enim (vt Galenus in eius Vocum expos. scribit, quattuor eorum genera memorat: vnum oleum Aegyptium, alterum oleum Aegyptium albũ, tertium vnguentum Aegyptium album, quartum vnguentum Aegyptium. hoc postremum quod esset, explicans Galenus, ait: Αιγύπτιον μύρον. τὸ διὰ τῆς αἰγυπτίας μύρον ἀκάνθης τοῦ ἄνθους, ὅπερ καὶ μετώπιον ὠνόμασαι. Veruntamen fuerunt, qui Hermolaum & Ruellium secuti, hac in re Galenum damnare ausi sint, propterea quòd Didymus apud Athenæum vnguentum Aegyptium stactem faciat, metopiumque & à Dioscoride & à Paulo valde ab Aegyptio diuersum ponatur. Ceterùm facilè ij redarguentur, si quæ à Theophrasto ac Athenæo memoriæ prodita leguntur, in medium afferamus. Ille enim in libello, περὶ ὀσμῶν, hunc in modum ait: τὸ δὲ αἰγύπτιον μύρον ἐκ πλειόνων, ἐκτὲ τοῦ κιναμώμου, καὶ ἐκ τῆς Σμύρνης, καὶ ἐξ ἄλλων· ἔτι δὲ ἐκ πλειόνων τούτου τὸ μεγαλεῖον. id est, Aegyptium autem vnguentum ex pluribus, ex cinnamomo scilicet, myrrha, atque alijs. Adhuc ex pluribus quàm istud componitur Megaleum. Et paulo pòst: στάκτη δὲ καλεῖται, διὰ τὸ κατὰ μικρὸν στάζειν, ὃ δὴ μόνον τινὲς φασὶν ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἀσύνθετον τῶν μύρων. Iterum: πολυχρονιώτατον δὲ ἐστὶ τότ' αἰγύπτιον, καὶ τὸ ἰρινον, καὶ τὸ ἀμαράκινον, καὶ τὸ νάρδινον, πάντων δὲ μάλιστα ἡ στάκτη. Ad huc: ταῖς δὲ γυναιξὶν ἡ στάκτη, καὶ τὸ μεγαλεῖον, καὶ τὸ αἰγύπτιον. Amplius: τῶν δὲ μύρων τὸ αἰγύπτιον, καὶ ἡ στάκτη. id est, Gutta vocatur à guttim decidendo, quod vnguentum solum simplex esse, & alicui minimè commixtum quidam aiunt. Diutius autem manet Aegyptium, & irinum, & amaracinum, & nardinum, omnium autem maximè gutta. Mulieribus gutta, Megaleum, & Aegyptium. Vnguentorum verò Aegyptium & gutta. Ex quibus omnibus luce clarius apparet, aliud Aegyptium vnguentũ ex pluribus pharmacis commixtum, aliud Stactem extitisse: nempe quam vnguenti genus simplicissimũ fuisse omnium, Theophrastus; ex sola myrrha cõstitisse, Athenæus

næus cap.15. lib.15.ipsius myrrhæ pinguitudinem fuisse, Dioscorides scribit. Sed huic obijciat fortasse, vnguentum Aegyptium Theophrasti id esse, quod ab Hippocrate Aegyptium album nuncupatur, & propterea ex verbis à nobis propositis nil aliud colligi, quàm Aegyptium vnguentum album, & Stactem, non autem Aegyptium simpliciter differre. Quam obiectionem minimè arduum est refellere. Si quidem Galenus id Σούσινον ὃ κρινόμυρον vocatum scribit; Theophrastus verò manifestè Susinum vnguentum ab Aegyptio separauit, vbi ait, Vnguentorum alia à floribus nomen mutuasse, vt rosaceum, liliaceum, & susinum (τὸ γὰρ τοῦτο, ait, οἷον ἐκ κρίνων) alia à folijs, vt myrrhinum, & œnanthinum: alia à radicibus, vt nardinum: alia à ligno, vt phœnex: alia à fructu, vt melinum, myrteum & laurinum: Aegyptium verò ex pluribus, ex cinnamomo, ex myrrha, atque alijs. Neque illud verum puto, quod Theophrasto adscribunt, nimirum in Aegyptio vnguento albedinem commendatam: quoniam is, dum myroplastas alia vnguenta vtpote viliora certis coloribus inficere, alia vt preciosiora nullis, refert, propterea Aegyptium tanquam preciosum albū, hoc est, nullo colore extraneo saturatum, sed ἀχρωμάτιστον eos voluisse innuit. quamquam scio Pollucem nigri quoque Aegyptij, & alterius quod Sagdas ab ipso, & ab Hesychio etiam φέγδας, vel, vt in Galeno & Atheneo, psagdas vocatur, mentionem fecisse, forsan quòd alterum colore nigro infectum componeretur, cuius ab alio nullam mentionem factam adhuc obseruarim. His omnibus addo, quòd si Theophrastus diuersum agnoscit Megaleum ab Aegyptio; Galenus verò ambo hæc, & Mendesium, vnum atq; idem facit: quomodo Aegyptium album Hippocratis sub nomine Mendesij & Megalei significatum pro Aegyptio Theophrasti, quod à Megaleo distinguitur, accipi queat, intelligere non possum; nisi forsan contendant, Megaleum Theophrasti aliud fuisse à Megaleo Galeni. Quam rem si ipsis concessero, illud tantùm consequentur, verum Megaleum Galeni ætate fuisse desideratum, nomén-

que in aliud transijsse. Dioscorides enim scribens, tempore suo Megalei mixturam fieri desijsse, id ait, quod Galeni tempestate extitisse verisimile est: quãdo Megaleum quidem illud vetustum non amplius conficiebatur, sed eius nomen dumtaxat in Aegyptio albo conseruabatur. Vt non sine ratione is dixerit, Aegyptium album ab aliquibus Megaleum & Mendesium esse vocatum. Atq; in hac sententia ideo magis confirmor, quoniam Plinius Mendesio colorem nigrum tribuere videtur. Vnde patere potest, Aegyptium album non fuisse verum Mendesium, aut Megaleum, sed ipso deficiente solum nomen obtinuisse; & iccirco ex Theophrasto Stactem ac vnguentum Aegyptium simpliciter ita dictum, non parum inter se distare. Nunc Athenæum videamus, cuius verba in xv. Dipnos. hæc sunt, ex vetustissimo codice Alexandri Farnesij Cardinalis maximi excepta: Τοῦ δ' Αἰγυπτίου μύρου μνημονεύει Ἀχαιὸς. ἐν ἄθλοις φησὶν, εἰς ἀργυροῦν τις χερὶ κυπρίου λίθου δώσει κόσμον χρισμάτων τ' Αἰγυπτίων; μήποθ' οὖν (φησὶν ὁ Δίδυμος) καλουμένην σταγόνα λέγει, διὰ τὴν σμύρναν; ἣν εἰς Αἴγυπτον κομιζομένην κομιζεσθαι φασὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. id est, Aegyptij vnguenti mentionẽ facit Achæus. Inquit enim in Certaminibus, In argenteũ quis manu cyprij lapidis vnguentorum Aegyptiorum dabit ornamẽtum? Nunquid (ait Didymus) Guttam vocatam dicit ob myrrham, quam scimus in Aegyptum latam ad Græcos portari? Ex quibus nemini obscurum est, Didymum asserere de Aegyptio vnguento simpliciter sic appellato, quòd ab Achæo pro Stacte comprehensum sit. At potius interrogantis instar de illo ambigere videtur. Quam dubitationem omnino leuem putare debemus, quoniam Achæus, cuius verba is interpretari studet, de Aegyptijs vnguentis, non autem de vno solo mentionem facit. Metopij verò nomen cùm oleo amygdalino & alijs multis tributum reperiatur, nihil inconuenit, quin etiam vnguento Aegyptio, vt scribit Galenus, fuerit traditum. Propterea locum illum Hippocratis in lib. de Locis in homine, διέντα μετώπῳ, tam in Græcis omnibus codicibus, quàm in Latinis,

tinis, corruptum, & μέλωτι restituendum arbitror. vel enim pro oleo amygdalino, vel pro vnguẽto Aegyptio capiamus, melius sanè ad explicandam Hippocratis mentem consultum erit. His addam Plutarchum in lib. de Iside & Osiride, ex Aristotelis sententia dicere, vnguentorum, florum, pratorum odoriferas respirationes non minus ad sanitatem, quàm ad voluptatem conferre, cùm cerebrum natura frigidum & concretum sensim calore & leuitate resoluant: Myrrham insuper apud Aegyptios Bal vocari, quod translatum Delirij expurgationem maximè significat.

Morborum rara quædam genera ex Hippocrate, Agatharchide, Plutarcho, & Galeno. Locus Hippocratis restitutus, & alter Platonis indicatus.

CAPVT XX.

QVod Galenus in 1. & 6. de Locis affectis negauit se vidisse, vt etiã in intestinis hominum perinde ac in vesicis lapides gignantur, id minimè mirandũ putari debet: quando & nos & alij tophaceas materias ex intestinis atq; aliis corporis partibus non sine stupore extractas inspeximus: immò vetustissimus auctor Hippoc. in 5. Epidemiorum famulæ Dyseridis in matrice lapidem enatum refert. Quod neq; admiratione vlla dignum videbitur, si quibus causis renes & vesica humores in lapideam compagem vertunt, adiunt, & augent, ijsdem alias quoq; partes illud efficere posse consideremus. Negauit quoq; ibidem Galenus se animalia in cruribus humanis apud Arabas genita, Dracunculos appellata, conspexisse: quæ tamen Auicenna 3. 4. t. 2. cap. 21. à se visa innuit: etsi, quòd essent animalia, palam affirmare minus videatur. Hæc eadem fuisse semper existimaui, quæ Plutarchus ætate Galeno non multum superior in 8. Sympos. 9. huncin

modum descripsit: οἱ δὲ περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν νοσήσαντες, ὡς ἀγαθαρχίδας ἱστόρησεν, ἄλλοις τε συμπτώμασιν ἐχρήσαντο καινοῖς, καὶ ἀνισορρόποις, καὶ δρακόντια μικρὰ τὰς κνήμας διεσθίοντα, καὶ τοὺς βραχίονας ἐξεκοψεν, ἁψάμενον δ' αὐτοῖς ἀνεδύετο, καὶ φλεγμονὰς ἀκαρίστους ἐνειλούμενα τοῖς μυώδεσι παρέχειν. καὶ τοῦτο τὸ πάθος οὔτε πρότερον οἶδεν οὐδὲ εἰς οὔτε ὕστερον ἄλλοις, ἀλλὰ ἐκείνοις μόνον γενόμενον, ὡς ἕτερα πολλά. id est: Maris rubri incolæ, vt retulit Agatharchides, affectionibus nouis & nunquam auditis tentati sunt. Nam dracunculi quidam parui, crura & brachia edentes, eruperunt: qui si tangebantur, statim emergebant, atque musculis infixi, minimè tolerabiles inflammationes pariebant. Hoc morbi genus prius nemo vidit vnquam, neque posterius alijs, nisi his solis, contigisse, vt alia multa. An is morbus ab aëre, an à regione, an à victu nasceretur, fortasse dubitandum esset. Sed me certum faciunt, victûm potius simili morbo occasionem dedisse, quæ in 5. περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης idē Agatharchides & Diodorus Siculus lib. 3. cap. 3. scripta reliquit; nimirum quosdam populos, vt aliàs quoque retuli, ob frequentem locustarum esum non modò breuiori ceteris vita esse, verùm etiam sæuissimo quodam pediculorum alatorum genere, nec admodum dracunculis prædictis dissimili morbo consumptos interire. Vnde vehementer mirari soleo, quomodo Parthi ac Iudæi potuerint (vt Leuitici 2. narratur) locustis victitare: nisi Dei immortalis beneficio id perinde factum est in ipsis, ac in Ioanne Baptista obseruatum legitur apud Mattheum. alioquin, vt Galenus 5. de Loc. aff. nec non Suidas tradunt, Seleucidas aues in Asia locustis vescentes, statim ipsas excernere, & proinde nil ferè nutriri, sic par erat homines eo vnico cibo haud quaquà diu superesse posse. Historiam ab Agatharchide relatam, quoniam medicos adiuturam ac delectaturam spero, eam Latino sermone expositam heic subiungam. A prædictis non multum differunt locustarum esores, gens quidem staturæ alijs breuioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum,

vernum, quando apud ipsos Aphrici & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito ineffabilis magnarum locustarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos peruehitur, quæ ab auibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs salitis atque alio modo paratis vescentes; venantur autem ipsas fumo ex aëre in terram deijcientes. Atque hi agilitate quidem & pedum velocitate pollere dicuntur; sed cùm valde siccum nutrimentum capiant, vltra quadragesimum annum minimè vitam producunt; immò vita miseriorem sanè mortem obeunt. Si quidem appropinquante senectute eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innascuntur, figura quidem caninis muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore, ac ventre, breuiq́ue vniuersam faciei cutem depascuntur. Atque horum alij primùm scabiosorum instar afficiuntur, deinde se ipsos grauiter dilacerant, tandemq́ue morbo consistente, nec non cum bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur; sicq́ue vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aëris prauitatem intereunt. In lib. de Medico, Hippocrati adscripto, hæc leguntur, ἔπειτα περὶ αὐτῶν καθαίρειν ὡς ἔχειν. Quæ cùm obscura sint, neque cohæreant, sic restituenda puto: ἔπειτα τὰ περὶ αὐτὸν καθαρῶς ἔχειν ἐσθῆτι χρηστῇ. Qui enim dixerat antea de corpore medici, vt esse debeat, mox iure de ijs, quæ sunt circa corpus, loqui potest. Quod autem dixit ibi Hippoc. medicum carnosum & optimi coloris esse debere, quoniam malè dispositi alijs minus auxiliari posse putantur, diuersum est ab eo, quod in 3. de Rep. scriptum est apud Platonem, scilicet medicos fieri excellentissimos, si à pueritia artem discere auspicati, cum plurimis ægris versati sint, ipsiq́ue omnes morbos experti, natura quoque valetudinarij sint.

De ijs qui semel in die cibos capiunt.
CAP. XXI.

MAiorem autiquorum partem semel tantũ in die cibis saturari solitam, multi varijs rationibus atq; auctoritatibus comprobarunt. Non defuisse tamen, & præsertim seniores, qui valetudinis gratia bis térve manducarent, & Aristoteles & Galenus memorię prodiderunt. Vtri melius sibi ipsis consulerent, huic loco non conuenit, vt disputetur. Id solum dicam, ab auctoribus varia in ijs, qui semel manducarent, vitia fuisse notata. Aristoteles in Physicis quæst. quemadmodum refert Apollonius in Mirab. historijs, scribit, τοὺς μονοσιτοῦντας πικρότερα τὰ ἤθη ἔχειν μᾶλλον, ἢ τοὺς δὶς τροφαῖς χρωμένους: Eos qui in die semel tantùm cibis vescuntur, amarulentioribus esse moribus, quàm eos, qui bis. quoniam aucta in ipsis vtraq; bilis, animum magnopere perturbat, eosq; iracundos & melancholicos facit. Vnde auctor ille in fine primi libri de Dięta, ijs qui calido temperamento sunt, mandat, vt post sumptos cibos actiones obeant, quoniam sic calor cibi temperatus eos stabiliores, ac agendis rebus aptiores facit. Plinius quoq; lib. 28. cap. 5. ex sententia Hippocratis tradit, non prandentium exta celerius senescere. Ante hunc dixerat Celsus, assuetis bis in die comedere, si semel solùm cibis impleantur, aluum adstringi. Ambos verò ex 2. de Diæta Hippocratis libro accepisse arbitror, vbi hęc legũtur: μονοσιτίη ἰσχναίνει καὶ ξηραίνει, καὶ τὴν κοιλίην ἱστησι, διότι τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς (αρκὸς καταναλίσκει). ἄριστον δὲ τἀναντία διαπρήσσει τῇ μονοσιτίῃ. Quo fit, vt non omnibus tutò à medicis τὸ μονοσιτεειν præcipi credam: quemadmodum inutile omnibus puto, si cibis quotidie repleri (quod Plato in Syracusanis notauit) bis velint. Certè alimentum in plures vices dispertitum, facilius concoqui nemo negat. At si modus qualitatis ac mensuræ non habeatur, quanto copiosius quis alitur, tanto deteriora pericula eum subire constat. Atq; de his locutum

cutum puto Hippocratem, quando in lib. de Aere aquis & locis, ἀριστήσεις edaces appellauit, quasi illi ab ipso vt intemperati damnentur, qui tam in prandio quàm in cena escis impleri volunt. Neq; enim Cornelij Celsi sententiam probare queo; vbi, modò concoquas, nullum in cibis discrimen haberi necessarium ducit: quod etiam antè Lucretius dixerat, hisce carminibus:

Nec refert quicquam, quo victus corpus alatur,
Dum modò quod capias concoctum didere possis
Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.

Si quidem athletæ pessimis cibis & ἀναλκοφαγίᾳ illa, ab Aristotele in Politicis & Clemente Alexandrino decantata, vtentes, fortasse ob exercitationes & coctiones minus offendebantur: sed Galenus, qui illud probè nouit, in 2. de Aliment. facult. hæc scripsit: Διὰ τοῦτο ἀπέχεσθαι συμβουλεύω τῶν πάνυ κακοχύμων ἐδεσμάτων, κἂν εὐπεψίαν τισὶν ᾖ· λανθάνει γὰρ ἐν ταῖς φλεψὶ χυμὸς ἐξ αὐτῶν ἠθροισμένος, ὃς ἐπειδὰν ὀλίγης εἰς τὴν ζῆψιν ἀφορμῆς ἐπιλάβηται, πυρετοὺς κακοήθεις ἐργάζεται. id est, Quapropter, vt ab omnibus praui succi edulijs abstineant, consulo, & si illa coctu facilia sint. Latet enim in venis prauus humor ex ipsis coaceruatus, qui cùm vel paruam ad putredinem concipiendam sit nactus occasionem, febres mali moris inducit. Hoc tamen obseruandum, δεῖπνον, quod & Galeni & nostra tempestate cenam significat, ἄριστον siue prandium vetustissimis temporibus designasse: vt Erotianus & Galenus meminerunt. quasi id esset, μετὰ τὸ δεῖ πονεῖν, siue post quod laborare oportet.

De Caryce, & Carycia. De Apro, & Lumbo.

CAPVT XXII.

HΝ καρύκιον, edulium siue intritum fuisse lydium, ex sanguine atq; aromatibus eo pacto, quo in pluribus Italiæ locis conficiuntur, commixtum, & Suidas, & Philocrates Samius, Erotianus atq; Gal. me-

moriæ mandarunt; cuius item mentionem fecit Plutarchus 4. Sympos. prob. 1. vbi dum hæc scribit, ὡς οὐκ ἐν ἀβυτάκαις, καὶ κανδύτοις, καὶ καρύκαις ἐστὶν, demonstrat, ea omnia escarum genera ex varijs rebus apparata fuisse. Ad Caryces verò imitationem, aliud non illi dissimile condimentum posterioribus seculis componi solitum puto, quod à multis, & præsertim à Galeno in 4. de Sanitate tuenda, καρυκεία vocatum est; cuiúsve apparatum maximam artem requisiuisse, ex hisce ipsius Galeni verbis perspicuum fit: ἐπιτήδειον δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐστὶ καὶ τὸ διὰ τριῶν πεπέρεων, ὅταν μὴ πάνυ φαρμακῶδες τε καὶ ποικίλως σκευασθῇ· καθάπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν συντιθέασιν αὐτὸ, δίκην καρυκείας τινὸς, ἢ σὺς ἀγρίου, πρὸς τὶ τούτων τῶν θαυμασίων ὀψοποιῶν ἐσκευασμένον. Vnde mirari subit, cur Suidas τὴν καρυκείαν significare τῶν ζωμῶν ἡδότητα scripserit. Apri autem, quos etiam à coquis exquisitissimè apparari cõsueuisse, in præcitatis verbis meminit Galenus, vt à veteribus in conuiuijs æstimarentur, Iuuenalis hoc versu testatur:

— quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.

Ne Martialem proferam, qui vix vnquam cenas aut nobiles escas memorat, quin inter ipsas apro nobiliorem propè locum tradat; quem sicut hodie varijs iuribus ac delicatis liquoribus condiunt coqui, vt eius siluestrem odorem occultent, ita quoq; maiores nostros non minus gulæ studiosos factitasse intelliget, quicunque Apicij illius opsodædali varias apri condituras examinauerit. Apri lumbus omnibus alijs partibus eius præponebatur. Hunc Plautus & Cato Aprugnum vocauêre, cuius tenera durities commendata ipsi etiam Calli nomen dedit: propter quod etiam Horatius longa oua extollens callosa nuncupauit, tamquã compacta illa teneritudo in omnibus ciborum generibus & dentibus & palato valdè grata sit. Quin & hodie in Italiæ nonnullis regionibus, ac Venetorum præsertim, suum domesticorum lumbos inter suauia æstimari scimus.

Schinckius.

Quid

Quid sit ὠμήλυσις. De Farre factitio Aetij locus emaculatus: & quod Far hordei. De Hordeo quædam, ex Arist. & Apollonio.

CAP. XXIII.

QVicunque apud Absyrtum lectitarunt, ὠμήλυσιν Græcorum mixtionem quãdam ex farinis fœnugræci, seminis lini, & hordei, æquali pondere confarctis extitisse, iure dubitant, quomodo Cælius Aurelianus Acutorum 2. cap. 24. & 37. interdum simplicis pollinis cataplasma, interdũ pollines aqua solutos à Græcis ὠμήλυσιν vocari tradat. Sed omnem dubitandi occasionem è medio tollit Galenus, qui in Expos. voc. antiq. eo nomine à veterib. appellari tã tenuiores quàm crassiores & non torrefactas hordei farinas scribit: addens, ὠμήλυσιν quasi crudam farinam propriè dici, abusiuè autem omne aliud farinarum genus ita nuncupari. Et quoniam farinarum mentionem feci, hic locus me admonet, vt errorem quorundam recentiorum detegam, qui apud antiquos Far etiam rem factitiam extitisse, duabus rationibus probare credunt: quarũ prima est, quòd Archigenes apud Aetium lib. 9. cap. 45. manifestè monstrat, Romanos far ex frumento madefacto, siccato, & in partes crassiores diffracto, parasse. Altera est, quòd Palladius farris hordei mentionem faciens, clarè innuit, far illud factitium fuisse. Ego verò, quinec Plinium Archigeni fere coetaneum, nec quem quam alium (quod recorder) far aliud præter natiuũ adeum vocatum nominasse vidi, facile puto eos in mãgno errore versatos esse. Et quod primò de Archigene in medium afferunt, sciant velim, ea omnia ex margine, ab aliquo inscio librario contextui fuisse perperam interposita. Nam præterquam quòd nemo me docris iudicij inueniretur, qui verba illa in latinis codicibus posita nec inter se, nec cum præcedentibus sub

ſequentibũ ſuc, cohærere non aduerteret; accedit quoque codicis vetuſtiſſimi, qui apud me reperitur, teſtimonium, in quo tota illa pars ſine farris factitij mentione hunc in modum legitur: πολλοὶ μὲν οὖν σκευάσθωσαν διὰ χόνδρυ ἢ ἁλίκης, τρόφιμοι ὄντες, καὶ ποσῶς παραπλαστικοὶ, ἡδυνέσθωσαν δὲ ἁλσὶ ἐλαχίστοις καὶ βραχεῖ ἐλαίῳ, καὶ ἀνήθῳ, ἢ μᾶλλον αὐτὶ τοῦ ἐλαίου στέατι ὄρνιθος ἢ χηνὸς προσφάτῳ: οἱ δὲ διὰ ὀρύζης ὁμοίως σκευαζόμενοι ξηραντικώτεροι εἰσιν. ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ ἀπὸ κέγχρου. οἱ δὲ ἐκ φαρὸς σκευαζόμενοι, στυπτικώτεροι σκευάζω δὲ αὐτοὺς ἐγὼ, φησιν Ἀρχιγένης, τὸν τρόπον τοῦτον μαγειρικὸν. ἀποβρέχω ὕδατι ὀμβρίῳ, ὡς τ' ἐν νυκτὶ ῥεῦσαι. εἶτα ἐπιμελῶς ἀποπλύνων τὸν ῥοῦν, ἐμβάλλω τῷ ὕδατι φὰρ τὸ καλούμενον κλούσινον, καὶ πάλιν ἐάσας αὐτὸν διαβρεχῆναι, χερσὶν ἀπουδαίως διαστρίβω, καὶ οὕτως διηθήσας, αὐτὸν τὸν χυλὸν ἕψω, κινῶν ἀνήθου κλοσιν. συνίσταται δὲ ταχέως, ὡς ἡ εἰς τὰ βιβλία κόλλα. id eſt, Pultes igitur ex chondro vel halica apparentur, vt qui valde nutriant, & aliquo pacto obducant: condiantur verò minimo ſalis, oleo, & anetho, vel potius olei loco recenti gallinæ aut anſeris pinguedine. Quę verò ex oryza eodem modo parantur, magis exſiccãt: & quæ ex milio adhuc magis: & quæ fiunt ex farre magis adſtringunt. Ipſas autẽ paro (ait Archigenes) hoc coquorum modo. Aqua pluuia tota nocte rohem macero: deinde diligenter exprimens, aquæ inijcio far cluſinum vocatum: rurſusq; ipſum macerari ſinens, manibus diligenter tero: ſicque percolatum ipſum ſuccum coquo, anethi ramis agitãs. Cõſiſtit autem celeriter inſtar glutini librorum. Quæ verba vti inter ſe mirificè conſonant, ſic latinis Germani interpretis comparata, non modò ea corrupta eſſe, verum etiam quicquid plus in ipſis legitur, ſuperuacaneum fore monſtrant. Cùm enim aliquis recentior in margine dictionis Far regionem adnotaſſet, Farris illius apparatum: forte vel interpres ipſe, vel librarius alter, id totum textui interſerendum exiſti mauit; vnde poſtmodum alia exẽplaria tranſcripta, ſimili errore in numero infecerũt. Multos etenim errores in antiquos libros ſimili ratione irrepſiſſe, apud omnes erudios conſtat. De Palladio aũt quod dicũt, ita ſentio: far hor

dei apud ipsum idē esse, quod apud Columellā, à quo omnia illa accepit. Columellam porrò farris nomine sæpissime pro crassiore farina vti, scire possūt, qui octa ui eius libri cap. 4. 5. & 11. attentè legerunt: quo pacto Varro etiam vsus sæpius inuenitur, & præsertim quando pro turdorum cibis offas modò ex crassiore, modo ex subtiliore farre componi mandat. nam & farinam à farre, quo tercentum annis veteres Romani victitarūt, dictam fuisse, testatus est ex Verrio Plinius lib. 18. post quem & Iuuenalis simili vocabulo, pro pane ex farina vsus inuenitur Satyra 5.

—cùm possis honestius illic
Et tremere & sordes farris mordere canini.

Addam his, in Historijs mirabilibus Apollonij notatū inueniri, Aristotelem in Physicis quæstionib. docuisse, eos qui hordeo seren do incumbunt, pallidiorib. corporibus esse, quàm qui tritico; cùm tamen in 21. Prob. sect. prob. 24. id paullo diuersi⁹ legatur: eos scilicet, qui cibos ex hordeo factitant, decoloratiores, & destillationibus magis obnoxios esse: eos verò, qui ex tritico, meliorem habitum referre. quòd sicut triticum hordeo facilius coquitur, pariter etiam effluxus ab illo in corpus illabentes melius conficiantur, & propterea nec in crudos humores conuertantur, nec sanguinem corrumpant, quemadmodum vapores ab hordeo effluentes efficere verisimile est.

Locus Aristotelis de Melle correctus & expositus. Quòd mel conseruet mortua corpora: & alia quædam.

CAP. XXIIII.

VIgarium quorundam iam diu fuit opinio, mellis prouentum maxime præmonstrari, quando frequentiores arcus celestes apparent. quod probant nōnul-

li ex hisce verbis Aristotelis in lib. 5. de Historia animalium, cap. 22 μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἶρις. Sed ego hãc sententiam semper suspectam habui: propterea quòd Aristoteles eodem in loco ita scribens, ἀλλ' αὐχμοῦ μὲν ὄντος μέλι ἐργάζονται μᾶλλον, ἐπ' ὀμβρίας δὲ γόνον, id clare affirmat, quod etiam communi ferè omnium experimento constat; nimirum in summis siccitatibus maiorem mellis super herbas, quas depascũtur apes, copiam abundare. Iccirco, quin in Aristotelis codicibus impressis error aliquis lateat, nemini dubitandum puto: eo magis, quòd in vetustissimo Scipionis Carteromachi codice, quem mihi opera eruditissimi Fuluij Vrsini videre contigit, in hunc modum scriptum inveni: καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψει ὁ Σείριος. Quam lectionem vt vehementer probem, in primis publica fere experientia admonet: deinde Plinij scriptoris inter latinos grauissimi auctoritas, qui cũ omnia ab Aristotele acceperit, sensisse videtur lib. 11. cap. 14. optimum mel Sirio exoriente produci; apparente verò arcu cœlesti, si imber non sequatur, medicamẽta oculis & nonnulla fieri. Quid porrò Astrorum exortus Aristoteli significarent, scio alios diuersa sentire: mihi verò probatur magis, vt Canem & Procyonem interpretemur: quando quidem Theophrastus 1. de Caussis plantarum cap. 6. & alibi Canem τὸ ἄστρον per excellentiam vt plerique alij vocasse inuenitur. Cùm enim (vt Hipparchus ac Hyginus declarant) sidus Canis plures stellas contineat, quarum vna Sirius vel Canicula nuncupatur: Aristotelem id significasse arbitror, quòd mel tunc maximè ab aere cadit, quando astra, videlicet Procyon, Canis, & præsertim Sirius, qui Canis stella est, exoriuntur: eo namque tempore ardere terram, & siccitates maiores instare, vnde roris mellei vbertas nascatur, nemo nescit. Illud verò admiratione dignum est, quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, in Aphrica quandam gentem esse, quæ supra Syrtes & Carthaginem incolat, Gyzãteres vocata, hancque exerceat artem, vt flores istis in locis colligat,

melq;

melq; ea copia & qualitate ex ijs conficiat, vt apum æquet mellificium. Multas autem atque omni ex parte homini vtilissimas vires à natura obtinuit mel: sed illa reliquarum præstantissima putanda, quòd vitia coerceat, nec serpere ea patiatur. Qua ex causa etiam exanimum (sicut Columella lib. 12 tradit) corpus hominis per annos plurimos innoxium conseruat. Nam Plinius refert, principatu Claudij se vidisse Hippocentaurum in Thessalia natum, ex Aegypto ad Imperatorem in melle allatum. Ante Plinium verò Xenophon in 5. Græcarum rerum, morem quandoque sepeliendi mortuos in melle, vt conseruarentur, extitisse tradit: quod in 3. Lucretium intellexisse puto, cùm scripsit:

Aut in melle situm suffocari atq; rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi.

Aemilius etiam Probus, siue Cornelius Nepos, in Agesilai vita refert, ipsum inter Cyrenas & Aegyptum ex morbo decessisse, ibiq; amicos, quo Spartam facilius perferre possent, inopia mellis cera circumfudisse, atque domum ita incorruptum retulisse. Vt hac ratione valeant medici in vsu mellis esse audaciores, vbi præsertim corruptionibus occurrere, atque putredinem compescere necessarium est. Alioqui si cum siccitate contendatur, detrimentum potius quàm commodum mellis vsui succedere, meritò innuit Galenus, dum biliosis, vt pote siccis, magno studio eum cauendum præcepit.

Locus Theophrasti Apollonio collatus. De Helleboro quædam. Alter Theophrasti locus non integrè à Plinio expressus.

CAP. XXV.

Theophrastus 18. c. lib. 9. de Hist. plant. quantum assuetudo etiam in medicamentis valeat, declarans, aliquot hominum exempla proponit, qui magna hellebori copia assumpta, ob consuetudinem neq; superius neq; inferius purgabantur: inter alia Eudemum Chium refert viginti duas hellebori potiones in foro vna die hausisse, nec quicquam purgatũ esse. quamquam hoc ab ipso factum subiungit, cũ post septimam potionem pumicis puluerem aceto subactũ ad comprimendum hellebori vim bibisset. Hæc historia ex ipsomet Theophrasto. Non parum diuersa Apollonius in lib. de Mir. hist. refert, hoc pacto: θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φυτῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς πραγματείας, Εὔνομος (φησιν) ὁ χῖος ὁ φαρμακοπώλης ἐλλεβόρου πίνων πλείονας πόσεις οὐκ ἐκαθαίρετο, καὶ ποτὲ, ἔφη, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συνθέμενος τοῖς ὁμοτέχνοις περὶ τούτου, δύο καὶ εἴκοσι πόσεις ἔλαβεν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενος, καὶ οὐκ ἐξανέστη ἀπὸ τῶν σκευῶν, τότε δ' ἀπῆλθεν λούσασθαι, καὶ δειπνῆσαι, ὥσπερ εἰώθει, καὶ οὐκ ἐξήμεσεν. τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἐν πολυχρονίῳ συνηθείᾳ γεγονὼς, ἀρξάμενος ἀπὸ ὀλίγων ἕως τοσούτων. πάντων δὲ τῶν φαρμάκων αἱ δυνάμεις ἀσθενέστεραι τοῖς συνειθισμένοις, ἐνίοις δὲ καὶ ἄπρακτοι εἰσιν. id est, Theophrastus in lib. de Plantis, in postrema tractatione, Eunomus (ait) Chius pharmacopola multas hellebori potiones hauriens, non purgabatur: & nonnunquam vna die cum eiusdem professoribus re composita, in foro sedens, vigintiduas potiones accepit, neq; tamen à suis vasis surrexit: tum verò abijt lotum atque cenatum, vti consueuerat, neq; euomuit. Hoc autem fecit longa consuetudine ita paratus, à paucis scilicet principio accepto, sicq; ad tot potiones progre-

diens. Sunt enim omnium medicamentorum vires in consuetis infirmiores, in aliquibus etiam prorsus inefficaces. Quæ verba libenter proposui, vt queant eruditi iudicare, Theophrasti ne vulgatis codicibus, an Apollonij scriptis potior fides haberi debeat. Cùm enim Theophrasti mens in eo capite existat, consuetudinis potentiam demonstrare: videtur potius, si suam sententiam tali exemplo confirmare quærit, voluisse, Eunomum Chium tot hellebori potiones impune accepisse ob consuetudinem (vt legitur apud Apollonium) quàm quòd pumicem aceto subactum potasset. Cur veteres helleboro, elaterio, si milibusq; vehementissimis medicamentis adeo frequenter atq; audacter vterentur, inopiam leuiorum pharmacorum, qua laborabant, in caussa extitisse, putarunt multi. Ego verò nõ tam eorum consilium huic adscribo, quàm quòd (vt Galenus in libris de Artic. memorat) huiusce modi pharmacorum præparationes varias ac tutas habebãt, quas posteros edocere neglexerunt: nisi potius eorum commentarijs careamus: vt contigit de lib. Hellebori Hippoc. cuius principium dumtaxat habetur. Preterea linimentis, balneis, alijsq; extrinsecis (vt notat Oribasius) remedijs admiscebant, quæ vt sine noxa hominũ corpora purgabant, sic quoq; iucunditatem maiorem vel saltem molestiam minorem afferebant. His autem temporibus nihil pœne huiusce generis notum est: & iccirco non est mirum, si dum medicamenta leuiora sectari studemus, valentiora dimittẽtes, in curandis ægris ab antiquioribus tum in celeritate, tum etiam in securitate non raro superamur. Ita sane interpretor Plinij sententiam, qui helleborum scribit quondã terribile, postea tam promiscuum effectum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acrius, quę commentabantur, sumptitarent. An venenis edendis ita quoque possint homines assuefieri, vt ab illis non lędãtur, dubium est. Multi grauissimi auctores id fieri posse existimarunt: sed Auerroes, auctor in perscrutandis rerum caussis acutissimus, in lib. suo de Theriaca, talẽ sententiam acriter confutauit. Heic subiungẽdus alter

Theophrasti locus à Plinio non integre expressus. Is enim libro de Lapid. in hũc modum scribit: ἀνάκειται καὶ ἐν τῷ διὸς ὀβελίσκῳ σμαράγδους τέτταρας, μῆκος μὲν τετταράκοντα πηχῶν, εὖρος δὲ τὴ μὲν τέτταρας, τὴ δὲ δύο. id est: In Iouis Obeliſco quatuor ſmaragdos fuiſſe poſitos, longitudinis quadraginta cubitorum, latitudinis verò in vna parte quatuor, in altera duorum. hæc Theophraſtus. At Plinius ipſum citans, ſic ait 37. lib. c. 5. Et fuiſſe apud eos in Iouis delubro obeliſcum è quatuor ſmaragdis, xl. cubitorum longitudine, latitudine verò in vna parte quatuor, in altera duorum. Mihi ſane rationabilius videtur, in obeliſco fuiſſe ſmaragdos arte infixos, quàm totum obeliſcum ex ſmaragdis conſtructum eſſe.

Locus Hippocratis de Hippace Herodoto collatus. De Lactis coagulatione. Cteſiæ locus de Radice vinum coagulante. Muria dura, & Marinæ vſus.

CAP. XXVI.

VEtuſtiſſimus auctor Hippocrates in lib. de Aere aq. & locis, Scytharum mores varios enarrans, inter cetera eos equino lacte Hippace vocato victitaſſe refert. Quomodo autem Hippacem eæ gentes conficerent, in 4. de Morbis hac oratione edocet: ἔοικε δὲ τοῦτο, ὥσπερ οἱ Σκύθαι ποιεῦσιν ὀκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα ἐς ξύλα κοῖλα, σείουσι. τὸ δὲ παρασταμένον ἀφριᾶ, καὶ διακρίνεται, καὶ τὸ μὲν πῖον, ὃ βούτυρον καλέουσιν, ἐπιπολῆς ἵσταται, ἐλαφρὸν ἐὸν· τὸ δὲ βαρὺ καὶ παχὺ κάτω ἵσταται, ὃ καὶ ἀποκρίναντες ξηραίνουσι· ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην καλέουσιν. id est: Assimilatur verò hoc illi, quod Scythæ ex equino lacte parant. Nam lac vaſis ligneis inijcientes conquaſſant: quaſſatum ſpumeſcit atque diſſeparatur: & id quod ſuperficiei

ciei supernatat, Butyrum appellant, veluti leue quoddam: quod autem infrà subsidet graue, segregantes exiccant, & postquā concreuerit, Hippacem vocant. Hanc eandem rem quoniam Herodotus Hippocratis coætaneus in 4. diuerso quodam & latiori modo exponit, eius quoque verba subnectam: αἰγὸς τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὡς σφι ἀνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλὸν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δούλους. τοὺς ἢ δέλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι, τοῦ γάλακτος ἕνεκεν, τοῦ πίνουσι, ποιέοντες ὧδε. ἐπὰν φυσητῆρας λάβωσι ὀστεινοὺς, αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ αἰδοῖα, φυσῶσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσεόντων ἀμέλγουσι. φασὶ δὲ τοῦ δὲ ἕνεκα τοῦτο ποιέειν, τὰς φλέβας τε πιμπλᾶσθαι φυσεώμενας τῆς ἵππου, καὶ τὸ οὖθαρ κατιέναι. ἐπ' ἐὰν δὲ ἀμέλξωσι, τὸ γάλα ἐγχέοντες ἐς ξύλινα ἀγγήια κοῖλα, καὶ προσιστᾶσιν μετὰ τὰ ἀγγήια τοὺς τυφλοὺς, δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες, ἡγέονται εἶναι τιμιώτερον, τὸ δὲ ὑπιστάμενον ἧσσον τοῦ ἑτέρου. id est: Vxores nāque eorum in diuturna virorum absentia ad seruos accesserant visu orbatos. Orbant autem Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes. Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eaque genitalibus equarum imposita ore inflantur: hoc alijs facientibus, alij equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur, & mammæ descendunt. Posteaquam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci lac agitāt, cuius, quod summum est, delibatur, precioſiusque habetur: vilius autem, quod subsidit. Ratio autē, qua seruos occœcarent Scythæ, nulla alia fuit, nisi ne fugam capere possent. Siquidem cùm in hunc vnum faciendi lactis vsum eos adhiberent, oculi ipsorum non erant necessarij, vt ideo possent sine detrimento, ne fugitarent, seipsos exoculatione securos reddere. Itaq; ex prędictis perspectum habetur, præter coagulum, & succos diuersos, nobis experientia notus, quendam alium cō densandi casei modum antiquos cognouisse; medicos autem solos fuisse, vt 4. Meteorol. capit. 3. scribit Arist. qui coaguli opera lac in caseum condensarent,

forsan quòd sic purior caseus & valetudini accommodatior euadat: cùm qui alijs rebus commixtis efficitur, earum qualitates imbibere necesse habeat. Nam & Hippocrates loco citato Aristotelis sententiam ratam facere videtur, cùm ipse medicus coaguli sic mentionem faciat: ἔοικε ὁ ῥοῦς τὸ παθεῖν γαλακτι, ἐπὴν τις ὀπὸν ἐμβάλλῃ ἐς τὸ γάλα, ψυξις γενομένη ἐπ' αὐτῷ γάλακτα συνεπάγυνε τὸ γάλα, ᾗ ὁμοῦ ἐποίησε. id est: Similis est hæc affectio lacti: quãdo quis succum lacti inijcerit, frigiditas ipsi lacti inducta id condensat, atq; vnit. Quamquam posset aliquis suspicari, nomine ὀπὸς, intellexisse Hippocratem succum ficulnum, vt sæpe notatum est apud auctores, & præsertim poetas græcos. Hippicem quoque herbam describit Plinius lib. 25. cap. 8. quã in ore habentes, famem sitimq; non sentire, & ob id Scythas illa etiam in duodenos dies durare in fame sitiq;. An verò sit herba Hippice Plinij, cuius meminit Theophrastus 9. de Hist. plant. 13. his verbis, διὰ ταύτην τὴν ἱππάκην λέγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας ιβ ἐνδεκα, καὶ δώδεκα, vt credidisse videntur Hermolaus & Gaza, qui ἱππάκην vocem transtulit Equestri: an verò caseus equinus, sicut Turnebus in annotationibus in lib. Theophr. de Odoribus, in hoc Plinium reprehẽdens, existimauit: non ita facile ausim affirmare. Certè Theophrastus aliquid miri de Scythis dicere voluisse videtur. Atqui eos duodecim dies ea radice & caseo equino viuere cõ sueuisse, nullam admirationem habet: quando ferunt, Zoroastrem interdum solo lacte sex menses trãsegisse, quod de quodã alio narrat Athenæus: immo ipsemet Hippocrates atq; Herodotus videntur innuisse, plurimam temporis partem solo caseo equino Scythas victitasse. Igitur quin Turnebo discors sim, hactenus facere nequeo. An verò ope caloris an frigoris semper lacti coagulatio accedat, dubitari meritò posset: sed cùm à rebus diuersis facultatibus præditis hanc operationem nasci constet, ab vtraq; caussa proficisci autumo, calore serosum humorem exsugente, frigore terrenum condensante, atq; ab aqueis partibus segregante. Sic nãq; cynara, gallinæ ingluuies, πόλυπος ab Arist. vocata,

cnicus

nicus(quod tradit Alexander Probl.auctor)coagulare conspiciuntur. Illud mirum, quod à Ctesia scriptis mandatum est,radicem quandam apud Indos haberi, quæ aquæ aut vino parua mensura immissa, ita cõdensat,vt manu veluti cera teneri ac tractari queant: quemadmodum item de aquifolię arboris flore aquam glaciante, & coriacesia calliciaq; idem operantibus,ex Pythagoræ auctoritate tradit Plinius lib.24.c.13. & 17. Id autem efficere vim radicis mirifice exsiccatoriam ac frigidam,propterea existimo,quoniam Aristoteles scriptor grauissimus,in 4.Meteorol.lib.aquam,serum,& vrinam solo frigido sicco concrescere prodit:vbi etiã scribit,Arcadici quoddam vini genus esse,quod à fumo in vtribus siccatum adeò conspissatur, vt gladijs abrasum bibatur. Cur itaque apud Scribonium Largum aliósque scriptores pro Muria dura non eam intelligamus, quæ vi solis vsq; adeo crassefacta sit,vt alterius liquidioris respectu dura quodammodo appareat? Certè Turnebus, alioquin oculatissimus, si Columellã in lib. 12. vbi muriæ duræ conficiendæ rationem edocet,attentè lectitasset,nõ ipsi necesse fuisset eius etymologiam nimis subtiliter inuestigare:sed statim intellexisset, maiores nostros plures murias habuisse,& inter alias vnã, quam & copia salis & calore solis conspissatam,vt à reliquis separarent,duram nuncupare voluerunt, quáuetiam olivas albas condiri consueuisse innuit Celsus in 2.lib.Nã Columella idem lib.7. c. 4. cœlestis aquæ sub dio solibus duratæ ad pecoris scabritiem curãdam meminit.Mentionem quoq; facit Celsus lib.2.cap.30. aquæ duræ,quam difficulter putrescétem exponit. Ad hæc marinam aquam ad profligandos varios morbos tam intus quàm extra in vsum receptam ab antiquis inuenio;qua sacerdotes Aegyptios Euripidem,illuc cũ Platone appulsum, & morbo correptum, curasse memorat Laertius: vnde is quasi remedio gratiam redditurus,versiculum decantatum omnibus fecit:

θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Sententia Plinij defenditur de Lino viuo, & ex alijs comprobatur. Quid sit Scribonio Fœnicium.

CAP. XXVII.

EX Cyprio lapide, quem Amiantum alij nominant, telas & vela spectaculi gratia maiores texisse, quæ ignibus iniecta arderent quidem, sed flammis inuicta & splendidiora exirent, Dioscorides scripsit. Hũc quòd Plinius crediderit ac appellarit Linum viuum & inextinguibile, non erat à quibusdam recentioribus damnandus, quandoquidem Pausanias ante ipsum Carpasium linum, Strabo Carystium vocarant: quem Solinus Carbasum, Zoroaster Bostrychitem, quidam Corsoydem, alij Poliam, alij Spartopoliam, vulgares Pulueres salamandræ aut Alumen scissile falsò dixere. Ex huiusce generis lino mappas etiam factitatas, quæ igni immissæ, vt aliæ aqua lotæ, à sordibus mundabantur, præter Plinium Apollonius quoq; auctoritate Taci in libro Mirab. hist. hunc in modum testatur: τάπης ἐν τῷ περὶ λίθων, ὁ καρύστιος (φασὶν) λεγόμενος λίθος ἐπιφύσεις ἔχει ἐριώδεις, καὶ χνοώδεις, ἐξ ὧν ἡθεῖται ὑφάνεται χλαῖνα καυσίας· σκέφουσι δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἐλύχνια, ἃ ἐστὶν καιόμενα λαμπρὰ, ἀκατάκαυστα. τῶν δὲ σκιμαγείων τῶν ὑπανομένων ἡ πλύσις γίγνεται ἐν διὰ ὕδατος, ἀλλὰ κλημάλις καίεται, ἐκτότε τὸ σκιμαγεῖον ἐπιτίθεται, καὶ ὁ μὲν ῥύπος ἀποῤῥεῖ, αὐτὸ δὲ λοιπὸν καὶ καθαρὸν γίνεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ πάλιν εἰς τὰς ἐγχρήσεις χρείας. τὰ δὲ ἐλύχνια μενεῖ τὸν ἅπαντα χρόνον ἀκατάκαυστα καιόμενα μετ ἐλαίου. δοκιμάζεται δὲ καὶ τοὺς πλαστιζομένους ἡ ὀσμὴ τοῦ ἐλυχνίου καιομένου. γίγνεται δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ ἐν Καρυστῷ μὲν, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα ἔλαβεν, πολὺς δὲ ἐν Κύπρῳ, καταβαινόντων ἀπὸ τῆς Περαίας ὡς ἐπὶ Σόλους πορευομένοις ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Ἐ μαίου, ὑπωκάτω πετρῶν, καὶ κατὰ πανσέληνον αὔξεται, καὶ πάλιν φθίνοντος τὸ σεληνίου μειοῦται καὶ ὁ λίθος. id est: Tacus in lib. de Lapidibus, Lapis (ait) Carystius dictus habet

bet aduata quædam lanuginosa & colorata, ex qua materia nentur ac texuntur mantilia; ex eadem & fila pro lucernis torquentur, suntque dum vruntur splendida atque incremabilia. Porrò sordes mantilium nõ aqua eluuntur, sed clematis vritur, atque ei mappa imponitur, vnde sordes omnis effluit, ipsaque mappa igne alba atque pura redditur, rursumq; in vsum adhibetur. Funiculi autẽ lucernarum ex ipso facti, vsti cum oleo, nullo vnquam tempore consumuntur. Atq; harum lucernarum odore deprehenduntur, qui morbo caduco vexantur. Gignitur verò huiscemodi lapis tum in Carysto, à quo nomen sumpsit; tum copiosius in Cypro, quâ à Perandro Solos versus iter deorsum ducit, ad læuam Elmæi, infra rupes; augescit circa pleniluniũ, rursumque luna decrescente minuitur. Ex quibus manifestè colligitur, lapidem siue linum Cyprium, nõ tantùm spectaculi gratia, veru metiam ad mappas ac mantilia conficienda, vt quoq; Plinius meminit, vsurpatũ esse; quem vsum Dioscoridem sanè latuisse, nemo dubitet; fortasse quòd illius tẽpestate, vel potius in regionibus suis, minime amiantum in id adhiberetur. Ad hunc locum faciunt & illa, quæ Plutarchus scripsit in lib. de Defectu oraculorum: vbi flumina, fontes, metalla, aliasque plurimas terræ vires, aliquando deficere ostendens, idẽ euenisse scribit lapidi Carystio, sub hisce verbis: καὶ μετάλλων τὰς μὲν ἐξαμαυρώσεις γεγονέναι κενὰς, ὡς τῶν περὶ ἀττικὴν ἀργυρίων, καὶ τῆς ἐν εὐβοίᾳ χαλκίτιδος, ἐξ ἧς ἐδημιουργεῖτο τὰ ψυχήματα τῶν ξίφων, ὡς Αἴσχυλος εἴρηκε, λαβὼν γὰρ αὐτόθακτον εὐβοικὸν ξίφος· τῆς δὲ ἐν καρύστῳ πέτρας χρόνος οὐ πολὺς ἀφ' οὗ πέπαυται μηρύματα λίθων μαλακὰ νηματώδη συνεκφέρουσα. καὶ γὰρ ὑμῶν ἑωρακέναι τινὰς οἴομαι χειρόμακτρα, καὶ δίκτυα, καὶ κεκρυφάλους ἐκεῖθεν οὔτε περικαομένους, ἀλλ' ὡς ἂν ῥυπανθῇ χρωμένων ἐμβάλλοντες εἰς φλόγα, λαμπρὰ καὶ διαφανῆ κομίζονται: νῦν δὲ ἠφάνισται, καὶ μόλις οἷον ἴνες ἢ τρίχες ἀραιαὶ διατρέχουσιν ἐν τοῖς μετάλλοις. id est: Metallorum quoque nouas haud mirum extinctiones factas, quemadmodum argenti apud Atticam regionem, atq; chalcitidis, in Euboea, ex qua aquæ frigore tinctos enses fieri solitũ te-

ſtatur Aeſchylus his verbis: Capiens enim Euboicum enſem acie rigentem. Petræ autem in Caryſto iam diu eſt quòd vena deſijt glomos lapideos molles ferre, ex quibus fila nebantur. Nonnullos enim veſtrûm mantilia, plagulas, retia ex illa materia contexta aſpexiſſe puto, quæ non comburuntur, ſed vſu ſordida effecta in flammam conijciunt, atq; inde lucida & ſplendida eferunt. nunc autem euanuit, vixq; in metallis raræ veluti fibræ ac pili intercurrunt. Laborauit Turnebus, vt quid Scribonio Fœnicium ſignificaret, apertum faceret. Sed quis non videt, ea verba in 267. ſic legi debere: Secundum quæ adijcitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita per ſe aſpergitur, vltimum nitrum, & aſius lapis: phœnicio inducitur. Marcellus enim, qui Scribonium tranſcripſit, cap. 35. idem malagma deſcribens, ſic ea verba refert: Secundùm quæ adijcitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita aſpergitur, vltimum nitrum, & aſius lapis additur. Ea verò vltima duo verba, Phœnicio inducitur, arbitror ſic intelligendum, quòd malagma ſuper pannum vel corium purpureum, dum poſtulat vſus, duci debeat, atque ita loco patienti apponi. Nam & Marcellus & Scribonius alia huiuſcemodi emplaſmata memorant, quæ pannis ſuperinducta ægrotantibus membris applicabantur. In 37. capite Marcelli: De lapide Sarcophago vnciam vnam tundes, & cribrabis, & ex aqua tepida permiſcebis, atq; in pannum inductum impones pedibus, & alligabis.

FINIS SECVNDI LIBRI.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER TERTIVS.

Loca Oribasij ex Stobæo restituta.

CAP. I.

RIBASIVS, qui multa veterum medicorum scripta collegit, cuiq; ob hanc caussam medici omnes plurimum debent, in 9. Collect. suorum libro, nõ nulla ex Antyllo de aere profert: quæ quoniam apud Stobæum diuerso satis modo legũtur, hic lectoribus proponere volui. Ea igitur quę in cap. 4 Oribasij scripta habẽtur, sic apud Stobæum ser. 99. leguntur: ἡμέραν λαμβάνομεν σὺν τῇ νυκτι. ἀναλογιαν δὲ αὐτὴν ἔφαμεν ἔχειν τινὰ πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν, καθάπερ Ἱπποκράτης ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπεσημήνατο. ἔστι δὲ ὁ μὲν ὄρθρος ὑγρὸς καὶ θερμὸς, ἔαρι ἐοικὼς. διὰ τοῦτο οἵτε ὕπνοι εὐκρινεῖς, καὶ τὰ σώματα ἀνεῖται καὶ τὰ τῶν ὑγιαινόντων, καὶ τὰ τῶν νοσούντων, ὥστε καὶ τοῖς πυρέσσουσιν εὐφορώτατον εἶναι τόνδε τὸν καιρὸν. ἀναθυμιάσεις δὲ ἄνεισι περὶ τὸν ὄρθρον, καὶ αὖραι ποταμῶν ἀποπνέουσιν ὑγραὶ, καὶ δρόσος ἐπιπίπτει, ἀνθη ἀναβαίνει, καὶ πάντα τὰ ἐν τῆς γῆς φυόμενα ἀνίησιν, ἔαρι τῆς καταστάσεως τῆς ὀρθρινῆς ἐοικυίας. τὰ δὲ μέσα τῆς ἡμέρας θέρει παρείκασται. τὰ δὲ κατὰ

τὴν δείλην φθινοπώρῳ· διὰ τοῦτο βαρῶν καὶ δυσαρεστημά-
των οἰστικὰ, νοσερῆς οὔσης τῆς δείλης, ἀνάλογον φθινοπώρῳ.
τῆς δὲ νυκτὸς τὰ μὲν πρῶτα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἑσπέραν, ὅμοια
τῇ δείλῃ. ἐντεῦθεν οὔτε ὑπνοῦν ἐπιτρέπομεν τοῖς κάμνουσι
περὶ τὴν δὴ τὴν ὥραν, οὔτε ποτὸν προσφέρομεν, οὔτε ἄλλο
προσάγομεν βοήθημα, εἰ μήτι ἕτερον προκαλοῖτο, ὑποψόμε-
νοι τὸν καιρὸν τοῦτον, ὥσπερ καὶ τὸν δειλινόν. τὰ δὴ μέσα τῆς νυκ-
τὸς χειμῶνι ἐξείκασται πλεῖστον γὰρ τότε ὁ ἥλιος, καθάπερ καὶ
ἐν χειμῶνι, ἀφέστηκεν ἡμῶν. αἵτε οὖν ὀδύναι τοῖς νοσοῦσιν ἰσχυ-
ρότεραι τῆς νυκτὸς εἰκότως, διὰ τὸ ψύχος πυκνομένης τῆς
ἐπιφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένης τῆς κατὰ τὸ ἀδηλον διαπνο-
ῆς. καὶ τὰ ῥεύματα δὴ καὶ τὰ τῶν ὀφθαλμιώντων, καὶ τὰ τῶν δυ-
σεντερικῶν, καὶ κοιλιακῶν, καὶ τὰ αἱματικὰ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς προ-
φάσεως ἐπιγίνεται, παντὸς τοῦ εἰωθότος ἀπεῖναι κατὰ τὸ ἀ-
φανὲς εἰς ἕνα τόπον συνδιδομένου τὸν ῥευματιζόμενον. τὰ δὴ
τελευταῖα τῆς νυκτὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄρθρον γειτνιασιν
τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ κράσεως μεταλαμβάνει. Ea verò in latinis codicibus hunc in modum restituenda erunt; Diē vnà cum nocte modo intelligimus, eumq; anno similem esse pronunciamus, quemadmodum Hippocrates in 2. Epid. significauit. Matutinū enim tempus humidum calidumq; est veri simile; quamobrem somni puri, & corpora tam sanorum quam ægrotantium recreātur. Ex quo fit, vt febricitātes hac hora placidissime degant: nam exhalationes mane dissoluūtur, & humidæ fluminum aurę respirant, & ros cadit, flores exurgunt, omniaq; è terra orientia attolluntur: nimirum matutina constitutione veri simili existente. Meridies autem æstati comparatur. Pars verò quæ ad occasum pertinet, autumno: propter hoc grauitates ac fastidia infert, quippe cū occasus morbosus sit. Noctis verò pars prima, & quæ circa vesperam est, occasui similis est; eo tempore neque somnum ægroto suademus, neque potum damus, neq; vllum aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus, veluti illud tempus æquè ac tempus occasus vereamur. Mediæ noctis tempus hyemi comparatum est, siquidem tum sol plurimum à nobis, vt hybernis diebus, distat. Ergo dolores nocturno tempore vehementiores sunt,

idq;

idque meritò, cùm nox suo frigore extremam cutim densat, & perspirationem, quæ clàm in corporibus fit, intercipiat: & defluxiones tum eorum qui lippitudine laborant, tum eorum, quos tormina intestinorum exercent, tum eorum qui cœliaci nominantur, tum eorum quibus sanguis fluit, ab hac eadem causa promouentur, cùm i', qui defluxionibus correpti sunt, id totum, quod clàm ferri consueuit, vnum in locum amandent. Vltima noctis pars, propterea quòd matutino tempori propinqua est, eiusdem cum eo temperamenti est particeps. In eodem similiter lib. cap. II. quæ scribuntur, ita Stobæus refert: οι ὑψηλοι τ τοτων ὑγιεινοτεροι, ϑϑ ἀερ@ ἐν αὐτοις μὴ μενον@, ἀλλὰ ϑϑιχομενου, & ἀπο τ ἀνεμων ζυνεχὲς ἀπωϑουμένου. ἐυπνοοιτε δὴ, ϗ ἀφεσεσι πασαις ἐπιτηδειοι, οις ϑϑὲ θώρακα & κεφαλὴ ϖεπονθοσι, & οις αἰϑητηριοις πασιν. οι ϗ ταπεινοι οις μεν ϖεπειρημενοις ἀναρμοσοι, ἀφοροῦμένοις ϗ ϗ ϗ ζυγκωλομενοις ἐπιτηδειοι, & γεροῦσι ϗ ἁρμοζουσι μαλλον τ ὑψηλων. οι ϗ παραθαλαττιοι τοτοις οις τε ὑδρωτικοις, & οις ὑπο ῥευμ@ οὐτινοσοῦν ἐνοχλουμένοις ἀρμοδιοι, ϗ ὅσον ἀφ μυξαι, ἢ φλεγμαι, ἢ ἀνασομῶσαι. ἀσαϑοι ϗ ϗ νοσηρικοις ἢ ἀρθρητικοῖς πασιν, ἐπιτηδειοι ϗ & εἰ σόρξιν πεκτωμένοις οι ϗ μεσόγειοι ψυχρότεροι τ παραθαλαττιων, & ϖῶς μὲν τὰ ὀξεα νοσημάτα, ἐαν γε μὴ ἐλῶδεις ὦσι, μὴ ϗ κοιλοι, κρείττους τ παραθαλαττιων, ϖῶς ϗ τὰ χρόνια χείρους. οι ϗ ἑλῶδεις κακοι μὲν ἀεὶ, θερους ϗ ϗ λοιμώδεις. ϖεπτῳδεις θέρους μὲν πνιγώδης, χειμῶν@ ϗ χαλεπῶς ψυχροι, οὐ φαῦλοι ϗ ϖῶς ὑγιεια. οι ϗ παραποδαμιοι, ψυχροι ϗ ἀνώμαλοι, ἀτραφιας μοναις ἐπιηδειοι τοις δι' ὑγροτητ@ ζυνισαμένοις. χείρους ϗ τοτων οι τελμαλῶδεις· οὐ γὰρ μονον φαῦλον τὸν ἀερα καλασκιάζουσιν, ἀλλὰ ϗ τὸς καρτοὺς κακειους, & ϗμφιχόν τε λυμαινομ@, ϗ τὰ ἀπωλείχνα σκληροῦσι, & καχεξιας ϗ κακοχυμιας ϗ ὑδρωπας ἀπέλουσι. κακοι ϗ ϗ οι ϖῶς μεταλλοις τισιν ὑφεστῶτες· ξηροι γὰρ, ϗ πνιγώδεις. οι ϗ βαθύσειοι εὐχυμώτεροι ὄντες, τοις ξηροτέραις ἁρμόζουσι ἀφεσεσιν. οι ϗ ἀργιλῶδεις ἀφλυϊκοι τὲ & σωμαχου, & ἑκλυτον ἐχοντες τὸν ἀναθυμιασιν. οι ϗ ψυρόδεις ξηροτεροι τούτων. οι ϗ μελαγχειοι ϖάντες ἀρισοι. Sic verò latinè interpretanda sunt: Loca sublimia saluberrima sunt, cùm aër in eis

non sit permanens, sed perfundatur, & à ventis continenter exagitetur; cumq; rectè perspirentur, omnibus thoracis affectionibus erunt accommodata, & capiti laboranti, & omnibus sensuum instrumentis conuenient. At loca humilia antedictis non sunt idonea: ijs verò qui per halitum digeruntur, qui in syncopas cadunt, & senibus, magis quàm sublimia apta sunt. Loca verò maritima hydropicis, & quibus quæuis defluxio molesta est, accõmodata sunt, itemq; vbi detergendum, aut calefaciendum, aut aperiendum est, conueniunt; sed prosunt etiam omnibus ijs, qui neruorum & articulorum doloribus torquentur. Iam deprauatis quoque appetitibus prosunt. Mediterranea verò sunt maritimis frigidiora: ceterùm ad morbos acutos, si neque palustria, neq; causa fuerint, sunt maritimis accommodatiora; sed ad morbos diuturnos ineptiora. Stagnantia cùm semper sunt in vitio, tum verò etiã æstate sunt pestilentia. Paludosa æstate quidem suffocant, hyeme verò molesta frigora faciunt, neq; tamen sanitati incommodant. Quæ verò sunt prope flumina, frigida ac inæqualia existunt, solis atrophia ob humiditatem laborantibus accommodata. Hisce peiora habentur lutulenta: quoniam non solùm aërem prauum, sed & fructus deteriores reddunt, stomachum corrumpunt, viscera indurant, malos habitus, cacochymias, & hydropas pariunt. Præterea quæ metallis propinqua sunt, mala itidem existimantur, siquidem sicca sunt, & suffocantia. Quæ verò sub terra sunt, si boni succi fuerint, siccioribus affectionibus apta censentur. Argillosa verò robur dissoluunt, cùm exhalationem habeant, in qua exsoluendi vis ineſt. Ruffa maiore exsiccandi vi, quàm quę nunc diximus, sunt prædita: nigra verò omnibus bonitate longè præstant.

De

De Cyphoide, & Cyphi, Galeni, Plutarchi, & Herodoti loca collata, emendata, & explicata. De verbo ταριχεύειν, in condiendis corporibus mortuis vsurpato.

CAP. II.

EX præclarissimis, quas ad varia morborum genera reliquit Andromachus, compositionibus, vna fuit pro hepaticis curandis, Cyphoides appellata, cuius Galenus 8. de Comp. med. secundùm loca, mentionem faciens, sic ab ipso vocatam scribit ob similitudinem illius Cypheos, quod Aegyptij omnium primi inuenêre, ac in honorem Deorum quotidie accendere, eiusq; vapore templa suffumigare consueuerunt. Cypheos verò compositionem, etsi Damocrates ex Ruffo, in 2. Antidotorum Galeni libro, clarissimè explicasse videatur: nihilominus & à Plutarcho traditam descriptionem proponere gratum futurum putaui, vt vtrisq; simul conlatis, Galeni historiæ splendor & gratia maior addatur. Plutarchus itaq; in libello de Iside & Osiride, prope finẽ, sic lingua nostra loquitur: Cyphi autem temperamentum est ex decem & sex rebus compositum, cypero, melle, vino, & vua passa, & resina, & myrrha, & aspalatho, & seseli, & iunco odorato, & bitumine, & musco, & lacaphtho (nam vbi Græcè θρύου, legendum βρύου, & λακάφθου) præter hæc vtraq; iunipero, quarũ alteram maiorem, alteram minorẽ vocant, & cardamomo, & harundine. Componunt autẽ non temerè, sed recitatis interim, dum seplasiarij temperãt, scripturis sacris. Numerus verò tametsi maximè videtur quadratus ex quadrato, & solus habere æqualem æqualiter numerum, eò quòd loco æqualem ambitum decenter inducat, minimè est nominandus. In hoc autem cooperari oportet inter se simul plurima, quæ coniuncta sunt, cũ odoriferas habeant facultates.

Dulcem enim ſpiritum & vtilem emittunt exhalationem, per quam & mutatur aër, & corpus etiam ſpiritu commotum conſtringit, vt & erga nos accommodetur, & temperamentum blandum habeat: & continuas grauesque curas diuturnas ſine ebrietate relaxat, ac ſoluit: & vim imaginatiuam & inſomniorum capacem veluti ſpeculum leuigat, ac puriorem reddit, nihilo deterius quàm lyræ pulſus, quibus ante ſomnum vtebantur Pythagorici. Odorata enim ſenſum deficientem reuocant ſæpe, rurſus obtundunt & auferunt diffuſis prę tenuitate per corpus humoribus; ſicut & medici nonnulli ſomnum fieri dicunt, cùm cibi exhalatio leniter circa viſcera ſerpens, & blandè attrectans, pruritum quendam facit. Cyphi autem tum potione tum maſſa vtuntur. Potum enim interiora purgare videtur: maſſa verò emollit. Et prę ter hęc reſina Solis opus eſt, & myrrha, earum plantarum, quæ ad Lunam lacrymas emittunt. At inter ea, quæ Cyphi conſtituunt, ſunt quæ nocte gaudent magis, vt ſunt quæcunque ventis frigidis, & vmbris, & rore, & humoribus nutriri ſolent: quando Solis quidē lumen vnum eſt, ac ſimplex, & ſolem Pindarus nullo contradicente dicit per Aetherem cerni: ſed nocturnus aër commixtio eſt ac temperamentum multorum luminum, multarúmque virtutum veluti ſeminum ex omnibus in vnum ſydus confluentium. Meritò itaque illa, cùm ſimplicia ſint, & ex ſole originem trahant, interdiu, hæc verò cùm mixta ſint, & varia qualitatibus, incipiente nocte ſufficiunt. Quemadmodum autem Plutarchus Cypheos potionem interiora purgare ſcribit, ſimiliter quoque dixit Damocrates: ἰνὲς ᾗ ὧν τῶν ἥπατος, ἢ τὸν πνεύμονα, ἢ καὶ τί γε ἕτερον ἀπλάσχνον ἐξηλκωμένοις, πίνειν διδόασιν ὡς δραχμὴν τοῦ Φαρμάκου id eſt: Quidam autem ijs, qui iecur, vel pulmonem, vel quodpiam aliud viſcus vlceratum habent, drachmam pharmaci bibendam tradunt. Vt inter ipſos conueniat, non ſolùm ſuffitu, ſed etiam potu pro medicamento in vſu extitiſſe id mixturæ genus. Quod porrò memoriæ mandauit Galenus 3. de Loc. affect. Cypheos odorem capitis dolorem

lorem inducere: id intelligendum est de quibusdam, qui leui qualibet de caussa eius partis dolore occupantur, quando præsertim caput calidum à natura habēt. Alioquin scriptum est ab eodem Plutarcho in libro citato, Aristotelem voluisse cerebrum ab odoribus maximè recreari: quin & ipsemet Galenus 2. de Comp. medic. s. l. vbi in febribus humores frigidi dolorem capitis faciunt, fronti illini Cyphi præsentaneum remedium putat. Quod cùm tradat Damocrates Aegyptios Dijs quibusdam in sacrificio succendere consueuisse, fit vt credam, de illo Herodotum sermonem facere, quando in 2. libro eius gentis in sacrificando ritus enarrans ait: His actis, reliquum bouis corpus stipant panibus puris, & melle, & vua passa, & ficis, & thure, & myrrha, atque alijs odoribus: vbi hæc infarserunt, adolent, multum vini oleiq́ue infundentes. Et quoniam de Aegyptijs sermonem hactenus habui, non omittam notare, apud Herodotum hoc verbum ταριχεύειν iccirco vsurpari sæpissimè, in corporū mortuorum condituris, quòd cùm plures gens illa haberet modos, quibus mortuos à putredine seruarent, primus omnium atque etiam frequentius à populo vsurpatus fuit, qui ex solo constabat sale. vnde iurè condire corpora dicebatur Salire, & condita τεθαριχευμένα. Nam simpliciora & cuiuis promptiora primò cognita & in vsu posita fuisse, rationi valde consentaneum est.

De Turdis Horatij & Martialis defenditur iudicium, & Galeni sententia improbatur. Modus coquendi phasianos.

CAPVT III.

MVlti mirati sunt, quòd Horatius Flaccus scripserit:

Nil melius turdo, nil vulua dulcius ampla.

idq́ue Martialis confirmarit, dicens:

Inter aues turdus (si quis me iudice certet)

in eamque venerunt sententiam, vt veteres tamquam gulæ indoctos damnarent. Sed si rem hanc exactius considerare velimus, profectò apparebit haud quaquam malè eos iudicasse. Nam quantam nutriendis pinguefaciendisque turdis maiores operam impenderent, M. Varro in 3. de Re rust. lib. & Columella posteris testatum fecerunt: vbi præter alia innumera circa turdos studia, in cibum illis quotidianum offas & ficis & farina aliàs crassiore aliàs subtiliore confarctas, nec non milium cum aqua copiosa & clara præbitum fuisse, monstrat: vt hac ratione persuasum cuique esse possit, aues similibus cibis, alijsque curis enutritas, iucundissimas euasisse, adeò vt singuli turdi ternis denarijs iure emptitari potuerint, quemadmodum interdum tempore suo Varro, quotidie ætate sua factum scribit Columella. Atque temporibus nostris turdorum saginandorum cùm nullus curam gerat, sed quales capiuntur in coquinas mittantur, necesse est eam in ipsis manducandis suauitatem minus percipi. Illud sanè de turdis non parua admiratione me afficit, quomodo Galenus eos & passerculos duriores esse concoctu perdicibus, attagenis, columbis, gallis, phasianis, & gallinis scripserit 3. de Alim. fac. Quem locum aliquo mendo scatere posset quis suspicari, nisi eadem verba apud Oribasium & Aëtium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potissimum in caussa est, quòd & 7. Methodi, & alibi ex Galeno colligitur, quæcunque magis nutriunt, debere difficilius (datis ceteris paribus) à calore naturali confici. Vnde si turdis & passeribus magis perdices, gallinæ, & phasiani nutriunt, suntque (vt loquitur Celsus) materiæ firmioris, par est quoque difficilius concoqui. Iam verò phasianos, quos, quantum ad coctionem ac nutriendi vim spectat, gallinis pares, edendi verò suauitate superiores facit Galenus, solis vaporibus à culinarum magistris ob maiorem gulæ iucunditatem coqui consueuisse, apud D. Hieronymum obseruaui. Is enim in Epistola ad Oceanum 83. sacerdotis munera typice

picè enarrans, sic eum depingit: Debere esse domum suam bene regentem, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt cælatas patinas struat, non vt phasidas aues lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artifici temperamẽto. Hoc etiam pacto solitum fructus coqui pro valetudinarijs meminit Galenus 2. de Comp. med. vbi examinat scripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate, & Alexander Trallianus lib. 12. cap. de Tertiana.

De Aconiti nomine, ex Antigono. De eodem Athenæi locus emendatus: item alter Theophrasti melius quàm à Gaza interpretatus. De Cicuta quædam. Error Macrobij.

CAPVT IIII.

DIu inter auctores disputatum fuit, à quo nam aconiti nomen acceptum esset; tandemq; potior pars Theophrasto adhæsit, qui in 9. de Plantarum historia sic ipsum vocatum scribit ab Aconis Periandynorum siue Mariandynorum (vt quidam corrigendum volunt) pago ad Heracleam Ponti. Theophrasti sententiam ex Theopompo comprobauit primò Aelius Promotus, cuius verba hæc sunt ex lib. περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων, qui in Vaticana bibliotheca seruatur: τὸ ἀκόνιτον φύεται μὲν ἐν ἀκόναις, λόφος δὲ ἐστιν ἐν ἡρακλείᾳ οὕτω καλούμενος ἀκόναι, ὡς ἱστορεῖ θεόπομπος, καὶ εὐφορίων δὲ ἐν τῷ ξενίῳ. ἐστὶ δὲ τὸ ἀκόνιτον ῥίζιον ἀγρώστιδι διεμφερὲς, ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦτο ὄνομα κέκτηται, ὃ καὶ παρδαλιάγχες τινὲς ὀνομάζουσι, διὰ τὸ τὰς παρδάλεις ἀποσευομένας τοῦτον πνιγμὸν ὑπομένειν. id est: Aconitum in Aconis quidem nascitur: mons autem est in Heraclea sic vocatus, vt narrat Theopompus: vt verò Euphorion

scribit in Xenio, Aconitum radicula est gramini simili, à loco huiusmodi nomen sortita, quam nonnulli Pardalianchem vocant, propterea quòd pardali, si eam gustauerint, suffocantur. Deinde Antigonus in Collectaneis paradoxis, vbi hæc scribit, Θεόπομπος ὁ φησιν ὁ ἱστοριόγραφος τὸ καλούμενον ἀκόνιτον γινέσθαι μὲν περὶ Ἡράκλειαν τὴν ἐν ταῖς ὀνομαζομέναις ἀκόναις, ὅθεν καὶ τὴς προσηγορίας τετυχηκέναι· δυναμικὸν δ' εἶναι φάρμακον, ὥστε μηδένα δύνασθαι ῥᾳδίως λαθεῖν οὐδένα, ἂν πίῃ τις πήγανον τοῦτο ἡμέραν. ὡς Ἀγαθάρχου τοῦ τυράννου πολλοὺς ἀποκτείναντος φαρμάκῳ, καὶ πειρομένου λανθάνειν, ὡς ἐγένετο συμφανὲς, τοὺς πλείστους Ἡρακλεωτῶν οὐ πρότερον ἐξιέναι, πρὶν ἢ φαγεῖν πήγανον. id est: Theopompus verò historiarum scriptor aconitum vocatum circa Heracleam in Aconis vocatis nasci, atque inde nomen habuisse narrat: cùm autem magnas vires possideat, quicquam non operari, si quis eadem die rutam potet. Vnde Agatharcho tyranno multos eo pharmaco tollere atque latere cupiente: vt primùm res detecta est, plurimi Heracleotarum non exibant domo, priusquam rutam comedissent. Quomodo verò Agatharchus Heracleotas aconito interficeret, Theopompus apud Antigonum clarè non expressit: conijci tamen potest, occultum aliquem modum habuisse, quando ipse tanto tempore latuit, atque Heracleotæ, vt illæsi euaderent, antequam è domibus proprijs exirent, rutam bibebant; quasi nulla vi aut arte alia se se tueri valerent. Quo in casu id venenum etiam extimarum partium contactu fortè iugulare potuisse crederem, postquam Heracleotæ statim extra domos venenum formidabant: ac Theophrastus & Plinius retulerunt, aconitum θυληφόνον, genitalibus quadrupedum feminarum solummodo inditum, eo die enecare: alijque scripserunt, aconitum tam extrinsecùs quàm intrinsecùs homini nocere. nisi verisimilius esset, Agatharchum eo secreto componendi aconiti modo ad interimendos Heracleotas vsum, cuius Theophrastus 6. de Hist. plant. cap. 16. meminit; vbi secundùm interpretationem nostram sic loquitur de aconito: Petrosis locis maximè gaudet;

eo

eo nec oues, nec aliud animalis genus pascitur. Ad hoc autem vt operetur, quodam modo componi dicunt, nec cuiusuis esse: & propterea cùm medici eam ignorét, pro putrefactorio vti; quinimmò nec in vino, nec in mulso ad quæcunq; alia propinatum vllatenus sentiri. Ita verò componi, vt quibusdam statis temporibus veluti duorum, aut trium, séxve mensium, aut vnius anni vel duorum spatio, sustollat: atq; eos infelicissimè mori, quibus longiori tempore corpus consumitur; felicius autem, quibus citius. Nec vllam eius antidotum spontè nascentem (vt audimus) inueniri, sed quædam auxilia illis, qui acceperunt, esse reperta: si quidem incolæ nonnullos melle, & vino, & similibus, sed rarò, & cum labore, à morte reuocant. Hæc Theophrastus. in quibus quot graues errores commiserit Gaza, cognoscet, quicunque eius verba & nostra grecis conferre voluerit. Id quod ex Antigono retuli, apud Athenęum quoq; 3. Dipnos. paullò diuersius legitur, hoc pacto: Ειτις τούτοις ἀπιστεῖ, μαθέτω καὶ παρὰ θεοπόμπου τοῦ χίου, ἀνδρὸς φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆς. φησὶ γὰρ οὗτος ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν περὶ κλεάρχου διηγούμενος, τοῦ ἡρακλεωτῶν τῶν ἐν τῷ πόντῳ τυράννου, ὡς βιαίως ἀνῄρει πολλοὺς, ἐκ ὡς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν. ἐπειδὴ οὖν, φησι, πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου φιλοτησιαν, οὐ προήεσαν τῶν οἰκιῶν, πρὶν φαγεῖν πήγανον· τοῦτο γὰρ τοὺς προφάγοντας, μηδὲν πάσχειν πίνοντας τὸ ἀκόνιτον· ὃ κληθῆναι φησι, διὰ τὸ φύεσθαι ἐν τόπῳ, Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ τὴν ἡρακλείαν. id est: Si quis fidem his adhibere non vult, apud Theopompum Chium discat, hominem veritatis amantissimum, quíq; in exacta historiarum cognitione comparanda multum pecuniarũ consumpsit. Hic enim in 38. Historiarum libro sermonem faciens de Clearcho Heracleotarum in Ponto tyranno, vt vi multos sustulit, & vt plurimis aconitum potu dedit: Postquam, ait, omnes pharmaci in potu faciendam à rege inuitationem cognouerunt, haud prius domo exierunt, quàm rutam comederent: eò quòd nil ab aconito lędantur illi, qui prius hanc potarint. Aco-

nitum vocari scribit à loco circa Heracleam Aconis appellato. Sed vbi apud hunc habetur, ἐδ' ἰδου κώνειον πιεῖν, corrigendum esse puto, ἀκόνιτον: quoniam cùm Antigoni nuper citati auctoritas id expostulat, tum maximè ipsiusmet Athenæi postrema verba requirunt. Vt interim quoque non omittam, cicutam valde aconito lenius esse venenum, & iccirco eam maiori mensura propinari, atque interdum fallere: Nisi malumus, Athenæo κώνειον & ἀκόνιτον idem extitisse: quemadmodum Stephanus in libro de Vrbibus, eum citans, in voce ἀκόναι attestari videtur. Quo pacto Arabum errorem tegere quoque possemus, qui κώνειον & ἀκόνιτον forsan idem putantes, turdos siue sturnos aconito vesci tradiderunt: cùm non aconito, sed cicuta eos nutriri, Galenus & alij verius tradāt. Vt enim vulgò hodie Toxici nomine genus veneni quoduis significamus, sic fortè & cicutam & aconitū veteres indifferenter vsurparunt, quando scil. venenū, & non plantarum genus diuersum erat significandum. Ex ijs quoque Athenæi verbis clarum esse potest, apud Antigonum non Agatharchum, sed Clearchum esse legendum, atque illum ea die, in qua olim reges pocula prægustata porrigebant populo, vt hac propinatione suam erga ipsum beneuolentiam testarentur, ipsa pocula aconito inficere, atque hoc pacto illos interficere decreuisse. Porrò cicutam vino haustam irremediabile malum inducere, & si post ipsam vinum bibatur, eius prauitatem atque vim castigare, Plinius intellexit, quando lib. xvj. cap. 5. scripsit, Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinum. Cuius euentus eam rationem afferre soleo, quòd cicuta pauco vino hausta citius ad vitalia penetrat, nec ab illo sui vis hebetatur: at si vinum largè bibatur, postquam ipsi per aliquod tempus cum natiuo calore pugna fuit, vim eius in pugna iam retusam ab illo vtpote calido penitùs extingui necesse est: & iccirco apud Platonem in Phædone voluerunt satellites, vt Socrates hausta cicuta non moueretur, timentes ne calore motus veneficum cicutæ frigus nimium retusum foret, sicque

mors

mors vel impedita vel saltem prorogata esset. Itaque Macrobium errrasse facilè hinc patet, quando lib. 7. cap. 6. scripsit, aconito poto superhaustum vinum esse remedio: sicut vinum cum aconito tritum, & potu haustum, irremediabile malum facit. Præterquam enim quòd de aconito id nullus probatæ fidei auctor tradidit, nisi vt suprà ipsum quoque tueamur: Plutarchus etiam, à quo omnia illa accepit, 3 Sympos. 5. monstrat, non de aconito, sed περὶ κωνείου, siue de cicuta ea vera esse; vt Macrobius hallucinatus sit, κώνϕον, id est, cicutam, aconitum esse putans. Est apud eundem Plutarchum in lib περὶ ἀδολεσχίας, historia scitu digna de illis, qui templum depeculaturi, prius cicutam potarant, secumque lagænam vino plenam attulerant, vt si capti fuissent, veneno interirent: sin minus, vini potu sese à veneno liberarent.

Macrobij error ob imperitiam medicinæ. Quòd potus ad pulmonem pertingat, non vnum Platonem dixisse. Plutarchi locus ex Macrobio emendatus: alter Theophrasti explicatus, & ab errore Gazæ vindicatus.

CAPVT V.

MAcrobius, qui totum Saturnalium suorum septimũ librum ex Symposiacis Plutarchi verbotenus furatus, illius nunquã mentionem fecit, si à nobis interdum damnabitur, eum ingratitudinis sue debitas luere pœnas æqui iudices clamabunt; quemadmodum hoc loco, vbi Plutarchi, quem latinum eius nomine occultato faciebat, vestigia deserere, & medicorum arenas ingredi non veritus, calumnijs locum satis amplum parauit. Dum enim eius lib. cap. 4. quattuor virtutes, quas medici naturæ in perficiendis

nutrimentis ſubminiſtrare ſciunt, exprimere conatur, quaſi in primo limine maximo errori impegit. Siquidem nullus eſt vel in medicinæ auctorum lectione minimum verſatus, qui ignoret, eas facultates appellari, ἑλκτικὴν ſiue attracticem, καθεκτικὴν, id eſt retentricem, ἀλλοιωτικὴν vel alteratricem, & ἀποκριτικὴν ſiue expultricem. quam verò ipſe falsò καθεκτικὴν vocat, ἑλκτικὴν eſſe: & quam καταδεκτικὴν, καθεκτικὴν, ex ipſiuſmet verbis intelligere facilè licet. Neq; etiam vllus adeò rudis grammaticus inueniatur, qui κατέχειν pro trahere, & καθεκτικὴν facultatem pro atrractrice vſurpare velit. Sed hoc illius fortè non proprium at librariorum culpa erratum ſit. Aliud autem cum multis illi commune, & forſan cum Plutarcho & Galeno, qui Platoni adſcripſerunt, tamquã primus & ſolus potum per aſperam arteriam ad pulmones deſcendere ſenſerit: cùm ante ipſum fuerint celebres medici idem ſentientes; aduerſus quos Hippocrates ſiue Polybus in 2. de Morbis diſputauit, & quos potius quã Platonem ab Ariſtotele in libris de Animalibus damnari crediderim. Imò verò Plut. in Stoicorum repugnantijs hanc opinionem etiã Hippocrati tribuit, multisq; alijs veteribus. Hippocrates verò in lib. de Corde (ſi tamen eius eſt) id planè ſenſiſſe videtur. Hiſce adijciam, aliquas quoq; gratias Macrobio habendas eſſe, nempe qui plures in Plutarchi Problematib. lacunas explendi & errores corrigendi ſcriptis ſuis poteſtatem faciat; ſicuti ex loco citato hos verſus Eupolidis apud Plutarchum corruptos reſtituere poterit quiuis:

Βοσκόμεθα ὕλης ἄπο παντοδαπῆς, ἐλάτης,
Πρίνου, κομάρου τε πτόρθους ἁπαλοὺς ἀποτρώγουσαι,
Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλ', οἷον κύτισόν τε, ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμιλακα τὴν πολύφυλλον,
Κότινον σχινου, μελιαν, συκὴν, δρῦν, κιττον, μυρίκην,
Πρόμαλον, ῥάμνον, φλῶμον, ἀνθερικον, κισθον,
Φηγον, θύμα, θύμβραν.

Quos ſi Adrianus Iunius legiſſet, non traduxiſſet, φάσκον εὐώδη, Legumina odora, ſed aut alio quodam modo

do legisset, aut φάσκον intellexisset saltem apud Hesychium, si non apud alios, esse τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον: quæ omnia vnà cum ceteris enumeratis ab Eupolide, capras lubentius quàm legumina pasci, nunquam negarent pastores. Quamquam illius poëtæ sententiam nequaquam opinioni eorum fauere putem, qui multiplices cibos facilius concoqui simplicibus asserunt; propterea quòd ex Eupolide non conuincitur capras simul tot eduliorum genera manducare; sed quòd, cùm maior pars aliarum pecudum duobus tribúsve tantùm cibis vtatur, ipsæ vno vel altero deficiente, adhuc multas habent, quibus vesci queant, plantas vel herbas Quid porrò sit φάσκος, fusius Hesychio indicarũt nobis Theophrastus atq; Plinius. Is enim 3. de Hist. plant. ca. 9. sic ait: ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει πόλιον καὶ βράγχιον. καὶ γὰρ πηχυαῖον καταχρημνᾶται καθάπερ τρύγχος ὀθονίου μακρόν. φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τῆς κορύνης, ὅθεν ἡ βάλανος, οὐδὲ ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλαγίου τῶν ἄνωθεν ὄζων ἔχει. Quæ verba dũ transferret Theodorus, miror cur, (quod plerumque facere solet) Plinij verbis hac de re vsus nõ sit, quæ sic se habent lib. xvj. cap. viij. E glandiferis sola, quæ vocatur ægilops, fert panos arentes, muscoso villo, canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes, cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Hactenus Plinius. qui licet in aliquibus à Theophrasto diuersa scribere videatur, cùm (vt Dioscorides & Eupolides) odoratum faciat huiuscemodi muscum, quod non indicat Theophrastus: attamen omnia mirè ipsi plantæ accommodantur. Quemadmodum nec rei, nec Theophrasti verbis conuenit, quod Gaza, ἐκ τῆς κορύνης, transtulit, E surculo. Siquidẽ κορύνη apud Theophrastum modò vocatur germinatio arborum, à clauæ similitudine, sicut lib. 3. cap. vj. de Hist. modò geniculatum incrementum, & cacuminum articulatio, quod ait Plinius lib. xvj. cap. 25. & quod in loco proposito significare existimo: Surculus verò id germen, quod ramis enascitur. à quo non est dubitandum quin muscus exeat.

Lucretij locus de Peste Hippocrati collatus, & eius desensio.

CAPVT VI.

MVlti fuêre ex veteribus, qui pestis rationem explicare, & posteris tradere tentarunt: sed vnum Hippocratem in eo genere omnes alios excelluisse inter medicos constat, non modò in ijs, quos Epidemicos inscripsit, libris, verùm etiam alibi, & præsertim in illo volumine, vbi περὶ φυσῶν, siue de Spiritibus disertissimè tractat: quod cùm ab Erotiano, Galeno, Gregorio Nazianzeno, Stobæo, & ab alijs fide dignis scriptoribus vt Hippocraticum citetur, quin magnæ apud medicos existimationis tamquam Hippocratis doctrina plenum esse debeat, neminem negaturum spero; quemadmodum etiam latissimè in nostris, quas edituri aliquando sumus super Hippocratem, adnotationibus, probabitur. Itaq; in lib. de Spiritibus sapientissimus senex omnium morborũ aliquam dari communem originem, nempe aërem, ante cetera ostendens, ita scribit: Μετὰ τοῦτο τοίνυν εὐθέως ῥητέον, ὅτι οὐκ ἄλλοθεν ποθὲν εἰκὸς ἐστὶ γίνεσθαι τὰς ἀῤῥωστίας μάλιστα, ἢ ἐν τεῦθεν, ὅταν τοῦτο ἢ πλέον ἢ ἔλασσον ἢ καὶ ἀθροώτερον καὶ μεμιασμένον νοσεροῖσι μιάσμασι τὸ σῶμα ἐσέλθῃ. id est: Post hoc igitur statim dicendum, quòd non aliunde potissimum morbos nasci consentaneum est, quàm hinc: quando .s. hic (de aëre loquebatur siue spiritu) vel copiosior, vel paucior, vel cumulatior atq; morbosis inquinamentis infectus corpus ingrediatur. Ex quibus liquet, eum sensisse, quòd licet aliunde quoq; morbos nasci contingat, nihilominus tunc maximè contingunt, quando aër morbosis contagijs affectus corpus intrat. Paullò pòst febres in duo genera partiens, alterum commune omnnibus Pestem vocat; alterum ijs, qui mala viuendi consuetudine vtuntur, ob victum proprium facit; vtrumque tamen ab aëre ortum capere

pere ſcribit. De primo ſiue de peſte hunc in modum loquitur: ὁ μὲν οὖν κοινὸς πυρετὸς διὰ τοῦτο τοιοῦτος ἐστιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο πάντες ἕλκουσιν· ὁμοίου δὲ ὁμοίῳ τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος, ὅμοιοι καὶ οἱ πυρετοὶ γίνονται. ἀλλ' ἴσως φησί τις, διὰ τί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισι, ἀλλ' ἔθνει τινὶ αὐτέων περιπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι; διότι (φαίην ἂν) διαφέρει σῶμα σώματος, καὶ φύσις φύσιος, καὶ τροφὴ τροφῆς. οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν ζώων ταῦτα οὔτ' ἀνάρμοστα οὔτ' εὐάρμοστα ἐστιν, ἀλλ' ἕτερα ἑτέροισι ξύμφορα. ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιουτέοισι πλησθῇ μιασμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμια ἐστιν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν· ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ, τὸ νούσημα κεῖνοι νοσέουσιν. id eſt: Communis itaque febris ideo talis eſt, quòd ſpiritum huiuſcemodi omnes attrahant: ſimili verò ſpiritu ſimiliter corpori commixto, ſimiles quoque morbi efficiuntur. At fortaſſe dicet quiſpiam, Cur igitur non cunctis animalibus, ſed alicui ipſorum generi contingunt tales morbi? Cauſſa eſt (inquam) propterea quòd corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt. Non enim omnibus animalium generibus incongrua eadem vel congrua ſunt; ſed alia alijs conueniunt. Quando itaque aër huiuſcemodi contagijs, quæ hominum aduerſantur naturæ, repletus fuerit, tunc homines ægrotant; quando autem alicui alteri animalium generi aër incongruus extiterit, illa ſimiliter ægrotant. Quam ſententiam Lucretius in 6. de Natura adeò eloquenter ac appoſitè expreſſit; vt non aliunde, quàm ex hoc Hippocratis libro ea omnia excerpſiſſe, & quæ breuiter heic docentur, ibi fuſius & luculentius declaraſſe videatur. Verſus ipſius hiſce ſubijcere placuit:

Nunc ratio quæ ſit morbis, aut vnde repentè
Mortiferam poſſit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumque cat[illegible]ruis,
Expediam. Primùm multarum ſemina rerum
Eſſe ſuprà docui, quæ ſint vitalia nobis,
Et contra quæ ſint morbo mortique neceſſe eſt
Multa volare. Ea cùm caſu ſunt forte coorta,

Et perturbarunt cœlum, fit morbidus aer,
Atque ea vis omnis morborum pestilitasque
Aut extrinsecùs, vt nubes nebulæque, superne
Per cœlum veniunt; aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, vbi putorem humida nacta est,
Intempestiuis pluuijsque & solibus icta.
Nónne vides etiam cœli nouitate & aquarum
Tentari procul à patria quicunque domoque
Aduenium? ideo, quia longè discrepitat res.
Nam quid Britannis cœlum differre putamus,
Et quod in Aegypto est, quâ mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque
Vsque ad nigra virûm percoctaque sæcla calores?
Quæ cùm quattuor inter se diuersa videmus
Quattuor à ventis & cœli partibus esse,
Tum calor & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypto in media, neq; præterea vsquam.
Atthide tentantur gressus oculique in Achæis
Finibus; inde alijs alius locus est inimicus
Partibus, ac membris: varius concinnat id aer.
Proinde vbi se cœlum, quod nobis fortè alienum
Commouet, atque aer inimicus serpere cœpit,
Vi nebula ad nubes paullatim repit, & omne
Quà graditur conturbat, & immutare coactat:
Fit quoque vt in nostrum cùm venit denique cœlum,
Corrumpat, reddatque sui simile atque alienum.
Hæc igitur subitò clades noua pestilitasque
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso,
Et cùm spirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
Pestilitas, etiam pecubus balantibus ægror.
Nec refert vtrum nos in loca deueniamus
Nobis a diuersa, & cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis vtirò natura corruptum

Defe-

Deferat, aut aliquid quod non consueuimus vti,
Quod nos aduentu possit tentare recenti.

Si igitur quis attento animo Lucretiana Hippocraticis conferat, sanè cognoscet latinum scriptorem non modò sententiam atque principia à Græco accepisse, immo & sæpe verba verbis alterius respondere perspicuò animaduertet. Quod eò magis miror, quoniam cùm Epicurus & Democritus, cuius discipulus fuit Hippocrates, eandem opinionem tenuerint, facilè dici posset Lucretium potius illos, quàm Hippocratem secutum esse. Vt verò cumque sit, manifestè patet, pestis originem apud illos omnes pœne eandem haberi, atque in hoc duntaxat varietatem aliquam apparere, quòd Democritus atomos, Hippocrates μιάσματα, Lucretius Epicurum imitatus semina appellare maluerit. Conferrem quoque Thucydidis de Athenienſium peste narrationem Lucretianæ, quando præsertim Galenus sæpenumero Thucydidis mentionem facit: sed quia id à multis eleganter factum inuenio, quos Fuluius Vrsinus singularis probitatis & eruditionis vir in sua Virgilij collatione non parum antecessit, libentissimè abstinebo. itáque illud vnum admonebo, nonnullos iniquè profecto agere, qui Lucretio vertunt vitio, quòd interdum à Thucydidis oratione ac mente dissentiat; quandoquidem non ipse Thucydidis verba ad vnguem exprimere instituerat, sed tantum modo historiam latinis carminibus complecti; quam vt felicissimè assecutus est, ita magnam laudem meretur, vbi præter sententias verba quoque Græca (id enim sæpissime facit) latino sermone reddit.

Hippocratis & Herodoti loca de morbo Scytharum fœmineo collata. De Amazonibus.

CAP. VII.

HErodotus in Clio auctor est, Scythas prælio fusis Medis vniuersa Asia potitos, iámque vt in Aegyptum contenderent, Syriam & Palæstinam ingressos, à Psammiticho rege precibus & muneribus fuisse persuasos, vt ea regione intacta relicta in loca sua reuerterentur: cúmque in Ascalonem Palęstinę vrbem peruenissent, multos ipsorum vetustissimum Vraniæ Veneris templum depeculatos esse: ob quod facinus Deam illam templi spoliatoribus, eorumq́ue posteris omnibus morbum fœmineum immisisse; quo quicũque laborabant, à reliquis Scythis ἐνάρεες siue ἐνάριες, hoc est, euirati vocabantur. Ceterum qui nam fuerit is morbus cùm Herodotus non docuerit, Hippocratem, qui & morbum, & originem veram, eiusq́; nominis rationẽ explanat, in medium adducemus, cùm vt Herodoti historiæ maior claritas addatur, tum maximè vt per Herodotum Hippocratis verba ac sententias facilius intelligamus. Sic ergo in lib. de Aere aquis & loc. scribit: ἔτι τὲ πρὸς τουτέοισιν εὐνουχίαι γίνονται πλεῖστοι ἐν Σκύθεσιν, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες Δαλέγονταί τε ὁμοίως, καλεῦνται τὲ οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεῖς. οἱ μὲν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προσιθέασι θεῷ, καὶ σέβονται τουτέους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκυνέουσι, δὲ δοικότες περὶ τε αὐτέων ἕκαστοι. ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτέῳ δοκεῖ ταῦτα τὰ πάθεα θεῖα εἶναι, καὶ τ' ἄλλα πάντα, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου θειότερον οὐδὲ ἀνθρωπινώτερον, ἀλλὰ πάντα θεῖα· ἕκαστον δὲ ἔχει φύσιν τῶν τοιουτέων, καὶ οὐδὲν ἄνευ φύσιος γίγνεται. καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὡς μοι δοκέει γίγνεσθαι, φράσω. ὑπὸ τῆς ἱππασίης κέδματα λαμβάνει, ἅτε ἀεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἱππων τοῖς ποσιν. ἔπειτα ἀποχωλοῦνται, καὶ ἕλκονται τὰ ἰσχία, οἱ ἂν σφόδρα νοσήσωσιν. ἰῶνται δὲ σφὰς αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε. ὁκόταν ἄρχηται ἡ νοῦσος, ὄπισθεν

σθεν τοῦ ὠτὸς ἑκατέραν φλέβα τάμνουσιν. ὅταν δὲ ἀπορρυῇ τι αἷμα, ὕπνος ὑπολαμβάνει ὑπὸ ἀσθενείας, καὶ καθεύδουσιν. ἔπειτα ἀναγείρονται, οἱ μὲν τίνες ὑγιεῖς ἐόντες, οἱ δὲ οὐ. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκέει ἐν ταύτῃ τῇ ἰήσει διαφθείρεσθαι. εἰσὶ γὰρ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἐάν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. ταύτας τοίνυν μοι δοκέουσι τὰς φλέβας ἐπιτάμνειν. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπειδὰν ἀφίκωνται παρὰ γυναῖκα, καὶ μὴ οἷοί τε ὦσι χρῆσθαι σφίσιν αὐταῖς, τὸ πρῶτον οὐκ ἐνθυμεύονται, ἀλλ' ἡσυχίην ἔχουσιν. ὁκόταν δὲ δὶς καὶ τρὶς καὶ πλεονάκις αὐτέοισι πειρωμένοισιν μηδὲν ἀλλοιότερον ἀποβαίνει, νομίσαντές τι ἡμαρτηκέναι τῷ θεῷ, ὃν ἐπαιτιῶνται, ἐνδύονται στολὴν γυναικείην, καταγνόντες ἑωυτέων ἀνανδρείην, γυναικίζουσι τὲ καὶ ἐργάζονται μετὰ τῶν γυναικῶν, ἃ καὶ ἐκεῖναι. τοῦτο δὲ πάσχουσιν Σκυθέων οἱ πλούσιοι, οὐκ οἱ κάκιστοι, ἀλλ' οἱ εὐγενέστατοι, καὶ ἰσχὺν πλείστην κεκτημένοι διὰ τὴν ἱππασίην. οἱ δὲ πένητες ἧσσον, οὐ γὰρ ἱππάζονται. καί τοι ἐχρῆν, ἐπεὶ θειότερον τοῦτο νόσευμα τῶν λοιπῶν ἐστιν, οὐ τοῖς γενναιοτάτοις τῶν Σκυθέων, καὶ τοῖς πλουσιωτάτοις προσπίπτειν μούνοις, ἀλλὰ τοῖς ἅπασιν ὁμοίως, καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὀλίγα κεκτημένοισιν, οὐ τιμωμένοισιν ἤδη, εἰ χαίρουσιν οἱ θεοὶ καὶ θαυμαζόμενοι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ τουτέων χάριτας ἀποδιδοῦσιν. εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα ὄντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν· τοὺς δὲ πένητας ἧσσον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔπειτα καὶ ἐπιμεμφομένους, ὅτι οὐ διδόασιν χρήματα αὐτέοισιν. ὥστε τῶν τοιούτων ἁμαρτιῶν τὰς ζημίας τοὺς ὀλίγα κεκτημένους φέρειν μᾶλλον, ἢ τοὺς πλουσίους. ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔλεξα, θεῖα μὲν καὶ ταῦτα ἐστιν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. γίνεται δὲ κατὰ φύσιν ἕκαστα. καὶ ἡ τοιαύτη νοῦσος ἀπὸ τοιαύτης προφάσιος τοῖς Σκύθαις γίνεται, οἵην εἴρηκα. Quibus, vt facilius à quocunq; intelligi & conferri queant, etiam latina adiungam: Amplius autem plurimi Scythæ eunuchi fiunt, & muliebria officia obeũt, instarq; fœminarum omnia faciunt, & loquuntur, vocanturq; hi Effœminati. Et regionis quidem incolæ causam ad Deum referunt, coluntque hos ipsos homines & adorant, sibijpsis timentes, ne quid tale accidat. Mihi verò hi affectus diuini quidem esse videntur, sicut & reliqui omnes; neq; vllum aliquem alio esse diuiniorem

aut humaniorem, sed diuinos omnes: verùm vnusquisque eorum suam propriam habet naturam, neq; aliquis citra naturam accidit. Qua re quomodo hic affectus contingat, vt mihi videtur, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirum propendentibus semper ex equis eorum cruribus; deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, cùm inualuerit morbus. Medicantur autem sibijpsis hoc modo. A principio morbi vtranque venam retro aures incidunt: quo facto, sanguine multo promanante, somnus eos corripit præ imbecillitate, sicque obdormiscunt: quorum quidem aliqui depulso somno sani exurgunt, aliqui verò minime. Atq; mihi sanè videntur ea medicatione se ipsos perdere. Sunt enim venæ post aures, quas si quis secet, steriles fiant ij quibus secā tur. Quare id etiam ipsis ex earum incisione accidere certum est. Quando igitur postea vxores adeunt, impotentésque se factos vident cum illis coire, primùm quidem nihil molestius cogitantes quiescunt: cùm autem bis, aut ter, aut amplius frustra opus tentarunt, neque quicquam proficiunt, mox putant se Deum offendisse; in quem culpam reijciunt, induuntque se veste muliebri, palàm se euiratos esse confitentes, ad mulierumque contubernia transeunt, earum opera tractantes. Hoc itaque malo ditissimi Scytharum afficiūtur, minimè verò infimi, immo qui maximè & genere & potentia præualent, ex nulla alia quàm continuæ equitationis causa hoc perpetiuntur: pauperes verò minus, quum non multum equitent. Atqui oportebat, si quidem is morbus alijs diuinior est, vt non nobilissimis neque ditissimis Scytharum ferè solis accideret, sed esset omnibus æqualiter peculiaris, immo magis inuaderet pauperes circa cultum deorum negligentiores; si gaudent dij etiam in hominum admiratione constitui, & pro hoc beneficia hominibus retribunt. Diuites enim sæpius dijs sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt coluntque, quum pecunijs abundent: pauperes autem minus id faciunt, quū non habeant; quinetiam aliquando deos detestantur, qui

qui eis opes non suppeditent; vt verisimilius esset, pauperes ac parum abundantes hoc malo propter crimina sua puniri, quàm diuites, & qui opibus abundant. Verùm (sicut & prius dixi) diuinus quidem hic affectus est similiter atque alij omnes, singuli autem secùdùm naturam fiunt. Atque eiusmodi morbus ex ea, quam dixi, occasione Scythis contingit. Hactenus Hippocrates: à quo facile vnusquisq; comprehendere potest, Scytharum morbum ab Herodoto nominatum eundem esse, quem ipse refert: & quando hic eos ἀνδρίας vocat, vel ἀνάνδρους, vt apud Herodotum, corrigi debet, vel vtramque dictionem idem significare putandum: nimirum euiratos seu effeminatos: sicuti quoq; Scytharum vates, vtpote castratos, appellatos esse in Melpomene meminit. Quæ verò Hippocrates de morborum omnium diuinitate disserit, quę́ue de paupertum & nobilium moribus, vnde Aristoteles multa in 2. Rhet. scripta accepisse potuit; ita interpretari debent, tamquam à viro potius philosopho, quàm vllo veræ religionis lumine prædito proficiscantur. Id nõ est absque animaduersione prætereundum, Amazonum genus, quod ab aliquibus fabulosum reputatum est, ab Hippocrate ante verba citata apertissimè confirmatum esse; sicut etiam confirmauit 3. de Artic. textu 85. quamquam ibi neget, eas consueuisse infantibus masculis articulos luxare, vt claudi imbecilliores fierent. Has etenim mulieres multis sæculis perdurasse, probaret aliquis, quòd Eradius in vita Pœmenis abbatis narrat, Amazonas fœminarum crudele genus viuẽte eo abbate in Scythiam descendisse, multosque patres sanctos interemisse, quod pluribus annis post natum Christum contigit. Hæc tamen historia haud patum vero dissimilis videtur, quoniam regio, in qua Amazones regno sunt potitæ, plus distabat ab Aegypto, quàm vt potuerint in ipsius regionem venire: præterquam quòd nullus auctor fide dignus Amazonum imperium tanto tempore perdurasse tradidit; quod tamen aliquem scripturum fuisse, si verum fuisset rationi consentaneum esset. Quamquam Dionysius Alex

eas aliquando in Africa quoque regnasse scribat, ac Diodorus Siculus lib.4.cap.4.eos refellat, qui in Africa Amazonas regnasse negarunt.

Iecur anserinum in precio fuisse antiquitus. De carne suilla locus Plutarchi. Caupones Italos solùm immerito damnari à Plutarcho.

CAP. VIII.

IEcur anseris apud Romanos in mensis fuisse celebre, probatum est ab Athenæo Dipnos 9. vbi etiam anseres ipsos saginari solitum habetur: quod potissimũ gratia iecoris factum puto, nempe quod sagina maxime omnium crescit: ideoq; Martialis hoc significans ait:

Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius.
Miratus dices, Hoc rogo creuit vbi?

Quamobrem nullus mirari debet, si pariter suillã carnem qui summopere commendent, ipsiusq; solã concoctionis difficultatem damnent, inueniantur multi: ex quorũ numero antiquitus fuit Plato Comicus, qui in comœdia, quæ inscribitur, Festa, vt recitat Clemens vij. Strom. solas quadrupedum sues occidendas esse dixit, quòd carnes habeant suauissimas, & à sue nil aliud proficiscatur, quàm setæ, clamor, & lutum. Post Platonem etiam Galenus eiusque sectatorum maior pars hoc sensisse videtur. Ante hunc, qui vsq; adeo extulerint huiusmodi cibum, raros obseruaui, excepto Celso, qui suillam carnem inter domesticas quadrupedes leuissimam male putauit: immo complures rationes recensere possumus, quibus antiquitus, sicut & hisce tẽporibus, suem in cibũ assumere relligio erat: quod eos plerunq; ob sanitatem factitasse, potiusquàm ob superstitionẽ credo. Et ne sententia sine fautore aliquo proferatur, Plutarchum adducam, qui in 4. Sympos. prob. 5. rationem reddens cur Iudæi carnibus suillis abstinerent, sic loquitur: τόδε ὕειον κρέας οἱ ἄνδρες ἀφοσιοῦσθαι διὰ

τὴν

τὴν ὑγίειαν δοκοῦσιν, ὅτι μάλιστα πάντων οἱ βάρβαροι τὰς ἐπιλοιπίας ⁊ λέπρας δυσχεραίνουσι, ⁊ τῇ προσβολῇ τὰ τοιαῦτα καταβόσκεσθαι πάθη ἧς ἀνθρώπους οἴονται. πᾶσαν γὰρ ἐν τῷ σώματι λέπρας ἀνάπλεων ⁊ ψωρικῶν ἐξανθημάτων ὁρῶμεν, ἀδένας καχεξίας ἐγγενομένης τῷ σώματι ⁊ φθορᾶς ἐπιτρέχειν δοκεῖσι σώμασιν. οὐ μὴν ἀλλὰ ⁊ τὸ θολερὸν περὶ τὴν διάλαμψιν τοῦ πνεύματος ἐχθρὰν πονηρίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο βορβόρῳ χεῖρον οὕτω ⁊ τόπος ῥυπαροῦς ⁊ ἀκαθάρτους ὁρῶμεν, ἑξῆς λόγου τιθέμενοι τὰ τῷ γενέσει ⁊ τῇ φύσει συμβαίνοντα τούτοις. λέγουσι δὲ ⁊ τὰ ὄμματα τῶν ὑῶν οὕτως σκληκλᾶσθαι ⁊ καταπᾶσθαι ταῖς ὄψεσιν, ὥστε μηδενὸς αὐλαμβάνεσθαι μηδὲ πόλεως ἄνω, μηδὲ τροσορᾶν ὁρῶν τὸν οὐρανὸν, ἂν μὴ φερομένων ὑπτίων ἀναγροφήν τινα παρὰ φύσιν αἱ κόρκαι λάβωσιν. διὸ ⁊ μάλιστα κραυγῇ χρώμενον τὸ ζῶον ἡσυχάζειν, ὅταν οὕτω φέρηται, ⁊ σιωπᾶν, καπτεθυμβημένον ἀηδίᾳ τὰ οὐρανία, ⁊ κρέπτον. Φόβῳ βοῶν συνεχόμενον. Quæ verba quoniam aliqua ex parte nos restituimus, necdum à quoquam latinè interpretata vidimus, vt à nemine desiderentur, etiam lingua nostra ponam: Carnem porrò suillam ob sanitatem quoque reuereri isti homines videntur, propterea quòd barbari maxime omnium gentium vitiligine aclepra laborant, huiusque carnis esu à talibus morbis homines consumi arbitrantur: omnem verò suem sub ventre, lepra ac efflorescentijs refertam ferè semper intueamur: quæ nimirum ob malum quendam habitũ atq; corruptionem corpori ingenitam in corporibus summis efflorescere videntur. Verumenimuero huiusmet bestiæ circa victum sordities prauitate non caret; quandoquidem nullum aliud animal æquè fimo aclutulentis immundisq; locis gaudere cernimus, exceptis ijs, quę generationem in his ipsis naturamq; similem possident. Ferunt etiam oculos porcorum vsq; adeo inter videndum hebetari, atq; contrahi, vt nec vllam rem superiorem apprehendere, neq; cœlum aspicere valeant, nisi ipsis resupinè collocatis pupillæ conuersionem acquirant; & proinde animal illud, dum vehementer stridet, tunc præsertim, si ita feratur, quiescere, ac tacere, quasi insuetudine cœlestia videns stupeat, & maiore metu

à clamando detereatur. Sed quoniã Plutarchi memini mus, non tacebo me summopere illius iudicium mirari, qui 2. Sympos. probl. 10. Italos caupones prauitatis ac molestiæ incusat, quasi Græci non essent alijs deteriores, etiam Platonis ęquissimi iudicis sententia: qui dum Græcis legem de cauponaria in 11. lib. de Legibus ferret, enumeratis pluribus cauponum maximis vitijs, eos ex viliori ciuitatis gente tamquam prauos omnino futuros creari mandat. At fortasse Plutarchus ab aliquo caupone deceptus, quòd vel vinum falernum adulteratum, vel nouum aut recentatum pro vetere (vt sæpe eos facere consueuisse narrat Galenus) ei vendiderit, ea dicere non erubuit. Nisi malumus à Plutarcho tacitè laudatam Italorũ sobrietatem, quòd scribat ideo fuisse molestos cõuiuatoribus, quoniam repeterent quantum in cænam hauserant vini: vt qui Italorum moribus assueti, non facile Græcorum multo plus vini bibentium intemperantiam ferrent.

De Meliloto Cratinus expositus. De Coronis: de Lemniscis.

CAPVT IX.

QVæsitum est apud Athenæum in 15. Dipnos. qua de caussa Cratinus melilotum herbam ἀεί φρουρον, semper custodem, vocarit. Cui quæstioni cùm eo in loco nihil responsum habeatur, ne lectorum animi perpetuò suspensi maneant, sciri velim, inter herbas coronarias apud veteres melilotum primas ferè semper tenuisse, ac ob id à Latinis modò sertulam, modò campanicam sertam vocatam esse. Cur verò id esset, puto, quoniam coronis ad sedandum ebrietatis feruorem institutis melilotum miram operam præstabat: quando nimirum in 3. eiusdem Athenæi libro legitur, ὅτι μελιλώτινοι στέφανοι πάνυ εὐώδεις, καὶ καύσωνος ὥρᾳ ψυκτικώτατοι. Qui igitur apud Cratinum Sempercustodem melilotum

tum dixit, nil aliud (mea quidem sententia) significare nobis voluit, nisi quòd eius herbæ potestate semper ab ebrietate custodiretur. Coronas autem laneas antiquissimis temporibus, vt ait Festus, esse factitatas, nemo mirari debet, si Plutarchi, Athenæique de coronarũ origine scripta attentè considerarint. Veteres enim potui magnopere dediti sæpenumero ex ebrietate maximis capitis doloribus sollicitabantur; nec vllum magis præsentaneum remedium experiebantur, quàm vt arctis vinculis tempora ligarent. Ligamina verò illa primò ex rudi & vili materia fuisse conficta, verisimile est, vtpote lino lanáue, non tincta, coloria à Festo appellata: quarum vtilitas quotidie maior apparens, homines tandem excitauit, vt (quemadmodum in rebus luxus succrescere solet) primò vtilitatem illam ornamentis quibusdam pararent, vnde coronas inuenerunt: deinde vt commoditati iucunditatem etiam annexam vellét; quo tempore laneis lineisq; inuolucris dimissis, coronas ex hedera, myrto, rosis, meliloto, alijsq; fragrantibus herbis texere aggressi sunt, quæ & odore colorecq; sensus oblectarent, ac simul vi refrigeratoria incendium vini & ciborum leuarent. Quod remedij genus excogitasse medicos, valde rationi consonat, ac Athenæus attestatur. Nã (vt scribit Plin. lib. 21. c. 3.) apud Græcos de coronis priuatim scripsere Mnestheus atq; Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præsertim. Nec his hominum vasta cupiditas delicijs satiata est; immo referente Plinio, ex auro atque argento folia coronarum tegere, easq; vnguentis pretiosis perfundere, & capiti collóue circũponere cœperunt; quasi parum esset odoribus florum à natura elargitis perfrui, nisi & illam vincere, aut saltẽ dehonestare tentassent. Habuerunt coronæ fasciolas quasdam mortas dependentes, vt illis possent subligari, ne capite laberentur, vel potius vt aliquid ornamẽti ijs adderetur; quas fasciolas à Græcis λημνίσκους, à latinis Lemniscos vocatos scio: quamquã apud Plinium lib. 21. c. 3. non Lemnisci, sed Lemnici falsò legãtur. Hi

L

verò ex varijs rebus fiebant, sed celebres erant ex tenuissimis philyris earum tunicarum, quæ inter corticem & lignum tiliæ inueniuntur. Ad illarum porrò similitudinem Celsus, Aetius, Paulus, aliiq; medici Lemniscorum nomen indiderunt inuolucris quibusdam lineis longis retortis, quibus in dilatādis vulnerum, nec non amplificandis aliquorum locorum angustiis oris vtebantur. At Lemniscos angustas vittas vocasse Syracusios, auctor est Hesychius.

Plinij & Galeni loca de Doloribus. Pro oculis vtilia. Venarum temporalium. De Colico. Lotio pedum. Origanum. Sordes aurium in morientibus quales.

CAP. X.

PLinius lib. 25. cap. 3. memoriæ mandauit, quos experimento iudicasse asperrimos omnium cruciatus esse calculorū à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, ob quem epoto gypso C. Proculeium Augusti Cæsaris familiarem sese enecasse prodit lib. 36. cap. 24. Tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conscita. Ad hæc Galenus in 2. de Comp. med. s. 1. scribit neminem ob capitis dolorem vehementem vnquam animi deliquio comprehēsum interiisse, neq; seipsum occidisse, quemadmodum quidam coli dolore vexati fecerunt: quinimmo vtcumque quis capite doleat, semper eius minorem dolorem esse, quàm eorum, qui coli, aut auris, aut dentis, aut oculi vexantur dolore. Attamen quòd vllus dolor capitis id habeat, vt non sentiatur, à nullo vnquam preterquà à Plutarcho in principio libri de Animi & corporis morbis, proditum inueni: ex quo iure locum illum semper suspectum habui; tanto magis, quòd reliqui morbi ibi enumerati minimè sentiātur, & à dolore capitis, quod ad hoc spectat, multū diuersi sunt. Inter alia verò quæ anti-

antiqui habuerunt pro vetere capitis dolore tollendo remedia, vnum erat, temporum venas inurere, ab Hippocrate in lib. de Locis in. hom. summopere cõmendatum: quo similiter vsos ad compescendas oculorũ fluxiones scriptũ reliquit Arist. 31. probl. sect. 5. vbi sic ait: διὸ τῶν ῥευματικῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τάττει περὶ τοὺς κροτάφους φλέβας καίουσι, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν πόρους, καὶ ξύουσι τὴν κεφαλήν. Διαφέρουσι τὸ αὐτὸ δέρμα, id est: Propter quod in illis, qui fluxionib. oculorum tentantur, venas circa tempora inurunt, humorum ductus occludentes, caputq; obscalpunt, eius cutem incidentes. Qui tamen hanc medicationis rationem damnarent, posterioribus temporibus nõ defuerunt: quemadmodum Aetius, qui solos barbaris legibus seruientes hoc factitasse memorans, non medicationẽ ipsam, sed imprudentem potius eam adhibendi modum improbasse videtur Cur autem in lib. 5. & 7. Epid. notatum habeatur, pedes aqua vel igne maximè calefacere oculis noxium esse, certè videre nequeo: nisi maximam calefactionem vapores plures, quàm par sit, ad caput mittere dicamus. & propterea eos libros qui non approbarunt, aliqua ratione id effecerunt. At quod ibidem scribitur, Origani potum oculis obesse, non vsq; quaq; à veritate abhorret: quando Aristoteles 31. sect. prob. 9. origanum oculis nocumentum afferre innuit, quoniam tantummodo desiccando cutem indurat, neq; lachrymas ciet. Et ne aures penitus silentio prætermittãtur, de illis hoc in loco adnotare placet, quod ex sententia Aristotelis scriptum reliquit Apollonius in Hist. mir. & quod antea memoriæ mãdauerat Hipp. 6. Epi. com. 5. tex. 19. videlicet sordes, quæ in auribus nascuntur, cũ sint alioqui n amaræ, fieri dulces morituris, idq; in multis esse obseruatum. Cuius euentus causſam ab ipso in Quæst. nat. explicatã tradit: qui liber cùm hodie desideretur, atq; à Gal. in com. ad citatũ Hipp. locũ ieiunè satis causſa explicetur: iccirco putam⁹ nos, eã ibi rationẽ allatã, quòd morituris calor natiuus extinguitur, vnde humores in capite dilutiores ac frigidiores multiplicãtur; vt etiã ex lacrymis cõstat, ac destillationi

bus, quæ tunc temporis maiores fiunt. Illi igitur humores sordibus aurium permixti, dulcescere faciunt, perinde ac lupinos aqua potabilis. Nisi potius dicamus, bilioſos ichoras, vtpote calidos, qui sordibus commixti amarorem inducebant, morientibus vnà cũ calore expirare, & propterea quod relinquitur pituitæ dulcius videri.

De Carbonibus loca Galeni, Cassij, Lucretij, & Theophrasti. De Lumbricis & Grano Gnidio locus Plinij ex Theophrasto correctus. Error Gazæ.

CAPVT XI.

MVltos ex halitu Syrorum, speluncarum, ex cubiculis recenter oblitis, atq; etiam à carbonibus, tum antiquis tum nostris temporibus interijsse, nemo sanus inficias ibit; quorum euentuum causſam tenuitati spirituum attribuens Erasistratus, iure à Galeno refellitur 7. de Vsu partium, necnon lib. de Vtil. respir. Sed neq; ipse omnibus placere potuit, dũ ea omnia & præsertim carbonum effectus in occultas & nobis inimicas qualitates retulit. Cassium itaq; medicũ (vt vocat Celsus) ingeniosissimum Tiberij ætate Romæ æstimatum magis laudare debemus, qui in Probl. suis carbones capitis dolorem parere, non arcana ratione, sed nimio calore caput exiccante cõdensanteq; scripsit; esse namq; maiorem vim in exusto carbone, iterũque flagrante, Plinius quoque lib. 33 cap. 5. affirmauit. Cur autem Cassius ad euitandam carbonum noxam eos vino pauco extingui præcipiat, eam rationem afferrem, quòd vinum maxime penetrans carbones non solùm prauis vaporibus priuat, qui si suffocatione extinguantur, in ipsis retinentur; verùm etiam eos rariores ac tenuiores efficit, vt cùm iterum accendantur, puriorem ac blandiorem calorem emittant. Huic rationi id

non

non parum fauet, quod Theophrasto in libro de Igne scriptũ est, ignem scilicet citius ab aceto & vino quàm ab aqua extingui, quoniam intimius penetrans, porosque latiores reddens, fomites, vbi ignis cõseruatur, melius tollit. An verò quicquam ad hũc Cassij locum faciant Lucretiani illi versus in 6. sic ab Oberto Gifanio restituti:

Carbonumq; grauis vis atq; odor insinuatur
Quàm facile in cerebrũ, nisi aquã præcepimus antè,
Aut nisi membra prius pertexit frigida seruus,
Aut sit odos vini plagæ manabilis mora.

alijs cogitandum propono. Nunc postquam Theophrasti mentio incidit, aliquid ex ipso memoria dignũ interserere libet, id scilicet quod in fine ex lib. Histor. plant. notatum inuenitur, ἑλμινθας lumbricorum genus nonnullis nationibus connasci: ex aduerso alias ipsis omnino carere. Habere quidem Aegyptios, Arabas, Armenios trans Mediam, (sic enim corrigo, Ἀρμένιοι μετὰ μήδους, quod & Plinius & Gaza omiserunt) Syros, Cilices, & inter Græcos Thebanos in gymnasijs versantes, ac Bœotios omnes: carere autem Athenienses, Phrygas, atque Thracas. Vnde Plinij verba in fine 27. libri ex hoc loco sumpta sic corrigenda sunt, quem admodum in manuscripto Pauli Manutij codice leguntur: Sicut accepimus de tineis lumbricisque inesse Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis; ediuerso Thraciæ (nõ Græciæ, vt est in vulgatis omnibus) Phrygiæ omnino non innasci. Minus id mirum, quàm quòd in confinio Atticæ Bœotiæque Thebanis innascuntur, cùm absint Atheniensibus. Hoc autem an peculiare illarum regionum donum sit, an potius ex victus diuersitate nascatur (vt ego magis reor) alijs discutiendum relinquam: si tamen hisce adiecero errorem in eodem cap. à Gaza commissum. Nam quod Theophrastus de grano Gnidio loquens, ita scribit: διὸ καὶ ὅταν διδωσι κατὰ ποτὸν (διδόασι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσιν) ἐν ἄρτῳ ἢ στέατι περιπλάττουσι. ipse transtulit, Contra alui solutionem: cùm potius, Ad aluum soluendam, interpretari debuisset. Si quidem granum Gnidium a-

apud medicos, & præsertim apud Hippoc. nunquam non pro maximo purgatorio vsurpatum est. Sed fortasse deceptus est Theodorus à Plinio, qui lib. 27. c. 9. scripsit, granum Gnidium aluum sistere, contra rationem, cùm sit adurens, & contra experientiam: quamquam etiam Dioscorides eius vim purgatoriam magnam facit, qui semen Thymeleæ granum Gnidium esse, & à Syris Linum, vt quoq; Plinius, vocari scriptum reliquit Nisi tamẽ vbi Plinius dicit, Sistit aluum, restituamus, Ciet aluum. nam vix possum existimare, Plinium adeo ignarum, vt quod de grano Gnidio in ore omnium erat, ipsum latuerit.

Thucydidis locus à Lucretio expressus, ac illustratus.

CAP. XII.

PEtrus Victorius, vir ætate nostra cùm ob rarã eruditionem tum ob incredibilem probitatem omnibus admirandus, in ijs, quos postremò Variarum lectionum edidit, libris, cogitandum proponit, an ea Thucydidis verba, ἐ πολλοὶ στερισκόμενοι τούτων διέφευγον, à Lucretio exactè sint interpretata his versibus,

Et grauiter partim metuentes limina lethi
Viuebant ferro priuati parte virili.

De qua re cùm iam diu ipsi sententiam meam per litteras Roma significassem, humaniter sanè nonnullis alijs rebus, quæ in ipsis continebantur, responsum dedit, de hac verò nullum quidem verbum fecit: ob quod ratus opinionem meam saltem ab illo improbatã non esse, hic ponere non timebo. Homines enim vitã membris, dum periculum conspiciunt, præponere, nemo est qui neget. Porrò medicis in pestiferis morbis (qui facilè, nisi compescantur, & serpendo sese in viscera propagare, & inde cito iugulare solent) ferro atque igne, vt statim virus de corpore tollant, crebrò vti, clarum esse

cuiq;

cuique puto. Itaque verisimilius sit, in ea sæuissima pe ste à Thucydide descripta homines, ne perirent, genitalia lue pestifera iam corrupta sibi amputanda ferro præbuisse, quàm permisisse, vt emortua sponte caderent. Rarum planè est, vt pestis aliquod membrum de pascens sponte desinat, nisi medicamentorum opera coerceatur: quod tanto minus in partibus genitalibus euenire putandum est; nimirum quæ male affectæ, ob vicinam & συμπαθειαν ceteris visceribus affectiones suas facile impertiunt. Quando igitur Thucydides illos genitalibus priuatos euasisse narrat, secundùm me dicos necessarium propè est intelligere, quòd ferro illa abscinderent, neque sinerent morbum intimius penetrare, necareque; vt euenisset, si partes à peste infectæ atque corruptæ, vt sponte sua deciderent, expectassent, neque statim à sanis eas disiunxissent. Accedit his luculentissimum Gal. testimonium, qui comm. 3. ad 3. Hippoc. Epid. tex. 26. exponens quomodo Hipp. scribat in ea pestifera constitutione grauissimum malum fuisse, vbi vel inflammatio, vel sacer ignis pubem & pudenda vrgebant, inquit: Hos morbos etiã citra pestem ita interdum ea membra putrefacere, vt ipsa præcidere cogamur, atque vrere. Ergo Lucretium commendare potius debemus, qui breuitati ac obscuritati Thucydidis claritatem afferre, nec non eam pestem diligentius describere voluit. Hanc nostram sententiam Lambinus quoque in suis postremò ad Lucretium editis cõmentarijs nulla nostri mentione facta secutus est. Nũ autem pestis hæc illa fuerit, à qua Athenas Hippocratem lignorum & herbarum odoratarum incendijs liberasse, in ipsius vita, in Atheniẽsium decreto, & apud Galenum legitur, non multum interest scire: attamen ipsissimam fuisse credere quoque possumus, eo præsertim quòd Thucydidem, Hippocrate iam ætate prouecto, historiam suam condidisse constat.

Locus Virgilij secus quàm à grammaticis ex Aristotele declaratus. Et cur ab ipso Medicina ars muta vocata sit.

CAPVT XIII.

MVlti declarare conati sunt, cur Virgilius mare Aquilonibus flantibus atrum fieri scripserit eo versu Aeneid.

— Fluctusq; atros Aquilone secabat.

Quorum omnium sententias & si improbare non intendam, nihilominus quid & ego sentiam hoc loco exponam: atque ante alia supponam, duo prima coloris genera esse, album nempe & nigrum, ex quibus vario modo simul commixtis, variæ ac pœne innumeræ colorum species enascuntur. Niger color, nonnumquam obscurus, interdum tenebrosus, aliquando ater (sicut à Virgilio) nuncupatus inuenitur: atque hic quandoq; verus & naturalis existit, quandoq; solummodo talis apparet. multos enim colores apparere, & non esse, pluribus exemplis demõstrari posset, nisi quod de colũbæ collo Sceptici disputabant, atq; in iride conspicitur, totum hoc manifestum faceret. De vero atro colore quoniam Virgilius, mea sententia non loquitur, de apparente dumtaxat sermonem habebo: qui, ceu in lib. de Coloribus (siue sit Arist. siue Theophrast.) scriptũ habetur, hisce tribus modis apparet: ἢ γὰρ ὅλως τὸ μὴ ὁρώμενον ἐστὶ τῇ φύσῃ μέλαν, ἢ ἀφ' ὧν μηδὲν ὅλως φέρεται φῶς πρὸς τὰς ὄψεις. τὸ γὰρ μὴ ὁρώμενον, ὅταν ὁ περιέχων τόπος ὁρᾶται, φαντασίαν ποιεῖ μέλανα. φαίνεται δὲ καὶ τὰ διαῦγα ἡμῖν ἀπαυγῆ μέλανα, ἀφ' ὅσων ἀραιὸν τὸ ὀλίγον ἀναπλάττει τὸ φῶς. id est, Vel enim omnino quod non videtur est natura nigrum, vel à quibus nullum prorsus lumen fertur ad oculos. Nam quod non videtur, quãdo ambiens locus videtur, nigri speciem reddit. Apparent item omnia hui usmodi nigra, quibus rarũ & paucum lumen reflectitur.

ctitur. His itaque tribus modis nigredine in rebus apparente, proculdubio mare aquilonibus ventis agitatum vno ipsorum atrum atque obscurum videri necessum est: sed quoniam neque primo, neque secundo id fieri cuiuis mediocriter in philosophia versato perspectum est, sequitur vt tertio modo appareat. Mare sanè & omnis aqua cùm suapte natura alba videatur, eo quia solares radij à læuore ac planitie superficiei reflexi eam illustrando lucidam efficiunt, amisso læuore, radijsque languentibus fractis atque imminutis; iure merito albedo deperditur, contrariaque ipsi nigredo succedit. Quamobrem (vt ad Vergiliana verba descendam) aquilones suis vehementibus motibus mare perturbantes, nec non illius planam læuemque superficiem asperam reddentes, ita vt altera pars depressa, altera eminens euadat, iuxta id quod Poëta 3. Aeneidos expressit, dicens:

Et g acialis hyems aquilonibus asperat vndas.

propter similem aquæ inæqualitatem paucis radijs, illisque fractis & imminutis incidentibus, haud superficies depressę partis illuminatur, immò ab illa asperitate diuulsum & dissipatum lumen aboletur; & propterea superficies aquæ vmbris quodammodo plena, lumineq; priuata, nigra apparet. quam apparitionem insinuasse Virgilium apud me certum est, sicut etiam Arist. 23. part. prob. 23. fieri auctoritate Homeri abundè demonstrauit. Iam verò sententiam hanc ex veris philosophiæ fundamentis capi, quæ Poëtæ ignota minimè fuerunt, apertum erit, si libellum de Coloribus magna doctrina refertum eo in loco perlegamus, vbi hæc scribuntur: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ μέλαν φαίνεται, ὅταν τραχυνθῇ, καθάπερ ἡ τῆς θαλάττης φρίκη. Διὸ καὶ τὴν τῆς ἐπιφανείας τραχύτητα ὀλίγων καὶ αὐγοειδῶν προσιπλουσῶν καὶ διαπωμένου τοῦ φωτὸς, τὸ ζκιερὸν μέλαν φαίνεται. id est: Similiter autem & aqua nigra apparet, quando aspera fit, veluti in maris æstu. Nam ob superficiei asperitatem cùm pauci radij incidant, ac lumen diuellatur, quod vmbrosum est, nigrum videtur. Quo in loco atque in Problematis φρίκης nomine vtitur Ari-

ſtoteles, ad ſignandam maris perturbationem: perinde ac medici idem vſurpant ad horrores & concuſſiones febrium ſignificandas. Cur autem Virgilius 12. Aeneidos medicinam Mutam artem vocarit carminibus his:

Ille vt depoſiti proferret fata parentis,
Scire poteſtates herbarum, vſumque medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

non defuerunt, qui explicare conati ſint, ita ſcilicet à Poëta vocatam dicentes, quoniam comparata muſicæ, ignobilis ac parum celebris eſt. Sed eorum mendacia faciliter redarguuntur, quòd Homerus multis antea ſeculis medicum magnis nominibus dignum fecerit. Itaque appoſitiſſimè Fuluius Vrſinus doctiſſimus, mihiq; ob candidiſſimos ſuos mores, & miram eruditionem valde carus, atq; arcta amicitia coniunctus, in ſuis collationibus Mutam à Vergilio artem medicam nuncupatam inſinuauit, quòd tota eius vis in operationibus ac remedijs potius, quàm in ſermonibus atq; eloquentia collocetur, vt non modò Cornelius Celſus, verùm etiam Galenus vbiq; prædicat. Vnde in medicos loquaces dicterium emanauit:

Ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος.

medicina ars muta.

Loca Ariſtotelis & Strabonis de Generatione animalium in niue & igne collata atq; examinata. Locus Ariſtotelis emendatus.

CAPVT XIIII.

ARiſtoteles 5. de Hiſt. animal. cap. 19. animalia quædam ex niue atq; igne oriri hunc in modum ſcribit: καὶ γὰρ ἐν τοῖς δοκοῦσιν ἀσηπτοτάτοις ἐγγίνεται ζῷα, οἷον ἐν χιόνι τῇ παλαιᾷ σκώληκες. γίνεται δὲ ἡ παλαιὰ ἐρυγρότερα, διὸ καὶ οἱ σκώληκες τοιοῦτοι τὸ δασεῖς· οἱ δὲ ἐν τῆς ἐν εὐδίῃ χιόνος μεγάλοι καὶ λευκοὶ δυσκίνητοι δὲ πάντες. ἐν

δὲ

ἢ Κύπρῳ, οὗ χαλκῖτις καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρὶ τῶν μεγάλων μυῶν μικρόντι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ κατὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει, καὶ πηδᾷ. ἀποθνήσκουσι δὲ καὶ κώληκες, καὶ ταῦτα χωριζόμενα τὰ μὲν τοῦ πυρὸς, οἱ δὲ τῆς χιόνος. Quinetiam in ijs, quæ putredinem nullam posse recipere existimantur, nasci animalia nouimus, vt vermes in niue vetustiore, qui hirti sunt pilis, & rubidi: quoniam & ipsa nix vetustate rubescit. Sed in niue mediæ terræ candidi & grandiores inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. In Cypri insulæ ærarijs fornacibus, vbi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ, paulò muscis grandioribus maiores, quæ per ignem saliant, atque ambulent. Emoritur & hoc genus, & aliud niuis alumnum, cùm alterum ab igne, alterum à niue demorum est. Quæ cùm referat etiam Antigonus in Paradoxis, non μυῶν, siue murium, vt in græco & latino codice legitur, sed μυίων, id est, muscarum legendũ est. Animalia verò hæc, & præsertim ex niue generata, quoniam Strabo, vt in Armenia fiant, ex Apollonide monstrat, eius verba haud Aristotelicis dissimilia heic ex libro eius Geographiæ 12. subiungam: ἐν δὲ τῇ χιόνι βώλους πήγνυσθαι φασὶ κοίλας περιεχούσας χρηστὸν ὕδωρ, ὡς ἐν χιτῶνι, καὶ τὰ ζῶα δὲ ἐν αὐτῇ γεννᾶσθαι. καλεῖ δὲ κώληκας Απολλωνίδης Θεοφάνης δὲ ὀρίπας· καὶ τούτοις ἀπολαμβάνεσθαι χρηστὸν ὕδωρ, περιεχεθέντων δὲ τῶν χιτώνων πίνεσθαι. τὴν δὲ γένεσιν τῶν ζώων τοιαύτην εἰκάζουσιν, οἵαν τὴν τῶν κωνώπων ἐκ τῆς ἐν τοῖς μεταλλοῖς φλογὸς, καὶ τοῦ πετάλου. In niue glebas quasdam concauas congelascere prodiderunt, aquam optimam tanquam in tunica continentes: in niue animalia quædam concreari, quæ Apollonides Vermes appellat, Theophanes verò Montanas teredines: atq; in illis aquam optimam contineri, & ruptis tunicis bibi. Horum animalium generationem talem putant, qualem culicũ ex flamma & bractea metallorum. Quæ omnia sanè creditu difficilia sunt, quòd ad animaliũ generationẽ necessariò tum calor tũ humor requiruntur; quorũ alter ab igne,

alter à niue maximè absunt: immò agricolæ, dum semina in terra adhuc latent, hyeme niuium copiam exoptant, quo inter cetera beneficia id consequantur, ne bestiolæ frugibus perniciosæ alantur, sed existentes enecentur. Itaque si in niuibus interdum vermiculi conspiciuntur, ex terra emanasse, ipsisque sese inuoluisse putandum. Pariter animalia apparentia in fornacibus metallorum potius crediderim ex terra metallis commixta, in qua nascuntur, erumpere, quàm in igne ipso oriri; eo maximè quòd Aristoteles quasi sui immemor in 2. de Gener. animalium cap. 3. vbi maturius quàm in Historiarum libris naturæ res examinauit, nec in igne ipso, nec in ignitis vllis, siue humidis, siue siccis animal quodpiam gigni, hunc in modum scripsit: διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῶον, οὐ δὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ' ἐν ὑγροῖς, οὔτ' ἐν ξηροῖς οὐδέν. Hactenus de re ipsa ab Aristotele narrata. Nunc occasio postulat, in eius v. de Histor. anim. supracitatis verbis græcis maculam insignem deleam: quoniam vbi legitur, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν ἐνδίᾳ χιόνος μεγάλοι, legendũ monstrat antiquissimus apud me manuscriptus codex, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐν Μηδίᾳ χιόνι μεγάλοι. Ita verò legi debere vt sentiam, duæ rationes impellunt. Vna est, quòd nix sereno tempore vel liquatur interdiu, vel noctu gelatur: & propterea quomodo ex ipsa grandiores vermes nasci queant, non video. Altera ratio est, quòd Strabo, qui in Armenia huiuscemodi animalium generationem fieri scribit, etiam regionem eam Mediæ finitimam, atque in producendis rebus simillimam facit. Itaque prudenter Gaza, vel coniectura ductus, vel optimo codice adiutus, verba in vulgatis deprauata sic transtulit; quemadmodum ex manuscripto nostro transferendum censemus.

Insa-

Insaniæ genus ab Aretæo medico descriptum, & monstratum.

CAPVT XV.

Retæus medicus in eo libro, quem περὶ χρονίων παθῶν inscripsit, explicatis multis insaniæ generibus, vnum in fine narrat his verbis: τέμνουσι γὰρ τὰ μέλεα θεοῖς ἰδιοις ὡς ἀποπαυσόμενοι χαριζόμενοι εὐσεβέες φαινονται· καὶ ἔστι τῆς ἀποπληξίης ἡ μανίη μοῦνον, τὰ δ' ἄλλα σωφρονέουσι. ἐγκάρου δ' ἀυλέοντος, ἢ ἐνυμενδίη, ἢ μέθη, ἢ τῶν περὶ σφέων τοιούτων τι· ἐνθεος δ' ἡ μανίη, καὶ ἢν ἐπιμένωσι, εὐθυμοι, ἀκυδέες, ὡς τελεσθέντες τοῦ θεοῦ· ἀχρόοι δ', ἢν ἰσχνοι, καὶ ἐς μακρὸν ἀσθενέες πόνοις τῶν τρωμάτων. id est: Sunt qui membra sibi ipsis amputant, tamquam Dijs proprijs ea repetentibus, gratam rem pia cogitatione facturi. Atque insania huiusmodi in opinione dumtaxat collocatur, cùm in reliquis temperatè ac prudenter degant. Excitantur verò tibia, animíve oblectatione, aut temulentia, aut adstantium exhortationibus. Manat huiusce modi furor à Deorum afflatu. Quòd si incolumes desistant, bono & pacato animo sunt tamquam Dijs initiati: at decolores, macilenti, & præ vulnerum doloribus infirmi longo tempore remanent. Hos verò fuisse Cybeles sacerdotes, Gallos vocatos, Corybantas, & omnes eos, qui matris Deûm sacris initiabantur, facile est illis intelligere, qui eorum sacrorum ritus ac modos passim ab auctoribus descriptos in memoriam reuocarint. Nunc satis erit meminisse, sacerdotes & ministros eius Deæ cymbalis atque tympanis cursitantes sese furore correptos simulare, aut etiam opinari consueuisse: sicque insanientes caput rotare, genitalia abscindere, cultris faciem & musculos corporis totius (sicut Catullus, Strabo Geog. x. & Apuleius in viij. Transformationum memorat) dissecare, morsibusq; seipsos impetere, quasi flagitijs similibus eam Deam gaudere putarent. Nec aliquis mirari debet veteres,

lumine Christianæ veritatis orbatos, vsque adeò spurcissima ac immanissima facinora sub religionis titulo peregisse; si quidem Plutarchus in libro περὶ δεισιδαιμονίας, prauam religionem & similia & his peiora hominibus suggere, exemplis Galatarum atque Scytharum humano sanguine Dijs sacrificare solitorum copiosè satis ostendit. Vnde non immeritò apud Herodotum in Melpomene Scythæ vitio verterunt Græcis agendi Bacchanalia consuetudinem, negantes rationi consentaneum esse excogitare Deum, qui homines ad insaniam adigat. Porrò furorem hunc inter morbos à medico antiquissimo & Hippocratis doctrinæ studiosissimo maximè recenseri commendo: veluti Cælium Aurelianum nequaquam improbo, quòd & in 4. Diuturnarum affectionum Molliciei inter morbos locum fecerit: quæ licet solo animi vitio, & non corporis nasci videatur, ægritudinē tamen maximam si quis appellet, minimè errauerit, quemadmodum vocauit Iuuenalis in 11. Satyr. vbi sic ipsam detestatur:

Magna inter molles concordia, non erit vllum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu:
Tædia non lambit Clauiam, nec flora Catullam:
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroque.

Defenditur Galeni inscriptio περὶ πεπονθότων τόπων. *Loca Aretæi & Galeni collata de ijs, qui corde patiuntur.*

CAPVT XVI.

IVlius Cæsar Scaliger, vir certè nostrorum temporum doctissimus ac subtilissimus fuit: sed dum in Galenū ingenij acumen exercere nimis studuit, plerunque maledicentiam suam atq; imprudentiam detexit: vt ipsi tunc contigit, quando in primo commentariorum, siue potius accusationum, quas in libros de Plan-

Plantis Aristoteli inscriptos edidit, eum damnare aiitur, quòd libros inscripserit περὶ πεπονθότων τόπων: cùm potius περὶ παθόντων inscribere debuisset. Quod πεπόνθε (inquit) non amplius patitur non igitur eget opere medici. Pulchra sanè ratio, & subtili homine digna. Videamus itaque quomodo vir iste Galeni doctrinam parum gustauerit. Nam quicunq; antiquorum de Locis affectis tractarunt, vt fecit Archigenes medicorum sui temporis princeps, inter τόπους παθόντας & πεπονθότας id discrimen posuerunt, quòd παθόντας vocarunt eas partes, quæ extra se caussam passionis tantùm habent, atque ea abeunte incolumes & sanæ relinquuntur: πεπονθότας verò eas vocarunt partes, quarum non tantùm caussa externa est, quę ipsis morbum faciat, verùm etiám quæ propriam in seipsis ac iam factam affectionem, licet aliquando insensibilem, retinent, ita vt etiam recedente caussa nihilominus affectæ remaneant: & sic vocarunt, quasi non modò patiantur, sed etiam iam passæ sint. Cùm itaq; Galenus in libris de Locis affectis totam tractationem consumat præcipuè in docendo, qua methodo partes iam passæ, & affectione propria à caussa sibi externa & (vt dicunt) per consensum occupatæ dignosci queant, περὶ πεπονθότων τόπων eos inscripsit. Hæ namq; proprio ac intestino affectu laborantes sunt, quæ potissimum curationem expostulant: non illæ, quæ nihil in propria essentia passæ, aliunde solummodo vexantur, & caussa extincta, nihil offensæ aut parum admodum remanent; & propterea παθόντες τόποι nuncupantur. Patet igitur quàm iniustè Galenus reprehendatur, quem iam ætate prouectum, quando eos libros scribebat, in titulo ponendo fefelliss e, apud me à ratione alienum omnino videtur. Cur autem Rabi Moses in suis Aphorismis citans libros hos appellet Scientiarũ libros, hactenus certè diuinare non potui. Ex quinc to eorum librorum id mihi obseruatione dignum in primis videtur, quòd quicunq; corde vulnerantur, vsq; quo vitam trahant, semper mente constent, ac sapiant; quasi necessariò inde colligatur,

animam rationalem minimè in corde collocari. At Galeno vetustior Aretæus in ij. de Acutis passionibus simile quid de corde in Syncopis tractatione scriptum reliquit: vbi differentiam ostendens eorum, qui ore ventriculi infestantur, & eorum quos cordis labor aliquis exercet, de postremis ita loquitur: ἐπὶ δὲ τοῖσι καρδιώσουσι, καὶ αἰσθήσεσι ὀξύτεροι, ὡς ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι μᾶλλον, ἢ πρόσθεν, καὶ γνώμῃ εὐσταθέστεροι, καὶ ψυχῇ καθαρώτεροι· καὶ τάδε οὐκ εἰς τὰ παρέοντα μόνον, καὶ ἐς τὰ μέλλοντα μάντες ἀτρεκέες. Esse scilicet, qui corde laborant, sensibus acutioribus ita, vt magis quàm antea videant, audiantq́; & præterea mente constare, animumq́ue puriorem habere, ac nedum in præsentibus dignoscendis, verumetiam in futuris exactos diuinatores existere.

Quid sit apud Galenum, Ellychnium Tarsicum: & de Gossypio.

CAPVT XVII.

GAlenus in libro Meth. 13. modum, quo ad cicatricem ducuntur vlcera, docens, ellychniorum Tarsensium meminit: quemadmodum etiam in 14. eiusdem tractationis libro, vbi œdematis curandi rationem tradens, spongiam posca madidam probat, eaq́ue deficiente ellychnium Tarsense substituendum monet. Quibus in locis quid sub ellychniorum eiusmodi nomine intelligi debeat, ab omnibus ferè hactenus ignoratum est. Ego verò quæ illa fuisse ex auctoribus coniecerim, in medium afferam, sententiam mutaturus, quotiescunque meliorem quis mihi monstrauerit. Ex varijs namque lignorum generibus pro lucernis accendendis ellychnia fecisse veteres, apud omnes constat: iccirco & Tarsensia à Galeno vocata, ex huiuscemodi materia fuisse conflata, putare debemus. Inter alia autem cùm vnum extiterit Gossypium à Latinis, à Græcis ξυλὸν nuncupatum, vt Plinius lib. 19. cap. 1. meminit: hoc ἐλλύχνιον ταρσικὸν Galeno significasse, tribus rationibus, vti credam, impellor. Vna est, quòd

quòd Galenus nullibi gossypij mentionem facit: vnde, nisi his locis illud designet, ipsi ignotum extitisse dicendum. quod tamen non admodum verisimile videtur, quando Plinij tempore, Romæ præsertim, cuique abundè suppetebat, & ad varios medicinæ vsus inseruire poterat. Altera ratio, quòd Galenus ellychnijs illis mollitiem præ ceteris attribuit. De gossypio scribit Plinius, nulla ipsi in candore mollitiáve præferenda. Tertia est, quòd loco spongiarum (vt Galenus monet de Ellychnio Tarsico) xylinum linum, siue gossypium aptissimè in vsum medicum reuocatur. Sed duo huic opinioni obstare fortasse alicui videantur. Alterum est, Galenum ellychnio Tarsico carnem excrescentem deprimendi potestatem tribuisse, quæ in gossypio minimè reperitur. Alterum, quòd nullus ex Tarso Ciliciæ vrbe xylinum linum inuectum scribit; sed Plinius in superiori Aegypti parte in Arabiam vergente oriri memorat. Attamen hæc dubia facilè dissolui possunt, si dicamus, gossypium in fila redactum, quemadmodum pro ellychnijs fiebat, atque etiam hodie passim fieri conspicitur, eandem pænè operam in compescenda carnis luxurie præstare, quam & fila linea. Præterea tempore Plinij in Aegypto illa fila fieri consueisse, tempore verò Galeni optima in Tarso fieri cœpta; sicuti temporibus nostris in Cypro, in Italia, & in alijs regionibus. Nec sanè mirum videbitur, si cogitemus, facilè ob tractus viciniam ab Aegyptijs Cilices, & ab his Cyprios, deinde alias nationes tale lini genus accipere potuisse. Quod porrò memoriæ Plinius mandauit, ex gossypio vestes sacerdotibus Aegyptijs gratissimas fieri consueuisse, vsque etiam ad tempora nostra perdurare, nemo ignorat: quando vestes illas sacerdotum, quas Itali vocabulo populari Cottas, Rochettósve appellant, sæpenumerò xylinas, & præsertim ditiorum ac nobilium esse videamus.

Morbus Deliorum ab Aeschine descriptus. Locus Celsi notatus, & alter Nonij emendatus. Contradictio Herodoti & Plinij.

CAPVT XVIII.

AEschines rhetor nauigationem quandã Philocrati per epistolam suam describens, cuiusdam Deliorum pestiferi morbi meminit: qui quòd forsan ab aliquibus ignorari posset, hoc in loco (vt mea fert sententia) notum facere studebo. Sic itaq; in lib. græcarum Epist. legitur: λύσαντες ὁπὸ μουνυχίας ἑσπέρας, λαμπρῷ Ζεφύρᾳ Χίῳ νῑ, περὶ μέσας ἡμέρας καθίσαντες ἐν ἡμέρᾳ ἐνάτῃ τὴν χίον· καθίσαντες ἦ ἡμέρας ἐννέα (σκαιὸς γὰρ ὁ ἄνεμος) ἔπειτα πάλιν λύσαντες, ἅμα τῇ ἕῳ εἰς Δῆλον ἤλθομεν. Δήλιοι ἦ νόσουν λοιμώδη νενὰ νόσον· τὰ μὲν σώματα ἐπίμπλαντο λεύκης, καὶ τὰς τρίχας λευκοὶ ἐγίνοντο. ὁ ἦ τρόπος αὐτῶν καὶ τὰ σώματα ἀνώδυνοι. πυρετοὶ δ' οὐκ ἐγίνοντο, οὐδ' ἦ ἀλγηδόνες μεγάλαι, οὐδ' τὰ κάτω μέρη σωφρόνως εἶχεν οὐδέν. ταῦτα δὲ ἐπεδίδου καὶ μῆνιν Ἀπόλλωνος αὐτοῖς συμβεβηκέναι, ἸεδαφότοΘ ἐν τῇ νήσῳ τινὸς ἐπιφανῶν, οὐ πρότερον ἐκθοὺς. ἐπὶ τούτου οὖν προσβάλλειν αὐτοῖς τὸν θεὸν τὸν νόσον ταύτην ὑπελάμβανον. ἡμεῖς ἦ ὥσπερ εἰ ἔθνος ἀλλόφυλον ἢ νῆσον ἐν τῇ ἔξω θαλάττῃ ἀφιγμένοι, ἐ ἰδόντες ἐξαίφνης χρῶμα ποικίλων ἀνθρώπων, νυκτὸς ἀπαφέυγοντες ὠχρώμεθα, πρὸς θαυμάζοντες ἀλλήλων καὶ τὸν πόρον, ἐ τὸ χρῶμα. εἶχοι ἕκαστοΘ οἷον ὁμίχλην ἐκφθεν καὶ τὰς τρίχας. Vespere ex Atticæ portu, Cauro valde claro perflante, soluentes, circa meridiem Chium peruenimus: ibiq; dies nouem (erat enim aduersus ventus) morati, deinde rursum aurora soluentes, Delum iuimus. Laborabant Delij pestifero quodam morbo. Vultus quidé vitiligine plenos, capillos pariter albos habebant: ipsorum autem collum & pectus erant tumida; febres verò non aderant, neq; dolores insignes, neq; inferiores partes quicquam permutatæ fuerant. Atq; hæc Apol-

linis

hinis ira sibi contigisse credebant, cùm præter veterem consuetudinem illustris quidam in insula sepultus fuisset. Ob hoc igitur Deum ipsis huiuscemodi morbum mittere suspicabantur. Nos autem tanquam externas gentes, vel tanquam insulam in externo mari accedentes, hominumq; diuersorum colorem inspicientes, nocte fuga capta discessimus, mutuo nos ipsos inter abeundum percunctantes, an quisque colorem & pilos, quos domo gestauerat, haberet. Fuerunt itaque quæ talé morbi genus conditiones comitabantur quinque. Primò pestilens erat; secundò leuce seu vitiligine ora replebãtur; tertiò pili albescebant: quartò collum & pectus tumescebant; quintò doloribus exiguis ægrotantes exercebantur; aberant febres. Nunquid autem contagiosum malum foret, clarè non explicuit Aeschines: attamen cùm Delo iam relicta eius socij timerent, ne colores atque pilos exigua mora ibi facta mutassent, non sine ratione quis colligeret etiam contagiosum extitisse. Quod verò maximè ambiguum in hac re videtur, est, an ille morbus fuerit leuce siue vitiligo, an alphi, an elephantiasis alba à Plinio lib. xv. cap. v. vocata. Mihi sanè cogitanti alphos atque vitiligines neque pestiferos neque contagiosos fieri, præterea sine tumore vllo ac sine dolore existere, magis inclinat animus vt putem, elephantiasim siue lepram albam fuisse, quam pestiferam, contagiosam, cum tumore & cum dolore fieri, confirmant Medici. Quòd si crurum lepræ huiuscemodi propriarum nulla fit mentio, ob id non necesse videtur ab hac sententia recedere: quoniam vel sub leuces nomine, qua replebantur facies, eas comprehendi non inconuenit. Ad id magis forsan repugnat de pilis albis dictum: quos tamen in elephantiasi secundùm humoris naturam mutari, valde rationi congruit. Videbunt doctiores, quæ potior sententia haberi debeat. Interim obseruari velim, Arnobium, qui sub Diocletiano floruit, in primo Aduersus gentes libro, voluisse eam lepram, quam Christus curauit, nullam aliam fuisse, quàm vitiliginem albam. Etenim eius mira-

cula recensens, vitiliginis sæpius, lepræ nunquam meminit: immò si lepræ signa, quæ in xiij. cap. Leuitici copiosè recensentur, animo voluamus, perspectum erit, lepram Iudæorum ipsammet vitiliginem extitisse. Addendũ est hisce, Celsum Gangrænam vocasse Cancrum, sicut & veteres omne ferè malũ, quod vt cancer serperet genus, gangrænam dixerunt, vt ex Lucilio & Varrone docet Nonius: apud quem vbi legitur, Non vituperamus, cùm sciamus dictum præcidi oportere, si ob eam rem gangræna non sit ad brachium ventura. loco dictionis, Dictum, restituendum est, Digitum: quemadmodum etiam Lypsius iuuenis ingeniosissimus iam corrigendum monstrauit: quamquam is deceptus sit, putans gangrænam esse morbum manus peculiarem, cùm potius nulla sit corporis pars, quæ illi obnoxia non sit. Ad insulam Delum reuertor, quam eo tempore commotam scribit Herodotus in Erato, quo Datis, vt Deliis ipsum fugientibus reditum patefaceret, aduersus Eretriam classem, & simul Ionas atque Aeolas secum egit; cùm nec prius, nec posterius (sic enim legendum: & non, quemadmodum Latinus interpres) vsque ad ætatem ipsius Herodoti commotionem passa foret. Cæterùm Plinius lib. 4. cap 12. eandem Delum diu fluctuatam vsque ad Varronis tempora, qui paullominus trecentis annis post Herodotum vixit, immotam perduraſſe testatur.

Quam virorum discordiam alijs considerandam relinquo.

Heraclitj

Heraclitimorbus: eius & Asclepiadis sententia de Vrina. Galeni ad idem locus notatus. De Iberis dentes vrina lauantibus.

CAPVT XIX.

AEgrotabat Heraclitus, vt ipsemet in epistola ad Amphidamantem narrat, cumq; dum medici conuenissent, nec alter alteri concordaret, vt philosophus eorum inscitiam atque petulantiam retunderet, obscuris verbis (vt sui moris erat) ab ipsis quæsiuit, quomodo ἐκ τῆς ἐπομβρίας ποιητέον αὐχμόν. Cui nescientes ignari medici quicquam respondere, ab Heraclito iure expulsi fuerunt. Laborabat enim ille ventris hydrope, ὑδρωπίζω vocant Græci: qui vt facilè notis proprijs manifestatur, sic non arduum erat & ipsum cognoscere, & curādi rationem ex ijs verbis intelligere. Sed ante Heracliti atq; Hippocratis tempora medici empiricem tantùm profitebantur, & iccirco neq; morborum naturas, neq; veras curationum regulas noscebant. vt iuremerito tum ipse in huiusmodi medicos inuehatur, ostendens nihilo secius medicum humanos languores curare debere, atque Deus magna mundi corpora medicatur, dum eorum inæquabilitates adæquat, atq; contraria contrarijs adhibet: tum etiam ille apud Athenæum non insulsè prorsus dixerit, ἐὰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν γένους μωρότερον. quòd scilicet, nisi essent medici, nullum grammaticis stultius inueniretur genus. Neque solùmmodo asseuerabat Heraclitus perinde hominibus medicinam atq; Deo exercendam esse; immò & omnia in corpore nostro fieri, sicut & in mundo magno opinabatur: ita namq; vrinā in vesica gigni, quēadmodum in aëris secunda regione pluuiam: quòd vt hęc ex vaporibus à terra elatis, ac in nubem condensatis pluuia efficitur, sic ab esculentis poculentísve halitus in vesicam emanantes vrinam producant. Hera-

clitum verò hunc in modum sensisse auctor est in 13. sect. prob. 6. Aristoteles; quam falsam sententiam Asclepiadem quoq; medicum olim celeberrimum secutum esse docet Galenus in 1. de Fac. naturalibus libro, in cuius fine disputans aduersus Lycum de vrinæ natura, sentire videtur, id totum, quod potatur, per vrinam excerni, præter pauca quædam per aluum, per sudorem, aut per insensibilem vocatam expirationem interdum exeuntia. Quod dogma verum esse, vt ipsemet ex euidentibus atq; Erasistrati auctoritate probare nititur, in Lectionibus nostris iam opera & studio auditorum editis, latissimè probauimus, vbi clarè (ni fallor) & rationibus, & veterum medicorum ac philosophorum auctoritatibus apparet, vrinę materiam nullam aliam esse, nisi substantiam ipsammet potulentam. Huc illud addam, quod Catullus in Egnatium, & Strabo lib. 3. Geog. scribunt, Celtiberos, Hispanósque consueuisse manè lotio proprio dentes atq; gingiuas ad abstergendum nocturnas sordes colluere. Quod sanè magis ferri potest, quàm vrina in cloacis inueterata sese lauare, vt Iberos factitasse memoriæ prodidit Strabo.

Aetius redarguitur, cur Castrati non fiant leprosi. Locus de Satyriasi. De Manu Gregorij Nysseni sententia noua.

CAPVT XX.

AEtius lib. 13. cap. 125. multa præclarè de Elephanticorũ victu memoriæ mandauit: sed in duobus insigniter eum lapsum sem per existimaui. in vno, dum caussam, qua castrati eo morbo non tentantur, assignare studuit: in altero, dum elephantiasi correptos generandi gratia cum mulieribus aliquando consuetudinem habere consuluit. Quòd in castratis larga fiat semi-

semimis generatio, atq; non castrati vtilem ac bonum humorem in eo ita absumant, vt illi à morbo ea ratione euadant, hi verò facilius capiantur, ridiculum sanè est fateri: sicuti absonum est, quos elephantiasis exercet, multo abundare semine putare. In ijs enim qui omne membrorum alimentum vitiatum & corruptum habent, quo modo semen, quod vltimi ac vtilis alimenti περίπωμα est, multiplicari possit, non video. Quare verior sese offert ratio, cur eunuchi ab eo malo immunes reddantur; siquidem præcipua illius generationis occasio à caliditate & siccitate cùm iecoris, tum vniuersi corporis habitus dependet; & iccirco huiusce modi affectio Aegypto familiaris traditur. Eunuchi verò frigidi atque humidi citra omnium controuersiam fiunt: vt nemini arduũ sit intelligere, hinc nasci, quòd castrati non solùm lepræ, verumetiam vlli alteri morbo à calido & sicco nascenti non facilè subijciantur. Consulere porrò, vt laborantes lepra generandi gratia concumbãt, est non modò malè affectos iugulare, sed etiam reliquos peste inficere, morbosumq; genus humanum reddere velle. Cur autem Elephantici vsque adeò veneris appetitu stimulentur, non aliam caussam puto, nisi quia vasa ipsorum omnia multo & crasso flatu humoréve incocto replentur, qui tam genitalia ipsorum quàm ora satyris similia efficit: ob quod etiam Σατύριασις & Σατυρίασις à veteribus medicis tale mali genus nuncupatum inuenitur: quemadmodum apud Aristotelem in 4. de Gen. animal. cap. 3. vbi hæc leguntur: παραπλήσιον δ' ἐστὶ τούτῳ τὸ νόσημα τὸ καλούμενον Σατυριάσις. τὸ γὰρ ὑπὸ τούτου ἀπορρεῦμα καὶ πνεῦμα ἀποίκιον πλήθει εἰς τὰ μόρια τοῦ προσώπου παρεμπεσόντος, ἄλλου ζώου ἢ Σατύρου φαίνεται τὸ πρόσωπον. id est: Similis huic est morbus Satyriasis vocatus. Etenim in hoc ob fluxionis & crudi flatus copiam vultus partes ingredientis, alterius animalis, & satyri facies apparet. Nisi igitur Plutarchus eo modo exponatur, quo in 1. lib. harum obseruationum notauimus, excusari non merebitur, cùm Aristoteles elephantiasis mentionem faciat, quam is tempore Asclepiadis tantùm, qui tre-

centum annis plus minúsve post Aristotelem vixit, ap paruisse, in Sympos. tradidit. Manus à natura homini tributas fuisse duabus rationibus auctor est Aristot. 4. de Part. animal. cap. 10. Vna quòd sit erectus, atque ob id non cruribus, vt bruta terram prona spectantia, sed brachijs & manibus egeat. Altera, quòd sit omnium prudentissimus, sicq; ad exercercenda prudentiæ munera magna instrumentorum copia exigatur, pro qua vnæ manus sufficere possunt: nempe quæ non vnum, sed multa instrumenta ac veluti instrumentorum instrumentum sint. Aristotelis sententiæ addidit acutissimus Gal. 1 de Vsu partium, hominem à natura manibus ornatum fuisse, quoniam sicuti ratio ipsius animo tributa est veluti quædam artium ars, ipsaque sine instrumento sibi accommodato operari nequit: similiter instrumentum omnium præstantissimum dari conueniebat. Gregorius Nyssenus auctor non ignobilis in lib. de Opificio hominis, præter hæc alium naturæ in extruendis manibus finem fuisse putauit: nimirum sermonẽ, homini omniũ maximè proprium: quandoquidem nisi manus, quibus cibum pararet, atque in os mitteret, habuisset, necessariò os sumendis è terra cibis, vt in ceteris brutis, idoneum fabricare cogebatur: os autem eiuscemodi loquelæ atque sermoni planè ineptum fuisset: vnde, vt loqui posset, manus homo habuit.

De Cretæ generibus locus Plinij explicatus. Fascia, Toga, Mappæ cretatæ. Error Cornarij. De Gypso Tymphaico Theophrasti loci correcti, & alter Plinij notatus.

CAPVT XXI.

Gerusia ad faciem dealbandam antiquissimis vsque temporibus vsas fuisse mulieres, præter multos alios Plautus copiosè testatus est. Verùm ad candorem atque splendorem vestibus togisve conciliandum ve-

te-

teres cretæ quodam genere vsos esse, Isidorus in Etymolog. & ante ipsum Plinius lib. 36. cap. 17. memoriæ mandauit. Quo in loco cùm non parum obscurè loquatur, & interdum à Galeno diuersa sentire videatur, eius sententiam breuiter explicabo. Itaque Latinus auctor cretæ tria genera facit, Cimoliam, Argentariam, & Vilissimam. Cimoliarum altera erat vera, à Cimolo vna Cycladarum insula, vnde deferebatur, sic nominata. Altera per similitudinem ita nuncupata. atq; huius plures species fuerunt. Aliæ namque ad medicos pertinebant, veluti Thessalica, atque Lycia: aliæ in vestibus vsurpabantur, sicuti Sarda, Vmbrica, & Saxum vocata. Sarda aquæ commixta & eliquata vestes ablue bantur, mox sulphure suffitæ Cimolia vera læuigabantur; cúmque vilissima esset, togis candidatorum dealbandis illustrandísue eam minimè adhibitam puto. Vmbrica, quæ preciosior habebatur, poliendis vestibus in vsu erat: modò enim eliquata, modò ipsis affricata nitorem quendam gratum ceteris vestium coloribus præstabat: non enim solis candidis, vt Sarda, sed etiam versicoloribus inseruiebat. Saxũ pumicis instar & ipsum candidis vestibus sulphure suffitis affricatum non modò albedinem augebat, verumetiam nitorem & lumen quoddam atq; soliditatem conciliabat: quo pacto mulieres hodie amylo vel oryzæ decocto ad dealbandas solidandásue mappas & vela vtuntur. Hac veteres etiam togis candorem, soliditatem, ac nitorem, nec non fascijs caligarum atq; mappis comparare consueuisse opinor: vnde M. Tullius 2. Epist. ad Atticum 18. fascias cretatas dixit; & Martialis lib. 12.

Cretatam prætor vellet cùm mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogenes.

Hac eadem etiam hostias mactandas dealbari solitas, indicat Iuuen. Satyra 9. ita dicens:

Igne domi lauros, duc in capitolia magnum
Cretatumque bouem. ——

Cretenses tamen calceos ab Hipp. 4. de Artic. monstratos, quibus monticolæ in Asia & venatores vtebantur, diuersos à cretatis extitisse, nemo nescit. Cimolia verò

nullo modo candorem tradebat. sed alios colores precioſos & veros emolliebat, nec non ſulphure contriſtatos quodam nitore exhilarabat: perinde ac hodie facti tant ſericarum telarum textores, vbi varijs tincturis nitorem ipſis conciliant, illuſtrántue. De hac locutũ credo Galenum, quando denigrandis capillis cimoliam cum alijs rebus commendat. alias namq; cimoliæ ſpecies eum aut non nominaſſe, aut vno cimolię vocabulo in 9. de Simpl. med comprehendiſſe cõſtat. Totigitur Cimolias apud Plinium inuenio, quę primum cretæ genus faciunt. Secundum verò cretæ genus erat Argentaria, quam Galenus prędicato loco γῆν κεφτικὴν appellat, vbi eam abſtergendi poteſtatem habere, & iccirco ad ſplendorem vaſis argenteis ſordidis reddendum homines vſurpaſſe memorat. Qua in re accuſandus eſt Cornarius, qui vbi Actius lib. 2. ſcribit, Creticã terram facultatem abſtergendi habere, qua τὸ ἀργύριον λύπλει, tranſtulit, Ipſam argentum exterere, ac depurare. Tertiũ genus fuit Viliſſimæ, qua circulos victores domibus vel earum veſtibulis præducebant, vt eſſent ſpectatoribus (quemadmodum coronis etiam feneſtris appoſitis interdum faciebant) victoriæ ſigna, quaq; ſeruorum venalium pedes tingebant, vt ab omnibus eos fuiſſe vendendos intelligeretur; ob quod Iuuenalis quendam, qui pro ſeruo venditus fuerat, notans, in prima Satyra ſcribit:

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

& ante ipſum Tibullus:

Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

Nunquid autem huiuſcemodi cretæ genere etiam facies eorum puerorum oblinerentur, qui aut venundari debebant, aut dominis inſeruiebant, ſequebantúrque, nõdum mihi compertum eſt: illud certè ſcio, vetere puerorum ſuorum vultus oblinire ſolitos, ne gelu aut ſole deturparentur: vt teſtatur Seneca Epiſt. 124. vbi pro, Pædagia, potius legendum, Pædagogia, puto: quoniam ſic mancipia apud iuriſperitos vocata legimus. Quo verò ſucco vngerẽt, haud ſatis ſcio. Id tamẽ mihi perſpectum eſt, hodie Genuenſes mulieres, ne à

ſole

ſole facies ipſarum denigrentur, in æſtate ſolatri ſuccũ per linteamina expreſſum vultibus inungere. Quod cùm mihi Ioannes Vincẽtius Pinellius, ſingularis doctrinæ & probitatis vir, ſignificaſſet, perſuaſit etiam, veteres potuiſſe huiuſcemodi ſucco alioquin paratu facili (quod ſimili in re exigitur) vti. Iam verò Plinius cùm Tymphaici gypſi mentionem faciat, admonet, vt locũ Theophraſti in lib. περὶ λίθων, lacerum & corruptũ, vnde ſua ille acceperat, à me reſtitutum, hic ſubnectam, vbi terras alias arte fieri, alias ſponte naſci ſcribens, de poſtremis ſic ait: αἱ δὲ αὐτοφυεῖς, καὶ ἅμα τῷ περιττῷ τὸ χρήσιμον ἴσχουσαι, σχεδὸν τρεῖς εἰσιν, ἢ τέτταρες. ἥτε μηλία, καὶ ἡ κιμωλία, καὶ ἡ σαμία, καὶ ἡ τυμφαικη, καὶ ἡ τετάρτη τούτων ἐστὶ γύψος. χρῶνται δὲ οἱ γραφεῖς τῇ μηλίᾳ δὴ μόνον· τῇ κιμωλίᾳ δὲ οὐ, καίπερ οὔσῃ καλῇ. διὰ τὸ λίπος ἔχειν, καὶ πυκνότητα, καὶ λειότητα. τὸ γὰρ ἀραιὸν, καὶ τραχῶδες, καὶ ἀλιπὲς ἐπὶ τῆς γραφῆς ἁρμόττει μᾶλλον, ὅπερ ἡ μηλία ἔχει τῷ φάριδι. εἰσὶ καὶ ἐν τῇ μήλῳ καὶ ἐν τῇ σάμῳ διαφοραὶ τῆς γῆς πλείους. ὀρύττοντα μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὀρθὸν στῆσαι ἐν τοῖς ἐν σάμῳ, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἢ ὕπτιον ἢ πλάγιον· ἡ δὲ φλὲψ ἐπὶ πολὺ διατείνει. id eſt: Quæ verò ſponte naſcuntur, ſimulq; præſtantiam vtilitati iunctam habent, tres fere aut quattuor ſunt, Melia, Cimolia, Samia, & Tymphaica, atque harum quarta Gypſus eſt. Melia per ſe ſola vtuntur pictores: Cimolia verò tametſi bona exiſtente, ob pinguitudinem, denſitatem, ac læuorem ipſi inexiſtentes, nequaquam vtuntur: nã raritas, & aſperitas, & pinguitudinis inopia magis in pictura conueniunt. Sunt & in Melo & in Samo plures terrarum differentiæ. Effodientem in Samo minime rectum, ſed vel ſupinum, vel obliquũ ſtare neceſſe eſt: vena autem ad multũ protenditur. Et paullo poſt: χρῶνται δὲ τῇ τυμφαικῇ πρὸς τὰ ἱμάτια, καὶ καλοῦσι γύψον οἱ περὶ τύμφετόντε καὶ τοὺς τόπους ἐκείνους. ἡ δὲ γύψος γίνεται πλείστη μὲν ἐν κύπρῳ, καὶ περιφανεστάτη, μικρὸν γὰρ ἀφαιροῦσι τῆς γῆς ὀρύττοντες. ἐν φοινικῇ δὲ καὶ ἐν συρίᾳ καίοντες τοὺς λίθους ποιοῦσιν· ἔπειτα δ' ἐν θουρίοις. καὶ γὰρ ἐκεῖ γίνεται πολλὴ. τρίτη δὲ ἡ περὶ τυμφαίαν, καὶ περραιβίαν, καὶ κατ' ἄλλους τόπους. id eſt: Vtuntur Tymphaica ad veſtes, Gypſumq; appellant Tympheti atque illorum locorum incolæ:

Fit autem plurimus gypsus atque præstantissimus in Cypro: nam qui effodiunt, parum longè à terra auferunt. In Phœnicia verò & in Syria ex lapidibus vstis faciunt: tum in Thurijs, nam ibi quoque plurimus nascitur. Tertia est verò circa Tympheam, Perrhœbeam, & alios locos. Ex quibus verbis clarè patet, vel Plinium habuisse alium contextum, vel esse deceptum, quando 36. lib. cap. 24. scriptum reliquit, Tymphaicum gypsum è summa tellure peti: quod vni Cyprio & nō Tympha ico tribuit Theophrastus, à quo is transcripsit.

Menecrates medicus quis fuerit. Medici Clinici. Locus Plinij mutatus. De Posca, locus Suetonij.

CAPVT XXII.

MEnecratem, cuius frequentem necincelebrem mentionem fecit Galenus in medicamentorum libris, nonnulli eum esse dubitarunt, qui Philippi Macedonum regis medicum egit, quiue gloriosō quodam titulo seipsum Iouem nuncupabat: vt de postmodum ab Agesilao Spartarum rege insaniæ vitio notatus fuit. At ne horum leuissima dubitatio alijs forsan occasionem errandi præbeat, non alienum iudicaui declarare, Menecratem à Galeno nominatū fuisse quendam Tiberij & Claudij Cæsaris medicum, libertum, sectæ Rationalium addictum, multisque commentarijs editis insignem: de quo forsan nec historiæ repugnaret Cœlium Aurelianum lib. 1. Diutur. pass. cap. 4. meminisse. Idem verò ita se habere, præter Galenum, qui 5. de Comp. med. s. l. cap. 3. Menecratem post Antonium Musam paullo ante Andromachum & Neronis imperium Romæ floruisse scribit, nō incertum testimonium affert vetus hæc inscriptio, quæ hodie in Vrbe ad D. Pauli seruatur:

TI-

ΤΙΒΕΡΙΩι ΚΛΑΥΔΙΩι
ΚΟΥΡΕΙΝΑΙ.
ΜΕΝΕΚΡΑΤΕΙ. ΙΑΤΡΩι
ΚΑΙΣΑΡΩΝ ΚΑΙ ΙΔΙΑΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ. ΕΝΑΡΓΟΥΣ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ. ΚΤΙΣΤΗι ΕΝ
ΒΙΒΛΙΟΙΣ. ΡΝΣ ΔΙΩΝ
ΕΤΕΙΜΗΘΗ. ΨΠΟ. ΤΩΝ. ΕΝ
ΛΟΓΙΜΩΝ. ΠΟΛΕΩΝ. ΨΗΦΙΣ
ΜΑΣΙΝ. ΕΝΤΕΛΕΣΙΟΙ ΓΝΩΡΙΜΟΙ
ΤΩι ΕΑΥΤΩΝ ΑΙΡΕΣΙΑΡΧΗ. ΤΟ ΗΡΩΟΝ

Iã verò Clinicos vocatos medicos à Chirurgis & Empiricis eo modo atque etiam magis antiquitus fuisse seiunctos, quo temporibus nostris Physici nuncupati ab ijsdem Chirurgis & Cæretanis vocatis separantur, præter hoc Martialis carmen,

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Cœpit, quo poterat, clinicus esse modo.

& Plinij verba, qui lib. 29. cap. 1. medicinam ab Hippocrate inuentam, Clinicem vocat. & lib. 30. cap. 10. in quartanis medicinam clinicem propemodum nil tollere scribit: nec non epigramma hoc græcum,

τοῦ λιθινȣ Διὸς χθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο μαρκὸς,
ϗ λιθος ὢν, ϗ ζεὺς σήμερον ἐκφέρεται.

sequens inscriptio, quam Romę marmore insculptam vidi, satis perspectum facit:

.P. DECIMIVS. L. HEROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR
HIC PRO LIBERTATE DEDIT. HS. I,,,
HIC PRO SEVIRATV IN REMP.
DEDIT H. ∞ ∞
HIC IN STATVAS PONENDAS IN
AEDEM HERCVLIS DEDIT. HS. ⁂ ⁂ ⁂

HIC. IN. VIAS STERNENDAS IN PVBLICVM DEDIT. HS. ⁂ ⁂ ⁂ Iↄↄ∞ ∞
HIC PRIDIE QVAM MORIVVS EST RELIQVIT PATRIMONI HS. ∞ ⁂ ⁂

Ex qua item manifestum esse potest, quantum Romæ (quod etiam Plinius meminit) ditescerent medici: nimirum qui & pro libertate sibijpsis asserenda (multi enim erant serui) & pro dignitatibus in repub. consequendis, ingentia precia soluebant. An Clinici quoq; à Romanis dicerentur, ægri decumbentes nonnulli, quemadmodum Plinium lib. 25 c. 5. dixisse aliquibus visum est, certè non parum dubito: tametsi Cyprianus lib. 4. Epist. 7. paralyticum illum à Christo ex diuturno morbo liberatum Clinicum appellare videatur: atque D. Hieronymus in Epitaphio Paulinæ ad Eustochium manifestè decumbentes vocet Clinicos: quod item Hermolaus Barbarus, magni iudicij & raræ eruditionis vir, ex sacris Biblijs quoque probare nititur: immo verò Cyprianus ibidem quosdam ait fuisse, qui ludibrio, sed opprobrio quodam Christianos vocarent Clinicos, miraturque vndenam ex Hipp. aut Sorano id nomen ipsis tribuerent. Vt his omnib. constare possit, post Plinij quidem ætatem Clinicorum vocabulũ ipsis ægrotantibus esse tributum, non autem eius temporibus. Hippocratem quidem 1. de Morbis scio decũbentes κλινοπετεῖς vocasse, & Plutarchum ac Athenæũ κλινήρους: at vbi κλινικοὺς dicant, non memini legisse. Itaque si quis pro Clinicis in Pliniano codice Chronicis substituat, fortasse non aberret; quando non minus potuit auctor in loquendo interdum liber vti hac voce græca sanè, at ab alijs vsurpata, quàm Spasticis vocabulo ex media Græcia sumpto, nec forte à quoquam vllibi præterquam ab ipsomet in eodem loco & alibi vsurpato. Nisi potius pro Spasticis clinicis alteri substituere placet, Spasmis cynicis, vel Spasticis cynicis: si quidẽ medici omnes sciunt, spasmum cynicũ faciei esse morbum, in quo tollendo prodesse elleborum, scripsit etiã

Cel-

Celsus lib. 4. cap. 2. Spastici (ait Barbarus) sunt quibus est intus aliquid conclausum conuulsúmue. Mirantur nonnulli, quòd scribat Suetonius, Asiaticum, Vitellij Imperatoris libertũ, Puteolis poscam vendidisse: quasi huiusmodi potus solùm in medicum vsum intus & extra adhiberetur. Ego verò minime illud admiratione dignum existimo: quoniam vinum acidum aquæ mixtum pro vili plebecula venale extitisse, rationi consonat, atque id Poscam fuisse appellatum; nisi malumus Puteolis gratia ægrorum, qui eò frequentes conueniebant, id solummodo factitatum, vt scilicet vera posca venderetur, quam ex aceto parti modò maiori modò minori aquæ mixto factam, memorat Galenus. Quamquam etiam antiquitus, sicut escam pro cibis, ita poscam pro potibus esse vsurpatam, inuenio: quando, vt notat Barbarus, in antiquissimis Festi codicibus, & in Ferentini vetusto monumento, Posculenta pro Poculentis leguntur.

TERTII LIBRI FINIS.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum LIBER QVARTVS.

Qui fuerint apud veteres Archiatri, & archiatrorum Comites, quódue eorum munus.

CAP. I.

QVi Galenum aliosq; medicinæ scriptores vsq; ad hæc tempora interpretati sunt, omnes pœnè in hoc conuenerunt, vt nomen ἀρχιάτρος medicorum principem, quasiq; excellētissimum designare voluerint (Io. Baptistam Rasarium virū tempestate nostra eruditissimū excipio, qui in suis Galeni commentariorum translationibus, vbicunq; occurrit, archiatrum transfert.) Id quoniam ego à veritate longe alienum semper putaui, credidiq; ἀρχίατρον propriè imperatoris principisue, atq; eius familiæ medicū significasse; quibus ductus rationibus hanc opinionē conceperim, in medium proponam: videbunt deinde eruditi, ac in antiquis reb. perscrutandis versati viri, num sententia nostra aliorū placitis anteponi debeat. Nam primò nullum hactenus græcum latinúmue scriptorem, qui ante Romanos Im

peratores floruerit, inuenire mihi est concessum, qui hac ἀρχιάτρου voce vsus sit; quod coniecturam non parũ facere videtur, vt imperatores esse, medicósue cùm suæ personæ tum familiæ valetudinis curæ destinatos habere cœperunt, sic vocem eam tunc à medicis in vsum inuectam esse. quod paullo post Tiberij & Claudij tempora fuisse ideo persuasum habeo, quoniam ante ea tempora neq; auctorum scripta, neq; marmoreæ medicorum inscriptiones Romæ seruatæ vsquam hoc nomen habent. Hanc autem græcam vocem potius, & non latinã elegerunt, quòd (vt refert Plinius lib. 26. c. 1.) nemo Romanus medicam artẽ exerceret, sed omnes ferè, aut saltem maiori ex parte Græci, atq; ij vt plurimũ serui aut liberti essent. Vnde si archiater vel medicum primarium, vel medicorum principem significasset, cõsentaneum sanè rationi esset, vti res ipsa ante Imperatores extitisset, pariter etiam nomen eam exprimens aliquando vsurpatum fuisse; quod nunquam à me (nisi ceteri maioris lectionis viri secus obseruarint) apud quempiam auctorem animaduersum est. quem admodum ex altera parte valde mihi probatur, iccirco ante Imperatores minimè id nomen receptum fuisse, quòd res ab illo signata, medicus scilicet principis, nõdũ institutus foret. Quinimmo Plinius lib. 25. c. 8. cuius tempore iam archiatri nomen in vsu haberi cœperat, cùm Damocratem Seruilium Mithridaticæ antidoti auctorem, medicum ipsius ętate primariũ nominare vellet, non eum Archiatrum, sed E primis medentium vocauit, quasi sciret nomen illud medicis dũtaxat principis conuenisse. Vt his omnibus grauissimis cõiecturis facile iudicari queat, τὸ ἀρχιάτρου nomen haud illis propriè attributum, qui ceteros antecellerent, sed qui principis vel imperatoris personæ atq; familiæ operas suas locarẽt. Præterea Andromachus, quẽ Erotianus in Onomastici sui dedicatiõe ἀρχιάτρου appellat, à Galeno itẽ 1. de Antid. c. 1. 4. & de Loc. aff. c. 1. Νέρωνος ἀρχιάτρου vocatus reperitur, non quia is alios medicos præcellere ab ipso putaretur, qui Archigenem ab Andromachi tempestate vsq; ad Traiani principatum in ma-

gna

gua existimatione habitum (quod etiam Iuuenalis Satyra 6. insinuat:

——*Tunc corpore sano*
Aduocat Archigenem. & Sat. 14.
Ocyus Archigenē quære, atq; eme quod Mithridates
Composuit.

alios antecessisse scribens, nullibi archiatrum nūcupauit, quòd intelligeret solos principis medicos eo nomine fuisse vocatos. Quocirca si res ipsa non secundùm legentis voluntatem, sed verè atq; prudenter æstimetur: plane apparebit, Erotianum & Galenum concorditer Andromachum archiatrum nūcupasse, quòd eā vocem vti debitum sibi quendam titulum, nimirū cū Neronis medicus esset, ei cōgruere intellexerint. Qua similiter ratione Liuium Eutychum archiatrum vocatum credo in hac inscriptione, quæ olim in tabellula quadam, vnà cum multis alijs vetustate pene consumptis, Romæ ad D. Sebastiani reperta est:

M. LIVIO CELSO TABVLARIO
SCHOLAE MEDICORVM
M. LIVIVS EVTYCHVS
ARCHIATROS OLL. D. II.
INFR. PED. IIII.

Sicut & Petrus quidam archiater apud Aetium nudis verbis citatus inuenitur: quē eo titulo indicatū, quasi Principis medicus, non autem medicorū princeps foret, ex Aetij 11. Tetrab. ser. 3. c. 110. verbis facile colligi potest: veluti quoq; Galenū in lib. de Theriaca ad Pisonem non alia ratione puto vocasse Archiatros Magnū & Demetriū, atq; alios multos alioqui populares potius, quā eminentes. Neq; verò illud mihi consonū videtur, Imperatores consueuisse medicos plures cōducere, atq; inter eos vnum reliquis superiorem habere, quem & ob doctrinæ excellentiam, & ob dignitatē sibi maiorem delatā Archiatrum vocarent: quandoquidē nō vnū, sed plures simul archiatros extasse, apud varios scriptores legimus. Qui ex legū peritis quæso est, qui nesciat, Constantinum Imperatorem legē tulisse, qua

archiatros illustribus priuilegijs, maximisq; gratijs ornari voluit? Quis item non vidit eam legem quam Imperator in l. Archia.cap.de metatis,lib.12.Cod. tit. 41. in hunc modum tulit:Archiatros nostri palatij, necnõ vrbis Romanæ &c. Ex quibus omnibus negari nunquam poterit, quin Imperatores non vnum, sed plures simul archiatros habuerint. vt hac ratione archiatrum Principis medicum extitisse credendum sit; alioquin si aliorum superior quasiq; princeps fuisset, parerat non plures vno tempore, sed vnum tantùm esse. Quam rem manifestius adhuc Vindiciani medici,qui Octauij Horatiani siue Prisciani Theodori præceptor fuit,necnon Cassiodori in Epist.ad Valent.testimonia comprobare queunt:quorum ille archiatrorum Valétiniani Comes fuisse perhibetur;hic verò dum formã, qua archiatrorum Comes eligebatur,6.Variarum lib. exponit, ita clarè archiatros simul plures,eosq; principis medicos extitisse,atq; horum prę fidẽ ac veluti principem non Archiatrum, sed Comitem vocatum ostendit,vt nemo nisi suæ opinionis nimius amator hanc veritatem inficiari possit:quam Andreas Alciatus,auctor nostra tempestate clarissimus,in com. super lib.Cod. probè cognoscens,antiquos legum interpretes damnare non dubitauit,quòd vbi leges de Archiatris loquuntur,semper medicorum principes,& non principis medicos interpretentur. Porrò quatenus ad vocis ipsius etymon pertinet, etsi vsus scriptorum secus habere videatur,attamen non minus ἀρχίατρος τῶν ἀρχόντων ἰατρὸς,quam ἰατρῶν ἄρχων dici queat:vt neq; huiusce modi ratio vlla ex parte ijs faueat,quibus diuersam sententiam sequi placuit.Nunc qui essent Archiatri,quódue eorum munus, non admodum difficile est percipere. Siquidem verisimile vnicuiq; apparere potest, vt hodie sæpenumero contingere cernimus, ita etiam anti quitus contigisse,vt qui vel artis præstantia, vel quopiam apud Imperatores fauore pollerent, in eius atq; familiæ medicos cooptarentur; atq; horum cùm aliquis moreretur, alter in eius locum subrogaretur: in qua subrogatione, quoniam interdum ob fauores nonnul

li in-

li indigni locum obtinebant, ea lex condita est, quæ in Cod.lib.9.tit.de Profess. & med.cap.11. habetur, ne sci licet quis in archiatrum eligi deberet, nisi communi meliorum iudicio cõprobaretur: nemo enim erat, qui, vt archiatri locum impetraret, non omnem moueret lapidem, non modò ob dignitatem ac gloriam, verum & ob honestissima stipendia, ceteráue priuilegia, quib. illi fruebãtur. Scribit Plinius, l.29.c.1. annua horũ medi corũ stipendia apud principes fuisse CCL.HS. quę ad monetæ nostræ rationem redacta, faciunt vngaricorũ sex millia, & sexaginta. Semuncialem vnum, duodenarios nouem, duplos quattuor, simplum vnum. Quę tamen non omnium archiatrorum merces erat: cùm in legibus habeatur, archiatros ab Imperatoribus, præter alimenta subministrata, quamplurib. alijs priuilegijs atq; fauorib. donatos esse; quæ omnia mercedis instar, quòd multi forent, ipsis donabantur. perinde ac temporibus nostris medici aliqui in Pontificis Romani curia, & in aliorum Principum domibus ob solam sportulam aliásue gratias operam suam medendo exhibẽt. De ijs sermonem factum à Galeno puto, vbi in 9. de Plac.Hipp. & Plat. alios lucri caussa medicinam exercere scribit, alios ob honorem, alios ob sibi legib. concessam immunitatem, ac reipub. vacationem. Iam verò illorum munus quod esset, ex loco Cod. citato cap.10. scire vnicuiq; licet: vbi ex verbis illius legis aperte dici potest, archiatros cùm à populi commodis commoda reciperent salaria, non solùm principis familiæ, eiusq; personæ inseruisse, verumetiam pauperibus sine vlla mercedis spe obsequi, nec turpiter diuitibus inseruire obligatos fuisse. Dicebatur verò archiatros & archiater, veluti ex auctoribus atq; superiori inscriptione subsequenteq; patet, quæ Romæ in vetusto lapide seruatur adhuc:

D. M.
A. ACTIVS CAIVS
ARCHIATER SIBI ET
IVLIAE PRIMAE CONIVGI
INCOMPARABILI

Erant itaq; archiatri medici illi omnes, qui principis sumptibus conducti, eius personæ primùm, deinde aulæ omni, postremò cunctis pauperib. arte propria Romæ operam præstabant: quorum archiatrorum princeps quidam senior, prudentia & doctrina præstantior eligebatur, cuius sententia & auctoritate omnes de re medica obortæ dissensiones statim dirimebantur; isq; Comes vocabatur, & præ ceteris maximam principis curam gerebat, eiusq; veluti imperium quoddã & potestatem magnam obtinebat: vt ex Cassiodori citato nuper testimonio abunde perspectum est. Nolo propter hoc omnino inficiari, quin in vrbe medicorũ collegia quædam & scolæ instituerentur, quorum qui alijs præsidebat, archiatros interdum vocaretur, vt ex inscriptione Liuij Celsi superius allata, & ex legibus colligi potest: verumtamen qui frequentius in ore hominum versabatur archiater, is erat, quem descripsimus.

De Cydni fluuij aqua, loci Plutarchi, Galeni & aliorum collati. Locus Plutarchi ex Galeno restitutus. Locus Hippoc. emendatus.

CAPVT II.

CYdnus Ciliciæ fluuius est, transiens per mediam Tarsum, ciuitatem olim nõ minus quàm Athenas & Alexandriam viris in philosophia atq; omni alia doctrina præclarissimis florentem; cuius fluuij aquam frigidam atq; asperam esse narrans Strabo Geographiæ 14. eam tum belluis tum hominibus neruos crassis humoribus occupatos habentibus atq; podagricis auxiliari scribit. Post quem Vitruuius, necnõ Plinius, ex Cassij Parmensis sententia, eandem aquam crurib. podagricorũ affusam dolores leuare scripserunt. Quæ omnia nunquid vera sint, certè dubitari iure potest: nó modò

modò quia frigidum neruis aduersari pro cõperto habent medici, sed etiam quòd Galenus in lib. de Causis procatarcticis, Alexandrum Magnum æstiuo tẽpore, dum se in Cydno flumine lauaret, conuulsione ac tremore torporéue captum fuisse tradit: quemadmodum posterioribus sæculis Fridericum Oenobarbum Imperatorem eodem flumine lotum interijsse scribũt historici. Nisi igitur dicamus, contra Q. Curtij auctoritatem, Cydni aquam blando quodam frigore, vt Pausanias scribit, pollere, & vim detergendi insignem sub voce, τραχὺ, à Strabone, & interdum ab Hippocrate de signatam obtinere, quorum illo dolores ab humore calido nascentes mitigẽtur, hac verò humores ipsi neruis elidantur: quomodo podagricis & neruorum fluore tentatis opem ferat, intelligere arduum erit. Quòd si interdum experientia comprobatum est, frigidum affusum conuulsionem soluere, dum calorem ἀφ' ὧν ἀντιτερίσασιν augendo humoribus dissipandis aptiorẽ reddit, non propter hoc Cydni aquam iuuare credendum alioquin de compluribus alijs aquis frigidis idẽ foret: asserendum. Neq; etiam immodico eius frigore dolores consopiri dicendum, propterea quòd potius sic articulis & neruis nocumentum quàm auxilium inferretur. Ob hoc enim dicebat Hipp. de podagricis loquens, in lib. de Vsu humidorum, ψυχρὸν πολλὸν καταψυχόμενον ἰσχναίνῃ, ἢ ὀδύνην παύσει. id est, Frigidũ multum affusum extenuat, & dolorem sopit. Alexandrum autem ac Fridericum id passos fuisse puto, quoniã fortasse nimis labore vel æstu calefacti, aquæ frigidæ sese immersẽrũt. Cautum enim est medicorum præceptis, ne quis dum magnopere calet in frigida lauetur; quoniam tunc corporis meatus valde aperti ingressum facilem noxio humoris frigori permittunt; atque ita neruí caloréque natiuus non parum offenduntur. Hic adnotare placet quod scribit Plutarchus in vita Syllæ eũ s. Athenis agentem pedum dolorem torpidum cum grauitate incurrisse, quem Strabo dixit esse ποδάγρας ψελλισμὸν, id est, podagræ balbutiem. Aquam autem Cydni non modica detergendi facultate præ-

ditam esse, Plutarchi testimonio confirmatur, qui libro, in quo Desitorum oraculorum caussas quærit, vt demonstraret posse aquas & spiritus terræ inueniri, à quorum arcana quadam potestate animi humani ad futura prænoscenda disponerentur, alia alijs conuenire, & non omnia omnibus, multis exemplis hac oratione monstrat: ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα· καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν μεμιγμένον. βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκος καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. περὶ δὲ τοῦ κύδνου καὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Τάρσῳ μαχαίρας, ὦ φίλε Δημήτριε, σοῦ λέγοντος ἠκούομεν, ὡς ὁ κύδνος ἐκκαθαίρει σίδηρον ἐκεῖνον, οὔτε ὕδωρ ἄλλο μᾶλλον τὴν μάχαιραν, ἢ ἐκεῖνο. καθάπερ ἐν ὀλυμπίᾳ τὴν τέφραν προσπλάττουσι τῷ βωμῷ, καὶ περιπηγνύουσι ἐκ τοῦ ἀλφειοῦ παραχέοντες ὕδωρ. ἑτέρῳ δὲ πειρώμενοι ποταμῷ οὐδενὶ δύνανται συναγαγεῖν, οὐδὲ κολλῆσαι τὴν τέφραν. id est: Alia enim alijs propria & conuenientia: quemadmodum purpuræ faba, & grani infectorij nitrum videntur tincturam commixta ducere. Bysso autem glaucæ crocus miscetur, vt dixit Empedocles. De fluuio Cydno, & de sacra Apollonis in Tarso machæra, ô amice Demetrie, te narrantem audiuimus, quòd Cydnus ferrum illud depurgat, neque machæram vlla alia aqua magis quàm illa. quemadmodum in Olympia cinerem aræ affingunt, & aquam affundentes Alphæi cinerem circumdensant; alio verò flumine id tentantes, nullo possunt coniungere, neque cinerem conglutinare. Vbi manifestè declarat, Cydni fluuij aquam detergendi repurgandíue (cùm ferrum, ex quo machæra Apollinis sacra in Tarso conflata erat, sola depurgaret) vim magnam habuisse. At hic admoneor, vt paullo ante citatorũ Plutarchi verborũ corruptum in græco Basiliensi codice locũ restituam. Vbi enim is siccitatem calori associatam spiritum attenuare, ætheriúmque ac purum efficere dixit, statim subiungit, αὐτὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ, καθ' ἡράκλειτον: quibus nil significantibus, hunc in modum corrigi debet, αὐγὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ σοφωτάτη, καθ' ἡράκλειτον. eã namq; sentẽtiam protulisse Heraclitũ in simili pro-

pè

pè disputatione scriptum reliquit Galenus eo libello, in quo Temperatura corporis animi mores fingi probat: vnde etiam locus Hippocratis emendandus est, in 1. lib. de Diæta, vbi in omnibus codicibus latinis & græcis, tam vulgatis, quàm manuscriptis legitur, ἰσχνασίης ϑ πνεύμονα οὕτω δεῖ, τὴν ξηρασίης; cùm legi debeat, πνεύμονα: siquidem pulmonem ad prudentiam conferre nulli asserunt, sed spiritus, qui quanto sicciores & subtiliores sunt, tanto mentem acutiorem faciunt.

Loci Aristotelis & Herodoti collati. Darij luxatio à medico Græco curata.

CAPVT III.

IMmensæ subtilitatis (vt ait Plinius) vir Aristoteles in II. Politicorum lib. Lacedæmoniorum Reipub. instituta examinans, inter cetera illi vitio vertit, quòd senatoribus per omnem vitæ ætatem de rebus magnis iudicia ferre liceret, cùm in senectute id non sine periculo fieri posset: quoniam (ait is) ὥσπερ τὸ σῶμα δεῖται τῆς διανοίας γήρως. Hanc eandem rationem vsurpauit apud Herodotum in Thalia Atossa Cyri filia, & Darij vxor, quæ à Democede medico Græco vlcere prauo in mammilla curata, viroque suo, vt bellum Græciæ inferret, astuto eius medici ita patriam reuisere sperantis consilio, persuadere conata, inter multa alia hæc verba protulit: νῦν δὲ ἂν τι τὸ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος ἐὼν τυγχάνεις ἡλικίην; σὺ δὲ χρεὸν ἐστὶ καὶ γυναῖκα ἐν οἴκοισι τίκτειν τοιαύτην καὶ οὕτω ἐοῦσαν, καὶ ἐπισκοπέειν τὸν στρατὸν τὸν Περσέων, γνώμην τε ἔχειν ἐπιστήμονα τῶν λεγόντων τὰ χρὴ ποιέειν τὸν στρατηγόν. id est: Nunc autem, quando ætate iuuenis es, si opus suscipias: nam augescente corpore simul & prudentia crescit, senescente verò consenescit, atque ad omnia opera hebetatur. Vnde non immeritò apud priscos prouerbio decantatum habetur:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δ' μέσων, εὐχαὶ δ' γερόντων. id est.
Opera iuuenum, consilia autem mediorum, preces uerò senum.

quem versiculum Boëthus poëta in Athenodorum seniorem sic apud Strabonem in 14. mutauit:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δ' μέσων, ποϛ δαὶ δ' γερόντων. id est:
Opera iuuenum, consilia autem mediorum, crepitus verò senum.

Athenodorus autem contra ipsum, βρονταὶ δε γερόντων, siue Tonitrus senum, dici iussit. Sanè hæc omnia non de animæ substantia, quam alioquin immortalem credimus, sed de illius operationibus, quæ ab instrumentis magna ex parte dependent, intelligi æquius est: etsi medici, ac præsertim Galenus, aliter sensisse inueniantur. Democedis mentio iam impellit me, vt quam is apud Herodotum citato loco in curando rege Dario operam præstitit, hisce subiungam. Darius enim in venatu magnã ossis tali luxationẽ passus, vbi à medicis Aegyptijs, qui omniũ primi ea in arte putabantur, variè tractatus esset, nec illi in retorquẽdo torquendóve quicquã proficerent, quin potius malũ augerẽt; Democedes Crotoniensis græcis medicamẽtis vtens, & lenia, pòst acria admouens, Darium, qui septem noctes iam nihil dormierat, & perpetuo doloris cruciatu pœnè confectus erat, tandem somni compotem fecit, breuiq; deinde tempore incolumem prorsus reddidit, cùm iam posthac validum se fore ad incedendum desperasset. In qua re an solis medicamentis, an etiam manibus os tali restituerit bonus medicus, ex Historici sermone non admodum constat: mirum tamen sit, si medicamenta tantùm (quemadmodum ex verbis colligi posse videtur) adhibuerit, in eo præsertim luxationis genere, quod quando vehemens est, ab Hippocrate & Galeno omnium difficillimè sanari traditur. Atqui nec de his, neq; de maioribus adhuc antiquorum operibus multum mirari debemus: quandoquidem eos in chirurgica, quæ clinice prius reperta fuit, posterioribus omnibus valde superiores extitisse, Homeri atq; aliorũ testimonijs faciliter conuincitur.

Hip-

Hippocratis & Aristotelis loci collati. Galeni de Demonstrationibus libri qui fuerint: & quæ Symphonia à Nemesio citata.

CAPVT IIII.

QVoniam Hippocratem nostris adnotationibus & emendationibus illustratũ, non ita citò, vt optamus, edere, publico legendi munere atq; assiduis ægrorum visitationibus impediti, possumus: interim aliqua ex ipsis in hunc librum sparsim protulimus, vt eruditi, quid in ipso præstaturi simus, ab hisce conijcere valeant. Hippocrates in lib. de Aer. aq. & loc. Asianos & Europęos inuicẽ distinguẽs, illos ingenio magis, minus verò fortitudine valere scribit. Cuius euẽtus duas potissimum rationes assignat. Alteram, quòd Asiæ regio maximam aëris temperati clementiam obtinuit, nullisq; propemodum mutationibus subijcitur: Europa contrariũ; quod vt ingeniorũ bonitati atq: menti magnopere confert, sic animorum fortitudini, qui à mutationibus magis excitati, validiores fiunt, nullum adiumentũ præbet. Alteram, quòd Asiani semper regum imperijs subiecti fuerunt, Europæi verò nõ modò non seruierunt, verùm etiam ferè semper liberi exiterunt. Nam qui bello & armis non sibi quicquã, sed dominis omnia comparare sciunt, negligentiores euadunt; quemadmodũ ceteri spe lucri proprij inflammati quidvis animosè audẽt. Aristoteles similiter lib. 3. Polit. cap. 10. & lib. 7. cap. 7. Hippocratem secutus, Asianos artibus & mente excellere quidẽ, vt animis nihil à natura valere, & propterea tyrannis cõtinuò inseruisse scribit: sicut Europæos ob regionis frigiditatem mente ac artibus inferiores, animis verò & fortitudine superiores, ob idq́ue nullius regis imperium passos esse: inter quos Grẽcos, veluti medios, non minus

artibus & intellectu, quàm armis & animorum viribus pollere. His verò atque multis alijs rationibus demonstrare conatus est Galenus, Hippocratem, Platonem & Aristotelem, animam nostram si non ipsissimam corporis temperaturam, saltem eius sequacem existimasse. Quam sententiam multis ijsque grauissimis argumentis damnauit Nemesius in 3. cap. lib. de Hominis natura, sub Gregorij etiam Nysseni nomine ab aliquibus falsò vulgati. Quo in libro cùm multa ex Galeni commentarijs de Demonstrationibus inscriptis adducat, quæ nil propè mutata in libro de Plac. Hippoc. & Plat. necnon in libello, Quòd animi mor. seq. cor. temp. ac alijs editis legantur, fit vt facilè mihi persuadeam, Galenum in libris illis περὶ ἀποδείξεων nequaquam de rebus ad Logicam siue Dialecticam facultatem tantùm spectantibus, quemadmodũ ineptè arbitrantur nonnulli, tractasse; sed præcipuè earum rerum plurimas sub oculis ratione & sensu ponere tentasse, quæ apud medicos & philosophos in controuersiam trahuntur: veluti est de sede ac partibus animæ quæstio, de affectuũ generatione & caussis, de venarum & arteriarum principijs, de testiculorum vsu, aliaque huiuscemodi plurima: quod similiter videtur confirmasse Rabi Moses 25. v. partic. aphoris. vbi hunc librum Probationes appellat. Quo in loco illud quoque adnotare placet, librum Galeni de Placitis Hippocratis & Platonis Συμφωνίων esse vocatum ab eodem Nemesio, quasi ipsius tempestate sub hoc titulo ab aliquibus legeretur, cùm in illo summorum virorum concordantiæ declarentur. Vixit verò Nemesius, Gratiani & Theodosij temporibus, quando Maximus philosophus Platonicus, Libanius, Basilius, Gregorius Nyssenus, alijque plurimi præclarissimi viri floruerunt: quæ tempora ab ætate Galeni paullò plus 150. annis abfuerunt. vt ob hoc non paucam fidem Nemesij scriptis adhibendam censeam.

De

De Putaminibus fabarum, & quid sit ὄσπριον Athenæo.

CAPVT V.

QVòd Theophrastus in 5. de Causis plantarum cap. 21. scribit, fabarum putamina radicibus aut germinibus plantarũ nouellarum apposita earum vitam penitùs tollere, etiam à Clemente Alexandrino Strom. 3. & ab Apollonio in Mirabilib. historijs citatum, ex quincto de Causis naturalibus (quasi sic liber ille inscriberetur antiquitùs) inuenio. qui cùm addant, domesticas gallinas ijsdem putaminibus iugiter vescentes sterilescere, neque id à Theophrasto traditum sit, eiuscemodi sententia non exiguam mihi suspicionem parit. Quemadmodum item non admodum probo, Pythagoreos iccirco fabarum esum vetasse, quòd comestæ, mulieres infœcundas reddant: quoniam, vt meminit Galenus, fabæ, si bellè nutriunt, & flatulentæ sunt, potius fœcunditatem quàm sterilitatem inducere debent. Fabam verò appellatam esse per excellentiam à Clemente Alexandrino in loco citato ὄσπριον, non miror; quando sic in vsu fuisse apud veteres puto. Vnde Galenus in 2. de Fac. alim. legumina recensens, primam fabam collocauit. Versiculum ab Athenæo citatum:

Οὖκον μετ' ἰχθῦς, ὄσπριον ἢ μετὰ κρέας.

de faba interpretari soleo; quam viridem his quoque temporibus homines post carnes, loco bellariorum, esitant, quámve etiam hodie à vulgo Græcorum ὄσπριον passim vocari intelligo.

In Acrothoracis significatione, Clementis Alexandrini locus emaculatus. Cur Lauri folia post cenam adhiberentur. Ebrietatis præcautiones. Plinij locus emendatus.

CAPVT VI.

ARistotelem in 3. Prob. partic. probl. 2. manifestũ est eos ἀκροθώρακας vocasse, qui leniter inebriati delirant, quíve de rebus quidem iudicium ferre tentant, sed in iudicando aberrant; quasi medij sint inter sobrios & temulentos; quorum illi iudicandi vim firmam & incorruptam habent, hi verò adeò vino obruti & sepulti iacent, vt neque iudicare, neque secundùm animi corporísve facultates operari queant. Erotianus in Onomastico, vbi θώρηξιν ab Hippocrate οἰνοποσίαν vocari scribit, ἀκροθώρηκας etiam vsque ad tempora sua, eos appellatos subiungit, qui nõ multum vino repleti essent. Plutarchus quoque in 3. Sympos. prob. 8. Aristotelis sententiam examinans, idem quod is omnino sentire videtur: ἀκροθώρακας scilicet corpus non adeò dissolutum habere, vt & moueri, & secundùm ipsum aliquatenus operari non valeant; at eorum discurrendi vim minimè liberam esse; nempe cùm iudicium phantasias, & non rationem sequatur. Itaque non video, cur Alexandrinus Clemens diuersa sentiens in 2. Pædagogiæ, ἀκροθώρακα minimè rationem ac memoriam offensas gerere scribat. Nam senibus christianis, vt vino vtantur, eousq; indulgens, quoad ἀκροθώρακος terminum non transgrediantur, his verbis in 2. cap. vtitur: ἀλλὰ καὶ τούτοις ὅρος ἔστω τοῦ πότου, μέχρις οὗ τὸν λογισμὸν ἄσειστον διαφυλάξωσι, καὶ τὴν μνήμην ἐνεργὸν, καὶ τὸ σῶμα ἀσάλευτον οἴνῳ καὶ ἀκράδαντον. ἀκροθώρακα καλοῦσι οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. id est: His autem in potando terminus sit, quousque discursum imper-

imperturbatum seruent, & memoriam efficacem, & corpus vino inconcussum & immobile. Acrothoracem vocant circa hæc periti. Quo in loco verum illius vocis vsum omnino ab ipso ignoratum perspicitur: nisi contextum corruptum esse, & ea verba, ἀκροθώρακα καλοῦσι οἱ περὶ τοῦτα δεινοί, ab aliquo ignaro primùm in margine adscripta, deinceps à librario ineptè interserta fuisse velimus: quemadmodum eiusmodi multa eius auctoris hactenus edita commentaria habere apud doctos constat. Legimus apud Athenæum in 4. veteres inter bellaria post cenam interdum etiam folia lauri adhibuisse. Quod pluribus rationibus factum puto, sed potissimum duabus hisce: tum vt vi foliorum exiccatoria fumi ad caput elati absumerentur; tum etiam vt odor vini, ac ciborum, qui solet sæpenumero à saturis hominibus grauis emitti, absconderetur; id quod Martialis in 5. facetè & clarè admodum nobis indicauit:

Fœtere multo Myrtale solet vino,
Sed fallat vt nos, folia deuorat lauri,
Merumque cauta fronde non aqua miscet.
Hanc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire Paule videris contra,
Dicas licebit, Myrtale bibit laurum.

Vt quoque euitarent antiqui ebrietatem, ac interim multum biberent, interdum lauro, hedera, anetho, similibusq; alijs eos coronatos inter potandũ legimus: alij pumicem tritum, alij amygdalas amaras, alij brassicam præmandebant, quasi non præstaret ebrietatis turpitudinem sobrietate cauere, quàm eam succis aliisve medicamentis occultare. Plinius lib. 14. cap. 2. de Apianis vitibus loquens, ita scribit: Vina primò dulcia austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet. In quibus duo sunt, quæ non immeritò eruditorum animos turbare possunt. Vnum; quòd vina alba à principio, vetustate non rubra, sed vel pallida, vel flaua, vel fulua redduntur: quemadmodum Galenus docet 5. de Tuen. val. & 12. Meth.

Alterum, quòd postrema illa verba quid significent, obscurum est. Itaque restitui debent, vt in manuscripto Pauli Manutij, omnium post Ciceronẽ eloquentissimi, codice inuenitur: Vina primò dulcia, austeritatem annis accipiunt. Ethruria nulla magis vite gaudet.

Tuberes apud antiquos qui essent. Locus Plinij notatus.

CAPVT VII.

QVi fuerint apud maiores nostros Tuberes, inter malorum genera relati, neminem, qui apertè declararit, hactenus mihi videre contigit. Iccirco si meam sententiam explicuero, id saltem proficiam, vt alij ad veritatem indagandam, meque sententiam meliorem proferendam excitentur. Ne igitur temerè quicquam affirmare videar, notas aliquas tuberum ab auctoribus latinis traditas ante alia indicabo. Tuberes ex Africa regione calida primùm allatas, scribit Plinius lib. 15. cap. 14. vbi fructus proferre baccis quàm malis similiores statuit. Idem quoque lib. 16. cap. 25. & lib. 17. cap. 16. tuberes post amygdalas cum armeniacis & præcocibus florere, (vt Columella lib. 11. in fine cap. 2.) quasi cum ijs etiam maturarentur fructus, & melius inseri pruno siluestri, atque malo cotoneæ, quàm granis seri, memorat. Martialis lib. 13. auctor est, tuberes in agro Nomentano prouenire solitos, quæ regio inter Romana suburbia pro aprica habetur. Palladius verò lib. 10. titul. 14. tuberum fructus dulces facit, menseque Septembris eos granis seri, necnon etiam omnibus malorum generibus, prunis & cotoneis, inseri solitum tradit. Quas omnes notas si ijs arboribus conferamus, quas decem ab hinc annis plus minúsve ex Alexandria in Siciliam primùm mox Neapolim transuectas, ob idque Albercotos Alexandrinas nuncupatas esse scimus; facilè iudicabimus, tuberes

beres veterum hosmet albercocos extitisse. Nam hæ sunt arbores non admodum proceræ magnitudinis, foliaq; armeniacorum ferè gerunt; florent statim post amygdalas; inseruntur præcocijs, persicis & prunis; seminantur granis Septembre & Octobre, sed insitione meliores fiunt; nascuntur locis calidis & apricis, gelu corrumpuntur; siccam terram, sed arte irroratam, amant: fructus nuce pontica paullò maiores, rubeos, cute leui, ac dulces suauesque ferunt: vt cuique intelligere liceat, huiuscemodi arbores fructúsque maximè cum veterum tuberibus conuenire. Nec quicquam repugnat, quòd Domitiano prius, quàm iugularetur, Septembri mense oblati fuerint tuberes: quoniam eos adseruatos ea arte esse credendũ est, quam Palladius loco præcitato monstrauit. Neque inferendum est, Palladium, quòd in libro mensis Octobris tuberes seruandi rationem doceat, eos tunc maturari voluisse: quoniam hac in re auctor ille certàm legem non seruat; cùm etiam in libro Aprilis, zyzipha, quæ autumno maturantur, seruandi modum indicet. Martialis item quamuis tuberes cum malis punicis adnumeret, non propterea putandũ est eum innuisse, quòd eodem tempore maturarentur: immò his dictichis:

Non tibi de Lybicis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus.
Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes. quid tibi cum Lybicis?

fortè dicere voluit, se ad amicum duo pomorum genera misisse, vnum nuperrimè ab arbore lectum, alterum domi quidem & ipsum natum, sed integrum arte conseruatum. Porrò Plinianum codicem lib. 15. capite 14. vbi tuberum duo genera habentur, corruptum omnino, ac loco Tuberum legendum esse Zyziphorum, suspicor: quoniam Columella lib. 9. cap. 4. albam & rutilam zyziphum agnoscit: Galenus zyzipha 2. de Alim. fac. appellat: nullus autem duo tuberum genera fuisse scribit. Sericum verò colorem Plinio rutilum vel rubrum esse, quem alibi Siricum & ipse, &

Aëtius, & Paullus Aegineta vocarunt, ſatis Barbarus in Plinianis caſtigationibus declarauit. Vnde apud Plinium, etſi legatur modò ſericum, modò ſyricum de tuberum coloribus, non eſt quòd diuerſos eſſe colores putemus, ſiquidem Paullus Σήρικον, Aëtius Σύρικον dixerunt.

De Menta locus Ariſtotelis ex Hippocrate illuſtratus & correctus. Plinij alter ad idem notatus, & ex Lucretio explicatus.

CAPVT VIII.

MEntam tempore belli ſerere, olim vetitum fuiſſe, ſcripſit Ariſtoteles 20. Prob. ſect. cauſſamque illam putauit, quòd huiuſmodi herba corpora humana refrigerando genitale ſemen corrumpat, ſicque vires, quibus in bello maximè opus eſt, frangantur. Quo in loco ſi non καταψύχει, ſed κατατήκει legitur, vt ego legendum cenſeo, quando menta non refrigerat, ſed potius colliquat, Hippocratis ſententiam tranſtuliſſe alicui videri poſſit, qui in 2. περὶ διαίτης hunc in modum de Menta ſcribit: Μίνθη θερμαίνει, καὶ οὐρέεται, καὶ ἐμέτους ἱστησι, καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις τὸν σπόρον αὐτοῦ τήκει, ὥς τε ῥέειν, καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιέει. Mentam ſcilicet calefacere, vrinam concitare, vomitus comprimere, ſique ea ſæpenumero quis veſcatur, illius ſemen ab ipſa ita liquari, vt fluat, ad hæc tentiginem arcere, imbecillumque corpus facere. Simili propè ratione Plinius lib. 20. cap. 14. mentam ſemen humanum deprauare, atque generationi ineptum reddere tradit: quòd ſicuti illa immiſta lacti, quo minus coëat, concreſcátve, prohibet; ita ſemen condenſari ab homine in cibo ſumpta non ſinit. Vbi legendum eſſe, Cohibẽdo genituram denſari, & non, Genitalia, vt in vulgatis habetur, quivis mediocriter

doctus

doctus facilè conijcere poteſt. Niſi genitale pro genitura Plinium & ibi, & cap. 21. eiuſdem libri vſurpaſſe, conſtaret. Quantum verò ad ſterilitatem referat, vel nimia genituræ liquiditas, vel immodica craſſities, præ ceteris elegantiſſimè dixit Lucretius in 4. hiſce verſibus:

Nam ſteriles nimium craſſo ſunt ſemine partim:
Et liquido præter iuſtum, tenuiq́ue viciſſim.
Tenue, locis quia non potis eſt adfigere adhæſum,
Liquitur extemplò, & reuocatum cedit ab ortu:
Craſſius hoc porrò, quoniam concretius æquo
Mittitur, aut non tam prolixo prouolat ictu,
Aut penetrare locos æquè nequit, aut penetratum
Aegrè admiſcetur muliebri ſemine ſemen.

Ariſtotelis error de Epilepſia. Hippocratis locus ad id notatus. Seruij error & Cornarij. Ariſtotelis alter error, de Sale & Nitro. Breuis adnotatio de Cauſſis res duratas diſſoluentibus.

CAPVT IX.

ARiſtoteles ſect. prob. 31. quærens, cur homines ſoli vel maximè inter animalia oculis peruertãtur, inter alias cauſſas hanc affert, διότι μόνοι ἐν τῷ γένει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων· ἡ δὲ ἐπίληψις διαστροφὴ ποιεῖ. quòd ſcilicet ſoli in animaliũ genere fiũt epileptici, epilepſia verò oculorum peruerſionem inducit. Hanc verò ſententiam omnino falſam eſſe vt putem, duo faciunt. Vnum eſt, quòd ipſemet Ariſtoteles in libris de Animalibus nonnulla recenſet, quæ ijſdem morbis, quibus homines tentari ſcribit, vt oues. Alterum, quòd in libro de Sacro morbo, qui vt Hippocratis à Galeno in primo Prognoſt. text. 4. & lib.

An ſanguis in arter. contineatur, nec non à Cælio Aureliano lib. 1. Paſſ. chron. cap. 4. citatur, ſcriptum eſt, oues & maximè capras epileptico morbo non parum obnoxias eſſe: quòd certè de ouibus valde veriſimile videtur, nempe quæ caput in terram ferè detinentes, halitus prauos ac humiditatem craſſam facilè in caput trahant, & ſubinde morbum ſacrum incurrant. At capræ, quæ alto capite vt plurimum paſcuntur, ſiccæque ſunt, ac perpetuò febrire traduntur; quomodo ouibus magis epilepſiæ, quæ à larga pituita gignitur, exponantur, non admodum intelligo. eo præſertim, quòd Alexandrinus Clemens vij. Strom. tradit, hircinas carnes epilepticis auxiliari fuiſſe creditum. Niſi dicamus, vt Plutarchus in Rom. prob. capras ceteris animalibus magis comitiali morbo tentari, ob meatuum anguſtiam, quam arguit vocis tenuitas: atque etiam eodem morbo facilè capi eos, qui caprinis carnibus veſcuntur. ob quod ſacerdotibus eam carnem vetitam fuiſſe tradunt. Itaq; ſententia Ariſtotelis ſic moderari debet, vt in ſect. 10. Probl. prob. 43. & ſect. 31. prob. 26. vbi ait, quòd homo ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται, ὅτι μόνον ἢ μάλιστα λῃπτὸν ἐν τῇ νηπιότητι γίνεται. id eſt, Vel ſolus, vel maximè oculis peruertitur, quoniam vel ſolus, vel maximè in infantia epilepticus fit. Qua ratione in libro de Somno & vigil. præceptum dedit, vt non ſolùm pueri, verumetiam nutrices à vino, & præſertim nigro abſtinerent, tamquam id magis quàm album ad caput euaporet. Heic animaduertere placet, Seruium in 3. Georgicorum grauiter peccaſſe, qui vbi Virgilius ait:

— *contactos artus ſacer ignis edebat.*

putauit ſacrum ignem eſſe, quem Græci ἱερὰν νόσον vocant; cùm ἱερὰ νόσος nil aliud ſit, quàm epilepſia vocata: Ignis verò ſacer apud Latinos idem ſit, quod apud Arabas Formica, apud Græcos Herpes, apud Scribonium Zona, apud Plinium Zoſter, & Circinus. Vnde etiam malè Cornarius, qui apud Hippoc. 2. de Morbis muliebrib. & alibi ſæpe, ignem pro eryſipelate vertit, cùm valde eryſipelas & ignis ſacer differant: vt ex

Celſo

Celso libro v. cap. 26. & 28. vnusquisque facilè potest intelligere. De hoc morbo sacro scriptum est à Platone 11. de Legibus; Si quis seruum vel phthisi, vel calculo, vel stranguria, vel sacro morbo, aut aliqua alia vulgaribus ignota, longa & curatu difficili ægritudine laborantem, alicui, qui neque medicus, neque gymnasta sit, vendiderit, licere emptori intra sextum mensem ipsum redhibere, excepto sacro morbo, quo laborantem emptor intra annum restituere potest. Causam vero, cur hunc morbum exceperit, puto, quia alij enumerati morbi sex mensibus dignoscuntur, & ferè incurabiles euadunt; epilepsia verò, siue morbus sacer, vix intra annum verè à vulgaribus discerni potest, atque curatu difficilis euadit. Et quoniam Aristotelis mentio est, subiungam hisce quandam illius oscitantiam, quam alioquin perspicacissimus in 4. Meteorol. lib. commisit: vbi, indurata quibus caussis dissoluantur, exponens, de sale & nitro hæc dixit: νίτρον ἢ ἅλες λύει ὑγρῷ οὐ πυκνῷ, ἀλλὰ ψυχρῷ. Atqui ea non solo humido frigido, sed etiam humido calido dissolui, sensui manifestum est. Nam & si vinum & aqua calefacta, à quibus clarè sales & nitrum soluuntur, possint quodam modo frigida humida appellari, cùm sint sub genere aquę, ac illius propriam qualitatem, nempe frigiditatem, quantumuis mutata, nunquam penitùs amittant; de oleo tamen calido id affirmare non possumus, nempe quod ipsemet Aristoteles, in eodem libro, non sub genere humidi aquei, sed aërei, cui perpetuò iuncta est caliditas, apertè collocauit, ab illoque iam naturæ suæ vi quàm igne calefacto salem liquefieri, experientia quotidie comprobatur. Quare melius erit sic de duratarum rerum dissolutione statuere. Quæ à frigido sicco concrescunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humiditatem exprimente, talia redduntur: similiter & quæ à calido sicco concrescunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humorem consumente. Concreta à frigido sicco moderato, vt glacies, vina, serum, & vrina, à calido sicco simpliciter, & etiam à calido hu-

mido ſoluuntur. Concreta verò ab immoderato, aut ſimpliciter inſolubilia ſunt, vt adamas, & aliæ gemmæ, aut non niſi à vehementiſſimo calore ſoluuntur: quemadmodum plurima metalla, & cornua, quæ magno calore molleſcunt. Concreta verò à calido ſicco moderato, à calido humido, & frigido humido ſoluuntur; vt ſales, manna, & nitra, quæ ab aqua calida actu, & à vino poteſtate calido, nec non ab oleo calido ſoluuntur. Concreta ab immoderato, vt lateres, fictilia, aut non ſoluuntur, aut ſolummodo ab ijs humoribus, qui maximè penetrant: ſicut ſuccus citri & acetum acerrimum eſt, aqua vitæ, & ſimilia, quæ aliquos lateres, lapidésve ſoluunt; quod forſan ignotum fuit Ariſtoteli, quamuis ex ipſo ratio huius habeatur. Nam cùm neget ipſe fictiles liquari, propterea quòd aqua eius meatus, per quos ſpiritus exiuit, penetrare non poteſt: manifeſtum eſt, quòd ſi aliquis humor adeò ſubtilis inueniatur, vt eos ingredi queat, etiam ex eius ſententia poterunt liquari. Inueniuntur autem facilè hiſce temporibus: quibus ars chymica, Ariſtotelis tẽpeſtate ignorata, cuius opera ſubtiliſſimi ac maximè penetrabiles humores efficiuntur, in facilem vſum tracta, quaſiq́ue perfecta eſt.

Locus Hippocratis ex Gellio reſtitutus, & alter defenſus.

CAPVT X.

AVlus Gellius Noct. Att. lib. 3. cap 16. hęc verba ex libro Hippoc. de Alimento citat: ἐστι δὲ, καὶ οὐκ ἐστὶν ὀκτάμηνος γένησις. Quæ cùm ibi ita non habeantur, puto reſtituenda eſſe, vbi poſt, ἐς ἔκπτωσιν σμ. hæc habentur ſolùm, οὐκ ἔστι, καὶ ἔστι. ita vt vniuerſa illa oratio ſic conſtituenda ſit, ἐς ἔκπτωσιν σμ. (ἐστὶ δὲ καὶ οὐκ ἐστὶν ὀκτάμηνος γέννησις) γίνεται δὲ ἐν τούτοισι. &c. Quæ autem verba ſequuntur, etſi etiam à Gellio ibidem diuerſa ponantur, placent tamen magis, vt ſunt in vulgatis

gatis Hippocrat. codicibus. Explicatio porrò ipsorum verborum licet obscura admodum sit, ac Sabinus diligentissimus, vt sæpe eum vocat Galenus, Hippocratis interpres, illa clariora facere hac oratione conatus sit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μὴ τῶν ἐκτρωσιν, οὐκ ἐστὶ δ' ὡς θνήσκοντα μὴ τοιοῦτα. ἡ ἔστιν οὖν φαινόμενα μὲν πεπαυμένα ὄντα, δυνάμει δ' οὐκ ἐστί. non absurdum tamen mihi videtur, Hippocratem nil aliud docere voluisse, quàm octimestrem partum, non propriè generatum, sed impropriè tantùm dici, quasi potius abortus quàm vera generatio sit. Quod enim putarunt aliqui Hippocratem voluisse docere, alibi non superuiuere natos octauo mense, aliquos verò superstites fieri, quemadmodum scribit Aristoteles in Aegypto fieri posse: id sanè placitis Hippocratis nequaquam consonum est, qui in libro de Octimestri partu monstrat, fieri non posse, vt nati in octauo mense superuiuant. Criminantur aliqui Hippocratem, quòd in iurisiurando cauerit, ne quis medicinam exercens mulieri vtero gerenti abortiuum medicamentum propinaret, cùm tamen ipse in lib. de Natura pueri scripserit, se famulæ cuidam grauidæ, iussu dominæ, ne apud alias mulieres infamaretur, consuluisse, vt saltando genituram deijceret. Quod factum Hippocratis ego hac ratione tueri soleo: fœtus nondum animatos corrumpere, vel quo minus vitam adipiscerentur impedire, ijs temporibus, quibus nondum christiana lux apparuerat, licuisse: at iam animatos, & viuentes, minimè: atque hoc ita fuisse locupletissimus testis est Aristoteles lib. Polit. 7. cap. 16. qui tamen 7. de Histor. animal. ne fœtus animaretur, docuit post coitum locos oleo cedrino simplici aut cum thure ceruſsáve esse vngendos. De Hippocratis & Gellij loco cùm iam sententiam meam statuissem, eamq; Claudio Puteano communicassem; is retulit, Muretum quoque eum locum restituisse. Iccirco ad ipsum scripsi, vt cuius raram eruditionem, acerrimumque iudicium semper plurimi feci, eius opinionem explorarem. Tandem Muretus hocce dedit responsum.

ANTONIVS MVRETVS HIERON. MERCVRIALI S. P. D.

Cùm tuæ literæ ad Vrbem allatæ sunt, Tibur iam omnes, vt nos quotannis facere solere scis, secesseramus, eò illas accepi biduo, aut triduo serius: Tibure autem, neq; Hippocratem habebam, neque Gellium. expectandum denuò fuit, dum Roma arcesserentur. Allatis; ecce tibi aliud incommodum. corripit me febricula, non illa quidem, vt euentus postea docuit, periculosa: sed quæ tamen animum nonnullo metu suspensum ab omni scribendi cogitatione auocaret. Hæc ideo, ne mireris me ad tuas tardius respondere. Locus est ex libello, περὶ τροφῆς. οὐκ ἔστι, γίνεται δὲ ἐν τούτοισι, καὶ πλέω, καὶ ἐλάσσω. *Huc ego addebam illa ex Gellio: aut potius pro illis,* οὐκ ἔστι καὶ ἔστι, *supponebam illa,* ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις. *Quod si tibi quoque ita videtur, non dubito quin verum sit; sin tu secus iudicas, nunquam mihi dubium erit, quin tua sententia verior sit. Semper enim non in his modò rebus, quarum tua propria possessio est, sed in omni literarum genere, iudicium tuum libentissimè anteponam meo. Vale, meque ama, & certò tibi persuade, me à te mirificè & amari, & coli.*

Tibure. Kal. Septemb.

MDLXX.

Quæ

Quæ sint Paleales vuæ, & Fabriles, apud Cælium Aurelianum. Quæ Mensæ frigidæ Plutarcho: & eius locus emendatus.

CAPVT XI.

QVæ sint apud Cælium Aurelianum lib. de Acutis passionibus vuę paleales,& quę apud eundem vua fabrilis,cuius meminit sæpius,adhuc multi dubitant. Ego verò ita existimo, plures fuisse modos veterum in seruandis vuis. Nam primò seruabantur in ollis fictilibus, atque in dolijs incluſæ, vinaceis stipatæ circumsudantibus, vt manifeste docet Plinius. Seruabantur quoque appensæ varijs modis,non tantùm ad escam, verum etiam ad faciendum passum appellatum, atque alia potus genera. Ex vua namque resupina suspensa, & in vasis suis seruata, ac thecis naturalibus custodita, vinum acinaticum Veronense,adeò celebratum,& Imperatoribus æstimatum,fieri consueuisse, testatur Cassiodorus 12. Variarum. Ad hæc refert Columella,inter multos seruandarum vuarum modos hunc extitisse ferè præcipuum,quando in labello fictili nouo, paleis quã siccissimis cribratis,vt sine puluere essent,impleto,vuę condebantur; deinde labellum luto paleato circumlinitum,in tabulato siccissimo paleis siccissimis obruebatur. Has vuas Paleales Cælium vocasse puto, nimirum quæ humore superuacaneo spoliatæ, ægris impunè concedi possent. nisi potius eas appellet paleales, quæ colore sunt paleis similes, cùm præsertim addat, Recentes; eo quòd illæ vi quadam adstrictoria magis polleant: quales puto fuisse Cydonitas à Columella vocatas. Porrò quæ fuerit vocata vua Fabrilis seu Fabricia, vt appellat Theodorus Priscianus lib. 2. cap. 13. non admodum difficile est diffinire. Si quidem ea e-

rat, quæ in officinis fabrorum ferrariorum suspendebatur, vt igne atque fumo exiccata diutius posset incorrupta conseruari. Idq; innuit ipsemet Cœlius 4. lib. de Diuturnis pass. cap. 3. dicens, fabrilem vuam esse dictam vapore fumi siccatam. Vt enim dolia vinorum ad fumum ponebant antiqui, præsertim Massilienses ac Narbonenses, quo citius vetustescerent, ac innoxia magis redderentur: ita verisimile est illos vuas fumo exiccatas conseruare potuisse, atque ob id fabriles nũcupasse. Quam rem videtur non obscurè expressisse Plinius lib. 14. cap. 2. vbi loquens de vuis, vt conseruarentur, ita scribit: Alijs gratiam, qui & vinis affert fumus fabrilis, ijsq́ue gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris auctoritas fecit. De huius generis vua Horatius 2. Ser. Satyra 4.

Rectius Albanam fumo duraueris vuam.

Cur verò eas in cœliacis & alijs ventris defluxionibus commendet, ratio est, quia fumus & calor officinarum fabrorum ratione ferri, quod gignitur assiduò, non modò exiccat, verumetiam facultatem quandam adstrictoriam & corroboratoriam immittit, quæ in huiuscemodi affectionibus non parum conferunt. Caseum similiter fumo exiccare consueuisse maiores, testatur Martialis hoc disticho:

Non quemcunq; focum, nec fumum caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ipse sapit.

Quod Athenæus. 4. Dipnos. ex Dromea parasito scripsit: Prooemium cenæ in Chalcide fuisse illustrius quàm totum Atheniensium apparatum; sub nomine prooemij, ostreorum copiam & varietatem indicans: veteres in principio cenæ ostrea præbere consueuisse monstrat; quod etiam præ ceteris videtur testari Plutarchus 8. Sympos. 9. vbi hæc leguntur, à nobis in quibusdam vtcunque restituta: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι, τῷ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, ὥσπερ ἔφησεν ὁ Πλάτων, ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν. id est, Mensæ frigidæ vocatæ, quòd ante ostrea olus crudum habent, vt dixit Plato, à cauda ad os translatæ, primum pro vltimo ordi-

ordine habent. Ex quo conijcere quoque licet, Mensas frigidas vocatas, quas nunc Acetaria Latini appellant, & antiquitus in vltimo mensæ ponebantur, tempore Plutarchi cœpisse primo loco in mensas ferri. Cui etiam adstipulari videtur Martialis, qui lactucam prius vltimo mensæ loco positam, sua ætate ante alias dapes esitatam testatur hoc disticho:

Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Vixit autem Martialis ijsdem temporibus, quibus Plutarchus: cùm alter sub Domitiano, alter sub Traiano, qui Domitiano post Neruam successit, floruerit: vt hac ratione potuerit vterque vsum acetariorum eo tempore innouatum nobis significare. Hactenus quæ ego censeam. Sed ne eruditos vlla ex parte defraudem, vtque habeant quomodo in varijs rebus dijudicandis ingenium & iudicandi vim exercere queant, subiungam his aliam eius Plutarchi loci correctionem, pulchram quidem, & Hieronymi Mei viri acutissimi, qui eam excogitauit, eximia doctrina vere dignam. Est verò illa huiusmodi: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι τῷ πρότερον ὄστρεον ἔχειν ὠμῶν λαχάνων, ὡς πρὸ ἐλαφρῶν ὁπλιτῶν, ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ στομαμεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην αὐτὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσι. In qua illud quod me offendit est: Plutarchum ad declarandas nouorum morborum caussas inducere nouum vsum ciborum. Atqui ostrea ante alios cibos comedendi vetus fuit consuetudo, sicut & herbas loco cenæ vltimo poni solitas antiquis scimus. Vnde si τῷ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, in Mei emendatione reponatur; & gratiam maiorem, & auctoris sententiam verius atq; aptius forsan assequetur tota oratio.

Qui sint apud medicos Ichores. Locus Iulij Pollucis de Morbis emendatus. Fauorini erratum. Sudor sanguineus.

CAP. XII.

ICHores frequenter in oris medicorum versari, nemo ignorat. At qui sint ij, pauci omnino intelligunt. Iccirco hac in re sententiam meam declarare audebo, nō aliunde, nisi ex ipsis auctorum probatio rum scriptis acceptam: Homerus in 5. Iliados sub his versibus:

— ῥέε δ' ἄμβροτον αἷμα θεοῖο
Ἰχὼρ, οἷός περ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.
Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἰθοπα οἶνον,
τέκεν' ἀναίμονες εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται. Rursus:
Ἦ ῥα καὶ ἀμφοτέρησιν ἀπ' ἰχὼς χειρὸς ἐμόργνυ.

manifestum est voluisse, Ichorem esse sanguinem Deorum, qui cùm nec pane nec nigro vino vescantur, vt homines, iccirco sanguinem humanum non gignunt, sed ichorem. Hipp. 2. Epid. circa principium, 4. de Ratione victus, text. 1. 6. Epid. commento, 2. tex. 38. ichores (vt sentit Gal. in ijs commentarijs) appellauit aquosas atque tenues humiditates, à corpore emanantes, quæ prout à varijs humoribus secernuntur, sic varias qualitates & appellationes habent, dum alij bilioſi ichores, alij melancholici vocantur. Hippocratis sententiam æmulatus Plato in Timæo dixit, ichorem sanguinis esse blandum serum, ácidæ verò melancholiæ ὀξῦον, id est serum. Ceterùm Aristoteles vnum solum ichorum genus agnouisse videtur, atque id nil aliud esse voluisse, quàm sanguinem imperfectum, vel in serum conuersum: vt est apud ipsum videre 3. de Hist. animal. cap. 19. immo in 2. de Part. animal. cap. 4. scriptum reliquit, ichorem esse partem aqueam sanguinis vel nondum coctam, vel corruptam. Vnde 4. Meteor.

teor.cap.7.dixit, ſanguinem ichoroſum non coagulari,quòd huiuſmodi ſanguis ſit pituita & aqua, cùm neque coctus,neque à natura ſuperatus fuerit; & cap.10. ichorem veluti ſerũ,vinum,lixiuium,& alia,aqueę naturæ eſſe ſtatuit.10.etiam ſect.prob. 2. quærens cur homini maximè omnium animalium ſanguis à naribus effluat:id euenire reſpondet, quoniam cerebro humidiſſimo eſt:vnde fit,vt ſanguis capitis humiditati plurimæ cerebri commixtus,veluti ichor euadat,& ſubinde venis facile effluat.Eſt igitur Ariſt. ſententia, ichorem eſſe aqueum ſanguinem, vel partem ſanguinis aqueam,incoctam, vel in ſerum mutatam. Itaque duplex hoc ichoris genus, vel per ſolam cruditatem factum,vel per corruptionem, & in ſerum mutationem. Ex primo per coctionem poſſe fieri ſanguinem,apertè ſcribit Ariſt.3.de Hiſt.animal.cap.19.Celſus lib.5.cap. 27.appellauit ichorem ſpeciem ſaniei tenuem, ſubalbidam,ex malo vlcere emanantem. Dioſcorides verò c. de Corno,ſuccum foliorum corni viridium,dum vrũtur,emanantem,vocauit ichorem: quem quaſi imitatus Aetius, cochlearum muccum & ipſe ichorem nuncupauit.Iulius Pollux lib.4. Onomaſt. cap. 25. vbi de morbis totius corporis loquitur, ichorem videtur appellaſſe morbum quendam capitis vlceroſum.Sed ſuſpicor ſubeſſe mendum, & vbi legitur: τερηδόνας τῶν φθορὰ ἀπροφασίςως μάλιςα περὶ κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, αἷμα, ἰχὼρ, ἕλκος περιτετρυχωμένων.legendũ eſſe, τερηδὼν ὀςῶν φθορὰ ἀπροφάσιςος, καὶ μάλιςα περὶ τὴν κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, ἀθέρωμα, ἀχὼρ, ἕλκος περιτετρυμένων.Galenus porrò, & in locis citatis,& in 6. de Tuend.val.ſecutus Hipp. & Platonis ſententiam, de qua etiam 8.de Plac.cap.7.videtur omnino cenſuiſſe,ichores nil aliud eſſe,quàm tenuiorem atque aquoſiorem partem vniuſcuiuſque humoris. Sicut enim in lacte adeſt ſerum,quod nil aliud habetur, quàm pars ea ſanguinis humidior, quæ in caſeum vel in butyrum verti non potuit: pariter etiam in ſanguine atque alijs humoribus,tam ſanguini mixtis, quàm ſeparatis,reperitur quædam pars aquoſior, quæ in ſubſtantiam hu-

moris verti non potuit, exactè sero proportione respõdens, & ichor vocatur, ac eiusdem facultatis est semper cuius est proprius humor: vt Gal. 4. Acut. 1. 6. Epid. cõ. 2. text. 28. & 2. de Temp. nec non Paullus lib. 1. cap. 100. ex Dioclis sententia clarissimè censuerunt. Neque solùm eiusdem qualitatis sunt, verumetiam prout vnà cum sanguine alter vel alter humor abundat magis, sic etiam illius ichor copiosior extat. Et ne decipiatur quis in ichoribus dignoscendis, scitu dignum, vbi aliqui humores à sanguine segregati sunt, facile esse dignoscere illorum ichores, quando crassiore parte conspissata, facile humidior & tenuior sese prodit. At vbi sanguini permixti sunt, difficilius est dignoscere. Ideo sanguinem ex venis extractum cõtemplari oportet: qui postquam coagulatus est, duas substantias tenues monstrat. Vnam, quæ magis est in summa, quámue materiam potulentam esse, & vrinam profitemur, quoniam si seponatur in vase, & vrinæ comparetur, est eiusdem coloris atque substantiæ. Alteram, quæ est vicinior sanguinis substantiæ coagulatæ, quæue medij quodã modo coloris est inter vrinam & sanguinem. Hæc igitur secunda est ichor totius illius massæ sanguinis coagulatæ: in qua prout hic vel ille humor abundat magis, sic huiusce modi ichor huius vel illius humoris naturam atque facultatem refert. Hoc cùm ignoraret Fauorinus, dixit ichorem esse αἷμα ὠσπηγὸς, siue sanguinem coagulatum, errans turpiter: cùm non sit sanguis coagulatus, sed ea pars humiditatis tenuis, quæ à sanguine coagulato separatur. quòd si sanguis reperiatur aliquis, qui totus ferè incoctus ac tenuis existat, ita vt nulla eius pars coaguletur, ichorosus sanè nuncupabitur: cuiusmodi vocasse Arist. diximus 4. Meteorol. cap. 7. qui in nulla alia re circa ichores à medicis mihi discrepare videtur, nisi quia in humoribus alijs ab ipso sanguine similes ichores haberi explicitè non mõstrauit. Nam etsi medici ichores in sanguinẽ verti negent, possumus tamen dicere, Aristotelem quoq; idem censuisse de illis, qui fiunt per sanguinis corruptionem, & in serum degenerationem: quanquam postea eos, qui

fiunt

fiunt ex sanguine non cocto, nec à natura euicto, in sanguinem per concoctionem mutari voluerit. Quod fortasse neq; medici ipsi negaturi sunt: quando Gal. 6. de Tuen. val. docere videtur apertissimè, quomodo ichores frigidi & pituitosi à capite in ventriculum delabentes, tum ope medicamentorum, tum ciborum, tum etiam ipsius caloris natiui opera sint coquendi, atq; in melius commutãdi. Ex his ergo omnibus non est arduum intelligere, quomodo potuerint aliqui sanguinem sudare: vt euenisse interdum referunt Arist. 3. de Hist. animal. cap. 16. 3. de Partib. animal. cap. 5. Theophrastus in lib. de Sudoribus, ex sententia Monę medici, & Gal. in lib. de Vtili respir. nam haud quaquam sanguinem verum, sed sanguinis ichorem exiuisse venarum meatibus, rationi consentaneum est.

Galeni explicatus locus. Alter Plutarchi mutatus, & ex Celso atque Galeno explicatus. Historia Sabini vxoris notatu digna.

CAPVT XIII.

GAlenus 10. de Simp. med. cap. 1. Xenocratẽ damnans, quòd stercora ægris vorãda daret, probrum ait grauius esse, κοπρόφαγον, id est, stercoriuorũ audire, quàm fellatorem, aut cinædũ. Subiungit deinceps: ἐπὶ αἰσχρουργῶν μᾶλλον βδελυττόμεθα τοὺς φοινικίζοντας, τῶν λεσβιαζόντων. Qui verò sint Phœnicissantes, & Lesbiantes apud ipsum, nullibi explicatum habetur. Ego itaq; reperio, spurcissimam quandam apud Phœnices libidinis speciem extitisse, qua viri cunnos mulerum lingebant, quáve interdũ impurissimos homines Romanos vsos esse memoriæ mandatum est. Nam Seneca lib. 4. de Beneficijs cap. 31. Quid tu, ait, cùm Mamercum Scaurum consulem faceres, ignorabas ancillarũ suarum menstruum ore illum hiante exceptare? &

lib.13.epist. 88. Nuper, inquit, Natalis tam improbæ linguæ, quàm impuræ, in cuius ore fœminæ purgabãtur. Hos cunnilingos frequentissime diffamatos, apud Martialem est reperire: qui fortasse phœnicissare dicebãtur, quòd labia sanguine rubea sæpissime gererét. vnde Martialis lib. 1.

Cunnum Carinus lingit, & tamen pallet.

De hoc meminit Lucianus in Apophrade, & Plutarchus in Cæsare. Iam verò λεσβιάζειν quid esset, ab aliquibus explicatur, obscœnum fuisse turpitudinis genus, quo viri inguina puerorum vel virorum ore & labijs tractabant, irrumationem aliàs vocatam, & sicuti phœnicissantes labra rubicunda sibi reddebant, sic lesbiantes alba. Ob quod Catullus ad Gellium:

Nescio quid certè est, an verè fama susurrat,
Grandia te medij tenta vorare viri.
Sic certe est, clamant Virronis rupta miselli
Ilia, demulso labra notata sero.

Hesychius tamen aliter videtur sensisse, sed qua auctoritate aut ratione ductus, ignoro. Simile his portẽtum refert Suetonius de Lucio P. Vitellij filio, qui alioquin innocens & industrius, amore libertinæ perinfamis fuit, cuius saliuis melle commixtis, nec clam quidem aut ratò, sed quotidie ac palàm, arterias & fauces pro remedio fouebat. Veteres igitur, quòd à vera religione recessissent, ferinis atque nephandis vitijs immersos fuisse, nemo miretur. Est apud Plutarchum in lib. de Præceptis sanitatis locus non sine animaduersione prętermittendus: vbi monet eos, qui ægrotos inuisunt, vt diligenter ab ipsis caussas ægritudinis inquirant, μὴ σοφιστικῶς, μηδὲ περιέργως ὑπάτεις, ἢ παρεμπλώσεις, ἢ κοινότητας λαλοῦντα, ἢ παρεπιδεικνύμενον ἰατρικῶν ὀνομάτων ἢ γραμμάτων ἐρεπειρίαν. Quo in loco quid ὑπάτεις apud medicos sint, cùm nondum mihi notum esset, ὑπάξεις legendum putabam, quod est vocabulum commune medicorum: vel potius ἀνατάλσεις, qua voce vsus est Herodotus medicus apud Aetium lib. 5. capit. 129. ad significandam cibi subtractionem: & si mendose apud Aetium legatur, ἀνατάσεις. Ceterùm Nicasius

sius Ellebodius, & in medicorum & in aliorum lectionibus versatissimus, magnoque iudicio præditus, textum integrum esse, nec vllo mendo scatere persuasit: quandoquidem Asclepiadem, qui Democritum secutus, morbos ex atomorum in vacuos meatus ingressu obstructione gigni docuit, huiusmodi ingressum infixionémue ἔνστασιν verosimile est vocasse. Quod primò colligitur ex Celso, qui in proœmio librorum suorum tradit, Asclepiadem contendisse fieri ægritudines, vbi manantia corpuscula per inuisibilia foramina sub sistendo iter claudunt. deinde ex Cælio Aureliano, qui in proœm. lib. de Acutis pass. ait, Asclepiadem diffinisse phrenitim esse corpusculorum stationem siue obstructionem in cerebri membranis. Galenus vsus est ea voce lib. 6. Aphor. 31. his verbis: ἐφ' ὧν ἐστιν ἔνστασις αἵματος παχέος ἐν τοῖς τῶν ὀφθαλμῶν φλεβίοις. Apertissimè autem omnium, quid propriè esset ἔνστασις, declarauit Cassius medicus, quem ideo Asclepiadis secta torem fuisse conuincitur, quia frequentissime eam vocem vsurpauit. Is enim probl. 76. quærens, cur in dolore capitis tinnitus fiant, ita respondet: ὅτι τὸ ἀκουστικὸν πνεῦμα κραδαίνεται ὑπὸ τῆς συστάσεως τῆς περὶ τὰ μέρη συστάσης. ἔνστασις δέ ἐστιν ὄγκος ἐν λόγῳ θεωρητοῖς ἀραιόμασι λεπτοῖς σφήνωσιν. Quæ porrò essent Methodicorum κοινότητες, omnes ferè medici norunt: quando clarum est, eius factionis medicos ad quasdam ab ipsis vocatas communitates, nempe στεγνὸν καὶ μανόν, omnes morbos reducere consueuisse. Atqui παρέμπλωσις fuit Erasistrati medici dogma, qui, vt locupletissime testatum facit Celsus in prooœm. libri sui, & Galenus in cap. 3. eius libri, in quo disputat, An sanguis in arterijs contineatur, hoc profitebatur, spiritum in seipsis dum taxat arterias continere, & vbi in ipsas à venis pulso spiritu transfunderetur sanguis (quæ vocabatur παρέμπλωσις) inflammationes & alios morbos suboriri. Hisce omnibus adijcere libet, quod refert idem Plutarchus in fine eius libri, qui inscribitur ἐρωτικὸς, de Sabini Romani vxore, quæ cùm vtero gereret, atque dum aliæ mulieres secum lauabantur, vteri tumorem celare o-

ptaret, eo vnguento, quo russas & aureas comas reddebant, vniuersum corpus ab vtero liniuit. Id verò, vt ait auctor, habebat λίπασμα σαρκοποιὸν ἢ χαυνωτικὸν σαρκὸς, ὥστε οἷον διάχυσιν τινὰ ἢ διόγκωσιν ἐμποιεῖν. ἀφθόνῳ δὴ χρωμένης τούτῳ πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, αἰρόμενον καὶ ἀναπιμπλάμενον ἀπέκρυπτε τὸν τῆς γαστρὸς ὄγκον. id est: Pinguitudinem carnis effectricem, vel carnis laxatiuam, ita vt veluti diffusionem quandam inflatio némue ingeneraret. Quo cùm largè in reliquis corporis partibus vteretur, id tumefactum & repletum, ventris tumorem occultauit. Quod autem esset illud medicamentum, certi nihil tradi potest: (quando scimus innumera propemodum eiusmodi extitisse apud antiquos medicamenta) possumus tamen conijcere illud ex eorum genere fuisse, quæ magna caloris vi aut humores ex alto ad summum trahendo, aut ex ipsis diffusis flatus gignendo, cutem & omnem extimam corporis partem in maiorem molem attollũt: qualia sunt rubificantia, & vesicas inducentia, calx scilicet, auripigmentum, thapsia, sulphur: hæc enim alijs rebus commixta, veteres ad capillos excolendos & pulchriores efficiẽdos adhibuisse, notatum habetur apud Galenum atque Oribasium. De hoc Sabino refert Dion Niceus in vita Vespasiani, quòd cùm se Iulio Cesare prognatũ venditaret, ac propterea Cæsar esset appellatus, tandem in quodam bello superatus, rus abijt, ibique in sepulchrum subterraneum, quod antea incenderat, ingressus est, vbi cum vxore Peponila nouem annos delituit, ex eaque duos filios habuit, interim cunctis illum interisse opinantibus.

Plu-

Plutarchi locus restitutus de Signis pestis, ex Hesiodo, & Hippocrate: Strabonis ad idem locus. Empedoclis historia diuerso modo à Plutarcho & Laertio relata. Quid fuerit ἄπνους Empedoclis, & Laertio, & Galeno.

CAPVT XIIII.

PLutarchus in initio lib. de Defectu oraculorum, declarans quomodo paruæ res interdum magnarum sint indicia, medicinam in exemplum profert, quam duobus signis æstatem pestiferam significare, nimirum aranearum copia, & ficus foliorum vernorum cum cornicis pede similitudine scribit. Quoniam verò Hesiodus in 2. de Operibus & diebus, tradit, ficus folia cornicis pedibus similia veris noui argumẽta esse, atq; idem quoq; Hipp. 6. Epid. sect. 7. confirmat: vnde si veritati consona Plutarchi sententia esset, sequeretur, semper debere æstatem pestilentem esse, cùm semper vere folia ficus sint talia: ad credendum impellor, Plutarchi locum mendosum esse, atque ita restituendum: ἰατρικὴν δὲ λοιμῶδες θέρος ἀραχνίων πλήθει προδηλοῦν, καὶ θρίοις ἔαρ νέον, ὅταν κορώνης ποδὶ ἰκελα γένηται. Huc quoque pertinet, quod à Strabone memoriæ mãdatum est lib. Geogr. 3. Hispanis haud esse peculiarem muscarum multitudinem, quam sæpe consequi pestis consueuit: vt Romani interdum in Cantabria aliquos sint constituere coacti, qui muscas venarentur, & secundùm mensuram capturæ mercedem acciperent. Nam μυῶν potius siue muscarum, quam μυῶν, siue murium, quemadmodum legunt alij, ibi scribendum esse vt credã, facit & Plutarchi auctoritas, cùm muscæ araneis sint similiores, & ratio, quòd mures gignantur à sicca putredine, quæ aerem non contaminat,

atq; à muribus quidem fata vastantibus fames sæpe inducta, non pestis, legatur. Accedit Plinij auctoritas, qui lib. 10. cap. 27. scribit, Elaeos Myagrum deum muscarum inuocare consueuisse, ipsarum multitudine pestem afferente. Est & apud Laertium in Empedocle historia à Timæo excepta, & à Suda repetita, scilicet Empedoclé Etesijs aliquando vehementer flantibus adeò vt fruges corrumperent, excoriari asinos, factisque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri, ad cohibēdos flatus, iussisse, cessantibusq; ventis ab euētu rei κωλυσάνεμαν vocatum esse. Hæc historia quoniā parum fide multis digna videtur, ea sanè verisimiliorem existimo, quam Plutarchus in lib. περὶ πολυπραγμοσύνης narrat his verbis: ὁ δὲ φυσικὸς Ἐμπεδοκλῆς ὀρῶν ὑνὰ ἄβροφάγα βαρὺν καὶ νοσώδη κτλῶν πεδίων τὸν νότον ἐμπνέουσαν, ἐμφράξας, λοιμὸν ἔδοξεν ἀπκλεῖσαι τῆς χώρας. videlicet Empedocles cùm animaduertisset grauem quendam & pestiferum austrum per montis scissuram in campos mitti, obstructa ea, pestem à loco auertisse visus est. Quid porrò esset ἄπνους Empedoclis, quo ille, vt Laertius & Sudas narrant, dicebat hominē sine pulsu & spiratione triginta dies seruari, à quoquam explicatū non inuenio. Galenus sanè lib. 6. de Locis affect. cap. 5. meminit Heraclidis Pontici libri, qui ἀπνεῦς inscriptus erat, vbi is, vt videre est, affectiones explanabat, quibus ægri absque respiratione, pulsu, alióue vllo motu reddebantur. In hoc itaque libro forsan ab Heraclide monstratum est, quid fuerit, nunquid medicamen, an potius (vt ego existimo) morbus, veteri præfocatio vocatus, vel ipsi similis. Quicquid sit, hoc certum puto, apud Laertium non, Ἀπνοῦν igitur Heraclitus, sed Heraclides: nec, Absque strepitu aut putrefactione, sed Absque spiratione, ex Suda & Galeno esse legēdum; apud quem, eundem Heraclidem, cuius Laertius meminit, significari opinor. Quamquam etiam vbi Sudas habet, ἄσιτον, & Laertius ἄσητον, legendum ἄσφυκτον, ex Galeno in loco citato certum habeam.

Plinij

Plinij locus emendatus. Hippocratis locus à Plinio citatus, & explicatus.

CAPVT XV.

APponam loci Pliniani non inutilem emendationem: in quo explicando mirũ est Hermolaum Barbarum doctissimũ adeo insigniter dormitasse. Lib. enim 16. cap. 20. sic in omnibus ferè codicib. scriptum reperitur: Harum generi non decidunt, oleę, palmæ, lauro, myrto, cupresso, pinis, hederæ, rhododendro: & quamuis herba dicatur sabina rhododendrum, vt nomine apparet, à Græcis venit, alij nerion vocarũt, alij rhododaphnon, sempiternum, fronde rosæ similitudine, caulib. fruticosum. Putauit Barbarus rhododẽdrum à Plinio herbam sabinam dici. Quod sane à veritate longe alienum est, quando rhododendrum & sabina multum differunt, ipseq; Plinius lib. 24. c. 11. dicit, rhododendron tempore suo nomen latinum non inuenisse, quam tamen Apuleius post Plinium lauream rosam vocauit. Itaq; sic Plinianus contextus restituendus est: Hederæ, rhododendro, & (quamuis herba dicatur) sabinæ. Rhododendrum, vt nomine apparet, à Græcis venit. Nam Plinius vult dicere, etiam sabinę nõ decidere folia: & quia de arboribus erat sibi sermo, iccirco addit ea verba, Quamuis herba dicatur: deinde persequitur rhododendri tractationem. Hunc verò locum etiam Melchior Guillandinus, herbariæ rei, omnisq; eruditionis vir peritissimus, ita ante me restituerat: vt mihi carior & certior esse debeat emẽdatio, quia in eãdem cum viro acri iudicio prædito sententiam fortuna quadam incidi. Ad hæc Plinius lib. 38. c. 5. scribit, Hippocratem tradidisse, non prandentium exta celerius senescere verùm id remedijs nõ epulis ceciniisse, quòd multo vtilissima sit tẽperãtia in cibis. Hippocra-

tis similem sententiam nullibi adhuc inuenire mihi li cuit, nisi in 2. Acutorum morborum victus lib. vbi scri ptum est eos, qui prandere consueuerunt, si prandium dimiserint, imbecillos fieri, ignauos, præcordiorũ doloribus torqueri, ac veluti suspẽsa viscera gerere: quod etiam in libro de Veteri medicina fusius dixit. Quem locum si Plinius nobis indicare voluit, aliter quàm fecerit Barbarus eius verba erunt interpretãda: quòd scilicet prandium intermissum voluerit Hippocrates, secundùm Plinium, ijs nocuisse, qui à morbis detinebãtur, & curationis gratia temperatè viuebant; non autẽ ijs, qui valetudine fruebantur, ac inter epulas quotidie versabantur, quibus alioquin vtile erat à prandio abstinere, cùm lautissimè ferè semper cœnarent. Nisi magis placeat (quemadmodum in lib. Artis veteris scriptum est) dicere, alijs prandium conducere ob necessitatem, quia si non prandeant offenduntur; & nõ his, qui aut ob voluptatem, aut ob aliquem aliũ casum alterutrum faciunt.

Loci Hipp. restituti, & collati Lucretio. Arist. locus restitutus, & alter defensus.

CAP. XVI.

IN principio eius Hippocratis libri, qui περὶ γονῆς inscribitur, hæc leguntur verba: ἡ γονὴ τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν τῷ σώματι ἐόντος. id est: Viri semen ab omni humore corpori inexistẽte proficiscitur. Quę non paucam eruditis multis difficultatem peperere, non satis intelligentibus, quomodo à quolibet humido secernatur semen. Sed cùm ipse legerim in vetustissimo Vaticani codice, non, ἀπὸ παντὸς ὑγροῦ, sed, ἀπὸ παντὸς ὑγιέος, id est, non Ab omni humore, sed Ab omni sana corporis parte: ita restituendum locum, atque om-

omnem ambiguitatem tollendam putaui. Ratio est, quoniam inferius Hipp. non tantùm ab omni humore, verùm etiam à solidis, & mollibus partibus, tandémque ab vniuerso corpore semen emanare scribit. Ad hæc Arist. 1. de Gen. anim. c. 17. & 18. vbi aduersus Hip. non paruam, eius tamen nomine suppresso, habet de semine disputationem, monstrat eius sententiam fuisse (quod etiam alibi Hipp. sensisse reperitur) semen tantum à partibus integris, non mancis atq; depraua-tis, proficisci, argumento quòd claudi (quanquam hoc non semper fieri vult Hipp.) ex claudis nascantur, quoniam à partibus vitiatis semen non ducatur. Hipp. autem opinionem etsi Aristoteles ibi euertere omni studio contendat, eam tamen aliquando in Prob. secutus videtur, sicuti 14. sect. quando reddens causam, cur venere, vtentes resoluuntur, atq; debiliores reddantur, idem ait quod Hipp. quoniam scilicet ex vniuerso corpore semen profluit, & paucum ex multo nutrimento, sicuti τὸ ἀμυλον ἀπὸ τοῦ σώματος, vt legit Gaza, vel ὁ μυελὸς ὑπὸ τοῦ σώματος, vt posse legi suprà etiam monstratum est, siue (quod in 13. Prob. ait) quoniam semen paruum quid existens, magnam vim habet, si quidem ex multo paucum conflatur. Theophrastus 5. de Caussis, c. 7. scribit, viti si medulla extrahatur, vuas absq; acinis fieri, atque eum euentum illis fauere, qui semen ab omni corporis parte duci putant. Eandem Hipp. sententiam veluti antiquam habuit Lucretius in 4. hisce carminibus:

Ex homine humanum semen ciet vna hominum vis:
Quod simul atque suis eiectum sedibus exit,
Per membra atque artus decedit corpore toto,
In loca conueniens neruorum certa.

In eodem Hipp. de Genitura libro hæc scripta inueniuntur: ἧσσον ἡ πολλῷ ἡδεται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μίξει, πλέονα δὲ χρόνον ὁ ἀνὴρ. id est, Multo minus in concubitu delectatur fœmina, quàm vir, longiore aũt tempore vir. Sed postrema in manuscripto antiquo leguntur, πλείονα δὲ χρόνον ἢ ὁ ἀνὴρ, videlicet mulierem minus in coitu viro delectari, sed diutius ipso perdurare in voluptate. Quod verissimũ esse ea ratio persuadet, quoniã

vir calidior (quicquid senserit Parmenides) muliere existens, velociores motus obtinet, quorum merito ardentius & citius desideria sua terminat; mulier verò vt est frigidior ad cuncta, atq; tardior, sic in voluptate finienda frigidiusculè se habet, ac perdurat magis. Id Messalina prostitutæ libidinis fœmina satis aperte declarauit, quæ & si centies in die viro sese commiscuerat, potius tamen delassatam, quàm satiatam se prædicabat. Ad hoc item allusisse potuit Tiresias ille, qui iudex electus ad decernendum, Iouisne an Iunonis maior esset in concubitu voluptas; sententiam tulit, viros ardétius, mulieres pertinacius amare atque concumbere. Sic namque Arabum opinio est intelligenda, quando maiorem mulieri quàm viro voluptatem tribuit. Scribit ibidem Hippocrates, ex quacunque corporis viri parte plus prodierit in genituram, quàm mulieris, quòd partus ille magis patri adsimilabitur: vndecunq; verò à corpore mulieris plus venerit, mulieri similior euadet. Quam sententiam, sicut & quamplurimas eius libri alias, Lucretius, qui primus rerum naturas Romana lingua explanauit, ac plurima ab Epicuro, Democrito, & Hippocrate mutuatus est, hisce versibus explicuit:

Semper enim partus duplici de semine constat,
Atque viri simile est magis id quodcunque creatum,
Eius habet plus parte æqua quod cernere possis,
Siue virum soboles, siue est muliebris origo.

Porrò in lib. de Natura pueri, quem esse veluti partem quandam libri de Genitura facile ex fine vnius, & alterius principio colligitur, scriptum est, ἤντι γυνὴ σὺν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ μὴ συγγενὲς σὺν τῇ λοχίῃ καθάρσει, ἀπόλλυται. Vbi cùm obscurũ sit, quid sibi velit, μὴ συγγενὲς, clarum euadet si, quemadmodum in manuscripto antiquo legitur, in hunc modũ restituatur: μὴ συγγενὲς ἐὸν τῇ λοχίῃ καθάρσι. Qui enim morbi à familiarib. puerperio perturbationibus valde diuersi contingunt, lethales ferè sunt: quòd necessarium sit aliquam magnã adesse causſam, quę morbũ inducat, nec à naturalib. purgationibus vincatur, quæq; & purgationum mole-

moleſtijs, & partus laboribus reiecta, malorum prauam ſocietatem gignat. Addam hanc coronidem, illud euenisse libro de Natura pueri, quod multis alijs Hippocratis commentarijs contigit, qui transmutati, imminuti atque aucti sunt, vel prioribus illis seculis, quando circa libros homines negligentiores erant, vel quando Hadriano imperante à Capitone & Dioscoride in vnum collecti sunt. Nam prædicto libro apud me compertum est totam eam partem importunè interfertam fuisse, vbi longo sermone de causis disseritur, quibus terra & aquæ nonnullæ hieme calent, æstate frigent; quandoquidem neque præsenti materiæ quicquam ferè conuenit, nec vllo modo ei disputationi aptari potest, quam de augmento plantarum tam in supernis quàm in infernis partibus instituit. Itaque videbunt eruditi, an tota ea tractatio sit ex eo loco tollenda, atque in librum de Aer. aq. locis transferenda, in eam scilicet partem, quæ olim lib. de Vulneribus capitis malè interiecta conspiciebatur. Athenæus 7. Dipnos. refert, Aristotelem in lib. περὶ ζωϊκῶν, scripsisse, piscem asellum solum inter animalia cor in ventriculo habere: quam rem ex anatome falsam esse probare conati sunt Rondeletius & Saluianus. Ego autem cùm intelligam hoc fieri non posse, vt cor ibi sit, vbi cibi coquuntur, Philosophum adeò stupidum fuisse, vt hoc verum putaret, nunquam crediderim. Iccirco si id vnquam scripsit Aristoteles, nihil aliud significare voluit, quàm immensam eius animalis voracitatem, magnamque stomachi, respectu cordis, amplitudinem. Sicuti namque eos, qui ventrem ferè non habent prominentem, dicimus in dorso illum gerere: similiter piscem, qui magnum stomachum haberet, cor pusillum, dixit Aristoteles cor in ventre habere. Clemens Alex. 2. Pædagogiæ cap. 1. Voraces, inquit, & eos qui mentem in ventre infodiunt, assimilari asino pisci, quem Aristoteles dicit solum ex alijs animalibus cor in ventre habere. Quamquam aptius fortè defendere Aristotelem possumus, si (quod scripsit Apuleius in prima pro se ipso oratione) eum di-

camus scripsisse, asellum piscem in media aluo gerere cor, cùm alia animalia potius medio in pectore habeant.

Quoties veteres in die manducarent.

CAP. XVII.

INter doctos diu fuit non parua quæstio, semélne in die tantùm, an sæpius veteres manducarent. M. Antonius Muretus, vir elegantissimus & doctissimus in hoc laborauit, vt etiã quater in die manducasse interdum probaret; in quo certè non fefellit. Attamen ego hanc rem sic statuendam existimo. Græcos, & præsertim Hippocratis tempore, nullam huiusce consuetudinis legem firmam habuisse; sed multos ter, plures semel, plurimos bis cibum sumere consueuisse. vt Cardanus omnino deridendus videatur, qui quòd tempore Hippocratis ter & plus ederent, totidem etiam eos cacasse, in com. in secundũ Prognost. scripsit. Id autem clarissima Hippocratis auctoritate confirmatur, qui in 2. de Rat. vict. in acut. morb. vbi sanorum hominum consuetudines multis verbis exponit, sic loquitur: ἐπὰ τὰ ξυνήθεα σιτέονται τῆς ἡμέρης, ἢ ξυνήθεα μονοσιτέουσιν, εὖ ἐξαπινέης μεταβολὴ βλάπτει ἢ ἀφέλιμα παρέχουσιν. ἢ τοὺς μὲν γε μὴ μεμαθηκότας ἀρίστου, εἰ ἀρίστησειαν, ἐνθέως ἀλγήσεις ποιεῖ ἢ βαρείας ὅλον τὸ σῶμα, ἢ ἀσθενείας, καὶ ὀκνηροὺς ἐόντας καὶ ἐπιδειπνήσαντας, ὀξυρεγμώδεας. id est: Quippe siue bis, siue semel duntaxat in die, quis cibum accipere solitus est, si subitò consuetudiné mutauerit, noxam imbecillitatemq; subibit. Etenim prandium assumens, qui id non consueuit, protinus imbecillus, grauis, ægrotus, segnisq; redditur. Et paullò pòst sic scribit: κείνοισι πολλοὶ εἰσὶν οἱ εὐηθόρως φέρουσιν τρὶς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος, οἱ δὲ οὕτως ἐδιδάχθησαν. id est: Quamquam sunt nonnulli, quibus nihil molestæ affert, ter in die cibo repleri, præsertim si ita educati consueuerint. Ex quibus & alijs multis eo in loco scriptis facil

facilè colligitur, mores hominum Græcorum in comedendo diuersos fuisse. Quòd verò Plato miratus sit Siculos atque Italos bis in die impleri cibis, ita planè intelligendum est, quòd rari essent, qui vsque ad satietatem quotidie bis cibum caperent; cùm Hippocrates ibidem scribat: ἔτι δ' ἂν μᾶλλον πονήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον, ἔτι μᾶλλον εἰ πλεονάκις. id est: Maiori tamen molestia afficietur is, qui ter eadem die ad satietatem vsq; cibum ingesserit, ac multo magis si crebrius etiamnum assumpserit. vbi satietatem ciborum frequentatam in die eadem maximè obesse docens, monet quoque non fuisse hanc eorum hominum cõsuetudinem; quod similiter innuit Aristoteles in Probl. vbi medicos concubituris præcipere solitos, vt parcè vesperè manducarent, scribit. Sed clarius hoc testatum fecit Plutarchus, qui 8. Sympos. 6. tradit, olim infames fuisse, qui ante cœnam quicquam edebant: quemadmodum etiam Hippocrates in lib. de Aere, aq. & loc. monens, vt hominum viuendi ratio à medico consideretur, scilicet πότερον φιλοπόται, καὶ ἀριστηταὶ, καὶ ἀταλαίπωροι, videtur pransores inter eos collocare, qui non rectam viuendi normam sequuntur. Immò ibidem à Plutarcho notatum est, ἀκράτισμα, & ἄριστον, siue ientaculum & prandium, idem veteribus significasse, atque alterum dictum esse ἀπὸ τοῦ ἀκράτου. i. à mero, quod solum cum pane veteres manè sumebant, vel ἀπὸ τῆς ἀκρασίας. i. ab incontinẽtia, qua notabantur id facientes; alterum verò, quasi ῥᾷστον, id est facilimum, quod faciliter pararetur. Vt ex his omnibus colligatur, quàm rarissimos fuisse Græcorum, qui sæpius die cibis implerentur, quanquam multi etiam ter esitarent. Ceterũ Romanos ita assueuisse puto, vt scilicet maior hominum pars semel saturarentur, atq; id vesperè; manè verò aut modicum quid, aut nil omnino sumerent; rarissimi ter esitarent. Quod certè Horatij, Martialis, & aliorum, qui Romanos mores posteris tradiderunt, probare possem scriptis: sed vnum Galeni testimonium mihi sat erit, qui in lib. de Tuen. val. 5. senes nutriendi rationem exponens, satius esse

ducit illos ter cibum sumere, atq; illud factitasse Antiochum medicum ac Telephum grammaticum monstrat, quasi hoc præter communem aliorum viuendi morem esset. In 6. quinetiam eiusdem tractationis lib. eorum victus rationem docens, qui negocijs districti sunt, considerari mandat, meliúsne sit in die semel, an bis comedere, atque hoc ex consuetudine definiri debere: quasi certò sciret, homines Romæ (nam in libro illo ad Romanos vt plurimum sermonem habere certum est) modò bis, modò semel comedere, ratissimè verò ter; vt etiam ex Cornelio Celso in principio librorum suorum de Medicina intelligere possumus, nec non ex Plutarcho, qui in loco nuperrimè citato scriptum reliquit, priscos Romanos moderatè prandere seorsim, cum amicis verò cœnare consueuisse, ideoq; cœnam quasi κοινὴν, id est communem ipsis appellatam esse. Quod verò de ientaculo & comessatione à Latinis auctoribus memoriæ mandatum est, sic accipio, pueros ferè solos ipso vsos: perinde ac hodie vbique ferè gentium hoc vsurpatum est, vt pueri summo mane semper aliquid cibi capiant. Ea propter in Curculione Plautus facit Phedromum adolescentulum Veneri ientaculum vouere; similiter & in Truculento Phronesium meretrix facit:

—non nouisti obsecro?
Qui illic apud me erat, huius pater pueri ille est, vsque ad ientaculum
Iussit ali.

Idem significauit Martialis lib. 14. hoc disticho:

Surgite iam pueri, vendit ientacula pistor,
Crustataque sonant vndique lucis aues.

Præter pueros & senes, qui valetudinis gratia vtebantur ientaculo, nullos alios vnquam vsos puto; quòd si aliqui erant qui vterentur, protinus tanquam incontinentes notabantur. Ita quoque de merenda apud Afranium, & alios (quæ erat, vt Nonius docet, cibus post meridiem sumptus) censeo dicendum. Sicuti & illos non parua infamia affectos existimo, qui comessationes seu cibos post cœnam sumebant, atque Comessatores

messatores nomine indecoro vocabantur: vt non mirum sit, Clementem Alexandrinum in 2. Pædagogiæ vehementer in pueris quoque prandiola, cœnas, epulas atque merendas, quæ omnia ἀγάπας, id est, charitates aliqui appellabant, damnasse. Quemadmodum pariter mirum alicui videri non debet, si Aulus Vitellius Imperator luxuriosissimus & incontinentissimus, epulas suas sæpe trifariam, interdum quadrifariam dispertiebat, in ientaculum, prandium, cœnam, comessationem, quibus omnibus, sicut ait Suetonius, vomitandi consuetudine sufficere poterat.

De Ptissana, & Aqua hordei Arabum.

CAPVT XVIII.

EX hordeo Achilleio ab Hippocrate 3. de Morbis & Aristophane vocato, hoc est magno & optimo, vt in Linguis exponit Galenus, atque etiam Theophrastus 3. de Caussis plant. cap. 17. & 8. de Hist. capite 4. apud veteres Græcos & Latinos primò factos inuenio panes (quamquam Athenæus hunc panem deterrimum omnium hordaceorum facit) Græcis olim in maximo precio habitos, Romanis verò, vt Plinius lib. 18. refert, damnatos, ob id seruis & gladiatoribus alendis destinatos. Huiusmodi panes autem interdum μάζαν apud veteres, & præsertim Hippocratem vocatos fuisse puto; licet Erotianus Mazam apud Hippocratem factam putet ex omni farina cum oxymelle, aut posca, aut mulsa, aut aqua. Neq; quisquam mirari debet, quòd hoc ita à me constituatur: siquidem nec ipse ignoro, ab Hippocrate, Galeno, & posterioribus panes ex hordeo à maza distingui: veruntamen cùm ἄρτος panes antiquos pro tritico frequentissimè vsurpetur, vbi Arist. xxj. sect. Prob. & Hipp. lib. Artis vet. panes & μάζαν comparant; clarum est, pro maza ab ijs hordeaceos panes intelligi: vti etiam ab Aristophanis interprete venustissimo & probatissimo

in fabula, Pacis nomine inscripta. Ex hordeo quinetiam far efficiebatur, atque id erat hordeum incisum, alendis cohortalibus auibus oportunum, vt habemus apud Columellam lib. 8. cap. 4. 5. 11. atque Palladium lib. 1. cap. 28. Fiebat & farina, quæ aqua cocta Puls appellabatur, & interdum lacte miscebatur. quemadmodum meminit Galenus lib. de Atten. vict. cap. 6. de hac scribit Plinius, eam Græcis ignotam fuisse. Efficiebatur quoque polenta, ἄλφιτος à Græcis nuncupata, quam Plinius auctor est Romanis olim ignotam, apud Græcos verò celebratam extitisse, nempe qua ipsi milites suos alerent, in hoc à Romanis damnati. Constabat hæc varijs modis, sed laudatissima ex recenti hordeo, modicè frixo, deinde molis fracto, & pòst aqua perfuso ac cocto. Fiebat præterea ptissana, quanquam ptissanam etiam ex oryza & tritico fieri consueuisse memorant Horatius 2. Ser. Galenus 1. de Alim. facul. & Plinius lib. 18. Fiebat vltimò aqua, de qua apud Arabas, Auicennam, Auerroem, & alios celebris est mentio: quamquam sub nomine aquæ hordei ptissanam quoque complectantur Arabes: apud Græcos verò & Latinos numquam ferè habeatur mentio aquæ hordei, nisi sub nomine cremoris ptissanæ. Igitur alijs omissis, de Ptissana & Aqua hordei verba faciam, quoniam de his medici in primis agunt. Ptissanā inuenio apud Græcos atq; Latinos scriptores fuisse nomen rebus multis commune. Nam primò omnia frumentacea, deglubata, ac pistillis decorticata, ptissanæ appellatione vocata inuenio, ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod est pinsere, vel decorticare. sic enim legimus apud Galenum 1. de Alim. facult. 6. & 9. ptissanam ex chondro, quæ erat species zeæ δίκοκκος, nec non triticeam, de qua etiam habetur mentio apud Hippocratem in lib. περὶ παθῶν, qui Maior de morbis ab Erotiano inscribitur, & Aristotelem primo Probl. 38. Plinius autē lib. 18. cap. 17. mentionem facit ptissanæ oryzæ, de qua loquens Horatius 2. Ser. dixit, Vas ptissanarium oryzæ. Columella pariter lib. 2. cap. 7. ex hordeo potissimum factitatum esse ptissanam perhibet. Dicebatur secundò

dò ptiſſana de omnibus his non ſolùm crudis & deglubatis, ſed etiã coctis aqua: veluti monſtrat Plinius loco citato, & Galenus 8. Meth. & 7. cap. 6. vbi docet parandum eſſe chondrum coctum inſtar ptiſſanæ. Tertiò dicebatur propriè de hordeo, vel decorticato ſolùm atq; deglubato, ſicut monſtrare videtur Pollux: de quo Martialem locutum puto, quando 12. lib. ſcripſit in Panicum:

Frumentum, milium, ptiſanam, fabamque ſolebas
Vendere.

& de quo loquitur Conſtantinus lib. 17. vbi pro curatione doloris capitis boum laudat ptiſſanam crudam, vel etiam de hordeo decocto. Ptiſſana verò ex hordeo decocto apud Galenum lib. de Ptiſſana ita efficiebatur. Hordeum mundatum, decorticatum, integrum, non contuſum, vt monet Galenus loco citato, & Auerroes 5. Colle&t. 31. in aquæ puriſſimæ ponebatur decem partibus (apud Conſtantinum lib. 3. Geopon. & apud Paulſum Aeginetam lib. 1. cap. 78. quindecim) atq; ſic ad ignem maximè ebulliebatur, quouſq; hordeum intumeſceret: deinde ad lentum ignem coquebatur, quouſq; totum hordeum colliqueſceret, atque aqua illa ſucculenta euaderet. Sicq; ptiſſana ſimpliciter, ptiſſana hordei, ptiſſana tota, ptiſſana non colata apud veteres appellabatur; quemadmodum ſcribit Galen. 1. de Acut. 26. 28. & 1. de Alim. 9. vbi etiam dicit, coquos ſæpe conſueuiſſe ptiſſanam haud tantũ coquere, quantum erat neceſſe. Quòd ſi hæc ptiſſana percolabatur ſacculo, vel ſtamine, ita vt pars ſucculenta retineretur, terreſtrior verò & ligneſior abijceretur, iam non amplius ſic vocabatur, ſed Ptiſſana colata, vel πτισάνης χυλὸς, id eſt, Succus ptiſſanæ nuncupabatur: ita vt apud Galenum duplex rãtùm eſſet ptiſſana hordeacea, non colata ſiue tota, & colata vel ſuccus hordei (Hordeatam vocant Itali) & hæc eſt illa Aqua hordei, in quam dicit Auicennas ingredi de corpore hordei. Eſt tamen ſciendum, vt habemus à Galeno in libro de Ptiſſana, & ab Auicenna fen. 1. quarti, veteres, quando in ptiſſana requirebant vim abſterſoriam, con

fueuisse eam parare ex hordeo non decorticato, quod docet Gal. lib. de Ptissana, & 1. de Alim. facult. cap. 9. Atque de huiusmodi ptissana loquitur Plinius lib. 22. cap. 25. vbi dicit: Ptissanæ, quæ ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hipp. quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contrà quanto innocentior est halica? Hipp. tantùm sorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in aluo non intumesceret, quoniam facile redderetur, & assuetis hic cibus in febre bis die posset dari, tãtum remotus ab istis (Diatritarios à Galeno damnatos, qualis fuit Thessalus, intelligit) qui medicinam fame exercent. De hac eadem loquitur Galenus, quãdo Hippoc. commendationem ptissanæ, quam habet 1. de Acut. 28. & per totum librum exponit. Condiebatur autem ptissana varijs modis, modò aceto, pipere, melle, sapa, cymino, amygdalis, modò alijs: pessimus omnium iudicabatur ille, quando parum coquebatur, & sapa vel melle & cymino miscebatur; potius (ait Gal. 1. de Fac. alim. c. 9.) Cyceon appellandus (erat enim Cyceon, vt notat Erotianus, potio farinæ commixta, vel, vt Gal. docet 6. Epid. com. 6. tex. 5. Homerum ac Hippocratem vsurpasse, mixtio cibi & potus, nec non polentæ & vini) quàm ptissana: de qua locutum puto Hesychium, quando ptissanam dixit esse cyceonem, & etiam Apicium opsodædalum in 4. vbi condituram ptissanæ recenset. Nos certè melius eam lacte seminum pe ponum vel amygd. dulcium & saccaro condimus. Præter hanc ptissanã, apud Latinos & Arabas fiebat Aqua ex hordeo tam decorticato, quàm non decorticato: & est illa, in quam dicit Auicennas nil de corpore hordei ingredi. Accipiebatur pars vna hordei electi & emundati, aquæ partes xx. ac bulliebant quousq; pars quinta remaneret: deinde colabatur atque exprimebatur: abiecto hordeo, sola aqua expressa reseruabatur pro vsu. Hanc Celsus Cremorem ptissanæ dixit libro 3. cap. 7. & alio in loco, vbi in vicem vini cremore ptissanæ dat. Vnde patet, omnes Galeni interpretes hallucinatos, vbi χυλὸν πτισάνης transferunt Cremore ptissanæ:

næ; cùm transferre deberent, Succum: quoniam cremor ptissanæ apud Latinos est aqua hordei expressa, non succus ipsius substantiæ hordei, vt apud Galenum. Nec me latet, apud Arabas extitisse diuersas mensuras in facienda aqua hac: quando Auicennas, Mesues & Auerroes, prædictam monstrarunt, Auenzoar verò & Halybas aliam. Sed hoc euenit, pro vt magis vel minus nutrientem ac refrigerantem eam reddere studebant. Itaque si quando placet parare hanc aquam pro ægrotis, eamque magis nutrire optabitur; curandum erit, vt multa portio hordei apponatur, veluti octaua, aut decima, aut multum bullierit: sin magis cura erit refrigeratio, paucior erit hordei portio, vt vicesima, atque non tam diu bulliet. Ceterùm quam ex farina hordei Aquam coctam fieri consueuisse monet Auicenna, eam non video in vsu fuisse apud Græcos: puto tamen ipsam Latinos habuisse, atque hanc fuisse eam, quæ Romæ publicè vendebatur, sub nomine Polentæ: de qua etiam mentio est apud Galen. 1. de Alim. facul. 9. & lib. de Atten. vict. 6.

Quanquam etiam fieri potest, vt ptissana appellaretur, quam ex pluribus rebus, vt tritico, oryza, parari consueuisse, iam diximus.

QVARTI LIBRI FINIS.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER QVINTVS.

Quid sit Camum, Acinaticium, Murrhina. CAP. I.

DVBITAVIT Cuiacius, vir eruditissimus, in suis Obseruationibus, quid in D. lib. 33. de Vino, trit. & oleo, per camum intelligendum sit; videturque in eam deflexisse sententiam, fuisse Romanorum Loram. At ea ratione huiusce modi sententia mihi nō probatur, quòd Apicij contextus, cuius testimonio maximè nititur, valde deprauatus est, vt hac de caussa variæ eius loci inueniantur lectiones. Quòd si legi debeat camum, esse tamen loram minimè vero simile videtur. Quia cùm loræ mentio apud omnes linguæ Latinæ scriptores creberrima sit, neminem eam camum appellasse constat. Accedit his, vt ait Plinius lib. 14. cap. 10. loram inter vina operaria recensseri: siquidem Cato propter seruitia huiusmodi potionem factam docet. Itaq; puto ego genus aliud potionis fuisse, ex varijs rebus commixtæ, perinde ac ceruisiam, ita vt cibi potabilis formam referret. quod quia fortè peculiare alicui nationi fuit, non est mirum si à plurimis sileatur. Sicut Am-

mianus Marcellinus lib. 26. narrat Sabaiam fuisse ex hordeo vel frumento in liquorem conuersum in Illyrico paupertinum cibum. Nam Cælius Aurelianus 2. de Morb. acut. cap. 10. de ijs, quæ catalepsim inducunt, loquẽs, ait: Sciendũ igitur quòd hæc passio ex ijsdẽ caussis antecedentibus fit, quibus aliæ quoq; passiones efficiuntur, indigestione, vinolentia, camali cibo, & horum similibus rebus. Atqui vellem Cuiacius potius explicuisset nobis, quid fuerit Acinatici, quod inter vina Legislator ibidem minimè recensendũ statuit. Scio qui Latinę linguæ thesauros construxerunt, eos voluisse acinaticium fuisse loram, seu vinũ secundarium, factum ex vuarum acinis aqua maceratis. Sed cùm nullius auctoris fide vtantur, ipsis minimè credendũ puto: præsertim cùm acinatici Cassiodorus celebrem mentionem fecerit lib. 12. Variarũ: quod quia cum acinaticio, de quo in Lege scribitur, idẽ fuisse puto, Cassiodori verba ipsa heic subijciam. Comitis itaq; patrimonij relatione, declaratũ est, acinaticium, cui nomen ex acino est, Euthetis aulicis fuisse tenuatum. Et quia cunctæ ciuitates inuicem sibi debent necessaria ministrare, quæ probantur ad rerũ dominos pertinere; ad possessores Veronenses, vbi eius rei cura præcipua est, vos iubemus accedere, quatenus accepto precio competẽti, nullus tardet vendere, quod principali gratiæ debetur offerre. Digna planè species, de qua se iactet Italia. Nã licet ingeniosa Græcia multiuaria se diligẽtiæ subtilitate cõmendet, & vina sua aut odorib. condiat, aut marinis permixtionib. insaporet; sub tãta tamen exquisitione reperitur simile nihil habere. Hoc est enim merũ, & colore regium, & sapore præcipuũ, vt blactam putes aut ipsius fontibus tingi, aut liquores eius à purpura credãtur expressi. Dulcedo illi ineffabili suauitate sentitur, stipsis nescio qua firmitate roboratur, tactus eius densitate pingescit, vt dicas esse vel carneum liquorẽ, aut edibilem potionẽ. Libet inferre, quàm singularis eius videatur esse collectio. Autumno lecta de vineis in pergulis domesticis vua resupina suspenditur, seruatur in vasis suis, thecis naturalibus

bus custoditur: rigescit, non liquescit ex senio, tunc fatuos humores exudans magna suauitate dulcescit. Trahitur ad mensem Decembrem, donec fluxum eius hyemis tempus aperiat, miroque modo incipit esse nouum, quando cellis omnibus reperitur antiquū. Hyemale mustum, vuarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, inoleum nectar, deferuet primū in origine sua, & cùm potuerit adolescere, perpetuam incipit habere nouitatem, non calcibus iniuriosè tunditur, nec aliqua sordium admixtione fuscatur, sed quemadmodum decet nobilitas tanta procuratur, defluit, dum aqua durescit, fœcunda est cùm omnis agrorum fructus abscedit. Distillat gemmis comparem liquorem, iucundū nescio quid illacrymat, & præterquam eius delectat dulcedo, in adspectu singularis eius est pulchritudo. Hoc quanto ocyus perquisitū, & competentibus precijs aggregatum, chartarijs, qui in rem directi sunt, tradite deferēdum. Nec illud negligendum putetis, quod lacteo poculo relucescit: quoniā plus est mirabile, quod potuistis difficilius inuenire. Albedo ibi decora est, & serena puritas, vt illud de rosis, hoc credatur natura esse de lilijs, colore quidem extraneum, sed sapore germanum est, adspectus dispar, & similis in vtroq; suauitas. Nam quod acutè sapit, quod citò reficit, commune illis intelligitur, sed magis est distantiæ quæ videtur: illud intueris rubore lætum, hoc inspicis candore festiuum. Et ideo procuratio eorū debet esse celerrima, quando in ambobus esse cognoscitur, quod pariter expetatur. Hactenus Cassiodorus de Acinatico. Ex cuius verbis facilè conijci potest, illud fuisse protropi, seu, vt secundū Athenæum Mitylenæi vocabant, prodromi genus, à Galeno sæpe in vsu medicamentorum nominatum: quod vt fieret, indicatum habetur à Plinio lib. 14. cap. 9. Erat enim illud inter dulcium genera. Dulcia verò à vinis distincta fuisse, nemo nescit. Ceterùm Murrhinam vinum fuisse lautissimum myrrhę odore conditum, Plauti testimonio probare conatus est Plinius lib. 14. cap. 12. cuius sententiam vt damnem,

duo me hortantur. Primum illud est, murrhinam nullo modo fuisse vinum: quando præter Plauti proposita à Plinio testimonia, vbi vinum & myrrhinam clarè distinguit, etiam Gellij accedit auctoritas, qui lib. 10. cap. 23. mulieres Romanas à vino abstinuisse, & murrhinam potasse scribit. Quare si à vino propter libidinem abstinebant, tantò magis à myrrha condito vino abstinuissent, nimirum quod lautissimum atque potentissimum erat. Alterum est, à Plauto inter dulcia murrhinam reponi: atqui dulcia appellata à vinis distincta erant. immò etiam si vina fuisse concederetur, myrrha valde amara cùm sit, vix fieri potest, quin mixta vino illud amarum reddat. cuius rei non ignari pessimi Hebræi, Christo cruci suffixo, vt recitat Marcus, vinum myrrhatum obtulerunt: vt verò alij Euangelistę, acetũ & fel quasi vtraq; potio insuauissima etiam hostibus offerenda esset. Quod verò Festus docet, antiquos vsos esse murrhata potione: ita intelligendum est, eam non in quotidiano habuisse vsu, sed interdum adhibuisse, religionis vel alterius rei gratia: quo pacto refert Plinius lib. 27. cap. 7. absinthium sacris Romanis celebratum peculiariter, quando Latinorum ferijs in quadrigarum certamine victor absinthium bibebat. Nec dicat quis Martialem secus sentire scribentem:

Si calidum potas, ardenti murrha Falerno
Conuenit, & melior fit sapor ille mero.

quoniam murrha pro vase myrrhino ab ipso accipitur. Neq; etiam Iulij Scaligeri opinio mihi placet, qui in com. ad librum Theophr. 6. de Causis plant. cap. 36. voluit, murrhinam vinum fuisse ex baccis myrti factum. Si quidem nec nomen, nec vllius auctoritas ipsi fauet: immò verò vt huiusmodi vinum maxima vi adstringendi pollet, sic in quotidiano vsu haberi minimè potest. Quòd autem Adrianus Iunius, præstans medicus, monstrare conatus est, Murrhinam ἀπὸ τοῦ μύρου esse dictam, quasi vinum esset aut altera potio odoribus condita, à ratione quoque alienum videtur. quia etsi nemo dubitet, veteres vnguenta atque odo-

res

res vinis commiscuisse, quemadmodum præter Athenæum & Pollucem ab eo citatos, Plinius, Plutarchus & Clemens Alexandrinus docuerunt; attamen mulieres, quibus propter omnem libidinis occasionem fugiendam murrhina loco vini concedebatur, odoratis potionibus vsas esse, minimè vero simile est. Neq; verò nomen murrhinæ, vt apud omnes scriptores Latinos inuenitur, inde ortum esse potest; præsertim quòd tempore, quo huiusmodi potio in vsu apud Romanos esse cœpit, nondum luxus adeò creuerat, vt huiusmodi odoramentorum voluptates in potionibus etiam mulieres persequerentur. Quamobrem potius ego existimo, murrhinam fuisse artificialem quandam potionem, quæ veterum tempestate vulgatissima cùm esset, atq; à posteris sit intermissa, vix eius remansit nomen, quod vel à similitudine, vel à mixtione, vel ab aliqua alia re forte captum fuit. Huic sententiæ & Festus & Nonius adstipulantur, qui dicunt, murrhinum factitiæ potionis genus extitisse. Hæc inter dulcia potius, quàm vina reponenda; non ob miram aliquam suauitatem, sed quia huiusmodi dulcibus vtebantur, frequenter antiqui, quòd nequaquam ebrietatem inducant, vt disputat Plutarchus 3. Sympos. 7.

Quæ sint Febres Statæ, Quotidianæ, Querqueræ. Horatij locus de Hydrope explicatus.

CAPVT II.

NOnnulla apud Latinæ linguæ scriptores febrium inueniuntur nomina, quæ à medicis vel minimè vsurpantur: cuiusmodi sunt statæ febres, quotidianæ, querqueræ. Statæ febres (quæ vox apud Plinium est lib. 28. cap. 8.) dicũtur, vt ego puto, omnes illæ, quæ certis quibusdã diebus affligunt, quasq; à Græcis Periodicas esse voca-

tas scripsit idem Plinius lib. 10. cap. 3. ait enim Festus, Stata sacrificia à Catone & alijs veteribus esse dicta, quæ certis diebus fieri debent: ita vt febres Statæ opponantur Vagis à Celso vocatis, quæ scil. nullam firmam habent diem qua inuadãt, πλανήτας dicunt Greci. Porrò quotidianæ febres tam apud Terẽtium in Hecyra, quàm apud Celsum, Plinium, atq; alios, sunt quęcumque singulis diebus vexant, siue sint duæ tertianę, siue tres quartanæ, siue continua, aliàs Assidua à Celso nominata. quam enim quotidianã propriè medici nuncupant, atq; rarissimè fieri constat, Plinius lib. 28. cap. 16. Græco nomine Amphimerinon vocat. Continuatas febres & Continentes dixit quandoq; Celsus: sed qui ex Latinis Continuas febres dixerint, raros omnino inuenies. Ceterũ Querqueram febrem eam vocatam reperio antiquitùs, quæ cum frigore & tremore, à Græco κάρηνα, vt docet Festus, affligit. Sic Lucilius,

Iactans me vt febris querquera. & alibi:

Querquera consequitur febris, capitisque dolores.

Sic, referente Prisciano, Plautus in Friccolaria: Is erat mihi bilis, aqua intercus, tussis, febris querquera. Apuleius in Apolog. & A. Gellius lib. vlt. cap. 1. querceram dixerunt. Nomen huiusmodi, vt opinor, ductum à sonitus imitatione, quem in febre trementes & horrentes edunt. veteres namq; plurima hoc pacto nomina effinxisse scimus. Et quoniam de morbis sermonem habuimus, addendus hisce Horatij locus est, qui lib. 2. Carm. ode 2. hydropici conditiones proponens, appositissimè medicum sic agit:

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.

Etenim cùm sint tres species eius morbi; vna, in qua ventus simul & aqua ventri insidet, Tympanitis vocata: altera, in qua solã aquam venter continet, quã Ascitim vocãt: tertia, quando venæ & minora totius corporis ambitus spacia aquoso humore plena sunt, quę Hyposarca & Leucophlegmatia, vt Celsus quoq; testatur, dicitur:

dicitur, de hac postrema loquens poeta, eam egregiè depingit, & inter cetera nomen græcum, λευκοφλεγμα τιην scil. quasi exprimés, dixit, Albo corpore, quia sanè sub hoc vitio corpus albescit. Vnde manifestũ cuiuis esse potest, quàm ineptè Lambinus Album corpus, pigrum, languidum, & iners interpretari laborauerit. Serenus Horatij imitator sic etiam Hydropem appellauit hocce versu:

Vnguine quo frangit vires languoris aquosi.

Locus Plinij de Mammis explicatus, & defensus. Quis morbus Solstitialis.

CAPVT III.

PLinius lib. 31. cap. 6. aquæ marinæ vtilitates proponens, inter cetera hæc scribit: Mammas sororiétes præcordia, maciém que corporis, piscinæ maris corrigunt. vbi duas eruditis dubitandi dedit occasiones, vnam, quid sibi velint sororientes mammæ: alteram, quomodo aqua maris, quæ extenuat & desiccat, maciem corporis corrigere sit idonea. Quod spectat ad primum dubium, sunt qui putant legendum esse, quemadmodum est in uetustis quibusdam codicibus, tam manuscriptis, quàm impressis, Rigentes, loco Sororientes. quam lectionẽ nec ego improbo, modò pro rigentibus mammis intelligamus eas, quę ob nimiam lactis copiam valde durescunt: sic Dioscorides marinam laudat πρὸς μαστοὺς ἀπαρχῶντας. Verùm lectionẽ quoq; vulgatiorem dictionis, Sororientis, seruari posse existimo, si simpliciter pro Sororientibus, vel sororiantibus, interpretemur Tumentes. nam Festus scribit Sororiare dici mammas puellarum, quando primùm tumescunt: sic Plautus, Tunc, papillæ primùm sororiabant. Sed quia huiusmodi nimij tumores fiunt tum à lacte, tum à carne, alijsque mammarum partibus plus

iusto crescentibus; potius de prioribus Plinij sententia exponenda erit. Posteriores namque tumores pulchritudinem, & non valetudinē impedire solent (& huiusmodi mulieres vocabant veteres Mammosas, Plautus dixit Mammeatas) neque salsis eæ coercentur, sed, vt est videre apud Galenum 9. de Simplic. med. capite de Ostreacite, & alibi apud Aetium, Auicennam, & alios, refrigerantibus medicamentis. Serenus de his scribens ita loquitur.

Si castigatas studium est præstare papillas,
Exhedera sertis ambas redimere memento.

& quæ sequuntur. Pro secunda dubitatione, nisi pro macie interpretemur καχεξίαν, id est, malum corporis habitum, quem etiam Celsus Tabem, vt Marcellus Virgilius sæpe à Plinio accipi testatur, in suis ad Dioscor. com. lib. 5. c. de Aqua marina; proculdubio aut erasse Plinium, aut vocem illam deprauatam esse dubitandum erit. eo præsertim, quòd quæcumq; ibi remedia ab aqua marina proponit Plinius, aut à Dioscor. sumpsisse videtur, aut saltem ab eodem scriptore, à quo sua Dioscor. accepit. Dioscorides verò καχεξίας meminit, de qua nil loquitur Plinius: nisi fortasse sub macie illam complectatur. Apud Plautum in Trinummo, seruus ille, qui Philtoni persuadere studebat, ne agrum quendam pro dote caperet, multas eius agri pessumas conditiones enarrans, inter alias hanc ponit: Tum autem Syrorum, genus quod patientissimum est hominum, nemo extat, qui ibi sex menses vixerit, ita cuncti solstitiali morbo decidunt. Quo in loco quæsitum est, quis sit Morbus solstitialis. Alij pro comitiali intellexerunt, alij pro repentino, & subitaneo: vt etiam alibi herba solstitialis, quæ nata statim moritur. Turnebus doctissimus pro solstitiali morbo ardentissimas febres intellexit, quasi illæ sub solstitio maximè vagentur. Sed etsi demus Turnebo, similes febres canicularibus diebus grassari; attamen solstitium à Canicula multorum dierum interuallo remotum est. Quare puto ego solstitialem morbum quemcunq; prauū & lethalem vocari: quasi innuere velit ille seruus, neminē ibi po-

potuisse sextũ mensem viuere, sed statim vnum quẽq; tempore solstitiali interire consueuisse. Etenim solstitium periculosum, atq; morbosum esse, vnus ante omnes docuit Hipp. lib. de Aere, aquis, & locis. Post quem Arist. 1. sect. Probl. idem confirmauit. Caussa verò est morborũ multitudo, qui calore veris crescente gignuntur, & eo magis in regionibus alioquin insalubribus, in quibus cùm pernicioſiores fiant, promptius incolæ interficiuntur: vt in maritimis Senarum partibus, atq; adeo in ipsius Romanæ ciuitatis suburbijs, tempestate nostra euenire conspicimus.

Quædam ab Aristotele notata de Menstruis, & de Morbo pilari.

CAPVT IIII.

Et si Aristoteles verè, vt dicebat D. Hieronymus, naturæ miraculum fuerit; attamen cùm & ipse homo esset, interdum errasse, nequaquam rationi incõgruum videtur: eo magis quòd, vt ab ipso scriptũ est, παύτα κατορθοῦν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν ἐστὶ τοῦ θεοῦ. ἀνθρώποις γὰρ ἁμαρτάνειν. Quare si errores aliquos illius detegere conor, minime quis me audaciorem vocabit: quando præsertim etiam eius errores librorum corruptorum mendis excusare possumus. Etenim vnicuiq; perspectum puto, quod Strabo lib. 13. & Plutarchus in vita Syllæ, de libris Aristotelis memoriæ mandarunt, quomodo scilicet primò sub terram occultati fuerint, ibiq; ab humore & blattis vitiati: tũ Appelliconi Theio magna pecunia venditi: pòst à Sylla Romam vecti, atque Tyrannioni Grammatico, qui plurima mutauit atq; deprauauit, consignati. Sed ad rem venio. Aristoteles libro 7. Historiæ animal. capite 2. scribit, paucis mulieribus singulis mensibus fieri menstruas purgationes, plurimis verò tertio mense. & tamen nemo est tam in rerum cognitione puer, qui nesciat, rem sese

contrario modo habere, omnes scilicet mulieres singulo mense purgari, raras tertio, vel aliter. Albertus Magnus, qui vidit huius dicti falsitatem, dum Aristotelem fere transcribebat 9. de Animal. 2. textum illum peruertit, qnasi dixerit Philosophus, plurimas singulo mense purgari, paucas alternis mensibus, seu post tertium. Augustinus verò Suessanus in comm. ad eum librum, vt Aristotelem tueretur, dixit, id forsan verum in eius regionibus fuisse. At nugæ sunt. Quare puto ego Arist. vera dixisse, modò non Gazam interpretem, sed ipsum & auctorem sua lingua ita loquentem attendamus: ἢ ταῖς μὲν συνεχῶς, καθ' ἕκαστον ὀλίγαις (sic enim, & nõ, ὀλιγάκις, vt in vulgatis codicibus legendum docẽt antiquus interpres, & Gaza) τὰ καθ' μῆνα φοιτᾶ, παρὰ μῆνα ἢ πλεῖον ταῖς πλείοσις id est, Paucis copiosè singulo menstrua fluunt, tertio mense plurimis. Quasi ita sentiat Arist. purgari quidem omnes vnoquoque mense, sed aliquas semper copiosè, plurimas non nisi tertio mense copiosè. Particulam autem illam, συνεχῶς, vel id significare, vel loco alterius quid tale significantis subintrasse vt credam, facit Plinij auctoritas, qui omnia fere ab Arist. de animalium natura mutuatus, ita lib. 7. cap. 15. de menstruis loquens ait: Et tale tantúmque omnibus tricenis diebus malum in muliere existit, & in trimestri spacio largius. Iudicabũt eruditiores, an melius sententia tanti viri defendi queat. Verùm patrocinari eidem non possum, cùm lib. 7. de Hist. animal. cap. 11. scribit, tota vbera ita fungosa esse, vt si in poculo forte mulier pilũ hauserit, dolor moueatur in mammis (quod malum pilare vocant) neq; sedetur, donec pilus vel pressus extat sponte, vel cum lacte exsugatur. Quasi pilus hausius ventriculum, me seraicas, iecur, atque adeò venas ipsas nõ mutatus pertransire, & ad mammarum cauernas per mille amfractus peruenire queat. quod plane puerile est cogitare.

Sed in Lectionibus nostris de mulierum morbis, & quid sit morbus pilaris, & plura alia medicinæ mysteria declarauimus.

De

De duplici Ficu. Locus Varronis emendatus. Plutarchi sententia explicata & emendata de Salsis.

CAPVT V.

VEteres quoque, sicut & nostrates, ficuum studiosos extitisse indicant varia ipsarũ, quæ habuerunt, genera, tam simplicia, quàm arte parata; & inter cetera apud ipsos nominatæ reperiuntur Ficus dupli ces: quæ quales fuerint, non satis, mea sententia, explicuerunt Turnebus, atque Lambinus, qui Horatij, Vegetij, & aliorum hac de re mentem interpretantes, ita statuerunt, maiores ficus, aliàs mariscas nuncupatas, pro duplicibus esse intelligendas. Quod quàm sit à ratione alienum, atque à Vegetij instituto, facilè est dili genti lectori percipere. Quapropter sentio ego, duplicem ficum ab Horatio, Plinio, atque Vegetio esse appellatam, de qua scribit Columella lib. 12. c. 15. in hunc modum: Alij pinguissimam quamque viridem ficorũ eligunt, & arundine vel digitis diuisam, dilatant, atq; ita arescere patiuntur: quas deinde bene siccatas meridianis teporibus, cùm calore solis emollitæ sunt, colligunt, & vt est mos Afris, atque Hispanis, inter se compositas comprimunt in figuram stellarum, flosculorũ que, vel in formam panis redigentes, tum rursum in sole assiccant, & ita in vasis recondunt. Hactenus Columella. Ex cuius sermone colligere licet, esse duplicem vocatam, quoniam in duas partes findebatur, quarum altera alteri superposita, & in formam crucis seu stellæ compressa, meritò duplicata ficus dicebatur: erat enim pinguissima, & iucundissima, obidque & in mensis & in medicamentis exoptata. Apprimè congruunt huic, quæ ab Arist. 22. Probl. 9. scripta sunt, vbi quærens, cur caricæ in duas partes diuisæ dulcissimæ sint, non autẽ quæ vel in plures, vel in nullas? respondet, quia ex par-

titis in multa humor dulcis difflatus est & cõsumptus: in solidis pars aquea & insuauis continetur adhuc: quorum neutrum bipartitis inest. Ficum duplicem, loco vini duplicis esse restituendum, apud Plinium medicum lib. 3. cap. 12. satis intelligere potest, qui ipsiusmet verba lib. 4. cap. 16. & Plinij maioris lib. 10. cap. 6. conferre, & expendere voluerit. A ficubus ad carnes venio. Nam quis fuerit carnem in mythico puluere coquendi modus à Varrone apud Nonium indicatus, à nemine notatum obseruaui: obídq; errorem aliquem subesse suspicatus, ita forte legendum esse putaui: Neque in puluere Lybico coquam carnes, quibus catullem corpora, ac famem ventris. Etenim memoriæ proditum est, plerisque in Lybiæ locis incolas in arenis solari calore pœne feruentibus carnes, quibus vescantur, antiquis & nostris temporibus coquere consueuisse, perinde ac alibi in cinere ad ignem coquuntur. Adijciam his locum Plutarchi de Salitis carnibus, qui in Question. natural. probare nititur, sal & salsa ad pinguefacienda corpora maximè valere. Cui sententiæ non facile accedo: quandoquidem extenuandi potius, quàm crassefaciendi facultatem inesse sali compertum est: nisi corpora nimia humiditate luxuriantia & veluti constipata contabescant. Sic enim existimandum est Apollonium Herophili discipulum in ijs, quos crassefacere volebat, halicam, & dulcia respuisse, salsis autem esse vsum, vt siccantia tenuitatéque aperientia alimentum ad partes nutriendas perferrẽt. nam ὄχημα potius quàm τρίχωμα eo in loco Plutarchi legendum esse, rationi consentaneum videtur.

Quo-

Quo morbo Pherecydes Syrus obierit. An curatur eorum qui cardiaco & veneno interierunt.

CAP. VI.

PHerecydi Syro Pythagoræ præceptori multa admiratione digna contigisse scriptum est. Etenim absque vllo magistro omnem philosophandi rationem sibi comparauit: cumq; ceteri carminibus rerum naturas scriberent, ipse primus, vt docet Apuleius, soluta oratione vti cœpit. Sed de mortis eius genere controuersum est. Nam pediculari morbo ipsum interijsse memoriæ prodiderunt Aristoteles 5. de Hist. animalium cap. 31. Plutarchus in Sylla, Serenus medicus, Aelianus lib. 4. de Varia hist. cap. 28. Ceterum Plinius lib. 7. cap. 51. non pediculis, sed copia serpentium ex illius corpore erumpente, Pherecydem expirasse tradit. quod similiter scripsit Apuleius 2. Floridorum. In hac controuersia fuerunt, qui putarunt, apud Plinium alium esse morbum quo interijt Pherecydes, alium pediculare: eo magis quòd ipsemet lib. 11. cap. 33. Alcmanem poetam, & Syllam dictatorem, pediculis obijsse dicit: vt etiam Arist. Plutarchus & alij testati sunt. Ego verò sum huius sententiæ, Plinium & Apuleium pro serpentibus, quibus perhibent esse extinctum Pherecydem, nil aliud intellexisse, quàm pediculos: & fortasse æmulati sunt hac in re Diodorum Siculum, qui lib. 3. cap. 3. de Acridophagorum morbo sermonem habens, modò φθειρας appellat, modo ἑρπητὰ. Vbi etiam cum eam gentem quandoque magna scorpionum copia infestatã scribat, ad memoriam reuocat Galeni & Theophrasti cõtradictionem, quorum hic 4. de Caus. plant. 10. hominem à scorpione ictum non interire, ille verò interire tradit: nisi dicatur, Theophrastũ esse loquutũ de Italicis scorpionib. ac alijs quibusdã, quos innocuos esse affirmat Plinius. Ceterùm pediculare m

morbum in corde fieri, vt Aegyptios, qui mortuorum corpora, valetudinum cauſſas cognoſcendi gratia, diligenter perſcrutabantur, inueniſſe teſtatur ille Plinius medicus lib. 4. cap. 1. omnino fabuloſum puto: quum neque humores prauos, nedum animalia noxia cordi appropinquare natura patiatur. Vtrum autem verum ſit, quod tamquam populare & vulgatum narrat Plinius lib. 11. cap. 37. cor morbo cardiaco interemptorum non vri, ſicuti nec veneno ſublatorum: haud certus ſum. quia cùm cor nullum magnum affectum ſuſtineat, ſecũdùm Ariſtotelem & medicos, neceſſarium plane eſt, ſi incombuſtibile reddi debet, id ob aliquam inſignem affectionem pati. Præterea venena vt quàm plurimorum generum ſunt, ſic varijs modis necem inferunt: ob idque minime veritati conſonum eſt, cor à quolibet veneno flammis reſiſtendi facultatem acquirere, fruſtraque diſputatum fuit, an Germanicus obierit cardiaco morbo, an veneno, quòd cor eius vti non potuerit.

Antipherontis caſus ex Ariſtot. examinatus, Plinij locus de Peſte correctus, & expenſus, Locus Celſi emendatus.

CAP. VII.

PRoponam hoc in loco eruditis philoſophis Ariſt. locum, nondum, quod ego ſciam, ita diſcuſſum: vt diligenter conſiderent, num ſententia noſtra rationi magis conſentanea ſit. Is enim lib. 3. Meteorol. narrat cuiuſdam hiſtoriam, qui ſemper ante ſe propriam imaginem ex aduerſo intuentem cernebat. Cuius euentus cauſſam reddẽs, eam fuiſſe inquit, quòd cùm hebetem videndi aciem haberet, radij viſuales minus longe permeare poterant, ſed ſtatim ab ipſo aere reflexi, illam reddebant imaginem. quod pariter confirma

uit

Seneca lib.1. Quæst.nat.cap.3. Atqui huiusmodi ratio valde infirma mihi videtur, quoniam infiniti propè sunt, qui videndi imbecillitate cuiuslibet gradus laborant, neq; tamen simile quicquam ipsis contingit. Præterea imagines in aere repræsentatæ cùm sint tenues, solùm ab acuto visu discerni posse videtur: propterea id lupo ceruario perspicacissimo animali tribuunt, vt expressas in aere imagines discernat. Itaq; hunc euentum illius potius ad corruptæ imaginationis vitium ego sanè retulerim: si quidem scribit Gal. 1. de Sympt. caussis, cap. 2. aliquibus interdum humores ante oculos apparere, quos qui habent, idolum quoddam se videre in aere imaginantur: atque id cùm dicat euenire vt plurimum à somno surgentibus, pueris, atque ebrijs, monstrat etiam vigilantibus ac sobrijs euenire posse, sed quàm rarissimè, vt huic etiam casus raritas consentiat. Hæc sententia eo magis confirmatur, quòd si Antipheron fuit ille, vt putarunt Alexander & Olympiodorus, cuius meminit Arist. lib. de Memoria & remin. (siue fuerit Oritanus, siue Tarentinus) is profectò corruptæ imaginationis erat, vt potuerit, instar ebriorum, idolum proprium in aere se videre imaginari. Sextus Empiricus lib.1 Hypot. c. 14. Aristotelem ait cuiusdam Thasij meminisse, qui hominis imaginem perpetuò seipsum antecedere dicebat. Num autem is fuerit, de quo suprà locutus sum, etsi compertum non sit, puto tamen eundem fuisse: vt simul hoc testimonio conuincar, in 3. Meteorol. intelligendum esse, virũ non propriam, sed aliam quampiam imaginem aspicere cõsueuisse. Hic inuitor, vt Cor. Celsi locum expendam, qui lib. 7. de oculorum suffusionibus agens, eas dicit esse incurabiles, quarum color est cœruleus: cùm Paulus Aegineta has curabiles omnino faciat, & iure. Quare loco, Cœruleus, potius legendum erit, Cereus: eo magis, quòd hęc oratio, Si suffusiõi color cœruleus est, aut auri similis, minimè accommodata videtur, quòd inter cœruleum & aureum colorem nulla propè sit similitudo, vt maxima est inter cereum, & aureum, tantummodo maiore & minore differentes gradu. Neq;

verò quicquam obstat, quòd hoc nomẽ Cereus quàm rarissimè apud latinæ linguæ auctores colorem significare inueniatur: quia etiam Celsus aliquibus vsus est, quę rara erant. quamquam interdum quoq; colorẽ huiusmodi nomine significari obseruatum est, quemadmodum apud Martialem hoc distichо:

Cerea quæ patulo luceat ficedula lumbo,
Cùm tibi forte datur, si sapis, adde piper.

vbi miror, cur Grammatici nonnulli pro Cereo intelligant Pinguem: cùm vnicuiq; res intimius considerãti perspicuum esse possit, ad colorem, non ad pinguedinem eam vocem esse referendam. Accius apud Sipontinũ sic vocat ficedulas cereas à colore. Virgil. in Buc.

——— *addam cerea pruna.*

quo in loco cerea ad colorem, non ad mollitiem, referri, facit vt credã auctor carminis in Priapũ, qui scribit:

Magis q; cera luteum nona prunum.

Sed dimissis oculis, alteram Plinij non inutilem emẽdationem proponã: apud quem lib. 7. in fine c. 50. hæc scripta inueniuntur: Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum solis pestilentiam semper ire, nec vmquam fere aliter, nisi hyeme, nec vt ternos excedat menses. In quib. verbis tria dicuntur, quæ minimè experientia comprobantur. Vnum est, semper pestem incipere à meridionali plaga: Alterũ, solùm hyeme fieri. Tertium, solùm tres menses durare. Nam vt alia pręteream, quis nescit, pestẽ vere & autumno potius grassari, hyeme, quãdo omnes desinunt putredines, minui & aboleri? Quis prætereа ignorat, sæpe annos plurimos ita pestem cõtinuasse, vt integra regna extinxerit? immo verò Gal. quoties conqueratur, pestem suo tempore graſſatam adeò perdurasse, omnes facile ex eius monumentis intelligũt. Quamobrem apud Plinium non Meridianis, puto legendũ: sed, In meridianis. quẽadmodum & aliqui manuscripti, & etiam nonnulli antiqui typis excusi codices habent. Sic enim rationi cõsonum est, in meridionalibus regionibus hyeme, quãdo apud ipsas tepor est, putredinis parens, fieri pestem: quæ deinde ab immensis æstibus ita citò extinguatur,

vt

vt tres menses, quibus solis hyemalis quædam constitutio est, non pertranseat.

In Vitulo marino quædam notata. De pisce Empyro & Thynno. Locus Lucilij emendatus.

CAPVT VIII.

DE vitulo marino plurima narrant scriptores, quæ iure omnib. admirationē pariūt. Inter cętera illud primū est, quod D. Basilius 7. in Hexameron homelia memoriæ tradidit, eū catulos proprios aliqua re perterritos & fugientes in vterum suum rursum recipere. Quod quidem notatū ab alijs hactenus non animaduerti: referunt tamen, qui Indiarum descriptionē nobis relique runt, animal quoddam in Hispania noua reperiri, bursam quandam exterius in ventre habens, vbi fœtus secum fugientes, ne pereant, vel rapiantur, magna cura abscondit. Puerum iam natum in vterū reuertisse, quo tempore Saguntum ab Annibale deletum est, inter exempla prodigiorū memorat Plin. lib. 7. c. 3. Alterū verò est, quod scribunt Arist. Plinius, Aelianus, atq; alij, vsq; adeo homini inuidum animal esse phocam, vt capta euomat proprium coagulum, ne possit ad epilepsiā curandam (contra quā putatur mirificè valere: etsi Cæl. Aurelianus id auxilij damnet) in vsu haberi. quamquā hac in re non paruam auctorum varietatem inspicere licet. Etenim Aelianus lib. 3. c. 19. in hunc modum scribit: φώκη ὑ, ὡς ἀκούω, τὴν τιτύαν τὴν ἑαυτῆς ὀκνοφεῖ, ἵνα μὴ τοῖς ἐπιλήπτοισιν ᾖ ἴαθρα. id est: Vitulus marinus (vt audio, proprium coagulum exorbet, ne id epilepticis sit auxilio. Plutarchus verò 7. Sympos. 2. ἥτε ὑ καταπίνουσα φώκη τὴν τιτλὼ ἀναλισκομένη. quo in loco, malè à Cruserio intellecto, non τιτλὼ, sed τιτύαν legendum esse, ex Aeliano facile cōuincitur; vt ex his duob. grauissimis scriptoribus colligatur, phocā suum coagulū, dū se videt captā, deglutire. Ceterùm coagulū cùm

in ventriculo animalium fiat, atque ibi maneat, quomodo deuorari possit, nequaquam video. Vnde melius censuit Plinius, qui vitulum marinum non deuorare, sed euomere coagulum suum perhibet. Nec obijciendum est, dum vomitur coagulum, nõ negari hominibus, sed potius offerri: quoniam coagulum terrestrium animalium sicut solùm efficax est, quando non mutatum cum vẽtriculo ex animali capitur: sic vbi extra ventriculum in aquas eijcitur, virtutem omnẽ proculdubio amittit. Et quia de piscibus sermo est, adnectam huic nonnulla alia minime vulgaria. Gregorius Nazianzenus in ijs carminibus, in quibus præcepta dedit Virginibus, cuiusdam piscis mentionem facit, quem ἔμπυρον vocari monstrat, hisce versibus:

Ἰχθὺς δ' ἔμπυρός ἐσι, καὶ ἐν πυρὶ δάμνατ' ἀπίσω
Ἔμπυρος, εἰλύομενος μέσης ἁλὸς ἀϊμῆς.

Eiusdem meminisse videtur Laertius in fine vitę Empedoclis, vbi eius sententiam de animarum transmigratione proponens, sic loquentem facit:

Ἤδη γὰρ ποτ' ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε,
θάμνος τ', οἰωνός τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔμπυρος ἰχθύς.

Quamquã D. Basilius 8. Homelia in Hexameron huiusmodi sententiam innuens, nõ ἔμπυρον, sed ἐνάλιον legisse videtur. Ceterum quis sit piscis ἔμπυρος, nondum vidi quicquam certi constitutum: alijs interpretantibus assatum, alijs igneas rubrasq; maculas habentem, propter quas apud Athenæum in 8. pisces nõnulli fluuiatiles ἐμπυρεύοντες dicũtur: alijs ea verba ad Salamandram, de qua in antecedenti sermone loquitur, referentibus. Ego verò aliàs existimaui, hunc piscem esse Stellam vocatam: de qua Arist. 5. de Histo. animal. 15. & Arist. sequuti Plutarchus, Plinius, Albertus Magnus, scribunt, esse adeò feruidam, vt quæcũq; tangat, vel voret, statim adurat. Sed cùm Gregorius scribat, empyrũ minimè igne domari, & accensum in medio mari lucere, non admodũ certus sum, cui sententiæ inhæreã. Quærent studiosi, an vel textus Gregorij sit corruptus, an verè vllus talis inueniatur piscis. Thynni abdomina salita, quæ Græci ὠμοτάριχον vocant, in delicijs fuisse

apud

apud veteres, sicut nec hodie contẽnuntur, ex hisce verbis Lucillij à Nonio & Gellio citatis facile colligitur:

Ad cenam adducã, & primùm hisce abdomina Thynni
Aduenientibus priua dabo, cephaleamq; carnem.

vbi pisces etiam antiquitus Carnes vocatos esse apparet. Et quoniam Lucillij meminimus, eius locũ, vt restitui debeat, indicare placet. Sic legitur apud Noniũ:

Audiui quem febris vna, atque vna ἀψεψία,
Vini inquam hiatus vnus potuit tollere.

qui versus postremus proculdubio mendosus cùm sit, iurarem sic restituendum esse:

Vini non quem (numquam) hausius (cyathus) vnus
potuit tollere.

Veteres enim, quemadmodum etiam hodie populariter fit, Haustum vocabant potum vna vice factum: vnde haustum facere erat potare, vt adnotauit Sipontinus, & Ouidius 3. Fast. inquit, Exiguis haustib. bibere.

Locus Arist. & Plinij de Pilis palpebrarum expensus. Locus Clementis Alex. ex Athenæo restitutus. Locus Hippo. de Veste dorica.

CAP. VIIII.

SCribit Arist. 3. de Hist. animal. 11. ijs, qui nimia vtuntur venere, pilos à palpebris defluere: quod item confirmatum inuenitur apud Plinium lib. 11. cap. 37. vt hac ratione non sit adeo mirum, in gallica lue correptis, palpebras depilari, quippe qui plerunq; libidinosi, & veneri nimis dediti sint. Sed quid ibidem hęc verba Plinij significent ignoro, Mulieribus verò etiam infecte quotidiano. nisi vel vox Quotidiano mendosa sit, vel alia desit, scilicet Pigmẽto, aut quid simile. Etenim mulieres etiam antiquissimis temporibus, quemadmodũ nostris, genas depingere consueuisse, nemo dubitat: sed præ ceteris id abunde testatum facit Clemens Alexand. 3.

Pædagogi lib.c.2.vbi muliebrem in fucandis vultibus vanitatem detestans, quosdam Alexidis poetæ versus inducit, qui similiter apud Athenæum lib.13.sed paullo diuersi leguntur. Inter quos tres hi sunt:

τὰς ὄφρυς πυῤῥὰς ἔχει τὶς, ζωγραφοῦσιν ἀσβόλῳ
Συμβέβηκε εἶναι μέλαιναν, κατέπλασε ψιμμυθίῳ,
λευκόχρως λίαν τις ἐστὶ, πετέυρων δ' ἐντρίβεται

Quæ postrema verba cùm sint corrupta, interpreti latino multa falsa comminiscendi occasionem dederunt. Quare corrigenda sunt, quemadmodũ apud Athenæũ leguntur, παιδέρωτ' ἐντρίβεται. Erat παιδέρως vnguẽti genus, quo mulieres immodicum vultus candorẽ minuebant: sic, vt puto, appellatum, quòd huiuscemodi ementitus color pueros & amantes delectaret, vel potius quòd componeretur ex ea herba, quæ παιδέρως vocatur: quamquam Pausanias perhibet, Sicyone in vno tantùm Veneris septo nasci: Est locus Hippo. in lib. de Natura pueri, vbi res humidas compressas incalescere, atq; interdum vri docens, exemplo doricarum vestiũ cõfirmare nititur: nempe quas compressas, perinde ac ab igne conflagrassent, interdũ se vidisse testatur. Cornarius qui legit δορικὰ. Pelliceas vestes transtulit: Gorræus verò simpliciter Vestes doricas. Ego autem cùm huiusmodi vocem à nemine adhuc vsurpatam inuenerim, legendum puto, Δορικὰ, magisq́; Gorræo accedo: quia doricarum vestium mentionem facit Herodotus lib. 5. quas forte ex materia facile combustibili contextas fuisse fieri potest: quando præsertim pelliceas non adeò facile vri experientia comprobat.

Qui morbi sint Oscedo, Corcus.

CAPVT X.

AVlus Gellius Noctium atticarum lib.5. cap.vlt. quendam narrat in iure stantem, clarè nimis atque sonorè oscitauisse: ob quod propè fuit, vt plecteretur, tamquã illud indicium vagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atq; asperæ securitatis. Sed cùm ille deie-

deieraſſet, inuitiſſimum ſeſe ac repugnãtem oſcitatione victũ, teneriq; eo vitio, quod Oſcedo appellatur, tũ notæ iam deſtinatæ exemptum eſſe. Ex quibus Gellij verbis colligitur, oſcedinem nil aliud afferre mali, niſi inuitas oſcitationes. Iſidorus autem lib. 4. Etymolog. cap. 8. de eodem vitio ſermonem habens, hunc in modum illud definiuit: Oſcedo eſt, qua infantum ora vlcerantur, dicta ex languore oſcitantium. Vnde ſecundùm hũc ſcriptorem oſcedo idem eſt, quod apud Græcos medicos Aphtha, apud Arabas Alcola, apud Aretæum Vlcera Syriaca & Aegyptia, ſic vocata, quòd in ijs regionib. magnus eiuſmodi vlcerum prouentus ſit, quæ cùm oris internas partes penè vrant, & depaſcantur, os crebro aperiri, & oſcitantes æmulari faciunt. Ego verò oſcedinem vitium oris aliud puto extitiſſe: & forſan id quod Plinius lib. 25. c. 3. Stomacacẽ, quaſi dicas, oris vitiũ à medicis græco nomine vocatũ tradit: nã herbam Britannicã, quam ait illi morbo auxiliatã eſſe, ad oſcedinem ſimiliter curandam fuiſſe cõmendatam, teſtati ſunt Apuleius, & Marcellus Empiricus c. 11. vbi eũ manifeſtè oſcedinẽ ab aphthis ſeparaſſe cognoſcitur. Accedit & Quinti Sereni auctoritas, qui inter dentiũ & oris vitia oſcedinẽ connumerat, tamquã morbus eſſet, qui os depaſcens, tandẽ dentes decidere faceret. vnde forſan oſcedinis, quaſi os edentis nomen emanaſſe, ſi exiſtimet quis, nõ errabit. Vtcumq; ſit, oſcedo minimè vitiũ eſſe poteſt, quo homines tantũmodo frequenter oſcitare cogantur: quandoquidẽ Hipp. de hoc ſermonẽ habens lib. 2. & 6. Epid. com. 2 tex. 10. dicebat, συνεχέων χασμέων ἰητήριον μακρόπνοος. id eſt, Frequentiũ oſcitationũ longa ſpiratio eſt remedium. quem locũ dum exponeret Gal. 3. de Diff. reſp. 10. eodẽ pacto ſcripſit, Sanari à retento ſpiritu oſcitationẽ, quo ſingultũ. immo verò idem Hip. 7. Aph. 52. oſcitationẽ etiam vino æqualiter aquæ permixto finiri docuit. Vt ob hęc omnia minimè debuerint medici in multis conquirendis auxiliorũ generib. adeo eſſe ſolliciti, ſi oſcedo ita leue malũ fuiſſet. Neq; pariter opinãdũ eſt, eũ à Gellio nominatũ tã ſæuo morbo laboraſſe, qualis ab alijs ſtatuit oſcedo:

alioqui in iure stare & respondere quomodo potuiss set, nõ video. Quamobrem apud Gellium forsan præ stabit, Oscitatio, & non Oscedo legere: vt vitium illud fuerit, quod ab Hipp. sub crebris oscitationibus loco ci tato comprehensum est: non cuius Isiodorus aut alij meminerunt. Hactenus de Oscedine. Ceterùm Mar cellus Empiricus sui libri cap. 21. morbum quendam nominat, quem hactenus apud neminem alium inue nire mihi licuit, & est Corcus: cuius remedia nulla alia proponit, nisi meras incantationes. vt hinc conijciam, nomen illud magicum potius quàm medicum esse. Veruntamen si quis coniecturæ locus esse potest, cùm inter præcordiorum vitia à Marcello recensentur, quis forsan existimare posset, morbum aliquem præcordio rum extitisse: eo magis quòd Plinius lib. 20. cap. 15. & 32. herbæ cuiusdam mentionem facit, quam Corcho rum esse vocatam, & præcordijs auxiliari docet.

Quis sit Morbus qui insputatur An Colicus mor bus Hipp. notus fuerit. Quis Canis morbus apud Gal.

CAPVT XI.

MOrbus qui insputatur, à Plauto in Cap tiuis omniũ primo sic appellatus, quis esset apud veteres, in controuersiam po suerunt eruditissimi viri: & extiterunt, qui Herpetem miliarem, aliàs Volaticã nuncupatam, fuisse constituerent, ea ratione adducti, quòd huiusmodi genus vlcerum non modò contagio sum sit, quale suum facit Plautus, verumetiam à vulga ribus atque medicis frequentissimè sputo curetur. Verumtamen horum sententiam satis Plinij auctori tas refellere videtur, qui libro decimo capite 23. & libro 28. capite tertio, disertissimis verbis monstrat, e pilepsiam eum fuisse morbum, qui insputabatur. Sed incertum est adhuc, quis fuerit insputandi modus,

cùm

cùm à nemine ita explicatum inueniatur, quin semper dubitandi relinquatur occasio. At sum ego eius sententiæ, id fecisse priscos hac in re, quod faciunt hodie in plerisque regionibus, vt vbi epilepticus vel occurrit, vel morbus nominatur, sputum emittatur, tamquam huiuscemodi conspuitio ad auertendam à sese morbi perniciem conferat. Neque vero simile videtur, vel in ægrotantis faciem, vel alio pacto aduersus ipsum conspuitionem faciendi consuetudinem extitisse. Ab epilepsia ad Colicum dolorem transeo: quem nec ab Hippoc. nec ante Corn. Celsum ab vllo alio veterum medicinæ scriptorum nominatum habemus: immò Plinius lib. 26. cap. 1. auctor est, Tiberium Imperatorem omnium primum id genus morbi esse expertum. Vnde mirantur complures, quomodo Hippocratē vel vulgatissimus morbus latere, vel frequentissimus eius ætate non esse potuerit. Res autem mea sententia ita sese habet, morbum quidem colicum & fuisse & innotuisse antiquitùs, sed Ilei nomine esse vocatum. Omnia enim intestinorum atque ventris tormina vno ferè ilei vocabulo significata apud antiquos medicos intelligunt, qui in ipsorum monumentis voluendis diligenter sunt uersati. Facit autem comprobatam magis hanc nostram sententiam grauissimi scriptoris Cornelij Celsi auctoritas, qui lib. 4. cap. 13. ita scribit: *Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris ἐλεὸν nominauit. A plerisque nunc video priorem illum ἐλεὸν, hunc κωλικὸν nominari.* Sed & illud multo magis dubium videtur, nempe in quo morbi genere contineatur Canis morbus à Galeno vocatus. Is enim 2. de Diff. puls. lib. cap. 3. varias Canis nominis significationes proponens, inter cetera ait, quandoque morbum in facie significare. Scio apud Hesychium, Fauorinum, & alios, morbi canis vocati mentionem haberi: at quis sit, à nemine adhuc explicatum inueni, nisi κυνικὸν σπασμὸν ab alijs intellectum existimemus, quasi simul & Canis nominaretur.

Locus Plinij emendatus. Locus Plutarchi explicatus. Quid sit Colostrum.

CAPVT XII.

QVi Plinij codices fuisse valde deprauatos negant, ij profectò aut non legisse, aut saltem sese non gustasse eum auctorem ostendunt: vsque adeò aperta, atque nullo auctore digna errata sæpe in ipsis commentarijs reperiuntur. quale est, quod lib. 2. cap. 27. in fine sub his verbis habetur: Aues nec venas nec arterias habent. Quam sententiam absurdissimam esse, vt facilè est videre, sic Apes, & non Aues legendum esse, quisq; vel mediocri iudicio præditus facilè consentiet. Et miror sanè, vsq; adeò fœdum & apertum mendum tamdiu sustineri potuisse. Scribit Plutarchus lib. de Comparatione ignis & aquæ, in secandis cadaueribus nouacularum acies non aliam ob caussam hebetari, quàm propter immensum eorum frigus. Quod etsi id efficere quandoq; fatear; aliam tamen in se rationem subesse arbitror. Experientia enim comprobatum est, pepones aliosq; plurimos fructus, qui vel calidi & humidi sunt, vel saltem non multum frigidi, cùm cultris inciduntur, eorũ aciem obtundere. quem effectum potius corpusculis viscidis quibusdam adscribendum puto, quæ adhærendo acutiem ferri remittant. Comprobatur autem hoc, quoniam prout huiusmodi corpuscula paulatim dissipantur & euanescunt, sic cultris pristina acies restituitur. Et ne sit vlla pænè inter res hoc capite tractandas similitudo, addam nonnulla de Lacte. Aristot. iij. de Partibus animalium cap. 15. reddens caussam, propter quam lepus coagulum habeat, hunc in modum scribit: τῷ δ' δασύποδι γίγνεται πυετία, διὰ τὸ νέμεσθαι ὀπώδη πόαν. ὁ γὰρ τοιοῦτος χυμὸς συνίστησιν ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸ γάλα τοῖς ἐμβρύοις. Quæ verba sic transtulit Gaza: Lepori coagulum fit, quo-

quoniam herbam succi lactei pascatur: talis enim humor lac in ventriculo infantium stringit, facitque coloſtrum. Sed mea sententia duos errores non obscuros commisit Theodorus: vnum, quòd hæc verba, ὁπώδη πόαν, &c. non rectè, Herbam succi lactei, interpretatus est. nam vt alibi indicauimus, ὀπὸς tam apud Hippocratem quàm apud alios pro coagulo κατ' ἐξοχὴν capitur: quo quidem pacto ab Aristotele capi vero similius est, nempe qui dicat, iccirco coagulum habere leporem, quòd is herbam coaguli effectricem pascatur. Sed forsan Gaza Plinium etiam hac in re imitari voluit, qui eam vocem ex Græcis sic sæpe interpretari consueuit. Alterum, & forsan multò maiorem, cùm addidit ea verba, Facitque coloſtrum, quæ nec in Aristotele leguntur, nec vera sunt. Siquidem coloſtrum, siue coluſtra, vt docet Nonius Marcellus, est lac nouum in mammillis. Lucillius lib. 8. Satyra 10.

Hiberam insulam fomento omni colore coluſtra.

& Laberius in Virgine:

Siquidem mea coluſtra fretus terris ſtudere feciſſet
ſumere aquam ex fonte.

item Plautus in Pœnulo:

Meum cor, mea Coloſtra, meus molliculus caſeus.

Plinius lib. 28. cap. 9. Concipere nutrices exitioſum est. Hi sunt enim infantes, qui Coloſtrati appellantur, densato lacte in casei speciem. Est autem coloſtra prima à partu spongioſitas lactis. Item libro 11. capite 41. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur coloſtratio. Ex quibus omnibus clarissimũ est, pueros vocari coloſtratos, qui aut lacte matris, quæ mox peperit, aut nutricis prægnantis vtuntur: atque ob id coloſtrum seu coloſtram dici, aut lac nouum, aut lac mulieris vtero gerentis. At nec illud de lacte est silentio prætereundum, quandoque propter eius copiam (vt dixit Aristoteles loco citato) alioquin pinguis & boni, pueris contingere conuulſiones.

Quod à Galeno nequaquam fuisse notatum, indicat Rabi Moyses 9. Aphor. part. Cùm tamen Lucretius non ignorauerit, qui in 1. lib. de Natura, ita scripsit:

— hinc candens lacteus humor
Vberibus manat distentis, hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero mentes perculsa nouellas.

Quid sit Ruminatio, & quomodo fiat. CAP. XIII.

GOaguli habita in superiori capite mentio, eorum animalium, quæ ruminantia dicuntur, sermonem habendi cupiditatem mihi peperit: quorum natura à nemine, quod sciam, est hactenus ita explicata, vt illius tractatio absoluta censeri possit, cùm tamen circa ipsam multa sint non minus scitu quàm admiratione digna. Ego quicquid vel longa obseruatione didici, vel ipse excogitaui, huic extremo libro mandaturus, ab ipsa potissimũ voce incipiam. Quod μηρυκάζειν vel μηρυκᾶν dicunt Græci, Latini vocant Ruminare: quæ tamen voces Græcis duo præcipuè significant. vnum est, minutim incidere: alterum, ex alto trahere. quasi nil aliud sit Ruminatio, quàm cibi ex ventriculo in os attractio. Latinis porrò ruminatio à ruma, quam veteres vocabant Mammam, deducta videtur: quasi ruminare sit rumare, seu sugere mammas, quando, dum ruminant animalia, mammas ore tractare videntur. Seruius autem, qui ruminare nil aliud dixit, nisi mandere & reuomere, in Bucolicis à ruma, eminente gutturis parte, aut à rumine, quæ ex Nonio est ventriculi, vbi cibus conficitur, pars, nomen deductum arbitratur. Cuius sententia nequaquam mihi improbatur: quamquam potest illud vocabulum ab erumnis quoque manasse, quando Arnobius contra Gentes lib. 7. scribit, erumnas esse prima in gurgulionibus capita, quâ deijcere cibos & referre, natura

est

est ruminatoribus vitulis datũ. De modo autẽ quo fit ruminatio, inuenio nonnihil controuersię inter Aristotelem & Galenum. Censet enim Aristoteles ruminantibus animalibus quatuor esse ventriculos: nimirum ventrem, reticulum, omasum, & abomasum: atq; cibum remansum ex vno in alterum mitti, quousque à postremo in intestina labatur: ita vt in primo disponatur, in secundo incipiat confici, in tertio adhuc magis coquatur, in vltimo verò perfectam adipiscatur coctionem. Verùm Galenus 6. de Anat. administ. cap. 3. cibum, ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima, labatur. sciendũ est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidior, adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus & mollis ita factus est, vt iam transire queat. Conciliare tamen licet Aristotelẽ & Galenum, si dicamus illum loqui de tempore, quo non ruminant: nempe quando cibus primùm in ventrem ingressus, inde per foramen commune ingreditur reticulum, & sic in alios ventres, absque eo, quòd ad os redeat: Galenum verò sermonem habere de tempore ruminationis, quod, vt dicemus, minimè perpetuum est. Atque hoc solum intelligendum esse de ijs ruminantibus, quę plures habent ventres. Quòd si aliqua sint, quæ ruminent, & vnum ventrem habeant, vt narrat Aristoteles de Mure pontico, & in Leuitico habetur de Lepore & Cuniculo: procul dubio cibum remansum ad eundem ventriculum rursus mitti oportere.

De Fine ruminationis. Locus Galeni examinatus & correctus. Cur ruminantia careant dentibus superioribus, & plures ventres habeant.

CAPVT XIV.

AM verò finem, propter quem ruminationis opus à naturâ in huiusmodi animalibus ingenitum fuit, certè nullum meliorem assignare possumus eo, quem Aristot. & alij proposuerunt: scilicet vt melior fiat cibi asperi & solidi præparatio, coctioque. Etenim cùm animalia ruminantia vt plurimum careant dentibus superioribus, atque cibo aspero & arido vescantur, fit vt ab asperitate cibi palatus & lingua vellicentur: vnde ipsum alioqui ob inopiam dentium vix mutatum, deglutientes, immittunt in ventriculum: qui etiam cùm asperitate & duritiæ eiusdem cibi vehementer expungatur, expultrix vis ea punctione excitata, cibum extrudere nititur: quod cùm per foramen commune reticulo non concedatur facere, quia cibus tunc crassior adhuc est, quàm vt possit illac transire, in os retrudit, vbi iterum & melius præparatus, in reticulum statim mittitur. Ad quod facilius obtinendum, dicit Petrus Apponensis 10. probl. 43. magnopere auxiliari villos in gula existentes duplices, magis longos quàm latos: auxiliatur etiam & situs: quandoquidem vt Aristot. 4. de Hist. animal. vlt. & Plinius libro 10. cap. 13. potius iacentia ruminant, quàm stantia: eò quòd dum iacent ventriculus comprimitur à terra, compressus verò facilius idem in os repellit. sicuti videmus vomentes facilè id agere, si manu ventriculum comprimant. Itaque ruminatio videtur omnino huic inseruire, vt cibus & melius præparetur & coquatur, alioqui & suapte

apte natura, & ob inopiam dentium coctu difficilis. Ex quo etiam colligitur, quod scribit Aristoteles 3. de Part. animal. 14. & D. Basilius in Hexameron homilia 9. id verum esse: nimirum hisce animalibus datos esse plures ventres, quia carebant dentibus superioribus ob cornua ad tutelam ipsis necessaria. Neque Galenum satis mirari possum 6. de Anat. administ. 3. scribentem, animalia huiusmodi habere plures ventres, & non indigere superioribus dentibus, quòd vtantur cibo duro & spinoso. Nam licet Aristoteles scribat de camelo, eum non eguisse dentibus superioribus, quia plures ventres habuit: non tamen dicit, quia vtitur cibo duro, propter quem erant potius parandi multi quàm pauci. Nisi dicamus Galeni contextum esse apud Græcos & Latinos deprauatum, ac legendum ita esse: ἀλλ' οὐ διότι κεράστροφα, διὸ τοῦτο πλέονας ἔχει γαστέρας, ἢ μηρυκάζει· ἀλλὰ τῶ φρυγανώδη διεξιέναι τροφὴν, καὶ δεῖσθαι τῶν ἄνωθεν ὀδόντων. id est: Sed non quia cornua gerunt, ideo plures ventres habent vel ruminant. At quia cibo aspero duróque vescuntur, ac superioribus dentibus carent. Igitur sic res se habet: his animalibus propter tutelam necessaria fuisse cornua: in cornibus autem fabricandis materiam terrestrem totam ferè consumptam, nequaquam suffecisse dentibus superioribus faciendis: & quia cibus durus eis conueniebat ratione complexionis ipsorum, qui propter dentium inopiam; & exiguam præparationem difficulter concoquendus erat, coacta est natura plures ventres pro dentibus elargiri. Camelus verò, qui & ipse plurimo cibo duro eadem ratione vesci debebat, haudquaquam, si omnes dentes & ventrem habuisset, eum probè conficere potuisset, ob naturæ frigiditatem. Vnde melius fuit, vt haberet quatuor ventres; & materia dentium superiorum in palato & lingua duris efficiendis consumeretur. Porrò omnia his dentibus priuata animalia duro esse palato, vt existimat Auerroes, equidem non puto: nimirum cùm in cornigeris materia in cornibus fabricandis ita

consumpta sit, vt non semper palato & linguæ durandis sufficere queat. Atqui si quæratur, Cur potius facti sint quatuor, non autem plures neque pauciores? Auer. in com. ad 3. de Part. animal. cap. 14. primò causas reddit, ob quas plures ventres hisce animalibus sint dati: deinde eas, ob quas tantùm quatuor. Quòd plures sint dati, inquit fuisse causas, priuationem dentium, cibi duritiem, concoquēdi imbecillitatem (quæ fit aut propter caloris natiui infirmitatem, aut propter ineptitudinem instrumentorum coctioni destinatorum) longam distantiam, & magnam cibi ad membra nutrienda dissimilitudinem, ita vt pluribus opus sit transmutationibus. Fuisse verò quatuor, nec plures, pauciorésve, ob eam caussam putat Auerroes, vt primus venter cibum inconcoctum reciperet, quod est velut horreum, nihilque ferè in illum operatur: alij verò tres conficerent: qui etiam tres extiterunt, quoniam sic naturæ commodum fuit. Nam tria habent duo extrema, atque medium. primus incipit cibum conficere, medius in cibum mediocriter operatur, tertius ipsum perficit.

Quæ ruminent. Aristotelis locus expensus.

CAPVT XV.

QVæ sint animalia ruminantia, definisse videtur Aristot. 2. de Hist. animal. 17. & 9. de Hist. vlt. quem sequitur Galenus 6. de Anat. administ. 3. & 2. de Natura humana 6. & 1. de Artic. 28. vbi, quæ carent dentibus superioribus, & plures habent ventres, ea omnia ruminare dixit: quæ verò superiores dentes habent, nec ruminare posse, nec multos habere ventres: excipit murem ponticum, & piscem quendam, qui vocatur Μήριξ, de quo & Hesychius: Athenæus verò, Basilius, ac alij, inter pisces scaurum quoque ruminare tradunt. Quæ animalium genera vescuntur cibo tenero, & habent vnum ventrem, ac vtrinque dentes, minimè

nimè ruminant: quamquam Auerr. perhibet (forsan scaurum intelligens) quoddam piscis genus existimatum esse ruminare, quia careat dentibus superioribus. At circa has sententias dubia non pauca suboriuntur. Vnum, quia in Leuitico scriptum est, etiam leporem & cuniculum ruminare. Præterea narrat Plinius lib. 11. cap. 17. elephantum quatuor habere ventres, quem tamen nemo dixit ruminare: vt ob hæc dicendum videatur, vel hos scriptores esse hallucinatos, vel Aristotelem & Galenum hæc ignorasse. Vnde præstabit forsan ita statuere, cum eodem Aristotele, nempe animalia ruminantia esse cuncta illa, quę coagulum, dum lactant, habent. Cur verò lepus, cuniculus & mus ponticus ruminent, & vnum solũ ventrem habeant, opinor esse rationem, quoniam cùm parua sint animalia, plures ventres habere non potuerunt. Etenim videmus quæcumque habent eos, vel magna esse, vel saltem non parua. Quia verò ventrem nequaquam crassum vel tenuem & pinguedinis expertem (nam leporem & cuniculum non pinguescere, Plinius lib. 11. cap. 37. dixit, & sensus confirmat) habuerunt: ideo cibum alioqui mollem non facilè sustinent, præsertim quando multus sumitur, nec dentibus bene præparatur, sed statim ob timorem deglutitur: ob quod ventriculus oneratus, cibũ illum remittit in os: Vbi rursus eatenus præparatur, quatenus à ventriculo facilè confici queat. Immò vt in dissectionibus videmus, cùm natura leporis & cuniculo ventriculum gracilem, ac tenuissimis membranis cuteque tectum dedisset, neque quatuor ventres dare potuisset, vt reliqua ratione hæc compensaret, præter rumination em duo fecit. primò, intestina gracilia ijs pro ventriculo vno parauit: deinde cæcum intestinum, quod in alijs paruum effecerat, in his amplissimum atq; capacissimum omnium effecit, quo esset tamquam postremus quidam ventriculus, vbi absolueretur chylus, siquidem huiusmodi intestinũ semper materia chylosa plenum inuenitur. Elephantus autem quòd habuerit quatuor ventres, in causa esse potuit corporis magnitudo, & forsan paucitas den-

tium superiorum, quos quatuor solùm habere, & veterum auctoritate & experientia compertum est. Verùm obijciet aliquis; Si ruminantia in concoquendo cibo laborant, ergo deberent flatus plurimos reddere, & eructare, quod tamen ab Aristotele 10. Probl. 43. negatum est ea facere. Respondeo, propter duas causas in hisce animalibus neque flatum neque eructationem fieri. Prima est, quia cibo vescuntur omnis flatus experte, nimirum duro atque arido. Altera, quoniam in primo ventre, vti diximus ex Aristotele, ferè nihil cibus mutatur, vnde nec flatus possunt gigni: in alijs autem etsi cibus alteretur, atque aliquis oboriatur flatus, tamen longior est tractus, quàm vt ad os flatus illi perueniant. Cur verò Aristoteles 3. de Partibus animalium dixerit, habentium vnum ventrem lac non coagulari, nisi leporis, certè ignoro: cùm Hippocrates libro de Aëre, aquis & locis, & 4. de Morbis, nec non Herodotus tradat, apud Scythas equarum lacte coagulato fieri caseum vocatum Hippacem: nisi dicamus, ipsum de ea, quæ fit in ventriculo, non autem de artificiosa coagulatione, verba fecisse.

Quando ruminent animalia. Error Alberti Magni. Locus Hippocratis explicatus. Cur coagulum habeant ruminantia, & cur in tertio ventre.

CAPVT XVI.

QVO tempore ruminent animalia sic constituta, nemo in controuersiam reuocauit. Clarè etenim apparet, tempore, quo lacte nutriuntur, nullum ruminare: eo quia lac facile coctu, præparatum & liquidum est, ita vt per foramen commune cum reticulo in illud è ventre labatur. Albertus Magnus 7. de Animal. capite 4. sentit, ruminantia post septimum ætatis mensem ruminare. Sed puto

to hunc virum deceptum esse ex mala verborum Aristotelis intelligentia: qui cùm loco nuper citato scribit, ruminantia solùm id septem anni mensibus agere, in alium sensum Philosophi orationem accepit. Quamobrem dicendum est, post lactationem animalia incipere ruminationem, atque eam fieri septem duntaxat anni mensibus, & præsertim hyeme. Ratio est, quoniam vere & æstatis initio, quando herbę sunt teneriusculæ, facilius præparantur & mutantur in ventre, neque illum vllo pacto exasperant, aut facultatem expultricem stimulant: vbi verò herbæ sunt durriores & siccæ, vt in fine æstatis, autumno, & potissimum hyeme, tum ægrius mutantur, & propterea ventrem vellicant & perturbant, sicque ad reuomendum facultatem expultricem concitant. Etenim dicebat Hippocrat. 1. de Art. 28. boues malè agere hyeme: quia non possunt depasci herbas alioqui humiles, & iccirco extenuari, cruraque ipsis facilè luxari. vere autem refici, & melius se habere, quando iam herbæ grandiusculæ sunt. Ex quo loco elicitur, quando herbas siccas mandunt atque ruminant, non bellè nutriri. quod item reliquis cótingere ruminantibus existimandum est. Communes, quas hactenus mihi contigit ruminantium conditiones colligere, duæ sunt. Vna est, coagulum cuncta habere tempore lactationis: altera sicca esse, neque adipem habere, sed vel seuum, vt cornigera; vel neque seuum, neque adipem, vt cuniculus & lepus, quem scribit Plinius lib. 11. cap. 37. non pingueścere; vel paucum, vt camelus. Cur ipsis insit coagulum, quod nihil aliud est, quàm lac in casei formam redactum, & quasi fermentatum, nulla potior assignari potest ratio, quàm vel siccitas temperaturę, merito cuius in ventriculo spissatur lac, atque caseatur, vt ita dicam; vel siccitas atque facultas herbarum coagulantium, quibus matres, dum lactant, vescuntur. Scimus namque multas esse herbas, vt cnicum, carduum, & alias, quibus pastores ad lac coagulandum vtuntur. Rem autem ita se habere, etiam Aristoteles testatus fuit, qui 9. de Hist. animal. vlt. scriptum reliquit, inter

vtrinq; dentata animalia leporem habere coagulum, quia vescitur herba coagulandi vi prædita: quæ vtrum sit Satyrion, an Lactuca leporina ab Apuleio nominata, non est nunc disputandi locus, eo maximè quòd alibi huiusmodi Aristot. sententia à nobis copiosè examinata fuit. Hæc igitur est causa coaguli, quod reperitur in ruminantibus, scilicet temperatura, vel facultas pabuli coagulatoria, vel vtraque. Iam verò quòd non pinguescant lepores & cuniculi, eadem siccitas causa dici potest: quemadmodum & Aristot. 7. de Part. animal. capite 5. ei adscripsisse videtur in cornigeris seui generationem, quod scribit fieri, vbi in sanguine multæ terræ commixtum est paucum aquæ. Dubitabit heic iure quispiam, cur in habentibus plures ventres coagulum in omaso solùm inueniatur. Huius rei causam se explicuisse in Probl. tradit Aristot. 9. de Hist. animal. vlt. Sed cùm in ijs, quæ habentur, illud non reperiatur, putandum est, Aristot. in Physicis prolematibus, quæ desiderantur, à Plutarcho, Apollonio, Athenæo, Laërtioque citatis, illud declarasse. Ego, si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari; in secundo mutari quidem atque incalescere, sed non adeò, vt possit in casei formam crassefieri; in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per meseraicas in corpus distribui; in tertio verò solùm crassefieri posse, atque ibi retineri; tum quia locus satis calet, & lac præparatum iam est, vt facilè crassefieri queat; tum quia sic crassefactũ non facilè per foramen abomaso & omaso commune in abdomen transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ibi causa effectrix, nimirum calor, magis crassefacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, vt in abomaso retineri nequit. Vnde assentiri nunquam potui Auerroi, qui 3. de Part. anim. vlt. coagulum esse excrementum digestionis tertij ventriculi, atque ob illud tamquam vesicam propter bilem, id factum esse contendit

Lo-

Loca Hippocratis & Aristotelis de Risu & Insomnijs puerorum examinata.

CAPVT XVII.

IN libro de Septimestri & Octimestri partu (malè enim in duos partitus est) siue fuerit Hipp. auctor, siue potius Polybus, vt sentit Clemens Alex. vj. Strom.) scriptum habetur, pueros statim in lucem editos, tam vigilantes quàm dormientes, sponte ridere, atq; flere: id tamen interesse, quòd vbi rigilant, nunquam titillati, alióve modo excitati, nisi post quadragesimũ diem rideant. quasi indicare velit, risum homini partim natura, partim disciplina comparari. Cetertum Arist. 7. de Hist. animal. cap. x. qui plurima bona ab Hipp. ijs in libris atq; alibi mutuatus, Polybum quidem interdum, Hippocratem nunquam nominat, aliam sententiam secutus, dixit, pueros ante quartũ mensem vigilantes nec videre nec flere, sed tantùm dormientes. Mea sententia est, pueros, vt à vagitu inchoant hanc miserijs plenã vitam, ita serius risum auspicari: siq; statim à partu & dormientes & vigilantes ridere interdum videntur, id potius conuulsionis cuiusdã (quod de risu Sardonio fertur) leuis in risus formam labia distrahentis, quàm veri risus opus esse. Porrò infantes nuper in lucẽ editos, nullo pacto somniare, sed plurimis post quartum duntaxat annũ insomnia contingere, vt putauit Arist. 4. de Hist. animal. cap. x. rationi, medicis & experientiæ repugnat. Rationi quidẽ, quòd cùm insomnia in phantasia fiant, atq; secundùm hanc pueri saltem post ablactationem non minus quàm belluæ operentur, etiam insomnia in ipsis fieri par est. Medicis similiter huiusmodi sententia aduersatur, quoniã Hipp. 3. Aphor. 27. morbos, quibus ætas infantilis subijcitur, recẽsens, inter alios enumerat pauores in insomnis factos, quos Gal. ob ventriculũm copia lactis indigesti grauatum

contingere monet: immò verò Razes & Auicenna, qui Hippoc. sententiam confirmarunt, post duos à natiuitate menses somniare, licet non recordentur somniorum, tradunt. Postremò qui pueros vix ambulare & loqui incipientes obseruant, experientia ipsa inueniunt, plurimos eorum sæpe in somnis loqui, exilire, pugnis ferire, atq; gesta diurna dormientes quasi repetere, non secus atque adulti somniantes agunt. Vt ex his omnibus perspectissimum vnicuique esse queat, multò ante quartum annum pueris, secus ac Aristoteles sensit, insomnia euenire. nisi Philosophum maximum ita tueri placeat, quasi puerorum in somnis visa in earum actionum ordine statuendæ sint, quas ipsemet Aristotel. exemplo ambulantium simúlque dormientium medias inter operationes vigilantium atque insomnia facit. Quod autem scribit Plinius lib. v. cap. viij. Atlantas populos insomnia non videre, qualia reliqui mortales, valde mihi suspectum est, cùm nullum hominũ genus reperiri queat, quod brutis in animæ functionibus cedat: idem verò Aristoteles seq. libro x. capite vltimo tradat, præter hominem somniare quoque boues, equos, canes, pecora, capras.

LIBRI QVINTI ET VLTIMI FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Abdomen à Publio mimog. sumen appellatum 74
Absynthium crudum bibendum cum apio, in regio morbo 81
Absynthium Ponticum bilem arcet 54
Abstemij Græci mulsum libant 107
Absyrtus de ὠμηλύσει 121
Acetum aut vinum, ignē citius quàm aqua restinguit 165
Aceto ficus maceratı 35
Acetaria Latinis idem quod Mensæ frigidæ Plutarcho 217
Achilles cur Phœnici & Vlyssi vinum pauco aquæ miscuerit 43
Acinaticium quid 242
Acinaticum vinum veronense vnde 215
Aconiti nomen vnde 143. quid 144. aconitū θυλήφονον 144 aconitum vbi nascatur 144
Aconitum & cicuta apud veteres indifferenter vsurpata 146
Aconitum nonnullis Pardalianches 144. aconiti venenum lethale 145. antidotū ibid. vires à ruta impediuntur 144
Acor iucundus quid Plinio dicatur 38
Acron medicus Athenienſis 110. 111
Adamantis dissolutio 212
Adulti infibulatı 45
Aegilops 149
Aegroti solùm ędes Aesculapij adibant 32
Aegypti modus refrigerandæ aquæ 20
Aegypto familiaris elephantiasis 8
Aegyptia vlcera 261
Aegyptiæ fabæ pondus & magnitudo. 77
Aegyptium vnguentum, pro Stacte sumptum 112
Aegyptium album 112
Aegyptium album ab aliquib. Megaleum & Mendesiū falsò vocatum 114
Aegyptium nigrum vnguentū Pollucis 113
Aegyptij vnguēti & Stactis discrimen 112
in Aegyptio vnguento albedo an à Theophrasto commendata 113
Aegyptij cur ratissimè calueſcant 50. cur tā robusta & dura capita gestent ibid.
Aegyptij in Græcos inuexerūt

consuetudinem curandi varias corporum partes à varijs medicis. 82
Aegyptij medicinę & omnium ferè artium authores 108
Aegyptij μελαγοστυρμαίους λεὼς Aristophani dicuntur 68
Aegyptij omnes medici, prouerbium 109
Aegyptij post Lybias omnium saniſſimi 68. primùm vnguentorum mixtiones excogitarunt 111
Aegyptiorum medici purgantia medicamẽta in principijs morborum vitarunt 108
Aegyptiorum reges elephantiaſi laborantium cura 8
Αιγιλεύκες idem quod recentatum 18
Aelianꝰ improbatur de lingua Hippocratis Dorica 110
Aer communis origo omniũ morborum 150
Aer nocturnus quid 140
Aer Romanus craſſus atq; humidus 55
Aeſculapij ædes in inſula Tiberina ab ægrotis viſitantur 32
templum cur Romæ extra vrbem ædificatum 56
Aeſtas quando Hippocrati 69
Aeſtate dilutius bibendum 44
Aetate vigentium cibi quales eſſe debeant 79
Aetius de Elephanticorum victu redaguitur 180
Aetius de tempore coeundi 99
in quibus ſublimiorem capitis ſitum probet 101.venarũ temporalium vſtionem improbat 163
Aetij error de Ficubus correctus 34
Africa ſuis vinis gypſo & calce aſperitatem demit 93
Agatharchus apud Antigonũ ꝓ Clearcho falsò poſitus 146
Agatharchides de dracunculis edentibus crura & brachia incolarũ maris rubri 116
Ageſilaus mortuus cera circũfuſus, incorruptus Spartam defertur 115
ἀκρώτισμα vnde 233
ἀκρώτισμα & ἄρισον apud veteres idem 233
ἀκροθώρακες Ariſtoteli & Clementi Alexand. qui 204
ἀκροθώρηκες Erotiano qui 204
ἀκροσαπές, leuiter concoctum Hip. 4
Albana vua 216
Alberti Magni error de tẽpore ruminationis animaliũ 173
Alcmæon qui 86. de capris reprehenſus ab Ariſtotele ib.
Alcmæon primus anatomes monſtrator 86
Alemanes poeta pediculis obijt 253
Alcola idem quod oſcedo 261
Alex. Aphrodiſienſis error de ſomno 101
Alex. Magnus Cydno flumine lotus conuulſionem patitur 197
Alexander Trallianus de Recẽtato

tato 17
Alexander Trallianus voce ἰσχὸς vſus 27. problematum ſub Aphrodiſienſis nomine editorum author ibid.
Alexander Trallianus bilem aqua augeri negans corrigitur 54
Alex. Tralliano quid Propomata 119
Alexãdriæ modus refrigerãdæ aquæ 20
ἄλφιτος, polenta Romanis, olim ignota 236
Aluus quib. conſtringatur 118
Aluos adſtrictas habentes podagris obnoxij ſunt 57
Amarulentiores ij ſecundum Ariſt. qui ſemel tantũ in die edunt, quam qui bis 118
Amazonum genus ab Hipp. ſtabilitur 157. in Scythiam quando deſcenderit ibid.
Ambulationes lõgæ per æquales vias factæ cur laſſitudinẽ maiorem inducant quàm per inæquales 23
ex Amianto telæ & vela contexta 132
Amphimerinos apud Plinium idem quod quotidiana febris 246
Amygdalæ, loco ſeſami ad confícienda Itria, Coppetæ dicta 27
Amylum, tritici ſuccus 24
Ἀναγκοφαγία athletarum 119
ἀνανδρίαι Herodoto ἐνάρξιες 157
Anatome quãdo primis anni edocta 86
Anaxagoræ bilis cauſa acutorũ maiorum ſtatuitur 54
ἀνδραποδοκάπηλοι vel ἀνδροκάπηλοι 64
Andromachus archiater 192 tẽpore Neronis primꝰ theriacam compoſuit 105
de Angina Galenus 25. Cælius Aurelianus 26
Anima hominis Galeno mortalis 91. cur vel temperatura ipſa vel temperaturæ corporis ſequax 203
Animalia, quæ putredinẽ nullam recipiunt 171
Animalia quædam an in niue & igne naſcantur 172
Animalia quando ruminent, quandiu 271
Animalia ſuperiorib. dentib. cărẽtia an duro ſint palato 269
Animalcula, quę ſericea fila cõficiunt, quid nutriat 58
Animantib. quæ morſu animalium intereunt, vngues nigreſcunt, pili defluunt, & coria flaccida effecta corrugantur & rumpuntur 61
Anſeres ob iecur apud Rom. ſaginati 158
ἀνθεσηριῶν Gazæ Nouember dictus 36
Antiochus medicus ter in die cibum ſumpſit 234
Antiochi regis militũ artificium refrigerandæ aquæ 20
Antipherontis caſus ex Ariſtotele examinatus 255

Antiqui pleriq; semel tantùm in die comedebant 118
M. Ant. Muretus aduersus Victorium de theriaca 105
Mureti epistola ad Hier. Mercurialem 214
ἀπαράχυτα vina quæ 96
Aphrogala & oxygala apud Romanos plurimi æstimatum 38
Aphtha idem quod Oscedo 261
Apicius de Isicijs 27. de aprorum condituris 120
ἄπνους Empedoclis, quid fuerit Galeno & Laertio 226
Apollinis machæram in Tarso solus Cydnus depurgat 198
Apollonio bile carent ea pecora quæ absinthio pontico vescuntur 54
Apostemata thoracis non rarò Romæ gignuntur 56
Apri lumbus reliquis partibus præstantissimus 120
Aprorum apparatio 120
Aprugnũ quid Catoni & Plauto 120
Aqualiculus pro Ventriculo 2
Aqualiculus ventriculi fundus 4
Aqua communis cur Calda 22
Aqua hordei quid 236. apud Latinos & Arabas 238
Aqua marina varios morbos profligat 131. quomodo maciem corporis corrigat 247
Aqua multò salubrior ex tubulis quàm per fistulas 83
Aqua nigra apparet, quando asperata fit 169
Aqua niuata 20
Aqua pauca quomodo in bilem conuertatur 53
Aquæ per plumbum ductæ vitiositas 83.84
Aquæ refrigerandæ varij modi 18.19 & 20
Aqua calida in conuiuijs veteres vsi 22
decocta antiquiores Nerone non fuerunt vsi 21
Aquæ & spiritus terræ, à quib⁹ animi humani futura p̃noscere discunt 198
Aquæ ex Tyburtinis montib. Romã ductæ quales 84
Aquæ Auguriæ, Nepesinæ 31. Senanæ, Pantherinæ, Sitilianæ 32
Aquæ Vesicariæ ac Ferratæ 31. vbi sint & cur sic dictæ ib.
Aquifoliæ arboris flos 131
Arabes carnes omnes oleo coxerunt 37
Arabum error in voce κώνειον & ἀκόνιτον 146
Arabibus in crurib. dracunculi nati 115
Arcadici vini genus, quod ita conspissatur à fumo, vt gladijs abrasum bibatur 131
Arcesilaus vuarum cupidus 59
Arcesilai dictum, οὐδὲ εἰς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει 88
Archelaus qui 86. de caprarũ spiritu ibid. homines & animalia

nimalia ex limo nata ait ib.
Archestratus Ambraciam falsò καπρὸν piscem nominat 60
Archestrati carmina vitiata 61
Archiatri qui apud veteres 191. 192.194.&c.
Archiatrorum præses, Comes dictus 194
Archiatrorum stipendia 195
Archidamus à Diocle damnatus 37
Archigenes medicus Hadriano Imp. mortis occasionem dedit 14. pro stomachicis cochleas & bulbos probauit 15. quomodo eos curarit qui præ fame in animi deliquium inciderant 14
Archigenis error de Farre 121
Archigenis locus emendatus apud Galenum 14
Aretæus medicus de peculiari insaniæ genere 173
Argentaria creta 183.184
Argentum factitiũ idem quod hydrargyrum 99
Argentum viuum quid 96
Argentum viuum Arist. ἄργυρον χυλόν 97. ab Hydrargyro separat Plinius 96. toxici ve nenum debellat 99. vnde fiat 97
Ἀργυρον χυλὸ Theophrasto argentum factitium 98
ἀρίσηται Hippocrati edaces 119
Ἄρισον vnde 233
Aristoteles aduersus Hipp. de generatione seminis disputat 229. anatomen non dicit 87. explicatio Hydrophobiæ 4. de Capris examinatus 86. de carne camelina examinatus 73. de Sumine & Turtę nomine 74. de Coitu explicatus 40. D. Hieronymo naturæ miraculum dictus 249. de ijs qui semel tãtùm in die comedunt 118
Aristoteles de Melle correctus & expositus 124. de Menta ex Hipp. illustratus & correctus 208. de Pilis palpebrarum expensus 259. de pisce Asello explicatus 231. de Pulsibus nihil penè reliquit 91
Aristoteles & Galenus de Ruminatione conciliati 266
Arist. & Herodotus de senum decrepitorum iudicijs examinati 199
Aristoteles de Risu & insomnijs puerorum examinatus 276
Aristoteles & Strabo de Generatione animalium in niue & igne collati & examinati 170.172
Aristoteles quãdo floruerit 91. satyrasin pro elephantiasi sumit 8. secundum iecoris cõstitutionem de vita iudicat 54. vbi de Ichoribus à Medicis discrepet. 220. vnum solum Ichorum genus agnouit 218
Aristotelis de sale & nitro osci-

rantia 211 error de epilepsia 209 de Menstruis & Morbo pilari 249
Aristotelis librorum fortuna 249
Aristotelis locus vbi pro ἐν μηδίᾳ, ἐν ἐνδίᾳ ponitur correctus 172
Aristotelis loci ex Theophrasto emendati 23
Aristoteli libellus de Spiritu falsò adscriptus 91
Aristoteli quomodo Bulbi germinent 15. quomodo vinum dulce neq; inebriet neque à frigore densetur 39. τὸ μαχόμενον quid 2
Arnobius de lepra quam Christus curauit 177
Aromaticum vinum apud Auerroem 94
de Aromatici vini sapore cur à veterib. nihil sit proditũ 94
Arteriarum pulsus Hippocrati noti 91
ἄρτος ἐγκρυφίας quid 74
ἄρτος pro tritico apud veteres sumptus 235
Ascites hydrops 179. & 246
Asclepiades Prusiensis pulsuũ artem damnat 92. medicamenta sustulit 109. quando vixerit 182
Asclepiadis error de vrinæ generatione 180
Asellus piscis vbi cor habeat 231
Asiani cur ingenio magis, minus verò fortitudine valeãt 201
Asianorum cũ Europeis collatio 201
Asini Indici cornu reges Indorum cur biberint 51
Assidua apud Celsum idẽ quod quotidiana febris 146
Assuetis bis in die comedere, si semel solùm cibũ capiant, alvus constringitur 118
Assuetudo in medicamentis quantum valeat 116
Τὸ ἄστρον Theophrasto Canis vocatur 124
Astrorum exortus quid Aristoteli significent 124
Atheneus de frequenti aquæ decoctæ apud Romanos vsu 21.
de vnguento Egyptio 114
quando triplicem vini temperaturam intelligat 42
Athenæi locus de vnguẽtis canitiem afferentibus ex Aristotele correctus 48
Athenęo à siccitate canities nascitur 49. bulbi venerẽ excitant 15
Athenis & Romę pleuritici phlebotomati potius habent quàm alibi 56
Athenienſib. podagricus morbus peculiaris 56
Atlantes populi insomnia non videant 276
Athletę à praui succi edulijs etiam facilibus coctu abstinere debent 119
Athletarum ἀναχωρησις 119

Auerrois error de coagulo 274
Aues venis carentes apud Plinium 264
ex Auibus quæ & quando coquendæ 80
Auidius ab Horatio damnatus ob mulsum ex falerno & melle factum 107
Augustus Cæsar sextante bibit 51
Auicenna & Dioscorides soli mora κακοσόμαχα dicunt 57
Ausonius de argento viuo & toxico 99
Autumnus Hippocrati 69
Theophrasto calidus & humidus 70

B

BAcca amara, viridis 10
BAl quid 115
Balneum calidum post coitum prohibitum 100
Balnea ad conseruandam vocē valent 45
Balneæ Cæretanæ, & vnde dictæ 32
Viterbienses 31
Bambatæ nomē pro Embammate Turnebus retinet 35
Bartholomæus Eustachius 74
D. Basilius de palmis & ficis 11. Hexamero suo ex Plutarcho multa interposuit ibid.
βατραχοφάγοι Itali dicti 73
βδέλλαι an Hippocrati aliquando venam varicosam significet 47
hirudinem significat 48
Bestiolæ in insula Cypro natæ in medio igne pennatæ 171
Bilis aqua augetur contra Alex. Trallianum 54
Bilis, siue eius receptaculum acutorum morborum causa 54
Bili Absinthium Pōticum medetur 54
Biliosis mel noxium 125
Biliosis natura, quomodo aqua in bilem vertatur 53
Biscocti panes & clibanitæ idem 29
furnaceis magis noxij ibid.
Botargæ similes ferè Isicijs 27
Botargarum inuentor Heliogabalus 27
Boues cur malè agant in hyeme, vere autē reficiātur 274
Boues somniant 272
Bruta, dum vterum gerunt, robustissima 65
frigidum potum persequuntur 22
Bryonia Græcorum est vua Taminia Italiæ 102
Bubulæ carnes vetustæ coquēdæ 80
Bulbacea omnia lento humore prædita sunt 15
Bulbi ad corroborandum ventriculum valent 15
ad reparandas vires minimè congruunt ibidem

tardissimè alimentum suum membris impertiunt ibid.
ventrem excitant ibid.
Bulbos germinare cur Aristot. scripserit 15
Butyrum gentium barbararum laudatissimus cibus 37
Butyrum pingue quid Plinius dicat 38
Butyrum quid apud Scythas 129. ex equino lacte factum 38
Butyrum astringendi facultatem non habet 38
loco olei in vngendis corporibus post balnea adhibitũ 37. pharmaci potius loco quàm cibi vsum ibid.
Butyri apud veteres varia genera 37

C

CAelius Aurelianus contra Hippocratem refutatur 26. de Angina & somno sorbili explicatus ibid.
pro gula stomachum accipit 3. de morbis Romæ frequentibus 55. Sorani interpres 6
Cælij Aureliani aquæ Nepesinæ & Auguriæ 31
oliuæ fractæ 10
Cære vrbs nobilissima 32
Cæretanæ balneæ vnde dictæ 32
Calculi vesicæ in pueris & senibus vnde 89
Calculorum cruciatus omnium maximus 62
Calda qualis aqua 21.&22.
cur pro aqua communi vsurpata ibid.
Caldæ potus ad reprimendum feruorem renum vtilis 23
Calda in conuiuijs an veteres vsi 21
Callus quid 120
Callicia 131
Calidus potus secundum Plinium contra naturam 22
Calida aqua in conuiuijs cur veteres non vsi 22
Calidæ potus posterioribus seculis frequentior 21
Calidi natura, post cibos, labores subire debent 118
in Calore immenso, frigidæ aquæ immergi noxium 197
Camelus an opus habeat dentibus superioribus 269
Camelarum lac ab hominum lacte dulcissimum 73
Camelinæ carnes an comedantur ab hominibus 72.73
Campanica serta & Melilotum idem 160
Camum quid sit 241
Canis morbus apud Galenum quis 263
Canis sidus plures stellas continet 124
Theoph. τὸ ἄστρον per excellentiam vocatur ibid.
inter Canis ortum & Arcturũ corpora plantarum & hominum humescunt secundum

Theo-

Theophraſtum 70
Canes ſomniant 276
Canities vnde 49
Capitis dolor cum reiquis doloribus collatus 162
in Capitis dolore tinnitus fiũt 223
Capræ Alcmæoni & Archelao auribus ſpiritum ducunt 86
Cicuta nutriũtur Lucretio ib. cur magis comitiali morbo laborent 210
mororum fructibus non veſcuntur 57
quomodo multiplicibus cibis delectentur 149
ſomniãt 276. tẽpore Pythermi podagra afficiebantur 56
Caprarum caro cur iniucunda 78. ſanguis bibitus pallorẽ excitat ibid.
Caprina caro cur ſacerdotibus vetita 210
Caprinæ carnes comitialem morbum adducunt 210
recentes coquiendæ 80
Carbones dolorem capitis pariunt 164
Carbonum noxa quando extinguatur 164
à Carbonibus cur multi interierint 164
Cardanus deridetur 232
Cardiacus morbus an corvrat 254
Caricæ in duas partes diuiſæ dulciſſimæ 251
Caro ſuilla commendatur 158
Carnis luxuriem quid compeſcat 175
Carnem in Lybico puluere coquendi modus 252
Carnes cicurum ouillę & caprinæ recentes, bubulæ verò vetuſtæ coquendæ 80
Carnes omnium agreſtiũ ſtatim coquendæ ibidem
Carnes recentes plus roboris corporibus afferunt 78
tenerę an ſemper recẽtibus præferendæ 78
vulpium autumno gratiſſimæ 78
Carnes quomodo Arabes coxerint 37
Carpaſium linum Pauſaniæ 132
Caryſtium linum 133
Caryſtius lapis & eius adnata 132. 133
Caſeus fumo exiccatus apud Martialem 216
Caſeus purior & valetudini ac commodatior 130
Caſei condenſandi mos apud antiquos 129
Caſſiodorus de Acinaticio 242
Caſſius medicus de carbonib. 164
Caſtoreum quale ſit 106
Caſtrati cur non fiant leproſi 181
Catarrhus cur homines ſolùm necet 101
homines altiore capite dormientes cur maximè afficiat ibidem
cur ruſticos minus vexet

quàm vrbanos ibid.
Catulorum lactentium carnes in varijs morbis prosunt secundum Hipp. 72
Catulorum lactentium carnibus vescebãtur veteres & hostiarum vice vtebantur 72
de Caupone quodam Plutarchi historia 59
Caupones Græci & Itali à Plutarcho cur accusati 160
Caupones, instar coquorũ carnes sibi traditas apparant 59
Causticorum medicamentorum vsus apud veteres 67
Celsus de carne suilla reprehenditur 158
Celsus Gulam Stomachũ dixit 2
de natura & arte ex Hipp. notatus & correctus 90
de oliuis 9
ob nullũ in cibis discrimen obseruatum improbatur 119
Celsi locus de Gangræna notatus 178
Celso oliuæ ex defruto & passo condiuntur 10
Celtiberi & Hispani dentes vrina lauant 180
Cepæ cartæ & creticæ 13
coctæ dysentericis ad vescendum licitæ ibid.
Cepas qui appetunt in principio pulmonariæ morbi, seruantur 76
Cephali & lupi ex Ambracia optimi 61
Cera ad sanationes verberum an aliquid conferat 65
loco cerussæ in Plinianis libris de Nerone posita ibid.
Ceraſa laurea 10
Cerebrum & medulla Platoni idem 25
Cerebrum ab odoribus maximè recreatur Arist. 141
ex genere medullarum existit 25
Cerebra animaliũ quando mãducari ceperint 73
Cereus rarissimè Latinis colorem significat 256
Cerussa ex plumbo nascitur 83
nocens est corporibus humanis ibid.
Cerussæ vsus apud veteres 182
χρονίζειν quid 25
Chronicis pro Clinicis apud Plinium legendum 188
χυλὸς σικυάνης falsò cremor ptissanæ dicitur 238
Chymia Aristotelis tempore ignorata 211
Cibi ætate vigentium, iuuenũ & senum, quales esse debeant 79
Cibis & potib. veteres vnguenta admiscuerunt 111
post Cibos quibus actionibus subire liceat 118
Cibis in die bis quotidie replere inutile omnibus 118
Cicuta capras nutrit, secundum Lucretium 86
cur homines necet & sturnos nutriat 85

Cicuta & aconitum indifferenter apud veteres vsurpata 146
Cicuta leuius aconito venenũ ibid.
ficuti homini venenum, sic ipsi vinum ibid.
vino hausta irremediabile malum 146
post ipsam verò vinum bibitum, eius vim castigat ib.
Cimolia vnde dicta 183
eius vsus ibidem
Cimoliæ insulæ mos refrigerandæ aquæ 20
Cinna deunce bibit apud Martialem 51
Claud. Puteanus verba Velleij Paterculi restituit 85
Clearchus aconito plurimos tollere cupit 145
Clearchus apud Antigonũ pro Agatharcho legendum 146
Clemens Alex. de pigmentis fucatis mulierum restitutus 260
in Acrothoracis significatione emaculatus 204
Clibanitæ panes & bis cocti idem 29
furnaceis magis noxij ib.
Clibanitæ panes Galeni pro furnaceis nostris falsò habiti 29
Clinias Pythagoricus ob vetitum coitum reprehenditur 40
Clinici medici 187
Clinici à Cypriano & Hieronymo qui dicti 188
Clinicorum vocabulum post Plinium demum ęgrotantibus attributum 188
Coagulatio lactis vnde 130
Coagulum quid 274
cur in habentibus plures ventres, in omaso tantùm inueniatur ibid.
Coaguli causa in ruminantibus 273.274
Coaguli opera lac in caseũ condensatur 129
Cochleæ ad corroborandum ventriculum plurimum valent 15
ad reparandas vires minimè congruunt ib.
tardissimè alimẽtum suum membris impertiunt 15
Coctio est putrefactio 4
Cœli intemperies etiam ad pedes deducit defluxiones 57
Cœna quasi κοινὴ dicta 234
ante Cœnam edentes olim infames fuerunt 233
Coeundi tempus secundũ Aetium 99
secundum Paulum 100
Plutarchum ibid.
Coitus in mutandis vocibus multum iuuat 45
in quibus morbis prosit 100
non omnis obest 40
post somnum exercẽdus secundum Hipp. 99
Coitus qui conceptum potissimum iuuet 17
quo tempore anni potissi-

mum conducat 40
Timocharem à destillatione liberauit ibid.& 100
post Coitum balneum calidũ noxium 100
sacrificium ne offeratur ib.
de Coitu Aristoteles explicatus 40
Coitu pluri vel pauciore quando vtendum 101
Concubituris parcè cœnandũ secundum Arist. 100.233
Colicus dolor an Hippocrati & antecessoribus notus fuerit 263
Hippocrati Ileus ibid.
Colicũ dolorem quis primus expertus sit 263
Color rutilus idem quod Sericus apud Plinium 207
Colostrum siue colostra quid 265. Colostrati & Colostratio ib.
Columella de Embammate emendatus 35. de Musto 18. de vasis ligneis & fictilibus 84. quomodo sæpissimè vtatur farris nomine 123
Comes archiatrorum quis 194.196
Comessatores qui apud veteres 235
Comessatione soli pueri manè vtebantur apud veteres 235
Comœdi & tragœdi ad conseruandam vocé quibus remedijs vsi 45
Conditurarum vinorum causæ 93
Constantinopolitani podagra sæpe vexantur 56
in Conuiuijs publicis quibus poculis vsi veteres 52
Conuulsio quomodo à frigido soluatur 197
Coppettæ quid Siculis & Calabris 27
Coqui cur, antequam assarent, oleo carnes inunxerint 36
Corcus qualis morbus, eiusq; remedium 262
Cor pro ore ventriculi, Lucretio 3
Cor ibi esse nequit, vbi cibi coquuntur 231
Corde vulnerati, dum viuunt, semper mente constant & sapiunt 175
Coriacesia 131
Cornarius codices habuit valde deprauatos 34
Cornarij error de erysipelate 210. de terra Cretica 184
Cornelius Tacitus de Insalubritate Vaticani situs Romę 56
Coronæ laneæ 161
Coronarum folia auro & argento tecta 161
Coronarum nostrarum origo 161
Cottæ & Rochetti quales vestes 175
Cremor ptissanæ Celso quid 238
Cremor ptissanæ & χυλὸς πτισσάνης non idem 238
Cretæ tria genera 18

de

de Creta Plinius explicatus 183
Cretenſes calcei à cretatis diuerſi 183
Cucurbitulas ignitas ante expurgatum corpus ceruici admouere Galenus improbat 67
Cuniculus cur ruminet 171
non pingueſcit ib.
quid loco quatuor ventriculorum habeat ibid.
vnicum tantùm ventrem habet 271
Cunnilingi apud veteres 222
Curandi varias corporum partes à varijs medicis conſuetudo vnde 82
in Curationibus ægrorum cur ſuperemur ab antiquioribus 127
Cyathus quartus nunquã fuit laudatus 43
Cybeles ſacerdotes quales 173
Cyceon qualis potus 238
Cydnus Ciliciæ fluuius 196
an podagræ medeatur ib.
detergendi & repurgãdi vim habet 198
machæram Apollinis in Tarſo depurgat ibid.
Cydni aqua qualis 196
Cyphi quid 139.
quomodo componatur ib.
vſus eiuſdem 140
Cypheos odor capitis dolorem inducit 140
Cyprius lapis & linum Cyprium idem 133
Cyphoides hepaticos curat 139.
vnde dicta ibidem.

D

DAmocrates Seruilius Mithridaticæ antidoti auctor 192
Defrutum vino immixtum 95
δᾶτον, quaſi μεθ' ὃ δεῖ πο-νεῖν 119
vetuſtiſſimis idem quod ἄριστον ſiue prandium ibid.
Delo Plinij & Herodoti contradictio 178
Deliorum morbus ab Aeſchine deſcriptus 176
Democedes Darium luxationem oſſis tali patiente quomodo curarit 200
Democritus in anatomica diſciplina eruditus 86
Democriti volumen, cur cyathi quaterni & ſextarij non ſint potandi 43
Dentatum vinum 94
Deunx menſura ebrioſorum 51
Diatritarij medicinam fame exercent 238
Dicere pedem apud Galenum quid 46
Dies anno ſimilis factus 136
Diocles ab Athenienſibus iunior Hippocrates dictus 40

Diocles Archidamum damnat 37
Diog. Laërtij locus ex Galeno mutatus 87
Dion Cassius Hermogenem pro Archigene posuit 14
Dioscorides de labrusca Latinorum 103
Dioscorides & Auicenna soli mora κακοσόμαχα esse docent 57
Dioscorides linguæ Græcæ puritatis rudis 97
Metopium ab Aegyptio vnguento diuersum statuit 112
ob Butyrum à Galeno reprehensus 37
quomodo ex ouillo & caprino tantùm lacte butyrum trahat ib.
pro argento viuo & factitio, communiter ὑδράργυρον accipit 99
Disciplinæ ordine apprehendendæ 88
Dolor capitis cum reliquis doloribus collatus 162
Doloris capitis ex crapula contracti remedium 161
Dolorem capitis carbones inducunt 164
in Dolore capitis cur tinnitus fiant 223
de Doloribus Galeni & Plinij loca 162
Domnini Platonici historia 47
Dorica lingua Hippoc. natiua 110
Dorica vestis 260
Dracunculi in cruribus humanis apud Arabas geniti 115
apud incolas maris rubri 116
vnde ibid.
Drupæ 10
Druso tribuno caprarum sanguis bibitus pallorem concitauit 78
Duratarum rerum dissolutio 211
Dysenterici valido præsidio interdum curati, interdum necati 12
in Dyseridis matrice lapis enatus 115

E

EBrietatis occultationes 205
Edentulum vinum apud Plautum 94
Edulia laxantia ad conseruandam vocem valent 45
Effœminati Scythæ 155
adorantur ibid.
Elei Myagrum deum muscarum vocant 226
Elaterio cur veteres tam frequenter vsi 127
Elephantiasis vnde 181
Aegypto familiaris 181
Elephantiasis Aristot. Satyriasis 8. 181. quando innotuerit 8
Elephantiaci cur libidinosi 181
de Elephanticorum victu Aetius reprehensus 180
Elephantus cur habeat quatuor

tuor ventres,& quatuor tantùm superiores dentes 274
Ellychnium Tarsicum quid Galeno 176
carnem excrescentem deprimit 175
Ellychnijs mollities inest 175
Embamma secundum Vlpianum loco aceti 35
de Embammate Columella emendatus 35
Empedocles de anima hominis 91
κωλυσάνεμας dictus 226
Empedoclis ἄπνους 226
Empedocli vinum aqua in ligno cocta 4
ἔμπυρος qualis piscis 258
Empyrus accēsus in medio mari lucet 258
ἐνάριες, hoc est, euirati Scythæ cur dicti 154
ἐναρίης Hipp. ἀνανδρίας 157
ἐνδέξεις pro ἐνστάσεις apud Plutarchum legendum 222
ἔνστασις quid Cassio medico 223
Epilepsia & morbus sacer idem 210. quàm citò curari possit ibid.
Epilepsia morbus qui insputatur 262
Epilepsia non tantùm homines, sed & alia animalia laborant 210
Equi somniant 273
Equarum lac apud Scythas coagulatur 274
Eradius de Amazonibus 157
Erasistrati παρέμπλωσις 223
Erasistratiorum scholæ fundator 92
Erumnæ quid 266
Erysipelas & ignis sacer differunt 210
Erysipelatum & inflammationum maximarum secundū Galenum cura 54
Eudemus Chius quot in vna die hellebori potiones sumpserit, & tamen nihil purgauerint 126
ἐυήθης, γλυκεῖα & καλὰ interdum de rebus propè contrarijs proferuntur 55
Eunuchi cur non fiant leprosi 181
Eunuchorum complexio ibid.
Euripides aqua marina curatur 131
eiusdē de aqua marina versus ibid.
Europęorum & Asianorum collatio 201
ἐυρυσμένον Hip.& Galeno quando vsitatum 64
Eustathius quomodo triplicē vini temperaturam intelligat 42
Euterpe de Aegyptiorum moribus 67
Exta non prandētium celerius senescunt 118

F

FAba inter legumina recensetur 76

Fabæ Aegyptiæ pondus 77
magnitudo ibid.
de Fabæ Aegyptiæ pondere liber falsò Galeno adscriptus, reprehenditur 77
Fabæ Philipporum 71
de Fabarum putaminibus 203
Fabarum esus Pythagoreis sterilitatē: Galeno verò fœcunditatem affert 203
ex Fabis panis tentatus secundum Plinium 77
Fabaceo pane veteres non vsi 76
Fabriles & paleales vuæ apud Cæl. Aurel. 215
Fabulas tam tragicas quàm comicas apud veteres recitandi consuetudo 44
Fagus vehementius robore astringit 81
Fagi fructus semper acerbi 81
Fagineæ glandis cinis an calculis illiniatur 81
Falernum vinum Iuuenali cur indomitum 41
Far à Iuuenale pro pane ex farina vsurpatum 123
Far an res factitia 121
Far Clusinum 122
Far hordei quid apud Palladium 122
Far quomodo à Romanis paratum 121
Farris nomine pro crassiore farina vtitur Columella 123
Farina à farre 123
Fasciæ cretatæ 183
Fauorini de Ichore error 220
Febres cum mentis & corporis oppressione Romæ frequentes 55
Febres statæ, quotidianæ, querqueræ quæ 245
Feliciani error, quòd Ἴτρια Liba transtulit 28
Fella amarissima cur Græcis γλυκέα dicta 54
Ferrati montes 31
Ferratæ aquæ cur Vesicariæ dictæ 31
vbi sint 31
Festa vinalia 35.36
Fictilium dissolutio 212
Ficus duplex quæ Horatio, Plinio & Vegetio 251
Ficus generosi apud Platonem 75.76.
macerati aceto 35
virides sitim auferunt 35
Ficorum natura 11
Ficus qui appetunt in principio pulmonariæ morbi intereunt 76
post Ficus quid potandum 34
de Ficubus error Aetij correctus 34
Florum odoriferæ respirationes ad sanitatem conferunt 115
Fœnicium quid Scribonio 134
de Fœtatione Hippoc. emendatus 87
Fœtus ne animetur Aristot. locus 213
Fœtus nondum animatos corrumpere apud Ethnicos licitum

meminit 95
citum, animatos verò illicitum 213
Formica Arabum, Latinis ignis sacer 210
Fortunæ Hippoc. parum tribuit 90
Fractæ oliuæ Cælij Aureliani 10
Fridericus Oenobarbus Cydno flumine lotus interit 197
Frigidæ aquæ immergi cũ quis magnopere calet noxium 197
Frigidum quomodo conuulsionem soluat 197
Frugalitas veterum in cibo & potu 233
Fuluij Vrsini antiquissimus Athenæi codex 49
Furnacei panes biscoctis innocentiores 29
Furnacei panes & ἰπνῖται idem 29
Furnaceorum panũ natura 29

G

GAbr. Fallopij de hydrargyro error 97
Gaitana ex Gallia Romam aduecta 13
Galenus aquam per plumbeos canales ductam vetat 84
cur εὐφημίας gratia voces interdum de rebus propè contrarijs proferantur 54
cur in Erysipelatibus & inflammationib. maximis refrigerantia sæpe permutet 54
Galenus de Angina 25
de anni partitione secundũ Hippocratem 69
de Butyro Dioscoridem reprehendit 37
de cibis boni & mali succi 18
de Cydni fl. aqua 196
de doloribus 162
de carbonibus 164
Galenus defensus de hydrophobia 7
de Opio 81
de generibus extenuatorum corporum restitutus 63
de Oleo, Butyro, Aphrogala explicatus 36
de pane furnaceo explicatus 28. de Pulsuum nomine examinatus 90
de qua aqua refrigerata 7. libro Methodi locutus sit 21
de turdis & passeribus improbatus 142
de vrinæ natura 180
Galenus & Aristoteles de Ruminatione conciliati 267. 270
in voce οἰσοφάγου & στομάχου lib. 5. de Locis affect. ab Aristotele variat 2
pro medicamentorum conseruatione vasa stannea fugit 84
quatenus halicæ cum vino mixtionem probarit 15
rarissimè vini Massiliensis

Galenus ſemitertianas febres Romæ familiariſs. refert 55
vtrum vterus animal ſit, explicatus 11
Galeni contradictio de Pulmonis carne ſublata 77
diſcrimen inter legumina & frumenta 76
Galeni & Pythagoreorum de fabarum natura cõtradictio 203
Galeni error de vrinæ ſedimentorum nigredine, & de lapide veſicæ 88
Galeni hæreſis de anima hominis 90
inſcriptio περὶ πεπονθότων τόπων, aduerſus Scaligerum defenditur 175
liber de placitis Hipp. & Platonis Συμφωνία Nemeſio dictus 202
libri ἀποδείξεων quales 202
περὶ πεπονθότων τόπων Scientiarum libri à Rabi Moſe vocati 175
Galeni locus de fœcundis explicatus 16
de Maſſilienſi vino ad Glauconem correctus 95
de œſophago & ſtomacho emendatus ibid.
de Palmulis reſtitutus 8
de tenera carne reſtitutus ex Hipp. 79
Galeni loci in 12. & 13. Meth. emendati & interpretati 12
ſententia de. conſtitutione temporis ex Herodoto comprobata 67
Galeni tempore ſericum rariſsmum fuit 14
Galeno quæ mixtio vocetur meracior 44
Galeno quid Ellychnium Tarſicum 176
Romæ & in alijs humidis locis phlegma à capite in ſtochum decumbit 56
vetus nouum vinum quid 18. Dicere pedem 46
Gallica lue correptis cur palpebræ depilentur 259
Gallinæ ingluuies Ariſtoteli πρόλοβος 130
Gangræna qualis morbus 178
Gaza τοὺς ἠθικοὺς τῶν αἰνῶν Morale vinũ ineptè trãsfert 108
Gazæ error de voce σπερματώδης 24. de grano Gnidio 165 166. vitioſa λαγνείας verſio 40. 100
Gazę κορύνη Surculum ſignificat 149
Nonember ἀνθεστηρίων dictus 36
Gemmarum diſſolutio 212
Genitura ſaltando deiecta 213
Genituræ liquiditas quantum ad ſterilitatem afferat 209
Genuenſes mulieres quomomodo facies ſuas vngant 185
γῆ κριτικὴ idem quod Argentaria creta 184
Giorgiolena idem quod Seſami 27
γλυκέα à Græcis appellantur fella amariſſima 54

γλυ-

γλυκεῖα, εὐήθης & καλλεῖα interdum de rebus propè contrarijs perferuntur 55
Gn. Mario recentare idē quod renouare 18
Gobius, principium cœnæ apud Venetos 59
Gossypium Græcis ξυλὸν 176
Galeno ἐλάχιστον ταρσικὸν ib.
quomodo carnis luxuriem compescat 175
Gossypij candor & mollities 175
ex Gossypio vestes sacerdotum Aegyptiorum factæ 175
Græcia suis vinis quomodo lenitatem excitarit 93
Græci abstemij mulsum in libationibus offerunt 107
Græci caupones Italis deteriores 160
Græci ob Bacchanalia à Scythis reprehensi 174
vina necdum sextum mensem adepta, potabant 36
Granum Gnidium aluum soluit 166
sistit secundum Plinium ib.
Granum Gnidium Syris Linū 166
Greg. Giraldi error de templo Pacis Romæ 32
Grues magnifacti à maioribus 73
ex Melo insula Romam aduecti & pingues redditi ibidem
Gruum caro fibrosa & dura 73
Gula stomachi receptaculum Nicandro 3
Gulæ pro stomacho 2
Gymnastæ quomodo corpora extenuent 64
Gypsus plurimus & præstantissimus vbi 186
Gypsus Tymphaicus 185
Gyzanteres qualis gens 124
Gyzanterum copia mellis 125

H

HAdriani Imp. Tetrapharmacum 27
Halica celeriter nutrit 15
Halicæ cum vino mixtionem Galenus quatenus probarit 15
Halicę quomodo auferatur visciditas & crassities 15
Haustus qualis potus 259
Haustum facere idem quod potare 259
Heliogabalus Botargarum inuentor 27
Hellebori vim quid comprimat 126
Helleboro cur veteres tam frequenter sint vsi 127
de Helleboro libri Hipp. principium tantùm extat 127
In Hellesponto & Pario phlebotomati releuati sunt 56
Hemitritæū apud Latinos nomine caret 55
idem quod Semitertiana ibid. Romæ frequens ibid.
Hepaticos cyphoides curat 139

Heraclidis ἄπνους 226
Heraclitus de vrinæ in vesica generatione 179
ignaros medicos à se expellit 179
Heraclitj morbus 179
Hercules bubulis carnibus delectabatur 59
Hermolai Barbari diuersa à Turnebo versio 74
Herodotus de more vrendi pueros apud Lybiæ populos 66
vbi historiam suam scripserit 27
de purgationibus Aegyptiorum 109
de varijs Aegyptiorum medicis 82
Herodoti & Plinij de Delo contradictio 178
Herodoti locus de varijs Aegyptiorum medicis examinatus & correctus 82
Herophilus primus de pulsibus exactè scripsit 91
ob nimiam subtilitatem desertus 91
Herophili sectatorum schola celebris 92
Herophiliorum medicorũ schola à quibus extructa 92
de Herophilo non omnia credenda Plinio 91
Herpes Græcorum, Latinis ignis sacer 210
Hicippus nocturna pollutione à febre liberatur 40
D. Hieronymꝰ de coctione phasianorum 148
Hippax quid Scythis 129. & 174
Hippax herba contra famem & sitim 130
Hippace & lacte equino Scythæ victitarunt 128
Hippocentaurus Aegypto Romam in melle affertur 125
Hippocrates ab Aegyptijs multa mutuauit 110
Aeliano Dorus, Democriti persuasionibus Ionicè scripsit 110
à quo didicerit, quòd Græciam ferè vniuersam à peste crebris ignibus liberarit 111
Hippocrates de Aqua & Bile explicatus 53
carnes catulorum lactentium in morbis commendat 72
de Diæta ex Galeno emendatus 199
Democriti discipulus 153
de fœtus corruptione defensus 213
de Fœtatione & superfœtatione emendatus 87
de Metopio emendatus 112
de natura panum clibanitarum 29
de origine seminis restitutus 228
Lucretio collatus 229
de pestis ratione excellentissimus scriptor 150
de ramicibus 47
de Risu & insomnijs infantum examinatus 247
de tempore cœnandi 99. 100

de veste Dorica 260
fortunæ parum tribuit 90
liber de Medico restitutus 117
medicos naturas vocauit 90
quot annis iunior Hesiodo & Homero 69
ventriculum κοιλίην Cηκτικὴν vocat 4
Hippocratis anni diuisio 69
de Helleboro libri principium tantùm habemus 127
Hippoccatis & Gellij de genituris loci à Mureto restituti 214
Hippocratis libri sub Hadriano à Capitone & Dioscoride collecti 231
Hippocratis locus de doloribus in puerperio præter morem accidentibus restitutus 230
de morbo Scytharum fœmineo 154
de octimestri partu ex Gellio restitutus 212
de Oculis in homine emendatus 80
de prandentibus à Plinio citatus & explicatus 227
pro μετωπίῳ μετώπῳ correctus 115
Hippocratis peregrinationes ob medicinæ studium 110
Hippocratis tempore Medici in proprijs domibus ęgrotos alebant & curabant 33
Hippocrati ὀπὸς quid 265
Hircinæ carnes epilepticis auxiliantur 210
Hirudo idem quod βδέλλα 48
Hispani & Celtiberi dentes vrina lauant 180
Hispanis post muscarum multitudinē pestis imminet 225
Hœdus ex Ambracia animal quadrupes 60
Athenæo καπρὸς piscis 59
Hœdus quem gulosi omnium maximè quęrebant quis 60
Hœdi Melici. omnib alijs pręferuntur 60
Hœdi ex Tybure magni æstimati ibid.
Hœdorum è lupi faucibus ereptorū caro iucundissima 60
Holosteon qualis herba, & cur sic dicta 55
Homo à rabido cane demorsus vtrum rabie corripiatur & intereat 4
Homines cur cicutam ferre nequeant 85
Horatius de moris 57
de turdo contra Galenū defensus 142
Hordeum incisum 236
Hordeum serentes pallidioribus corporib sunt, ijs qui triticum 123
Hordei aqua quid 236
ex hordeo Achilleio panes Gręcis vsitatissimi 235. cibos qui factitant decoloratiores sunt & destillationi magis obnoxij, quàm qui ex tritico 123
Hydrargyrum quid 96

ὑδράργυρον à Dioscoride idem quod argẽtum viuum & factitium 99
Hydrargyrum ab argento viuo separat Plinius 96
Hydrophobia morbus quando primùm innotuerit 6
Hydropici conditiones ab Horatio propositæ 246
Hydropis tres species ibid.
Hydropicis loca maritima commodiora 138
Hyems Hippocrati 69
Hyeme cur fiant somni longissimi 101
Hyeme meracius bibendum 44

I

IBeri vrina in cloacis inueterata sese lauant 180
Ichor Fauorino αἷμα πεπηγὸς falsò 220
quid Aristoteli 219
Ichorem Dij gignunt 218
Ichores qui apud medicos 218. 219. quando dignoscantur 220
Ichorosus sanguis Aristoteli non coagulatur 219
Iconographia Pyrrhi Ligorij 32
Iecur anserinum apud Rom. celebre 158
Iecoris qualis constitutio, talis etiam vitæ 54
Ientaculum & Prandium veteribus idem 233
Ientaculo & cõmessatione pueri soli manè vtebantur 234
ἱερὰ νόσος idem quod Epilepsia 210
Seruio sacer ignis ibid.
Ignis à Cornario sæpe pro erysipelate vertitur 210
citius ab aceto & vino quàm ab aqua extinguitur 165
Ignis sacer Seruio ἱερὰ νόσος 210. apud Latinos idem quod Arabib. Formica, Græcis Herpes 210
in Igne an animalia nascantur 172
Ileus quid significet 263
ex Iscubone apud vrbem Romam plurimi confecti 55
Indica radix vinum aut aquã, cui immittitur, condensans 131
Indorum reges cur asini Indici cornu biberint 53
Infantes an somnient 275. 276
Infantes recèns nati quando ridere incipiant ibid.
Infibulati & adolescentes & adulti 45
Infibulatio secundum Celsum valetudini inseruit 45
Infibulationis præcipuus finis 45
Insaniæ quoddam genus ab Aretæo descriptum 173
Insecta oleo necantur 37
Insomnia in phantasia fiunt 275
Insputandus morbus 263
Intemperati quando gignãt 16

Ion

Ion de temperatura sesquitertia vini 42
ἰπνίται & furnacei panes idem 29
Isicia ferè quod Salsiciæ 27
Ισικὸς an ισικιον legendum ibid.
Isocrates de Aegyptijs 109
Itali βατραχοφάγοι Græcis dicti 73
Itali caupones à Plutarcho cur reprehensi 160
Itali quomodo musta condiãt 93
Ιτριον quid 27
Ιτρίου duplex genus à Galeno traditur 28
Iudæi antequam vites inuectæ erant melle libarunt 106
Iudęi & Parthi quomodo locustis victitare potuerint 116
Iudæorum lepra, vitiligo 178
Iustiniani Imp. tempore serica tela à Romanis texi cœpta 58
Iuuenalis de apris 120
de Infibulatione 45
de ministris caldę 21
de Neronis aqua decocta 21
de præpotationib. vomitum incitantibus 19
Iuuenali Falernum vinum cur indomitum 41
Iuuenum cibi parum mutati esse debent 79

K

Καλλεῖα, εὐήθης & γλυκεῖα interdum de rebus propè contrarijs proferuntur 55
καλούμενοι πόδες 46
καπρὸς piscis 59
καρδία, os ventriculi 3
καρύκη quid 119
καρυκεία ad Caryces imitatiotionem composita 120
cur Suidæ τῶν ζωμῶν ἡδότης ibid.
καρυκείας apparatio exquisitissima 120
κατέχειν Macrobio protrahere 148
καθεκτικὸν Macrobio ἑλκτικὸν 148
κεράσαι vnde natum 53
κινεῖν pro purgare vsurpatum 109
κλιβανίται panes 29
κλιβανίτης siue κριβανίτης panis differt à furnaceo 29
κλινοπετεῖς Hippocrati, & κλινήροι Plutarcho dicti, non κλινικοὶ 188
κοιλίη σηπτικὴ ventriculus Hippoc. 4
κοινότητες Methodicorum quæ 223
κολυμβάδες 10
κορύνη apud Theophrast. quid 149. Gazæ Surculus falsò ibid.
κώνειον & ἀκόνιτον Macrob. idem perperàm 147
idem quod cicuta ibid.

L

LAbrusca Græcis ἄμπελος ἀγρία dicta 103

œnanthem fert 102
quando colligatur ib.
Plinio Taminia dicta 104
Lac camelarum ab hominum lacte dulciſſimum 73
Lac equarũ apud Scythas coagulatur 273
Lac habentium vnũ ventrem, lepore excepto, cur non coaguletur 275
Lac plurimum & pinguiſſimum è quibus 38
Lactis coagulatio vnde 130
ex Lacte equino Scythæ butyrum factitarunt 38
Lactentia animalia cur non ruminent 273
Lactuca quomodo ſanguinem augeat 86
λαγνεία Gazę perperàm immodicum tantùm coitum ſignificat 40.100
quid Hippocrati ibid.
Lanam nondum carminatam nemo ad fullonis officinam portat 88
Lapides in inteſtinis nati 15
Laterum diſſolutio 212
Laurus contra ebrietatem 205
Lauri folia cur poſt cœnam adhibita 205
inter Legumina & Frumẽta Galeni diſcrimen 76
Lemnici pro Lemniſci apud Plinium vitioſè 161
Lemniſci apud Syracuſios quid 162
Lemniſcorum nomen quibus rebus attributum 162
Lenones 84
Lepus inter quadrupedes cur primas obtineat 78
cur habeat coagulum 264
Lepus & cuniculus non pinguescunt 271
cur ruminent 271
quid loco quatuor ventriculorum habeant 271
Lepus vnicum tantùm ventrẽ habet 27
Leporinus ſanguis omniũ ſuauiſſimus 78
Leporina caro talis, qualis ſanguis 78
Lepra Iudæorum qualis 178
quam Chriſtus curauit qualis 177
λεσβιάζειν quid 222
Lesbiantes qui apud Galenum 221
Lethargicæ febres Romæ frequentes 55
Leucophlegmatia hydrops 246
Liba diuerſimodè ab antiquis compoſita 28
quid Romanis 28
Libarij qui 28
Librarij pro Libarij perperàm apud Senecam 28
λημνίσκοι fafciolæ quæ 161
Linacri tranſlatio vitioſa 13
Linum Carpaſium 132
Caryſtium, Cyprium 133
Linum crudum vrit Hippocrati 66
Linum Syris idem quod granum Gnidium 166
Linum viuum Plinio 132

Lithargyri Nicander non hydrargyri meminit 97
Liuius Eutychus archiater 193
an Lixiuium fuerit protropum vinum 39
Latinis quid ib.
primum inter dulcia locum obtinet ibid.
Lotus Milonis Brothi siue Gracchi 31
Loca maritima hydropicis commodiora 138
mediterranea ad diuturnos morbos ineptiora 138
stagnantia, pétræa, lutulenta, metallis propinqua, subterranea, argillosa, ruffa, nigra qualia ibid.
Loca sublimia saluberrima sūt 137. humilia insalubriora 138
Locustarum esores qualis gens 116
Locustarum esus & vitam abrumpit & pediculos alatos conflat 116
Lora an idem quod Camum 241
Lucerna inextinguibilis in templo Ammonis 70
Lucernæ ex Carystio lapide 133
Lucernarum funiculi ex carystio facti, oleo vsti, nunquam consumuntur 133
Lucretius cor pro vétriculo posuit 3
Lucretius de carbonibus 165
de cicuta explicatus 85
de fœcunditate lib. 4. de Natura 16
de peculiari morbo podagrico Athenarum 56
nullum in cibis discrimen obseruat 119
Lucretij locus de Peste, Hippocrati collatus & defensus 151
Lumbus apri præstantissimus 120
Lumbi suum domesticorum apud Venetos suauissimi habentur ibid.
Lupus ceruarius expressas in aëre imagines discernit 255
Lupi spiritus feruidus & penè igneus 60
stomachus ossa durissima emollit & conficit 6
Lupi & Cephali ex Ambracia optimi 61
Luporum morsus an pediculos gignat 61
à Lupis commorsa celerius alijs putrescunt 61
Luscus Phryx apud Martialem deunce bibit 51
Lybici omnium hominum saniissimi 66
Lybicorū mos vrēdi pueros 66
Lysippus in Bacchis vinum veteres refrigerasse testatur 21

M

MAcies corporis ab aqua marina quando corrigatur 248

Macrobius medicinæ imperitus 147
Macrobij de aconito error 147
totus Saturn. ſeptimus liber ex Sympoſiacis Plutarchi deſumptus ibid.
Mamercus Scaurus ancillarum ſuarum menſtruum ore exceptauit 221
Mammoſæ & Mammeatæ mulieres quæ 248
Mammæ ſororientes quid 247
Mancipiorum potus ex Catone 44
Mangones qui 64
quomodo vendẽdos proſtituerint ibid.
quomodo corpora extenuarint ibid.
Mangonum diſcrimen 64
Manus cur homini attributæ 182
Marcelli Burdegalenſis aquæ Ferratæ 31
Marcellus Empiricus Aqualiculum à ſtomacho diuerſum facit 4
Marcida omnia quomodo recẽtibus carnib. excernãtur 78
Mare quomodo atrum fiat Aquilonibus flantibus 168
ad Marem generandum quid obſeruandum 88
Maronei vini mixtio 41
μαρσον ſiue μαρσικὸν vinum 95
Martialis cur inter quadrupedes lepori primas dederit 78
Martialis de calda 22
de hemitritæo 56
de mulſo 107
de Neronis aqua decocta 21
de quodam medico hoplomacho 82
de turdo contra Galenũ defenſus 142
de Venctorum cœna 59
de vino Vaticano 56
quando vixerit 217
ſextante bibit 51
veteres niuem potaſſe negat 20
Martiali bulbi venerem excitant 15
Maſſicum vinum ſiue marſicũ vbi naſcatur 107
Maſſiliẽſes quomodo vina maturarint 94
Maſſilienſium vina inſaluberrima 95
Μάζα apud veteres quid 235
Medicamentorum cauſticorũ vſus apud veteres 67
Medicamentorum vires infirmiores inconſuetis, in aliquibus prorſus inefficaces 127
Medicamentis vehementiſſimis cur veteres ſint vſi 127
Medicus apud Martialẽ factus hoplomachus 82
Medicus cur carnoſus & optimi coloris eſſe debeat 117
Medici ante Heraclitum & Hippoc. empirici tantùm 179
ante Hipp. Pulſus nomen ignorarunt 90
antiqui ægris piſces facilè cur

cur concesserint 58
hodie minus 59
Medici clinici qui 187
Medici Hippocrati Natura dicuntur 90
Hippocratis tempore ægrotos alebant & curabant 33
Medici prisci omnes chirurgi fuerunt 33
Medici Romani & Græci sola experientia nitentes, quantum sępe damni dederint 82
Medici secundum Platonem excellentissimi qui 117
super ægrotos Romæ in templo Pacis sæpius digladiati 32
Medicina ab Hipp. inuenta Clinice dicta 187
cur ars Muta Virgilio 170
ex Græcia à Romanis recepta 82
Medicinæ ortus apud Aegyptios 108
Medulla ex plurimo seuo pauca succrescit 24
Medulle morbus Platoni periculosissimus 25
nomen pro cerebro apud Platonem 25
Megaleum Theophrasti 112
an diuersum à Galeni 113
ab vnguento Aegyptio albo an differat ibid.
Megalei mixtura quando desierit 114
nomen in Aegyptio albo tempore Galeni conseruabatur ibid.
Mel bilosis vtpote siccis obest 125. contra putredinem & corruptionem confert 125
optimum, quando producatur Plinio 124
Mellis copia ex floribus à Gyzanteribus confecta tanta, vt apum æquet mellificium 125
prouentus quando maximè præmonstretur 123
quando maior copia 124
virtutes 125
Melampus secundum Athenęum, vinum primũ miscuit 41
Μελανοσυρμαῖος λεὼς apud Aristophanem Aepyptij dicuntur 68
Melia creta 185
Melici hœdi omnium pręstantissimi 60
Melilotum cur Cratino ἀείφρουρος, semper custos 160
inter herbas coronarias prima ibid.
à Latinis quomodo dicta ib.
Menecrates medicus quis 186
Mensæ frigidæ apud Plutarchum 216
de Menstruis mulierum 250
Mensuræ tres potissimùm apud antiquos fuerunt, ex quibus potarunt 51
Menta non refrigerat, sed colliquat 208
semen humanũ generationi ineptum reddit 208
Mentam tempore belli serere vetitum 208
Meracius hyeme bibendum,

quàm æstate 44
Messalina libidinosa 130
Metopium ab vnguento Aegyptio diuersum Dioscoridi & Paulo 112
Metopij nomen oleo amygdalino & vnguento Aegyptio tributum 114
Milonis Brochi siue Gracchi locus 31
Minium quando repertum 97
ex Minio argentum viuum 97
Μηρυξ piscis ruminat 270
Μηρυκάζειν vel μηρυκᾶν idem quod ruminare 266
Mixtio meracior quæ Galeno 44
Mixtio vini indies variata 41
Mnesitheus de ficubus 76
Mollicies inter morbos refertur 174
Monachi pro ex India originé fili serici declarant 58
τὸ μονοσιτέειν non tutò omnibus à medicis præcipitur 118
Montes ferrati 31
Montanæ teredines Theophanis 171
Morbus sacer, Seruio ignis sacer 210
Morbus sacer & Epilepsia idem ibidem
Morbus solstitialis quid 248
Morbus qui insputatur apud Plautum quis 262
Morbi apud Romanos frequentes 55
Morborum omnium communis origo 150
Morbis diuturnis loca mediterranea ineptiora 138
in Morbis curandis natura arti æquiualet 90
in Morbis quarta dies iudicialis 109
Morus cur prudentissima dicatur 57
pruina etiam lęditur ibid.
Mori foliis animalcula nutriuntur, quæ sericea fila fabricant 50
Mora secundum Dioscoridem & Auicennam κακοσόμαχα sunt 57
stomachos æstuantes reficiunt, eisdemque conferunt ibidem
Mororum alborum cur nullibi ferè mentio fiat 57
fructus an podagram arcere possint 56
natura & vires ibid.
sterilitas tempore Pythermi an podagræ causa ibid.
Morsus animalium quàm noxius 61
Mos vrendi pueros apud Lybię populos 66
Mulieres Romanæ solummodo Passum bibebant 40
Mulier an vir in coitu plus & longius delectetur 229
Mulieres opulentę Galeni tempore solæ serico vsæ sunt 14
Muliebria corpora grauida olim nunquam præstabantur sana 65
Mulsum antiquitus in maxi-

mo precio habitum 106
Mulsum Græci abstemij in libationibus offerunt 107
Mulsum optimum ex vino austero & melle 107
Mus ponticus ruminat 270
Mures fata vastantes famis indicium 226
Murium generatio 225
Muriæ duræ conficiendæ ratio 131
Murię plures apud maiores nostros 131
Murrhata potio quando veteribus vsitata 244
Murrha pro vase myrrhino Martiali vsurpata 244
Murrhina quid 243
inter dulcia reposita 244
vnde dicta ibid.
Murrhinam mulieres Romanæ bibebant 244
Mustum vt semper dulce permaneat 18
Musta ab Italis quomodo condiantur 93
Mutationes temporum, Galeno constitutiones dicuntur 67. morbos quomodo pariant ibid.
Myager Deus muscarum 226
Myrrha Aegyptijs Bal dicit 115
Myrtidanum plurimis idem quod πέπερι 30
Myrti fructus Hippocrati myrtidanum 30

N

NArbonēses quomodo vina maturarint 94
Natura in morbis curandis nihil minus arte potest 90
Naturæ temperatæ non quibusuis temperatis contrariæ sunt 16
Nemesius quando vixerit 202
Nemesio Galeni liber de plac. Hippoc. & Platonis συμφωνία dictus 202
Nepesinæ aquæ 31
Nero faciem conuerberatam breui temporis spatio sanat 65
Neronis inuentum refrigerandi aquam 21
Nerone antiquiores aqua decocta non fuerunt vsi 21
Nicander Gulā στομάχοιο δοχαίην vocat 3
de potu veterum 53
Nicandri lithargyrum 97
Νηδὺς Hipp. sæpius ventrem & cauitatem significat 97
Nigredo quot modis in rebus appareat 168
Nitrum & sal à quibus soluantur 211
Niuata aqua 20
Niuem potasse veteres Martialis negat 20
in Niue animalia quædam an generentur 171
Niues conseruatæ & potatæ apud Athenæum 20
Nonius Marcellus de Ramicibus apud Plautum 47
recentare pro renouare ponit 18

Nouacularum acies cur hebetetur in secandis cadaueribus 264
Nouember Gazæ αὐθεσηείων dictus 36
Nutrices à vino præsertim nigro abstinere debent 210

O

Octauo mense nati, superuiuere nequeunt iuxta Hipp. 213
Octimestris partus non propriè generatus dicitur 213
Oculorum inflammationibus purgationes quæ prosint 80
Oculorũ suffusiones quæ incurabiles 255
Oculis medicamenta quando fieri debeant 124
potus organi obest 163
Odoriferę vnguentorum, florum, pratorum respirationes ad sanitatem conferunt 115
Oedematis curatio 176
Oenanthe flos est, non vua 103
di Oenanthe Plinius correctus 103
Oesypus ouillus idẽ quod stercus ouillum 66
vrendi facultate pollet ibid.
Οἶσος Medicis in vsu fuit ad vrendum 66
Οἰσοφάγος idem quod στόμαχος 12
Oleum feruens vrit 66
rosaceum corpori feruenti applicatum magis calefacit 54
Olei natura 37
Oleo cur cibos coqui, antequã assarent, inunxerint 36
Oleo insecta necata 37
Oleorum pars maior Aegyptiorum cognomina sibi vendicat 112
Oleorum quatuor genera Hippoc. 112
Oliua Pausia 10
Oliuæ albæ 9
virides ib.
maturæ ib.
natantes ib.
Præmadiæ apud Nicandrum ib.
Oliuas condiendi varij modi 10
Ὠμηλυσις quid Absyrto & Galeno 121
ὠμοθώρηχον idem quod Thynni abdomina 258
Opium 81
Opiata medicamẽta quomodo magnam perniciem oculorum afferant 81
Opiatis quibusuis non in omnibus vtendum ibid.
Opora Hippocrati 69.76
Oporæ tempore sanguis retinendus 70
Oporæ vires & effectus secundum Medicos 69
Opsophagi qui, secundum Plutarchum 59
Orchomenius lacus 70
Oribasius de carnibus edendis

dit 80
Oribasij loca ex Stobæo restitura 135
Origani potus oculis obest 163
Οπὸς interdum Hippocrati succum ficulnum 130
interdum coagulum significat 265
Oscedo quale vitium 260.& 261. vnde dicta ibid.
Oscitatio apud Gellium pro Oscedine legendum 262
Oscitationis remedium 261
ὄσπριον Faba Clementi Alexandrino & Athenæo 203
Ouidius de Vuis generosis 76
Ouillæ carnes recẽtes coquenquendę 80
Oxygala & aphrogala apud Romanos plurimi æstimatum 38

P

PAedagogia apud Senecam pro Pædagia legendum 184
παιδέρως vnguenti genus 260
Paleales & Fabriles vuæ apud Cæl. Aurel. 215
Palladius de Tuberibus 207
Palma fœmella fructus quando non retinet 11
Palmæ cerebrum capiti dolorem inducit 9
mas & fœmina nisi se contingant, emaciantur & exsiccantur 11
Palmulæ 8
Palpebrarum pili cur Gallica lue correptis defluant 259
Panis furnaceus inter nutrientia primum locum obtinet 28
Pane fabaceo veteres non vsi 76
Panes biscocti & clibanitæ idem 29
furnaceis magis noxij ibid.
clibanitæ Galeni pro nostris furnaceis falsò habiti ibid.
Panes ex hordeo Achilleio 235
ἰπνίται & κλιβανῖται 29
Panes nostri non prorsus sunt innoxij 29
Panum furnaceorum natura 29
Pantherinæ aquæ pro Patauinæ 32
Pardallanche idem quod Aconitum 144
παρέμπωσις Erasistrati 223
in Pario & Hellespõto phlebotomati reuelati sunt 56
Parmenides de anima hominis 91
Passeres secundum Galenum difficiles concoctu 142
Passum pro dulci vino an ab Aristotele positum 40
Passum solum Romanæ mulieres bibebant 40
παθόντες & πεπονθότες τόποι 175
Paulus Aegineta de coitu 17
Pectunculi in Ambracia optimi secundum Apuleium 61

Parthi & Iudæi quomodo locustis victitare potuerint 116
Partus quando patri vel matri simillimus 230
Pecora in Ponto quæ vescuntur absinthio Pontico bile carent 54
Pecora somniant ib.
Pedem dicere quid 46
Pedes aqua vel igni calefacti oculis quomodo noceant 163
Pediculi an nascantur in pellibus morsum luporum expertis 61
quò perueniant in morituris 72
Pediculorum origo secundum Aristotelem & Theophrastum 72
Pediculis necati 253
Pedicularis morbus an in corde fiat 254
Pelles animantium quæ ferro occisa sunt fortiore ijs, quæ morbo aut senectute intereunt 61
πέντε πίνειν quid 41
quando Athenæus intelligi velit 42. eiusdem effectus ib.
πέσσει myrtidanum dictum 30
Persæ sericam telam Romam aduehunt 58
Persarum capita cur tam fragilia & mollia 50
Pestilentia à meridianis partibus ad occasum solis an semper eat 256
Pestis quando plerunque grassetur 256
de Pestis ratione Hipp. excellentissimus omnium 150
Petrus Apponēsis coitū quemcunq; in febribus obesse, malè scribit 40
Phasiani gallinis pares quoad nutriendi & concoquendi vim, edendi verò suauitate superiores 142
Solis vaporibus coquuntur ibidem
Φάσκον quid Hesychio 149
Φέγδας Hesychio 113
Pherecydes Syrus Pythagoræ præceptor absque vllo magistro philosophiam didicit 253
quo morbo obierit ib.
Philemon de vtilitate & copia Caldæ 2
veteres Calda in conuiuijs vsos esse testatur ibid.
Philipporum fabæ 71
Philostratus de palmarum sexu 11
Phlegma Romæ & in alijs humidis locis à capite in stomachum decumbit 56
Phlebotomati inter Canis ortum & Arcturum intereunt 70
Phoca & vitulus marinus idem 257. catulos suos fugientes in vterum recipit ibid.
coagulū suum deglutit ibid.
euomit secundum Plin. 258
inuidum animal homini 257
Phocæ coagulum epilepsiam curat 257
quando virtutem omnē amit-

mittat 258
Phœnici & Vlyssi cur Achilles vinum pauco aquæ miscuerit 43
Phœniciſſantes & Lesbiantes apud Galenum qui 221
Phrenitis quid Asclepiadi 223
Picans vox vnde & quid significet 94
Picans vinum vnde dictum 94
Picans & Racens vinum an veteribus notum 93
de Picantis vel aromatici vini sapore cur veteres nihil reliquerint 94
Picis ſperſu & odor & ſapor contingit vino 94
Pilaris morbus 250
Pileorum effectus 50
Pinguis pro Cereo 256
Piſces antiquitùs Carnes vocati 259
Piſces cur ægris antiqui medici facilè concesſerint 58
hodie verò non facilè concedi debeant 59
Piſces tintinnabuli ſonitu venditi 59
πίθηκος quid 36
de Pithoegijs Plutarchus emendatus 35
Plantarium Hippocrati 69
Plato cur miratus ſit, Italos atque Siculos bis in die implere ricibis 233
Plato de Calda 22. de morbo ſacro 211. ficuum amator 59
quomodo medullæ morbū omnium periculoſiſſimum dixerit 25
Plato verum animal vocat 11
Pleuritici in Helleſponto & Pario phlebotomati, releuati ſunt 56
Pleuritici phlebotomati Athenis & Romæ peius habent quàm alibi 65
Plinius de cerūſſa reſtituitur 65
decretæ generibus explicatus 183
deteſtatur propomatum uſum 19
de doloribus 162
de fago correctus 81.
de Apio ibid. de Hydrargyro defenditur 96
de Lino viuo defenditur 132
de Mammis explicatus 247
de Muſto conficiendo 18
de Oenanthe correctus 103
de Oliuarum natura 9
de Palmis 11
de Peſtis graſſatione correctus 256. de Pilis palpebrarum expenſus 259
pro Stomacho ventriculum dixit 3
quid per iucundum acorem & butyrum pingue intelligat 38
reprehenſus de Hydrophobia 7
Plinianus codex de Labruſca vitioſus 103
Plinij error de grano Gnidio 166.
de πίσσα 30
de Tymphaico gypſo 186

Plinij & Herodoti de Delo con tradictio 178
Plinij locus de auibus venis carentibu correctus 264
de Menta notatus & ex Lucretio explicatus 208
de Rhododendro emendatus 227
de Vinis dulcibus emendatus 205
examinatus de Clinicis 188
Plinij verba de butyro suspecta & correcta 38
Plinio καλιβάνιτης & furnaceus panis differunt 29
non omnia credenda de Herophilo 91
potus calidus contra naturam 22
quid sit vina inueterari, facisque castrari 108
per Plumbum aqua ducta vitiosa 83
Plumbarij artifices cur pallidiores reliquis 83
Plutarchus cur Italos caupones accuset 160
cur templum Aesculapij extra vrbem Romæ ædificatũ sit 56
Plutarchus de carne suilla 158
de Carystio lapide 133.134
de caupone 59
de Cydni fl. aqua 196
de dolore capitis 162
de Aegyptijs 109
de Palmis 9
de Pithoegi fons emendatus 35
de refrigeratione aquæ 20
de signis Pestis restitutus 225
de visitatione ægrotorũ correctus 222
explicatus de elephantiasi 8
niues & conseruare & potare veteres esse solitos scribit 20
Plutarchi error de Mulso 106
historia de ijs qui templum depeculaturi erãt prius sumpta cicuta 147
locus de Cydno ex Galeno restitutus 198
de palmulis restitutus 8
in ἐρωτικὸς restitutus 12
Plutarchi sententia de silsis explicata 252
Poculis minutis in principio conuiuij: in fine verò amplioribus vtebantur veteres 52
Podagra vexat non tantùm homines iuuenes & adultos, sed etiam caprarum greges apud Athenæum 56
Podagra peculiaris Atheniensium 56
Podagra sæpe Constantinopolitanos vexat 56
Polenta Græcis ἄλφιτα dicta 236
pro τὰ πόλια in Athenæo τὰ πίλια legendum 49
Polia an canitiem inducant 49
Polij vires ib.
Pollux correctus 3
de καλουμένοις ποσί 46
de morbis emendatus 219

Aegy-

Aegyptium nigrum ponit 113
Stomachum pro gulæ principio ponit 3
veteres Calda vsos fuisse testatur 21
Porcorum debilis visus 159
Posca qualis potus 189
Posculenta pro poculentis lecta 189
Potus an per asperam arteriam ad pulmones descendat 148
Potus calidus contra naturam secundum Plinium 22
calidæ posterioribus seculis frequentior 21
frigidus brutis acceptus 22
Prandium & lentaculum veteribus idem 233
Prandio consuetis, si prandere desistant, quid eueniat 228
Pratorum odoriferæ respirationes ad sanitatem conferunt 115
Proculeius stomachi dolore enecatus 162
Proœmium cœnæ quid Athenæo 216
πρόλοβος Gallinæ ingluuies 130
Propomata quid 18. & 19.
quando inuecta ibid.
cur à medicis commendata ibid.
προποτισμοὶ Aetio propomota dicuntur 19
Protagorides aquæ refrigerandæ artificium commemorat 20
Protropum vinum 39
Prudentius de templo Augusti 14
Psagdas Galeno & Athenæo 113
Ptissana quid & vnde dicta 236
cruda curationi capitis boũ adhibita 237
ex hordeo quomodo facta 237
Ptissana Hesychio Cyceon dicta 238
quot modis condiri solita ibidem
Ptissanæ cremor quid apud Celsum 238
Ptissanæ quot species 237
Publius mimographus Plauto posterior 74
P. Mimo abdomen Sumen appellatur 74
Puer natus in vterum reuertitur tempore Annibalis 257
Pueris cur à vino præsertim nigro abstinendum 210
Pueros vrendi cõsuetudo Thuscorum 66
Pulmonis nutrimentũ cur magis pituitosum 77
Pulmone laborantes, si cepas appetunt, seruantur: sin verò ficus, moriuntur 76
Puls ex farina hordei factus, Græcis ignotus 236
Pultes vnde parandi 122
Pulsus nomen ante Hippoc. ignoratum 90
Pulsus arteriarum Hippocrati noti 91
Pulsuum ars damnatur 92

de Pulsibus quis primus exactè scripserit 91
Pumicis puluis vim hellebori comprimit 126
Punica acida non lædunt 71
Punica arbor in vmbra melius atque citius fructum concoquit 71
Purgationes per inferiora inflammationibus oculorum magnopere prosunt 80
à Putredine conseruandi mortuos modus apud Aegyptios 141
Pyrrhi Ligorij iconographia 32
Pythagorici ante somnum lyra vtebantur 140
Pythagoreorum & Galeni de fabarũ natura cõtradictio 203
Pythermus de moris 56
Pythermi ętate mora ab omnibus esitata, & ita via podagræ interclusa 57
Pythermi tempore podagra & homines & pecudes inuasit 56

Q

QVarta dies in morbis iudicialis 109
Quercquera febris quæ & vnde dicta 246
Q. Serenus Gordiani Imp. præceptor 17
Quotidianæ febres 246

R

RAbi Moyses de diæta instituenda 79
Racens & Picans vinum an veteribus notum 93
Radix apud Indos vinum & aquam condensans 131
Ramex quid apud Plautum 47
Ramices apud medicos quid 46
Ramices alio vocabulo varices 46
Rana piscis 73
Ranæ Italis delicatissimus cibus 73
Ranæ venter commendatus ab Archestrato, de rana pisce intelligendus 73
Ranarum carnes an veteres comederint 73
Recentatum Alexand. Tralliano quid 17.18
idem quod ἀειγλεύκες ibid.
Recentare pro renouare 18
Recẽtia omnia cur plus virium alijs præbeant 78
Refrigerandi aquã & vina quot modi apud veteres 18. 19. & 20
Refrigerandi cõsuetudo ad recentanti conficiendi modũ referenda 18
Reges Indorum cur asini Indici cornu biberint 53
Regio morbo quid medeatur 81
Renum feruor vt reprimatur, Calda vtilis 23
Rhododendrum quid Herm. Barbaro & Apuleio 227
Rhodendrum & Sabina differunt 227

Rho-

Rhodij à Strabonico Cyrenei albi dicti 23
cur Calidam biberint ibid.
Risus an homini naturalis 275
Risus infantum qualis ibid.
Rochetti & Cottæ quales vestes 175
Roma fontibus pulcherrimis ornata 85
Romæ cur templum Aesculapij extra vrbem ædificatum sit 56
Romæ & Athenis pleuritici phlebotomati peius habent quàm alibi 56
febres cum mentis & corporis oppressione, & lethargicæ frequentes 55
Romæ non rarò thoracis apostemata gignuntur 56
Romæ phlegma à capite in stomachum decumbere scribit Galenus 56
Romæ Vaticanus situs pestilentissimus 56
Romæ vicini populi vino defrutum immiscent 95
apud Romam ex incubone plurimi confecti 55
Romanus aër crassus & humidus 55
Romanus nullus medicam artem exercere debuit 192
Romani in aquæductib. fistulas plumbeas fugiebant 84
in Cantabria muscas venari coacti 225
Romani medici empyrici tantùm 81
Romani prisci quomodo pransi & cœnati 234
quomodo far pararent 121
quoties in die comedere soliti 234
Romani vina quæ bibèrint 35
vnde medicinam q̃ ceperint 82
Romanæ mulieres murrhinâ potabant 244
vina interdictæ solum Passum bibebant 40
Ruellius malè Dioscoridis verba interpretatur 71
Rumination quid sit 266
vnde deducta ibid.
quomodo fiat 267
Ruminationis finis 268
Ruminãt potius iacentia quàm stantia 268
Ruminantia animalia quæ 270
coagulum cur habeant ibid.
cur careant superioribus dentibus 269
cur cornua habeant ibid.
cur quatuor habeant vẽtres & non plures nec pauciores 270. an eructent & flatus plurimos emittant ibid.
Ruminantium conditiones ib.
Ruminantibus animalibus cur plures ventres dati 269
Rustici catharro cur minus vrbanis vexentur 101
Ruta aconiti vires impedit 144
Rutilus color Plinio idẽ quòd Sericus 207

S

SAbaia qualis cibus 242
Sabina & Rhododendrum differunt 227
Sabinæ folia non decidunt 227
Sabinus bello superatus cum vxore Peponila nouem annos in sepulchro delituit 224
Sabini Romani vxoris historia 223
Sacerdotes Cybeles quales 173
Sacrificium post coitum ne offeratur 100
Sagdas vnguentum Polluci 113
Sal & Nitrum à quibus soluantur 211
Sal & salsa an pinguefaciant corpora 252
Sale condire mortuos præcipuus modus Aegyptiorum à putredine eos conseruandi 141
Salire corpora pro condire 141
Salciciæ nostræ idē ferè quod Isicia 27
Saltando genitura deiecta 213
Sanguis caprarum bibitus pallorem excitat 78
Sanguis cur homini maximè à naribus effluat 219
ex venis coagulatus duas substantias monstrat 220
Sanguis ichorosus Aristoteli non coagulatur 219
Sanguis in morientibus deficit 72
leporinus omnium suauissimus 87
Sanguis quomodo sudari possit 220
seuosus medullam σκληρύνει efficit 24
Sarcophagus lapis 134
Sardæ vsus 183
Καλυφίασις & elephantiasis idem 181
Saxum quid 183
Scaurus ruminat 270
Schola sectatorum Heropbili inter Laodiceam & Caruram 92
Scorpiones Italici innocui sunt 253
Scribonius de Fœnicio correctus 134
de Falerno non saccato quomodo intelligendus 180
Scribonij Largi aquæ Ferratę & Veficariæ 31
codex de vua Taminea, qui Amineam habet, vitiosus 103
Scythæ Græcos ob Bacchanalia reprehendunt 174
hippice herba cōtra famem & sitim in duodenos dies vtuntur 130
Hippoc. & Herod. solo caseo equino plurimam temporis partem victitant 1b.
lacte equino, Hippace victitant 128
muliebria officia obeunt 155
Scythæ ob Veneris templi Ascalonitani depeculationem ἀνάφοδιες facti 154
quomodo equas mulgeant 129. sani

129. sani semper, sed infœcundi 66
seruos suos visu orbant 129
Scytharum morbus effœminatus vnde 156.
quomodo eundem ipsi curent ibid.
Seleucidę aues locustis vescentes, eas statim exernunt 116
Semen hominis pars præstantissima 24
Semen viri vnde 228.229
Seminis exeuntis quãtitas collata cum sanguine 24
Sementarium Hippocrati 69
Semper mustum & semper dulce 18
Semus Delius de refrigeranda aqua, in insula Cimolia 20
Senanæ aquæ 32
Senescunt celerius exta eorum qui non prandent 118
Senes apud antiquos valetudinis gratia bis terve comedebant 118
Senes iuxta Plutarchũ meraciorem mixtionem semper secuti 43
Senum cibi perfectè mutati esse debent 79
Senibus Christianis quousque vinum bibendum 204
Senibus humilia loca salubriora sunt 138
an Senibus de rebus magnis iudicia ferre liceat 199
Serenus de hemitritæo 55
Sericum tempore Galeni rarissimum 14
Serico solæ opulentæ mulieres tempore Galeni vtebantur 14
Serici fili origo primò declarata 58
Sericus color alijs Siricus, Plinio rutilus & ruber 207
Serica tela à Persicis mercatoribus Romam aduecta 58
Sertula vel campanica serta idem quod Melilotum 160
Seruius pro amara bacca viridem exponit 10
Seruij de igne sacro error 210
Seruorum precia diminuta 65
Sesami idem quod Giorgiolena 27
Sesami pro amygdalis vsus 27
vbi magna copia ibid.
Sesquitertia portio bibẽdi quibus fuerit in vsu 42
Sextans, mensura temperatorum 51
Sextarius qualis mensura 52
Siccis mel obest 125
Sida ab Athenæo & Plutarcho confertur Punicæ malo 71
Sidæ arboris nulla similitudo cum papauere 71
Sirio exoriente mel optimum secundum Plinium producitur 124
Σῆψις, concoctio 4
Sitilianæ aquæ idem quod Cęretanæ balneæ 32
Sitim auferunt virides ficus 34
Socrates cicuta hausta à motu cur prohibitus 146
Solis lumen vnũ & simplex 140

Solstitium periculosum & morbosum 249
Solstitio hiemali potissimum concumbendum 40
Solstitialis morbus quid 248
Somnia brutorum animalium 476
Somnus sorbilis quis 26
de Somno sorbili Cælius Aurelianus 26
Somni cur hyeme longissimi fiant 101
Sorbere idem quod stertere 26
Sordes aurium in morituris dulcescere incipiunt 163
Sororientes mammę 247
Spartani ad tuenda à corruptione vina igne ea coxerunt 95
σπασματώδης quid 24
Spasmus cynicus qualis morbus 188
eiusdem cura ibidem
Spastici secundum Barbarum qui 189
σπερματώδης quid 24
de Spiritu libellus Aristoteli falsò adscriptus 91
Stactis & vnguenti Aegyptij discrimen 112.114
στατὸς pro στέατος 24
Stannea vasa pro medicamentorum conseruatione Galenus fugit 84
Staphisagria idem quod Vua Taminia 102
Staphylus Sitheni filius vinum aqua primùm miscuit 41
Stata sacrificia quæ 246
Stella piscis, ἔμπυρος vocatus 258
στέμφυλα Atheniensium. aliter τετριμένα dicta 10
στεμφυλιδες 10
Stillicidium vesicæ maximus cruciatus 162
Stomachus à Celso gula appellatur 2
στόμαχος & οἰσοφάτος idem 1
pro gulæ principio Polluci 3. pro ventriculo 2
vnde dictus Aristoteli 2
Stomachi dolore C. Proculeius enecatus 162
Strabo quando vixerit 92.
de schola Herophili ibid.
cum Aristotele de generatione animalium in niue collatus & examinatus 172
languentes sæpius in templis curatos fuisse scribit 33
Strabonico Rhodij albi Cyrenæi dicti 23
Sturni aconito vescũtur secundum Arabes 146
secundũ Galenum autem cicuta 85.& 146
Subsidentiæ nigræ vrinarum vnde 89
Sumatæ populi 73
Sumen & abdomen Publio Mimo idem 74
Susinum vnguentum Theophrastus ab Aegyptio separat 113
Sues partui vicinæ cur occisæ 74
Suum domesticorum lumbi apud

Apud Venetos inter suauia æstimantur 120
Scilla caro suauissima 158
Surculus & κορύνη Gazæ idem 149
Sylla aquas & agros circa Capuam vrbē Dianæ addixit 85
Sylla dictator pediculis obijt 253
Symmachus de Vaticano situ in vrbe Roma 56
Syriaca vlcera 261
Συριαίζειν quid 68
Συριαιστὴς quid Erotiano 68
Συριαία Galeno quid 68

T

TAminia idem quod Labrusca Plinio 104
Taminia vua Italiæ est Bryonia Græcorum 104
idem quod Staphisagria Celso 103
Verrio quid 104
ταριχεύειν cur tam frequēs Herodoto 141
Tarsus qualis olim ciuitas 196
Telæ ex Amianto seu Carystio lapide contextæ igne splendidiores 132
Telephus Grammaticus ter in die comedit 234
Temperatis si temperati misceantur, semper gignunt 16
Temperatæ naturæ quibusuis intemperatis contrariæ sunt 16
Temperaturæ vini tres communes apud veteres 41
earundem variæ explicationes 42. & 43
Templum Augusti Cosmæ & Damiano hodie dicatum 13. 14. Veneris templo equiparatum 13
Templum Caro mensi dicatum 92
Templum Pacis Romę 13
de Templo Pacis error Greg. Gyraldi 32
Temporum murationes quomodo morbos pariant 67
Galeno constitutiones dicuntur ibid.
Teredines montanę Theophanis 171
Terrarum differentiæ in Melo & Samo 185
Tethalassomena vina Asclepiadis 95
Tetrapharmacū Hadriani Imper. 27
τέτταρα πίνειν quid 41
Thasius hominis imaginē perpetuò seipsum antecedere putabat 255
Themison à cane morsus rabido 7
Theod. Priscianus de aqua niuata 20
Theophrastus de Aconito 144
de carbonib. 165. de Lumbricis & grano Gnidio ib.
de causis plantarum 11
de Sida, Leguminibus & Pediculis ex Athenæo & Plutarcho correctus 70

Theophrasti & Galeni contradictio de Scorpionibus 70
Theophrasti liber περὶ κόπων vnde 24
Theophrasti locus de assuetudinis vi in medicamentis Apollonio collatus 126
de Iouis obelisco non integrè à Plinio citatus 128
περὶ λίθων restitutus 185
Theophrasto Autumnus calidus & humidus 70
carent ea pecora bile, quæ absinthio pontico vescuntur 54
corpora plantarum & hominum inter Canis ortũ & Arcturum humescunt 70
Theopompus de aconito 145
Theriaca vua 104
Theriaca contra serpentium ictus 104
quomodo confecta 105
an bibita sit à veteribus ibid.
vino & aqua dissoluta à veteribus ibid.
Theriaca nostra an sit eadem, quæ veterum 105
Theriacam nostram quis primò composuerit 105
θλασεὼ apud Aristophanem 10
Thoraci apostemata sæpissimè Romæ gignuntur 56
Θώρηξις Hippocrati οἰνοπωσία 204
Thucydidis locus de abscissis genitalibus à Lucretio expressus 166
Thuscorum mos vrendi pueros 66
Thymeleæ semen, idem quod semen Gnidium 166
Thynni abdomina salita, Græcis ὠμολάδιχον dicta 258
Tiberius Imp. primus colicum colorem expertus est 263
Timochares à catarrho per coitum liberatur 40.100
Tinnitus cur fiant in dolore capitis 223
Titinnabulum à piscium venditoribus vsurpatum 59
Tiresiæ iudicium de concubitu Iouis & Iunonis 230
inter τόπους παθόντας & πεπονθότας discrimen Archigenis 175
Tortæ nomen vnde 74
Toxicum quoduis genus veneni 146
Tracta inter panum genera falsò numerata 29
Italis hodie Tarata dicta 30
pastæ farinaceæ species 29. & 30. vnde dicta 30
Tracta plurali numero generis neutri apud Catonem quid 30
Triens mensura potus communissima apud veteres & poëtis in scribendo vsitatissima 51
Τριὰς πίνειν quid 41
effectus 42
Tuberes apud antiquos qui 206. insitione meliores fiunt 207
quibus locis nascantur, & quando

quando ibidem
Tuberum fructus quales 207
Tuberum loco apud Plinium Ziziphorum legendum 207
ex Tubulis aquæ sapor melior 83
Turdi cur non tam suaues, sicuti olim 142
difficiles concoctu secundũ Galenum 142
secundum Arabes aconito vescuntur 146
iuxta Galenum verò cicuta ibid.
Turdorum apud veteres precium 142
cibi 123
Turnebus Bambatæ pro Embammate nomen retinendum putat 35
de muria dura corrigitur 131
Τύρβη quid 74
Tympanites hydrops 246
Tymphaica creta, Gypsus dicta 185

V

VAletudinarium apud Senecam & Columellam quid 33
Varices idem quod Ramices 46
Hipp. ἰξίαι dictæ 47
contra caluitiem conferunt ibidem
Varro de capris examinatus 86
Vasa à quibus pice oblinita sint 93
Vasa stannea Galenus pro medicamẽtorum conseruatione fugit 84
Vaticanus situs Romę pestilentior reliquis 56
Vela ex Amianto seu Carystio lapide contexta igne splendidiora 132
Velleius Paterculus de aquis Romanis 85
Velleij Paterculi verba vitiata 85. restituta ibid.
Venatores Græci quando vulpes esitarint 78
Venena varijs modis necẽ inferunt 254
an Venenis edendis possint homines assuefieri vt non lædantur 127
Venerem bulbi excitant 15
Venetorum cœnæ principium Gobius 59
Ventriculus pro stomacho, Plinio 3
Σπλὴν κοιλίη Hipp. 4
Ventriculus vt corroboretur, plurimum valent cochleæ & bulbi 15
in Ventre res existentes nunquam congelatæ, durantur 89
Veris initium Hippocrati 69
Vergilij locus de mari atro flantibus Aquilonibus ex Aristotele declaratus 168
Vergilio Medicina cur ars muta 170

Vermes in niue vetuſtiore, & in niue mediæ terræ, nati 171
Veſicę calculi in ſenibus & pueris vnde 89
Veſicæ ſtillicidium qualis morbus 162
Veſicariæ & Ferratæ aquæ 31
Veſtis dorica 260
Veſtes ex Caryſtio, vſu ſordidæ, igne purgantur 134
Veſtes ſacerdotum Aegyptiorum ex goſſypio 175
Veteres carnibus catulorum lactentium veſcebantur, hoſtiarumque vice vtebantur 72. cur in felicitate curandi nos ſuperent 127
cur puerorum ſuorum facies oblinierint 184
cur vehementiſſimis medicamentis & purgationibus vſi 127
Veteres pleriq; ſemel tantùm in die comedebant 118
quādo cauſticis medicamentis vſi 67
quoties in die manducauerint 232
Vetuſtiores cornibus potare ſoliti 53
Veterum frugalitas in cibo & potu 233
Veterum circa turdos ſtudia 142
Via ſacra Romæ 13
Victor in quadrigarum certamine abſinthium bibebat 244
Vieta & marcida recentibus citius excernuntur 78
Viliſſima creta 183.184
Vinum racinaticum Veronenſe vnde 215
Vinum apud Hebreos in magna exiſtimatione 107
Vinū aqua in ligno cocta Empedocli 4
Vinum aromaticum apud Auerroem 94
Vinum cicutæ venenum 146
dentatum & mordax 94
dulce quando neque inebriet, neque à frigore denſetur 39
Vinum Edentulum Plauti 94
Vinum & acetum ignem citius quàm aqua extinguit 165
Vinum dilutius æſtate bibendum 44
Falernum cur Iuuenali indomitum 41
Maluaticum quomodo paretur 93
μέσσον ſiue μαζικὸν 95
marſicum vel maſſicum vbi naſcatur 107
ὀλιγοφάγον apud Galenum 41
Vinum pari aquæ portione epotum ſoluit morbum inquit Hipp. 44
Vinum pauco aquæ cur Achilles Vlyſſi & Phœnici miſcuerit 43
Vinum Picans & Racens an veteribus notum 93
Vinum protropum 39

vnde vehatur ibid.
in maximo precio Romæ habitum ibid.
Vinum protropum neque inebriat, neque à frigore densatur 39
protropum pro Protyrum apud Vitruuium legendum ibidem
Vinum pueris noxium 210
si post cicutam bibitur, eius vim mitigat & castigat 146
Vinum vetus nouũ apud Varronem 18
Vini aromatici natura 94
Vini temperaturæ tres extiterunt communes 41
mixtio indies variata ibid.
Viri semen vnde 228.229
Vino quomodo odor & sapor contingat 94
Vino theriaco Thasij contra serpentium ictus vsi 104
Vinum quis primùm miscere cœperit 41
refrigerasse veteres Stattis testatur 21
Vina ἀπαράχυτα quæ 96
Vina fumo inueterata, capitis dolorem inducunt 95
inueterari saccisque castrari quid Plinio 108
Vina Massilienſium insaluberrima 95
noua aptissima in pituitam conuerti 36
salsa aqua aut sale ipso compositæ 95
Tethalassomena 59
Vaticana omni ũpessima 56
Vinis quomodo vetustas inducatur 94
Vina crassiuscula quomodo percolarint veteres 107
cur ibid.
cur veteres condierint 93
Vina & aquam refrigerandi quot modi apud veteres 18. 19. & 20
Vina quomodo Massilienses & Narbonenses maturarint 94
Vinalia festa 35.36
Vindicianus medicus 194
Vir an mulier in coitu plus & longius delectetur 229
Vitę talis constitutio qualis iecoris 54
Aul. Vitellius Imp. luxuriosissimus 235
L. Vitellij F. erga libertinam insanus amor 222
Viterbienses balneæ 31
Vitis syluestris Græcis ἄμπελος ἀγρία 103
Vitia varia in ijs qui semel tantùm in die comedebant 118
Vitruuius de aquarum ductibus 83
de mulierium discrimine, quę vendebantur aut prostituebantur venales 65
Dioscoride & Plinio antiquior 97
Vitulus marinus catulos suos

in vterum recipit 257
Vlcera Syriaca & Aegyptia 261
Vlpianus de Embammate 35
Vlyssi & Phœnici cur Achilles vinum pauco aquæ miscuerit 43
Vmbraciæ finis pro Ambraciæ mendosè apud Apuleium 61
Vmbrica creta 183
Vnguentum Aegyptium pro stacte sumptum 112
Vnguentum Aegyptium album 112
Vnguenti Aegyptij & Stactis discrimen 112.114
Vnguentum Susinum ab Aegyptio Theophrastus separat 113
in Vnguento Aegyptio an albedo à Theophrasto commendata 113
Vnguenta tam cibis quàm potibus veteres adhibuerunt 111
Vnguentorũ cur maxima pars Aegyptiorũ cognomina sibi vendicet 112
Vnguentorum mixtiones Aegyptij primùm excogitarunt 111
ad Vocem conseruandam quid conferat 45
Vomitum quid comprimat 208
Vrendi pueros Thuscorũ consuetudo 66
Vrina quomodo in vesica generetur 179
Vrinæ materia 180
Vrina dentes loti 180
Vrinarum nigræ subsidentiæ vnde 89
Vstionis venarum temporalium vsus 163
Vterus vtrum sit animal 11
plantæ æquiparatur ibid.
Vua Albana apud Horatium 216
Theriaca 104
Taminia quę apud Plinium 102
Taminia Celso Staphisagria ibidem
Vua Taminia Italiæ est Bryonia Græcorum 102
Vuæ Amineæ vires apud Platonem 75.76
Paleales & Fabriles apud Cę
Vuarum seruandarũ modi plurimi apud veteres 215
Vulpium carnes autumno gratissimæ palato 78
Vulua apud veteres in pretio habita 106
Vuluæ Horatio & Plinio iucundissimum edulium 73
Vxor mœcha marito toxicum cum argento viuo propinat 99

X

XEnocrates stercora ægris voranda dabat 221

à Galeno κοσμοφάγος dictus ibidem
Xenocratis responsum ad quendam qui ludum suum frequentare cupiebat, cùm esset ἄεμονος, ἀγωμέτρης 87
Xylini lini ortus 175

Z

Zizipha quæ 207
Ziziphorum, loco Tuberum legendum apud Plinium 207
Zona apud Scribonium, Latinis ignis sacer 210
Zoroaster solo lacte sex menses transegit 130
Zoster & Circinus Plinio, Latinis ignis sacer 210

FINIS.

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

14085

